

Egyiptom

- III-IV. dinasztia – nagy piramis építkezések kora. (főleg inkább a negyedik dinasztia idején)
- Hérodotosz (a görög történet írás atyja)
 - » klasszikus kor görögje
 - » „Egyiptom a Nílus ajándéka” – Hérodotosz
- Az egyiptomi civilizáció és az egyiptomi fáraóknak a királysága a Nílus völgyében alakult ki.
 - » Az egyiptomi civilizáció az ókort megelőző késő őskori folyamvölgyekben kialakuló civilizációk egyike
 - hasonló pl. Mezopotámiai civilizáció vagy az Indus völgyének civilizációi is.

- i. e. 6000 volt egy jelentős felmelegedés (természeti körülmények hatása)
 - » Észak-Afrika és Kis-Ázsia vidékét kénytelenek voltak vizek közelébe átköltöztetni
 - veszélyesek (pl. Tigris, Eufrátesz, Nílus)
 - áradások: töltések, gátak, csatornák építése → a papok a csillagokból próbálták meg kiolvasni mikor várható áradás (megfigyelések alapján)

- iszap hasznosítható legyen
- víztározók létrehozása, hogy amikor nincs elég víz, a szárazságban is tudjanak öntözni és egész évben legyen jó minőségű ivóvíz

» Tudás összegyűjtése évszázadokon át.

- i. e. 3200 körül kialakult egy olyan rendszer ahol megvannak a vezetők és a területi egységek
- Egyiptom két részből és két királyságból alakult ki i. e. 3200 körül a predinasztikus és a dinasztikus korában → Ménész fáraó volt az aki egyesítette Alsó és Felső Egyiptomot (a képen: alsó (vörös) és felső (fehér) Egyiptom egyesített koronája)

– A Nílus észak felé folyik, vagyis Alsó Egyiptom található fent északon. Ez a terület a Nílus delta torkolatát foglalja magába, ahol a folyó 12 ágra szakadva ömlik a Földközi-Tengerbe.

» Mocsaras vidék, de az ágak hajózhatóak → Egyiptomnak nem volt kikötő városa és tengeri kereskedelme sem, ezt Nagy Sándor fogja orvosolni Alexandria megalapításával, mely város a Ptolemaiosz dinasztia egyik legfontosabb városa lesz

→ Kései város amit a hellenisztikus korban alapítanak (és itt található Ptolemaiosz királyi palotája)

(Felső Egyiptom pedig a delta torkolattól lefelé, délre helyezkedik el.)

– Sziklás partok közé van beszorítva a Nílus és közte az árterület földje.

– Nagyon hosszú és keskeny ország

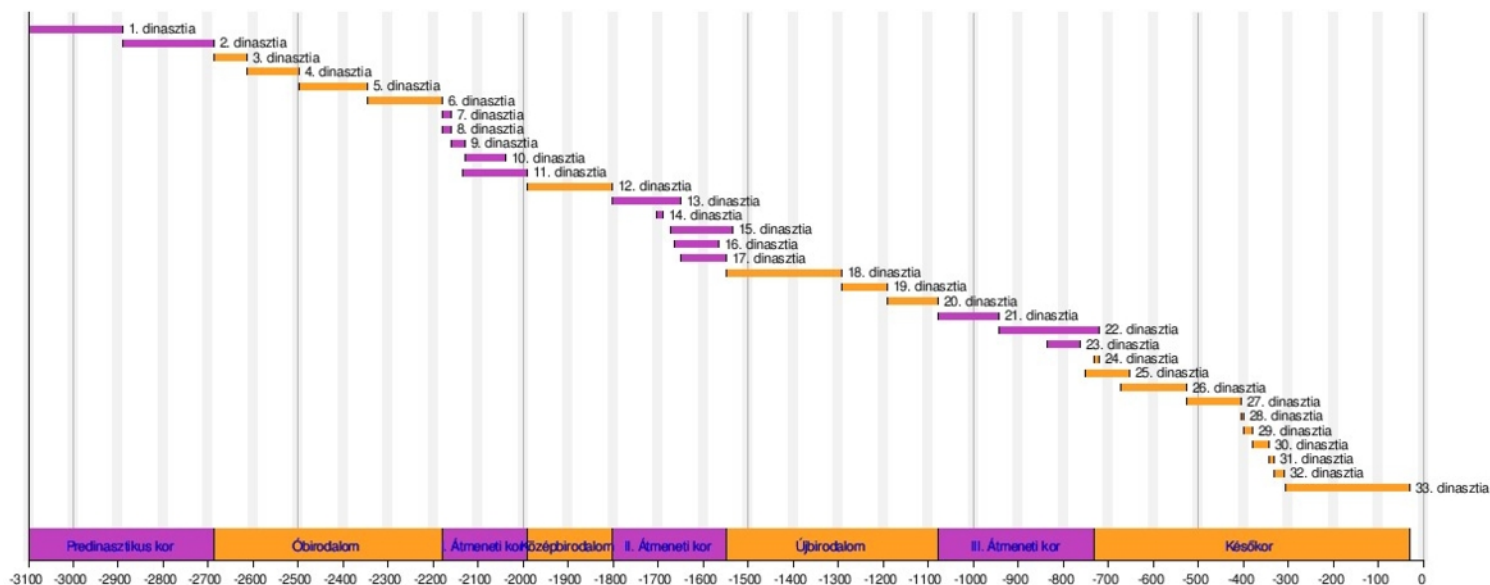
» Két oldalt a sziklák és azon túl a sivatag

→ A Nílus nyugati partján a nap lenyugvásával kapcsolatos építmények, mint például piramisok és más típusú sírépítmények helyezkednek el

- Az első dinasztiák korában szokás volt a fáraók kettős temetkezése. Egy síremlék Abydosa-ban a régi felső-egyiptomi fővárosban és egy Memphisz-ben vagy annak környékén
 - Később a temetkezés az Óbirodalom elején Szaqqara-ban és Gízában özpontosult
 - A Középbirodalomban, még inkább az Újbirodalomban nem csak fent északon, hanem lejjebb is fognak temetkezni

Archaikus kor	1-2. dinasztia	Ménész	1. dinasztia
Óbirodalom	3-6. dinasztia	Dzsószer	3. dinasztia
		Keopsz	4. dinasztia
Középbirodalom	11-12. dinasztia	III. Szenuszert	12. dinasztia
Újbirodalom	18-20. dinasztia	Hadsepszut	18. dinasztia
		III. Thotmesz	18. dinasztia
		IV. Amenhotep	18. dinasztia
		Tutanhamon	18. dinasztia
		II. Ramszesz	19. dinasztia
		III. Ramszesz	20. dinasztia
		XI. Ramszesz	20. dinasztia
		I. Pszammetik	26. dinasztia

- 5-6. dinasztia volt a hanyatlás kora
- Az első átmeneti korszak az Óbirodalom és a Középbirodalom között van
- A második átmeneti korszak a Középbirodalom és Újbirodalom között van
 - » politikai anarchia
 - » önálló tartományok
 - » áradások → éhínség
 - nem volt erős központi hatalom
- Hadsepszut korában felvirágzik, ezt követi majd az amarna kor.
 - ↓
- Ehnaton

- » külön vallási reformot vezetett be
- » új fővárost alapított
- » új papságot alakított ki
- » jelentős újírtások a művészetben, új szemlélet
- Rövid korszak volt (reform kornak is szokták nevezni)
 - Tutanhamon hatalomra jutása, de még inkább a Ramszeszek, főleg II. Ramszesz hatalomra jutása után mindent visszaállítottak
- Az újbirodalom végén van a késő kor → Nagy Sándor elfoglalta Egyiptomot
 - » Halála után fő hadvezérei felosztják a Birodalmat és Egyiptomot Ptolemaiosz szerzi meg
 - Ettől kezdve az egyiptomi uralkodók székébe az ő utódai kerülnek, a Ptolemaiosz dinasztia tagjai vagyis a Ptolemaiták
 - a ptolemaiták utolsó uralkodója VII. Kleopátra
 - Kleopátra bukásával jön majd el a Római kor
 - i. e. 31. actiumi csata → a rómaiak elpusztítják a ptolemaiták flottáit és elfoglalják Egyiptomot → Kleopátra öngyilkos lesz
 - kisfiát, aki Julius Caesar-tól született, Cesarion eltűnik

Predinasztikus kor	Óbirodalom	I. Átmeneti kor	Középbirodalom	II. Átmeneti kor	Újbirodalom	Későkor	Ptolemaiosz-ok kora
„0”-2. dinasztia	3-6. dinasztia	7-10. dinasztia	11-12. dinasztia	13-17. dinasztia	18-20. dinasztia	21-32. dinasztia	33. dinasztia
i.e. 3200 k.– i.e. 2635	i. e. 2635 – i. e. 2155	i. e. 2155 – i. e. 2040	i. e. 2040 – i. e. 1785	i. e. 1785 – i. e. 1552	i. e. 1552 – i. e. 1070	i. e. 1070 – i. e. 332	i. e. 332 – i. e. 30

Lábjegyzet magamnak † Forrás: Wikipédia

- A predinasztikus korba tartozik az egyesítés előtti idő, amikor Alsó- és Felső-Egyiptomot még külön kormányozták, valamint az első és a második dinasztia.
- Az Óbirodalom a 3. évezredben az az időszak, amikor Egyiptomban először alakult ki és maradt fenn hosszabb ideig magas szintű civilizáció. Ebben az időben épültek piramisok a fáraók temetkezési helyéül. A főváros Memphisz.
- Az első átmeneti kor zavargásokkal teli időszak volt az Óbirodalom és a Középbirodalom között. II. Pepi halála után a birodalom összeomlott, Alsó- és Felső-Egyiptom egysége felbomlott, éhínség tört ki. I. e. 2055 körül a felső-egyiptomi uralkodó legyőzte Alsó-Egyiptom fáraóját, és trónra lépett egyesítve a két országot.
- A Középbirodalom az első átmeneti kor végétől a második átmeneti korig tart. Ebben az időben felvirágozott a kereskedelem, Egyiptom nyitottabbá vált a külvilág felé; ez okozta végül a Középbirodalom bukását.
- A második átmeneti kor egy zűrzavaros időszak a Középbirodalom vége és az Újbirodalom kezdete között. A XIII. dinasztia sokkal gyengébb volt az előzőnél, és nem volt képes megtartani egész Egyiptomot.
- Egyiptom az Újbirodalom idején érte el legnagyobb kiterjedését, nagy területei voltak Núbiában és a Közel-Keleten. A mai Szíria területéért a Hettita Birodalommal folytattak harcokat. Az Újbirodalom legismertebb fáraói közé tartoznak Hatshepszut, Ehnaton, Tutanhamon és II. Ramszesz.
- A harmadik átmeneti kor jelezte az Újbirodalom végét. A birodalom összeomlott, új, líbiai származású dinasztiák jutottak hatalomra.
- A későkor i. e. 732-től Egyiptom római provinciává válásáig, i. e. 30-ig tart. Ez alatt az idő alatt núbiaiak, perzsák és makedónok uralták.
 - » A XXIV. dinasztia rövid ideig uralkodó rivális dinasztia volt a nyugati deltában lévő Szaiszból. Csak két uralkodójuk volt, i. e. 732 és i. e. 720 között.
 - » I. e. 732-ben núbiaiak szállták meg Egyiptomot, és megalapították az i. e. 656-ig uralkodó XXV. dinasztiát.
 - » XXVI. dinasztia (Szaiszi kor) (i. e. 672 – i. e. 525)
 - » XXVII. dinasztia (Első perzsa uralom) (i. e. 525 – 404)
 - Egyiptomot i. e. 525-ben elfoglalta az Óperzsa Birodalom és i. e. 404-ig megszállás alatt tartotta.
 - » XXXI. dinasztia (Második perzsa uralom) (i. e. 343 – 332)
 - » Argoszi (XXXII.)-dinasztia (i. e. 332 – 309)
 - Nagy Sándor meghódította Egyiptomot, ezután a makedón királyok uralkodtak 305-ig, de Alexandrosz halála (323) után már I. Ptolemaiosz volt az ország tényleges ura, mint satrapa.
 - » (XXXIII.) Ptolemaida-dinasztia (i. e. 305 – i. e. 30)
 - » Kr. e. 30-ban Róma meghódította Egyiptomot, Augustustól a római császárok viselték a fáraó címet. Kr. u. 395-ben kettészakadt a Római Birodalom, és Egyiptom a Keletrómai Birodalom része lett.

Óbirodalom

Halott kultusz

- Egyiptommal kapcsolatban szokás kiemelni, hogy a halott kultusz, illetve a halottak túlvilági életére koncentrálódó, annak az igényeit és igényeit szolgáló művészet alapul.
 - » Azok az építmények és a hozzájuk kapcsolódó művészeti alkotások jellemzik Egyiptom művészetét – nemcsak a III-IV. dinasztiaiban, hanem végig a Ptolemaiosz kor végéig
 - » olyan alkotások jellemzik, amelyek a halottkultusz céljait szolgálták
 - » A túlvilágra jutott élőknek, a túlvilágra való juttatását, a túlvilági életét/létét biztosító tevékenység
- Különbség a túlvilágra jutott léleknek a szükségleteit szolgáló művészet és a halott kultusz között:
 - » Halott kultusz: meghal az élő, se lelke se semmi és az emlékére építenek kultuszt → ebben az esetben nem erről van szó – itt nem az emléket ápolják, hanem az alkotásokkal biztosítják a túlvilági létét
- Az egyiptomiak úgy gondolták, hogy az ember 9 alkotó részből áll és ahhoz, hogy szóba kerüljön a túlvilági lét, a túlvilágon való túlélése, ahhoz ezeket az alkotó részeket meg kellett őrizni
 - Alkotó részek: – a test maga
 - a név
 - szellemi személyiség
 - lélek
 - árnyék
 - maga a szellem
 - szív
 - szellemi erő
 - szellemi alkat
 - » az alkotó részek fő kulcsa, ami alkotó résznek számít az maga a test
 - Az egyiptomiak a kezdetektől arra törekedtek, hogy megőrizzék az emberi testet
 - ennek módja a mumifikálás és a hozzá tartozó eljárások együttese – a csont, a hús és a bőr részére vonatkozott
 - azon túl a testnek olyan részeit is megőrizték, amik mumifikálásra nem voltak alkalmasak (sokkal inkább romlandó) → belső szervek pl. agyvelő, gyomor, bél
 - Mumifikálás előtt ezeket a nagyon puha, nagyon lágy, nagyon romlékony belső szerveket eltávolították
 - » az agyat az orron keresztül
 - » a belső szerveket a hasfal felmetszésével
 - ezeket a belső szerveket kanópusz edényekbe helyezték

Lábjegyzet magamnak: †

- Az Óbirodalom idején még 4 alabástrom ládában helyezték el a belső szerveket
- Eredetileg lapos fedéllel látták el, a Középbirodalom korától emberfejet, az Újbirodalom korától 4 isten fejét mintázták
- A Középbirodalom kezdetével jelent meg a feliratozás, és az ekkor még uniformizálatlan emberfejú fedelek a négy Hórusz-fiút szimbolizáló edényen. Az egyes Hórusz-fiúkat azonosították egy-egy belső szervvel és az adott szerv védelméért is felelősek voltak
- Csak az Újbirodalomban tűntek fel a Hórusz-fiúk egyénített ikonográfiájához idomuló, új típusú kanópusz edények ember, majom, sakál és sólyomfejú fedelelkel
 - ember: Imszet – máj
 - majom: Hapi – tüdő
 - sakál: Duamutef – gyomor
 - sólyom: Kebehszenuf – egyéb belső szervek

-
- Tehát a testet őrzik, részben mumifikálási eljárással biztosítják a test fennmaradását, részben pedig a bomló szerveket elraktározzák

- » ez csak az egyik alkotó része az embernek, a többi, majdnem mind a szellemhez és a lélekhez kötődik és ettől a név maga is, ami szintén egy nagyon fontos alkotórész
- van a test, meg annak különböző részei
- és van a név amire a lélek különböző részei hallgatnak
 - » Biztosítani igyekeztek a halott túlvilági létét, ha nem sikerül biztosítani nincs meg a halott túlvilági léte
 - pl., ha a mumifikált test megsemmisül, akkor a halott túlvilági léte kérdésessé válik
 - , ha kivésik a név feliratát, eltüntetik onnan, a síremlék oldalfalairól, a képzőművészeti alkotásokról, mindenhol → azzal is meglehet semmisíteni a lelket, mert elveszik egy alkotó része
- » Ezen alkotó részek fennmaradását segítik a temetkezési körzetben felállított művészeti alkotások
 - » pl. különböző szobrok → a szobrok portrészzerű kialakítása nem művészi törekvés volt, hanem azt a célt szolgálta, hogy a lélek különböző alkotó részei, illetve megnyilvánulásai felismerjék az eredeti tulajdonost a portréján keresztül
- A halott túlvilági útjára és túlvilági életére további előkészületeket tettek
 - » a temetésekben a halottal együtt elhelyeztek tárgyakat és élelmiszereket is raktárakban, hogy a halott túlvilági utazását és céljait ebből a raktárból tudja fedezni
 - ezt a tárgyegyüttest halotti kelengyének szokás hívni
 - » Valószínű, hogy a későbbi festményeknek vonatkozó tematikája is kapcsolódik a halotti kelengyéhez
 - » elég hogy csak a sírokban legyen ábrázolva, ahhoz, hogy annak a túlvilági jelenléte biztosítva legyen → a művészet mágikus, ősi művészeti korszakára utaló elképzelés

Piramis építészet

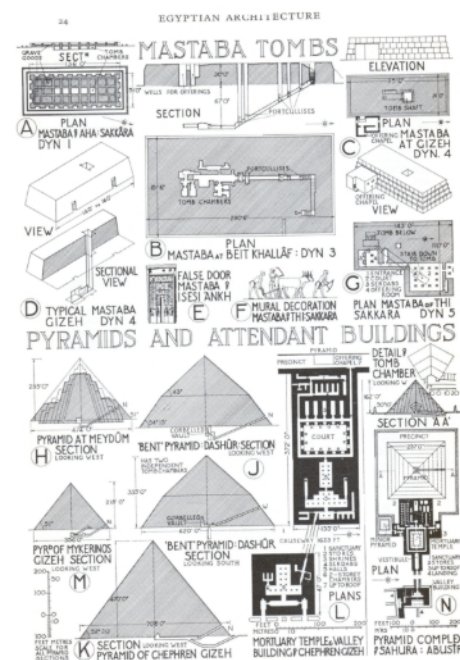
- A piramisok zöme a III-IV. dinasztia alatt épültek, a későbbi korokban megritkulnak
- Egyiptomban évszázadokon, évezredek át ugyanazokat a megoldás módokat variálják, lesznek olyanok, amik kimennek a szokásból, ilyen lesz a piramis építészet is
- Egyiptom művészetében mindent előírtak, hogyan nézzen ki egy szobor, hogyan jelenjen meg
 - » a hagyományhoz ragaszkodtak, ezeket nagyrészt a valláshoz kapcsolódó előírások szabályozták
 - vannak bizonyos műfaji eltérések és változások, kivétel az amarna kor lesz
- Egyiptom sok kis körzetből áll össze, Alsó és Felső-Egyiptom és ezek a körzetek (úgy tűnik) megőrizték a saját ősi istenségeiknek a kultuszát
- kb. 58-59 piramist ismerünk és ebből 36 uralkodói sír (fáraói piramis), a többi királyné piramis, van amikhez nem kapcsolódik temetkezés, és bizonyos főrangúak esetében is kimutatható
 - » a Gízai piramisok a legismertebbek és ezeket fedezik fel legkorábban.

Főbb helyek:

- Gízai piramisok
- Szaqqarai piramisok
- Dahshurai piramisok
- Meydumi piramisok

Piramis építészet előzményei:

- Masztaba típusú síremlékek – a masztaba egy alap szó, azt jelenti pad

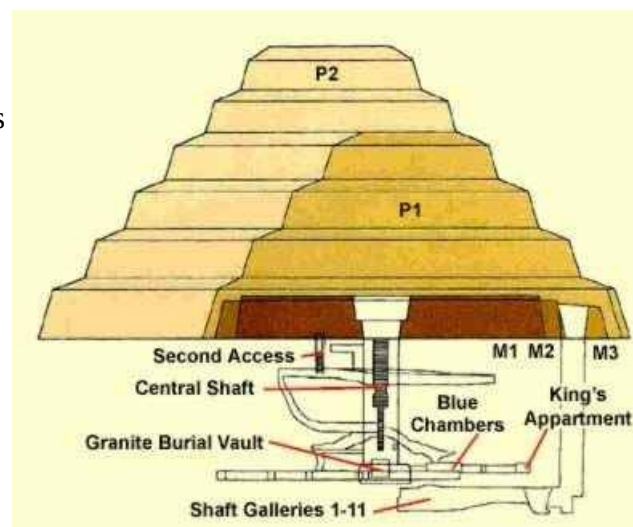
- » olyan típusú sír építmény, amely téglalap alaprajzú, oldalai enyhén döntöttek és a tetejük lapos
- Eredetileg napon szárított agyag téglákból készültek
- a korábbiak belseje különböző helységeket tartalmazhatott
 - » ez a belső tér nem csak a temetkezéssel, hanem a halott túlvilági életét biztosító kelengyének az elhelyezésével is összefüggésbe hozható → raktár -féle funkció
- A későbbiekben a temetkezés lekerül a masztaba alá, a sziklás altalajba mélyített aknában a végén van a sírkamra
 - » maga a masztaba csak jelöli a sírhelyet, síremlék funkcióval és nagyrészt az építmény tömör kialakítású
- A piramis építészet kezdetei Dzsószér fáraóhoz kötődnek és Szaqqarához (i. e. 27. sz)
 - » vannak feltételezések, hogy nem ő, hanem elődje Szanaht sír építménye készül el ezen a helyen

Szanaht (Szánekt) fáraó -féle sír építmény

- masztaba típusú sír építmény
- Dzsószér fáraó, úgynevezett lépcsős piramisa (piramisok őstípusa)

» Építés történet:

- Szanaht fáraó -féle masztaba → ezt a masztabát, az alap területet is kibővítve, az eredeti négy lépcsőhöz még kettőt hozzáépítenek » hat lépcsős (mintha hat hatalmas masztabát raktak volna egymásra)
- A forrásokból azt is lehet tudni, hogy ki volt az építész:
 - » Legrégbben ismert építész nevünk, Imhotep
- A piramis eredeti magassága 60 m körül lehetett, és a masztaba eredetnek köszönhetően ez még nem szabályos négyzet, hanem kicsit hosszúkas az alapja (140×120 m)
 - » ez is nagyrészt téglából épült, de a téglá mellett az építkezésen megjelenik majd a kő és ezért a kő építészet kezdeteit Imhotep-hez kötik
 - » a piramisok egyre növekvő magassági arányait úgy tudták biztosítani, hogy nem a saját súlyuktól elporladó téglákra alapoztak, hanem kövekre
 - Kezdetben, Imhotep idején a köveket nem nagy méretű kváderek formájában használták fel, hanem kis téglá méretű építő elemekként vágták szét → úgy kezelték a követ mintha téglá lett volna
- A piramisok nem önálló építmények, hanem körülötte templom körzet van kialakítva
 - » a 19. századig nem tudtak ezek létezéséről
- Maga a piramis egy nagy méretű udvarban helyezkedik el, ennek a kialakítása több építési fázisban alakult ki
 - » ennek az építményei:
 - Északi ház
 - Déli ház
 - Hepszed csarnok → Ez a fáraó trónra léptének a 30. évi jubileumára épült ünnepi csarnok
 - Kapu csarnok, amely az épületbe való bejutást biztosította
 - oltár építmények

– A későbbiekben két fő épület típus fog megjelenni a piramisok környezetében

» az egyik a halotti templom, a piramis közvetlen közelében

» a másik a völgytemplom, amely a Nílus partjához közel kerül felépítésre

– a halotti templom és a völgy templom között pedig utat alakítottak ki, úgy nevezett felvezető utat (görögül: Dromoszt)

– A kerítés fal kőből épült és a homlokzati részekhez mintha oszlopok csatlakoznának (stabilitás)

» tagolás igénye megjelenik

– a formák amelyek féloszlopként jelennek meg → természeti formák, mintha nád kötegek lennének

» a kő építészetbe a korábbi fa, nád és agyagtégla építészetre utaló megoldásokat látunk → még nem alakult ki a kő építészet sajátos formája, nem ismerik anyagszerűen → a korábbi építészetre utal vissza (hagyomány tisztelet)

– Ismert egy szobor, amely Dzsószer-t ábrázolja → az orra letört, valószínűleg letörték → a halott lelkének és szellemi alkotó részeinek az elpusztítását célozta

» az a szobor amelyiknek nincs orra „megfullad”

→ Nem kap levegőt és a túlvilági élete kérdésessé válik

– aránylag jó állapotban maradt fenn, festés nyomokkal

» szembe nézetben ábrázolták, kalafna viselése (elterjedt) – homlokra tapadó és onnan a fejtető irányába kendő szerűen szétterülő, ugyanakkor füleket láttatni engedő fejfedő, ami egyúttal előre a fülek alatt a vállra támaszkodóan jelenik meg

– a fáraót szakállal ábrázolják – ez állszakáll

→ Ezt Ozirisz Isten ábrázolásaiban figyelhetjük meg

» Ozirisz a túlvilágon a halottak királya

→ a fáraók halálukban Oziriszvé válnak a túlvilágon

– nagyvonalú, lényegre törő formálás, egyéni jellegzetességeket is mutat (húsos ajkak, előre ugró járomcsont) → portré szerűség irányába mutat

– Az egyiptomi szobrászat nagyon korai emléke

Meydum – az egyik első piramis, előtte volt egy befejezetlen piramis (i. e. 27.sz III. dinasztia) amiről nem tudni kinek épült

– Huni piramisa, utána jön a fia Sznofru és ő fejezteti be az apjának a piramisát és fog majd saját piramis építésébe → Az irodalomban ez a Meydum-i lépcsős - féle piramis nem egy esetben Sznofru első piramisaként szokott szerepelni

– Két vagy három egymás fölötti lépcső maradványait mutatja

– Nagyon meredek piramis volt és azt tartják róla, hogy ez már nem lépcsős → az a kép, hogy most lépcsős az utólagos

» az építés meneti fázisában lépcsős volt, de aztán a lépcsők közét feltöltötték, hogy piramis formát kapjanak

→ viszont ez az utólagos feltöltés (valószínűleg statikus problémák léptek fel) → lecsúszott

» visszautal az építészet korábbi fázisára, de az egy utólagos lepusztulás eredménye → van egy feltételezés, hogy a lecsúszás még Sznofru-nak a korában történt

– Az első négyzet alaprajzra épült piramis

Dahshura (Daksu) tört falú piramis vagy Déli piramis

– Sznofru első piramisa

– 183,5×183,5 m

– A sírkamra a masztabákhoz hasonlóan lent van az altalajban kialakítva → a későbbiekben ez följebb kerül és a piramis belsejében helyezkedik el és ez a III-IV. dinasztia váltásánál jelenik meg

– (a piramisok építésénél először a sarok köveket helyezték el)

– A régi típusúaknál, mielőtt kijelölték volna a sarok köveket egy gödröt hoztak létre, ahol megépítették a sírkamrát és egyéb kamrákat, csak utána építették fölé a piramis építményt

» a későbbiekben már nem így történik, aknákat vezetnek le az altalajba, és a piramis belsejében lesz a helység kiképezve → ezzel gyorsították is az építés menetét

– Sziklás altalajba kialakított sírkamrák, és a belsejében kialakított sírkamra

– Elkezdték építeni és olyan meredekre vették a szöveget, mint a Huni piramisnál és eljutottak a fél magassáig → valószínűleg repedések jelentek meg a piramison → nem merték végig vinni ezt a hajlásszöveget → félmagasságban alacsonyabb szögre tervezték át » ezért van ez a tört vonala

– Befejtették, de senkit sem temettek oda

» Azonnal hozzáfogtak egy másik piramis építésének és az Sznofru második piramisa

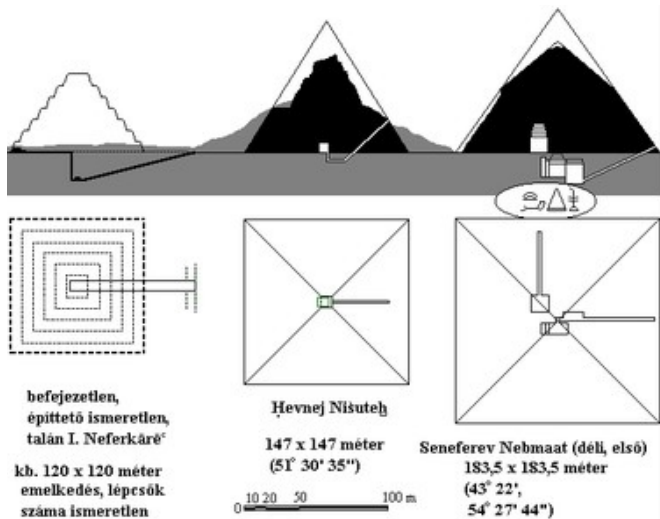
– A burkolat nagy része is rajta van (más színű)

– A piramisokat miután megépítették (a piramisok építő anyaga kő → a köveket általában a parti felszínből, a fennsík kövéből nyerték) → erre a viszonylag durva felületű kőre finom mészkő lapokat fektettek → vannak leírások amik arra utalnak, hogy ez nem okvetlenül egyszínű volt és fehér, hanem színes

» a tetején egy kis piramis, egy piramidion volt elhelyezve → talán még szilárdabb kőből, gránitból készülhetett, de az is lehet, hogy ezeket aranyozták

(Hérodotosz írása szerint a fáraó szobra volt legfölül, persze senki nem hitt neki)

– A piramisra az egyiptomi nyelvben a Mer szót alkalmazták, ami annyit jelent, hogy a felemelkedés helye → vagyis a fáraó, aki Ré a napisten fia, a piramis tetejéről emelkedik fel a Napistenhez

Kép: – balról az első az a befejezetlen piramis amiről nem tudni kinek épült
 – a középső a Huni -féle piramis
 – a jobb szélső pedig Sznofru első piramisa, a tört falú, vagy Déli piramis

Vörös piramis

- Sznofru második piramisa
- Nem sok burkolat maradt rajta
- Nagyobb lett, mint az első és ez volt az első „valódi piramis”, bár nem szabályos négyzet alaprajzú
- (Huni fia Sznofru és az ő fia Khufu – görög nevén Kheopsz)
- 218×225 m
- A bejárat a belső sírkamrába, ami tulajdonképpen az alap szinten helyezkedik el, az egyik oldal alsó harmada tájt indul és akna szerűen van lefelé vezetve
- A sírkamra fölött teherhárító szerkezet
 - » az egyiptomiak még nem boltoztak, de ez egyfajta álboltozat volt → egymás fölötti kő rétegek elemei, amik egymás felé fokozatosan lépcsős kiugrásokkal egészen addig közelítik egymáshoz még össze nem érnek → alatta létrejön egy lépcsős, bordás hatást keltő lefedés → ez nagyon erős, a kamra belső felét a rá nehezedő tehertől mentesíteni tudta

Khufu – Kheopsz piramis

- IV. dinasztia
- Ez a piramis a legnagyobb, 232×232 m, magassága eredetileg 146,5 m lehetett
 → mára a burkolat és a csúcs sincs meg így kb 137 m a magassága
- Bonyolultabb megoldás, mint Sznofru piramisainál
 - » kicsit alacsonyabbról indul az oldalfali bejárat, utána pedig fölfelé emelkedő folyosót képeztek ki → erről a folyosóról, nagyjából a bejárat magasságában egy kisebb kamra

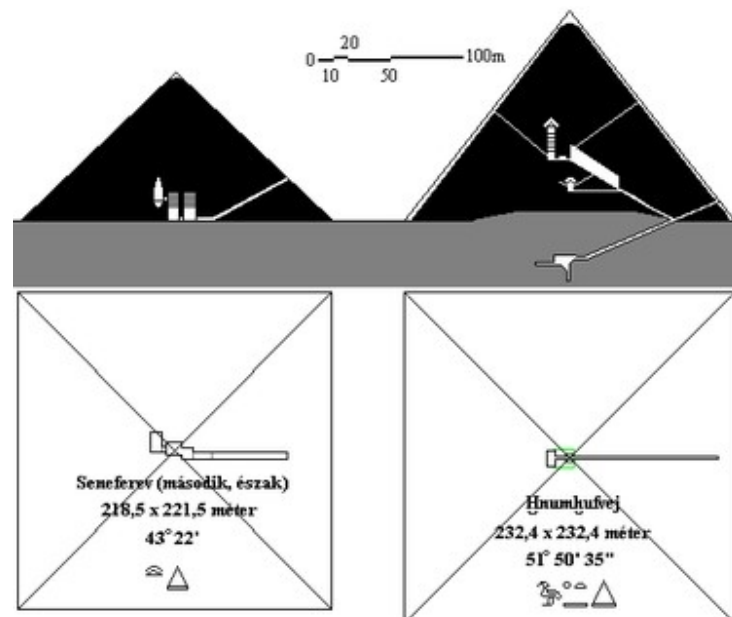

került kialakításra, hozzá tartozó szellőző nyílások indításával (ilyeneket a Sznofru -féle piramisonál nem mutat a keresztmetszet)

- A nagyobb kamra valamennyivel magasabban van és két szellőző csatornája van → a kamra a piramis közepétől kicsit eltolva jelenik meg, nem pont a csúcson alatti
 - » viszonylag magas belső térrel rendelkezik és fölötté itt is megjelenik az álboltozatos megoldás, a tetején háromszög formára rakott kőelemekkel
- Van egy másik tér rész is, ami viszonylag nagy, ezt Nagy Galériának hívják
- A középtől elcsúsztatott, szellőző nyílásokkal ellátott nagyobb kamra rész a fáraó sírkamrája, a kisebbet királynő sírkamrának hívják
- A bevezető nyílás folytatásában, lent a sziklás altalajban is van még egy kamra → eredetileg régi masztaba típusú sírkamrát terveztek a fáraónak → az építések elkezdése után inkább elkezdtek építeni egy másikat (a királynő kamráját), ami egy kicsit modernebb és a Sznofru-éhoz hasonló → a szellőző aknák befejezetlenül maradtak és elkezdték építeni a harmadik nagy sírkamrát
 - » ehhez a sírkamrához egy nagyszabású galéria vezetett fel (Nagy Galéria)
- Mielőtt az álboltozatot rá építették volna a sírkamrára a szarkofágot (általában gránitból faragták ki, monolit tömbök gyakorlatilag) elhelyezték oda ahol a funkcióját teljesíthette
 - » a szarkofágok mérete nagyobb volt, mint a folyosók mérete, vagyis a későbbiekben nem fért volna be, ezért az építkezés közben helyezték el
- A Nagy Galéria és a szellőző járatok funkciója:
 - » a temetkezés után a piramist lezárták, ahol a kultusz folyt és áldozatokat mutattak be az a kívül történt a völgytemplomban és részben a sírtemplomban
 - » Valószínű, hogy azokat a nagy gránit lapokat amivel a sírkamrát, a megközelítési járat irányából lezárták (több lap), azt eredetileg a Nagy Galériában tárolták és miután berakták a fáraó múmiáját a szarkofágba, lezárták és miután kijött a temetést végző papság, a Nagy Galérián leeresztették a kőlapokat és teljesen elzárták a bejárást
- A szellőző nyílást meg valószínűleg azért építették, hogy a temetést végző papságnak az élete biztosítva legyen, és a sírkamrát kialakító, a szarkofágon utólagos munkálatokat végző munkások levegővel való ellátása
- Azóta kifosztották a piramist
- Hérodotosz szerint 30 évig építették és az első 10 év a terep kialakításával telt

Kép:

- bal oldalon Sznofru Vörös piramisáról készült alaprajz
- jobb oldalon Khufu – Kheopsz piramis alaprajza

Három egymást követő fáraó:

- Khufu – Kheopsz
- Khafre – Kefrén
- Menkaure – Mükerinosz

– A Szfinx eredetileg a Khufu -féle piramis körzetéhez tartozott → Khafre felhasználta saját piramisához, pontosabban a völgytemplomát. Tulajdonképpen a piramis elé telepítette és a piramis mellett vezetette el a kb. 500 m hosszúságú dromoszt, felvezető utat, amely a halotti templomhoz, illetve a piramishoz vezet

– Menkaure piramisa sokkal kisebb mint a másik kettő
 – De itt is megvannak az alapelemek, amelyek a piramisok középehez tartoznak (nem óbirodalomtól számítva) → a piramis tövében a halotti templom (a halott kultuszt és a fáraó nevét megőrző templom) amelyet a sziklás általajba vágott és befedett út köt össze a völgytemplommal, aminek az eredeti funkciója a szertartások elvégzésére volt, itt mumifikálták a halott fáraót és innen indult a fáraói temetkezés

– (Ez a hármas egység: temetkező hely, halotti templom, völgytemplom a kettő között az úttal, innentől kezdve megszokott részei az együttesnek)

– A piramisok körül nagy kiterjedésű temetési területeket, tehát a halottak nagy kiterjedésű városnegyedét tárták fel – Különösen a Kheopsz piramis környéke körül elhelyezkedő részt (nagy számú sír építménnyel ellátott terület, nagyrészt masztabák

→ a király, illetve a fáraói udvartartás legfelsőbb tagjai számára készült síremlékekről van szó, illetve a királynő sírok is ezek között található

– A Kefrén -féle piramison a burkolat nagy része is megmaradt, a Kheopszról teljesen lehordták » később az arabok használták fel építő anyagként

– A Mükerinosz piramis mellett kisebb masztabák » majdnem az összeset fel kellett tárnai és kiásni a sivatagi homokból

– Az előtérben három kisebb piramis, melyeket királyné piramisoknak is szokás hívni → két lépcsős és a harmadik piramis formát mutató építménye

» elképzelhető, hogy ezek kísérleti jelleggel, makett funkcióval épültek

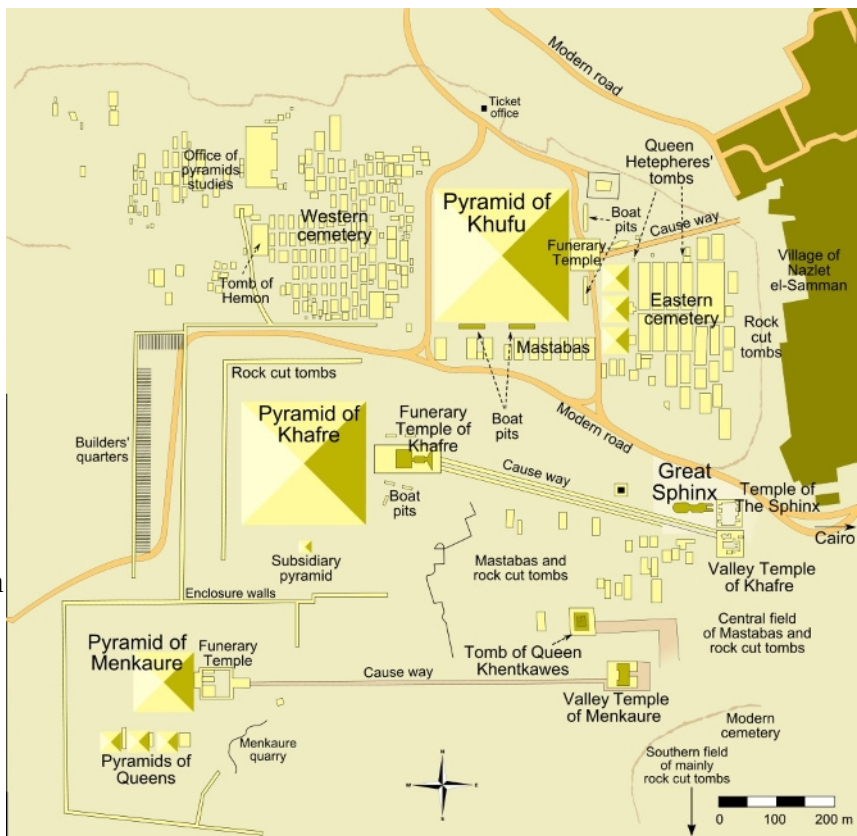
– Az egyiptomi művészetben a nagy fokú konzervativizmus jellemző, az óbirodalomban megjelenő építészeti és szobrászati típusok egészen a Ptolemaiosz-ok koráig jól végigkövethetők

– A Kheopsz, Kefrén előtti Nagy Szfinxnek a megjelöléséről, valószínűleg Kheopsz ábrázolása lehet, még akkor is ha a Kefrén -féle együttesbe passzol

→ Előre tekintés, tágra nyitott szemek, a kendő által szabadon hagyott, vagy láttatni engedő fülek formái is megfigyelhetők és valószínűleg a homlokon lévő részlet forma arra utal, hogy az ureusz kígyó már ott volt a fáraó ábrázolásán

– Az áll alsó részén szintén vannak olyan formák, amik arra utalnak, hogy valami hiányzik, nem kizárt, hogy az Ozirisz szakáll egészítette ki egykor a kompozíciót

– Az alsó része a szobornak meglehetősen lepusztult → a XIX.században szabadították ki a homokból és csak a fejrész volt látható, amikor kiszabadították derült csak ki, hogy a Kefrén -féle völgytemplom közvetlenül a lábazati részhez tapad

Kefrén szobor – az egyiptomi múzeumban őrzik

- Kendő, ozirisz szakáll, távolba révedő tekintet jellemzi ezt az ábrázolást is
- Nem szfinxként vagy büsztként jelenik meg előttünk, hanem ez egy komplett ülő szobor
- Ülő, trónoló figura
- A trónus karfa része, vagyis az oldalai, valamint a hátfala is része a kompozíciónak, és ezt még kiegészíti a trónus alatt egy lépcső is
- A trónusnak a karfájához oroslán forma részletek tartoznak, oroslán fejjel és manccsal zárják le → mintha oroslánok őriznék a fáraó trónusát
- A lábak egymás mellett helyezkednek el párhuzamosan, egy tömböt alkotnak a trónus alsó részével
- A talpak ráfekszenek a trónus lépcsőjére
- A felső rész, felső test is merev szembe nézetre van tervezve
- A fáraónak a bal karja szorosan a törzse mellett van tartva, az alkar a combra fekszik és a kézfej a térden nyugszik
- A másik kar is szorosan a test mellett van, az alkar a comb fölött jelenik meg, keze ökölbe szorítva és egykor valamilyen fáraói felségjelvényt tartva jelenik meg
- A fáraó csak ágyékkötőt és kendőt visel, mást nem
- Az anatómiai részletek nagyvonalúak, eleganciával és összefogó szemléletmódot tükrözve van kiképezve
- Egy tömb az egész, semmiféle áttörés nincs test és a karok között, a lábszárak között, és semmiféle áttörés sincs a test és a trónus részletei között, sőt még a talp is teljesen ráfekszik a trónus lépcsőjére
- Az ilyen típusú tömbszerűség, áttörtség kerülés az épületek együttesében megmaradt szobrászati alkotásokon is jól megfigyelhető » ott nem okvetlenül a trónushoz való kapcsolatot tanulmányozhatjuk, hanem a homlokzat összefüggésbe nyer értelmet ez a kapcsolat, alul különböző részeken megmutat szerves egységeket a szobrászati alkotás
- Ennek a szobornak is megvolt eredetileg az építészeti összefüggése
 - Egyiptomban önálló szobrokat, ülő vagy álló fáraó szobrokkal nem találkozunk, amivel találkozunk majd a későbbiekben azok a memnón szobrok III. Amenophisz (Amenhotep) szobrai, amik önállóan állnak a sivatagban, mert mögülük elpusztult az épület, de azok sem önállóan álltak, hanem építészeti összefüggés részeként kerültek kivitelezésre
 - Építészeti összefüggésben, homlokzat előtt vagy valamiféle szoborfülkében voltak eredetileg felállítva
- Függetlenül, önálló talapzaton azok a szfinx típusú alkotások szoktak állni, amiket a dromoszok mentén, vagy az ünnepi utak, felvezető utak mentén volt szokás felállítani, illetve a Gízai Nagy Szfinx is (bár ez nem sorozatbeli), de mégis ezeknek a sorozatoknak az előképe
- Majd a görög szobrászat fogja ezektől az építészeti kötöttségektől megszabadítani a szobrászatot

Hemiunu ülőszobra (építész)

- (– Sznofru unokája és a Kheopsz piramis tervezője, építésze)
- A szobrászati műfajokban a trónuson trónolva vagy ülve ábrázolás jelezte az ábrázolt rangját → kiemelkedő jelentőséggel bírt
- Egy tömbön, építő kváderen ül a figura, hasonló kompozíció, mint a Kefrén szobornál, részleteiben eltér
 - Nincsenek uralkodói attribútumok
 - Itt nem csak az arc ábrázolás esetében látjuk, hogy bizonyos fokú hasonlóságra törekedett a szobrász, hanem valószínűleg a testfelépítés kialakításánál is
- A tömb itt sincs áttörve, a térdhajlat és a térdek köze, a karnak a törzshöz való csatlakozása egy mélyebb bevágással van érzékeltetve → fény-árnyék hatásra épít → olyan mintha a testrészek bizonyos szabadságot élveznének
- Lába hieroglifákon nyugszik, melyeket sárga, vörös, barna és fekete színnel festettek

Az ülő szobrok között van Kheopsznak egy kisebb méretű szobra

- Trónon ábrázolt merev testtartásban
- A fején nem a kendőt látjuk, hanem az egyiptomi koronának egy sajátos változatát (felső része letört)
- A jobb kar nem a térden helyezkedik el és nincs ökölbe szorítva a keze, hanem felemelkedik és az alkar a mell elé befordítva látható és egy fáraói jelvényt tart, amely a mellhez csatlakozik
- Ez is tömbként jelenik meg

Írnok szobor

- Valószínűleg az V. dinasztiaiból származó ülő szobor
- Lábát maga alá húzva, térdeit behajlítva ül
- Nem trónoló pozíció, hanem egy párnán vagy a földön ül
- Mereven előre és felfelé tekint
- Karjait a törzs mellett tartja, de itt egy kicsit szabadabban van kezelve
 - megfigyelhető, hogy a könyökhajlat elválik a testtől és az is, hogy az idealizált test beállítás vagy felépítés helyett itt is inkább (csak úgy mint Hemiunu esetén) a realisztikus megoldásokra való törekvés látható
- A szobor valószínűleg az adminisztrációs, kiszolgáló személyzetnek egy magasabb rangú tagját mutatja, aki fölött további magasabb rangú hivatalnokok helyezkednek el és az egyik hangjára figyelve jegyzetel valamit → nem lehet tudni, hogy pontosan mit ír
- A papiruszt, amelyre ír az ölében, a kötényén tartja

- Megőrizte az eredeti festés maradványait
 - » a test barnás színű → a férfiakat általában sötét napsütötte, nap égette barnára színezték, ilyen az arc színezése is
 - » a haj sötét, feketés színére szintén csak a kopott felületek utalnak
 - » a szemöldök festve van, sötétbarna vagy feketére
 - » az ajkak is kaptak színezést, de nem rikítót
 - » a szem szintén ki van festve → a mandula vágás körvonalai úgy tűnik, hogy feketével és magának a szemnek fehérrel, illetve kékes színnel való jelzésének köszönhetően élethű és élet szerű a szobor

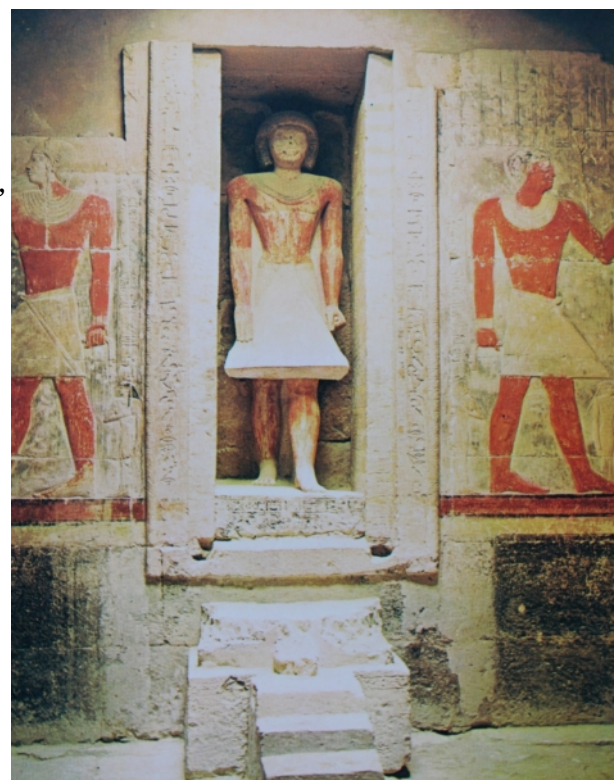
Rahotep és Nofret – V. dinasztia

- sírípítményből előkerült ülő páros szobron is megfigyelhető a fent említett festési forma
- A nők ábrázolása sokkal világosabb, a naptól kevésbé érintett bőrfelület érzékeltetése volt szokás
- A férfi itt is csak egy ágyékkötőt visel és a jobb karját a melle előtt átvetve mutatja
 - » Nyaklánc féleséget visel és bajusz, valamint szakáll is tartozik az ő ábrázolásához (Egyiptomban nem volt szokás a férfiakat bajusszal ábrázolni)
 - » A név feliratai meg az egykori tisztségére utaló feliratok jelennek meg a trónus hátfalán
- A nő felöltözöttebb, úgy tűnik, mintha egy egész vékony anyagú, a mellék részletformáit is láttatni engedő, de amúgy az alsóbb részekben egy tömörebb egységet képező valamennyivel a boka fölött végződő köpenyt visel
 - » A köpenyből a jobb kézfej tűnik elő
 - » Nagyon díszes, valószínűleg eredeti ötvös tárgyakra visszavezethető gallér figyelhető meg a nyakán
 - » Haja fekete, fejpánt is tartozik hozzá és az ő arca is festett – élethű és életszerű → a sírba visszatérő lélek számára a test felismerhetőségét biztosítani tudják

Merenuka vezér Szaqqarai síremléke

- Ezen a szobron is nagyon jól megfigyelhető, hogy építészeti összefüggésben ábrázolták
- Tulajdonképpen egy áljató, amelyik a sírkamrában megjelenik, a keretén a feliratos díszítés jól megfigyelhető
- Fülkében áll
- Ágyékkötőt visel
- A karok a törzs mellett mereven figyelhetők meg, a bal kezét ökölbe szorítja, a jobb kezén lévő ujjakat kinyújtja és az ágyékkötő elé helyezi
- Lépő szoborról van szó, pontosabban a bal lábát előre csúsztatja, nem emeli meg
- Mind a két talp az alapsíkra tapadva figyelhető meg
- A kötőmb nincs kiszedve a könyökhajlatokból és a lábszárak közül
- Ennek a figurának is van egy gallérja

- Fekete vagy sötétre festett haj, az arcot valószínűleg a sírba először behatoló sírrablók tették tönkre
- Két oldalt az arcok egy része megmaradt
- Két oldalt egy frízt láthatunk, amely domborműves kialakítású
- Nagy számú domborműves és festett (falképes) emlékanyag maradt fenn → ezek általában a halott túlvilági útjához, vagy túlvilági tevékenységeihez kötődő ábrázolás (e-világból vett példák)
- Ezek a domborművek a kváderkövek felületéből vannak kialakítva, oly módon, hogy maga a domborműves felület előre ugrik és az alapsík (hátfal) van visszamélyítve, de a kváderek közti fugázat jól megfigyelhető → azt jelenti, hogy ezek a domborművek építkezés közben, illetve a falak felépítését követően kerültek kialakításra
 - » nem szobrászműhelyből áthozott domborműves táblákból utólag beillesztett frízekről van szó, hanem az építkezés és a szobrászati domborműves kialakítás szervesen összefüggő munkálatok eredménye → tehát az építészeti kötöttségek nem csak abban fogható meg, a domborművek és szobrok esetében, hogy az épületnek szerves részeként kerültek ezek elhelyezésre, hanem már a kialakításuk is az építészeti folyamatok szerves része → akkor van kivétel amikor más anyagból, nem az építő anyagból, hanem gránitból vagy más nemesebb és erősebb anyagokból készült szobrokat helyeztek építészeti fülkébe
 - » ezek a nemesebb anyagok a fáraók kiváltsága volt kezdetben
 - írnokok, vezérek, adminisztrátorok, arisztokrácia magasabb tagjai is kezdetben az egyszerűbb és olcsóbb megoldást alkalmazták

Szaqqarai Ti maszatba sírkamra részlet

- Domborműves kialakítás, a figura körvonala és az alapsík között nem jelentős a különbség, mégis a figurák előre kidomborodnak
- A hieroglifák is kidomborodó formát mutatnak ezen az ábrázoláson
- Írnokok ülnek egymás mögött, hasonló pozícióban, mint az írnok szobornál látjuk, azzal a különbséggel, hogy itt a figurák jobb lábát megemelik az ábrázoláson → azért emelik meg, mert az egyiptomi dombormű szobrászatban és festészetben, festészetileg egy nagyon jellegzetes vonását alkalmazzák itt, mégpedig a legnagyobb felületek törvényét

- A fejet általában profilban (oldalnézetben) ábrázolták
- a felső testet szemből (olyan mintha a figura oldalra fordulna, viszont ily módon a hátsó karnak az ábrázolása anatómiailag nem helyes)
 - » Nem az anatómiai ábrázolásra törekedtek, hanem a különböző testrészek számszerű megjelenítése és szerepeltetésének törvénye
 - olyan hogy valami takarásban lenne, tehát, hogy hiányzik a jobb kar, mert az elméletileg a látványban takarásban jelenik meg, az az egyiptomi ábrázolók számára lehetetlenség lett volna → olyan nincs, hogy valamit nem ábrázolnak, mert akkor az hiányzik → az az írnok ott a halotti sírkamrában nem fogja tudni ellátni a túlvilági feladatait, mert hiányzik pont az a karja (jobb), amivel az írkokok írni szoktak
 - nincs olyan hogy eltakarjuk, vagy ott van vagy nincs
 - nem a látványt akarták visszaadni, hanem az írkoknak a figuráját, ha nincs meg minden nem tud eleget tenni a feladatainak

- A hátsó figura most érkezik meg
 - » A felső test szemben való ábrázolása nem teljesen szabályos, talán a mozgásra és a lekuporodást megelőző pillanatokra próbál fókuszálni – ennek a figurának is meg van mindene
 - » Az egyiptomi művész mindezen az örökkévalóságnak és a funkcionalitásnak az oltárán letett és kielégített követelmény mellett ilyen pillanatnyiságokat elrejt
 - » A rend alól való kiugrás veszélyeire hívja fel a figyelmet ez a fajta ábrázolás
- A hátsó, elméletileg takarásban lévő lábat a figura felhúzza, hogy látható legyen

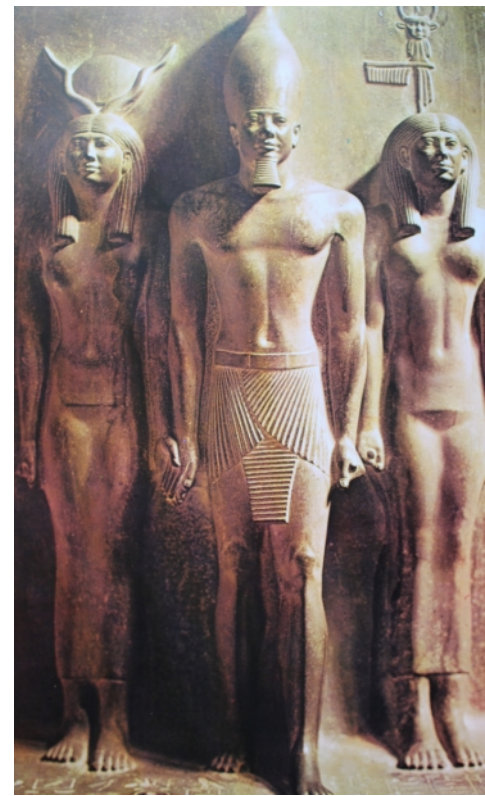
Mükerinosz szoborcsoport

- A fáraó és a felesége láthatók
- Ez is a kairói egyiptomi múzeumban van
- Álló szoborról van szó, a fáraó a bal lábával előre lép, pontosabban előre csúsztatja, a jobb hátul marad
- A kötömb nincs kiszedve a lábszárak közül és a figurák között sem
- Hátfala is van, nagyjából a könyök magasságáig (lehet, hogy tovább is)
- A fáraó ágyékkötőt visel, a törzs mellett lógnak az ökölbe szorított karok, nincs áttörve
- Ozirisz szakállt visel, kalafna van a fején és mereven előre tekint
- A felesége, mint Rahotep feleségénél is láttuk nagyon könnyű ruhát visel, a térdek és a mellék is jól láthatóak
- A fején a hajtömegek egységes, összefüggő felületet képeznek, valószínű, hogy ez egy díszparókának az ábrázolása → a férfiak ábrázolásánál is volt paróka, ez majd hatással lesz a görög szobrászatra is
- A fáraó, illetve a feleségének a haj és kendő elé a fülek kiterítve jelennek meg, a fáraó felesége is mereven előre tekint, uralkodói jelvényt nem visel
- Jobb kezével megérinti a fáraó felkarját, bal karjával átkarolja és a könyök hajlatánál bukkan elő, kézfeje rátapad a fáraó törzsére
- ilyen szobor még: ↓

Mükerinoszt ábrázoló álló szobor

- Egy teljes magasságú, domborműves alapsíkként kiképzett kötömb
- Valószínűleg Hator istennővel (szarvakkal ábrázolt) és vagy egy tartományt jelképező nőalakkal, vagy ugyancsak a feleségével ábrázolva
- A nőalak ábrázolások egymáshoz nagyon hasonlóak és ugyancsak ez a könnyű ruházat, testre tapadó, testfelületeket láttatni engedő megoldást figyelhetünk meg
- A fáraót itt a felső egyiptomi csúcsos koronával a fején ábrázolják
- A fáraó viszont itt is a bal lábát előre csúsztatja és olyan mintha előre lépne
- Távolságot tekintő, tágra nyílt szemek ábrázolása

Középbirodalom

- A kétezres évek elejétől az 1500-as évekig tart
- Egy átmeneti korszak vezet be és jelenti a végét az óbirodalomnak, a középbirodalom végén is van egy átmeneti korszak
- XI. és XII. dinasztiák kora
- a XI. dinasztia újra egységesíti Egyiptom különböző területeit, és a XII. dinasztia még megtartja ezt az egységet

Építészeti emlékek

Mentuhotep Deir el Bahari-ban épített templom és sír építmény

- A templomhoz tartozik egy piramis, (a gízai piramisokhoz képest) elég kis méretű és nem csak piramis, hanem alatta egy kocka szerű alépítmény egészíti ki ezt az épületet

- » olyan mintha egy piramissal lenne megkoronázva az épület
- értelmezhetjük úgy is, hogy az egész egy lépcsős piramis, aminek a harmadik foka nem más mint a piramidion

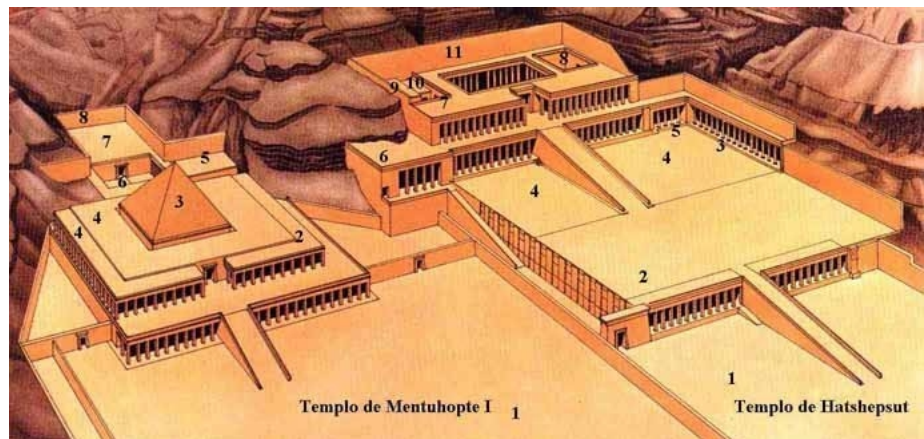
- Egy hatalmas sziklafal előtt, részben a sziklafalból kialakítva lett kiképezve
- Az egész együttes előtt egy nagyon széles és nagyon tág elő udvar helyezkedik el

- » ezen az elő udvaron keresztül vezet egy dromosz (az építmény tengelyében vezetve) fel a piramis alatti teraszra
- » az út két oldalán, szintén úgy tűnik, hogy alkalmaztak valamiféle szfinx sort → önálló plasztikában megfogalmazott műfajnak a képviselői

- Az alsó lépcső homlok oldalához pilléres, szögletes keresztmetszetű, pillérekkel kialakított fél tér (folyosó) tartozik

- » a homlokfalat nem sík szerűen alakították ki, hanem az építmény fala elé egy nagyon látványos, fény-árnyék hatást eredményező pilléres, gerendázatos rendszer került

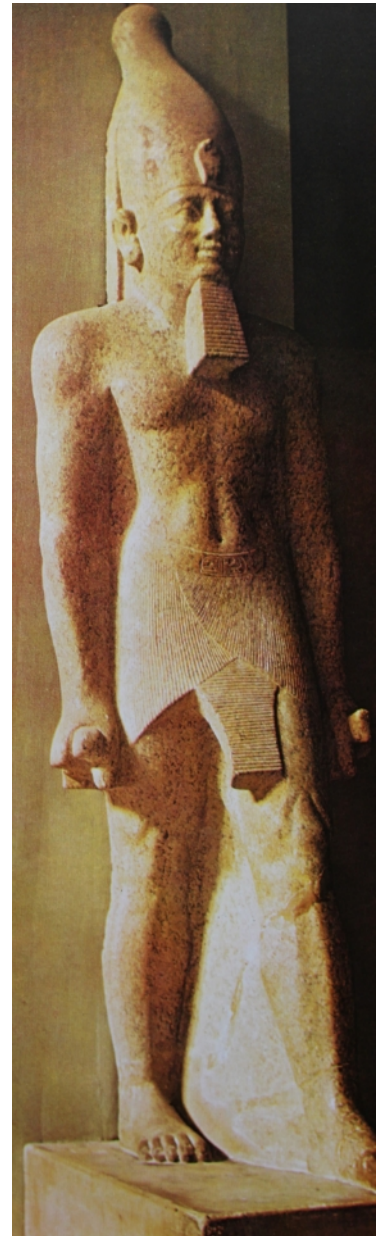
- Az első teraszra egy rámpa vezet fel és ezen a teraszon, pontosabban ennek a hátfalán, főfalán ez a pilléres, gerendázatos rendszer megismétlődik
- Itt viszont be lehet menni a piramis alá, piramis alatti részbe, a felvonulási út bevezet az udvarba, amely udvaron túl van tulajdonképpen a sírkamra
- Tehát a rendkívül széles és ünnepélyes nagy elő udvarból vezet fel a rámpa egy szűkebb teraszra és innen lehet bejutni a belső, valóban szűk és sötét terembe

– Mindenesetre az Óbirodalomban megszokott piramis forma kisebb méretben a templom építménnyel képez szerves egységet

Szeszósztrisz (Szenuszert) álló alakos ábrázolása, XII. dinasztia

- Felső Egyiptom fehér koronáját viseli, homlokán az ureusz kígyóval
- Ozirisz szakállt és ágyékkötőt visel
- Előre csúsztatja a bal lábát
- Hátfal is tartozik hozzá, tehát nyilván fülkében vagy homlokzati elemként került kialakításra
- (az óbirodalmi típusokat viszik tovább, a lelőhelyi körülmények és a hieroglifád feliratok alapján lehet tudni, hogy pontosan kit és mikor ábrázoltak)

Ugyan itt Deir el Bahari-ban egy hercegnő sírt is föltártak

- Valószínűleg magát a hercegnőt látjuk, akinek a sír építményéről van szó
- trónon ülve figyelhetjük meg
- Ez egy olyan típusú dombormű, ahol az alapsík az ami kitüremkedik és az alapsíkba hátramélyülve kerültek a figurák kiképzésre – a hieroglifák itt is segítik az azonosítást
- Felső teste szembe nézetben van ábrázolva, a fej oldalnézetben, a láb megint csak oldalnézetben van ábrázolva
- A jobb és bal láb nincs egymástól megkülönböztetve, de a tömege azt mutatja, hogy mind a kettő ott van, a lábfejeknél jobban érzékelhető
- Csészét tart a kezében
- Látunk egy szolgát hosszan lelógó ágyékkötőben, aki után tölt egy másik csészébe
- A hercegnő kezében egy lótosz virágra emlékeztető szárú vagy törzsű tárgyat tart, felső része kerek → valószínű, hogy ez egy tükör
 - » A lótosznak a túlvilági életbe, az örökké való, életre való utalása is van
- Gallért, illetve nyakláncokat visel
- A fején valószínűleg paróka van és a paróka megkötésével foglalkozik az a női alak, aki ott van a háta mögött
 - » Alsó teste oldalnézetben van, a felső test viszont itt is szemből nézetben van befördítva, bár nem egészen egyértelmű, van benne a látvány visszaadására való törekvés

Meketre sírjából származó kis figurákból álló együttes

- Vonuló ökrök és tehenek láthatók az előtérben, ezeket szolgák hajtják, és a csordának ezt a vezetését, oszlopos építmény árnyékából figyelő, írnoki tevékenységet végző figurák egészítik ki
 - Ez a halotti kelengyéhez tartozik a túlvilágon, ahol a halottnak sok mindenre szüksége van (igen, tehéncsordára is)
- Kis méretűek, festettek és általában ezek a kis méretű figurák nagyobb valósági hűséggel készültek, könnyedebb a műfaj, nem annyira ünnepélyes – nem lélek felismerő funkció

Hnumhotep sírjából madaras falkép

- Egy fát látunk, a lepréselt levelekre, azoknak a körvonalára emlékeztető, herbánium szerű ábrázolás
- A gyümölcsök, termékek is ott vannak a fán és a fán különböző típusú, felnagyított méretben ábrázolt madarak jelennek meg
- Fehér alapon szerepelnek, de ettől függetlenül színpompásan ábrázoltak

Újbirodalom

- II. évezred közepétől az ezres évek elejéig terjed az Újbirodalom korszaka
- Nagyon gazdag korszak

Hatsepszut fáraónő Deir el Bahari sírtemploma

- Szenenmut volt az építész
- A piramisból nem sok maradt meg, az azt körülvevő, illetve a homlokzaton pilléres, oszlopos folyosót alkotó építészeti formákból sincs meg sok
 - » Mentuhotep temploma mellett van, sokkal nagyobb, de hasonló alap formájú építményről
- Formai eredete, részleteinek a kiképzésének az előképe itt van a Középbiriodalmi Mentuhotep templomon
- Már nem használja a piramis motívumot

- Itt is van egy széles elő udvar, amelynek oldalfalai sincsenek
 - Az északi oldalon a hegynek egy szelete egy kicsit előtüremkedik
- Erről a nagyon széles elő udvarról (feltételezett) szfinx sor – (ami egészen a rámpáig ér) emelkedik egy rámpa, ez felvezet az első emeleti teraszra
 - » A rámpa két oldalán, tulajdonképpen a terasz alépítményeként itt is, szögletes keresztmetszetű, egészen egyszerű és vízszintesen gerendázatos lezárású formák járulnak → ezek a formák fent az emeleten is megismétlődnek, viszont gazdagabban alakítva

- A pilléreknek az előoldalához, és úgy tűnik, hogy mindegyiknek az esetében (csak nem maradt fenn) a fáraó nőnek Oziriszként való ábrázolásával találkozunk → köpenybe burkolt egész alakos figurák, a törzs előtt keresztbe tett karral, fáraói koronával a fején
- Álló szobor, szerves egységben az épülettel, pontosabban a folyosó gerendázatát támasztó pillérekkel alkotnak szerves egységet
- Ha igaz akkor itt a pillérek valamennyivel sűrűbben állnak, fokozódik a ritmus → Ahogy haladunk befelé és hátrafelé az építménybe, egyre alacsonyabb terekkel és egyre sűrűbben állított pillérekkel, illetve oszlopokkal találkozunk
- Az Ozirisz pilléres csarnok mögött egy, az alsónál sokkal szűkebb udvarba lehet bejutni
 - » Ebből az udvarból egy oszlopos építményen vagy előcsarnok félén lehet egy hátsó folyosón keresztül az építmény belsejébe jutni, ami tulajdonképpen egy kicsi kamra
- Nincs piramis, viszont itt van maga a sziklafal, azt mondják, hogy Hatsepszut építészé magát a szikla falat is az együttes részeként kezelte, és ez a sziklafal tulajdonképpen a piramist helyettesíti
 - » a templom és a környezet szerves egységet képez egymással
 - a fáraónő lelke a napistenhez nem a piramis tetejéről, hanem a sziklának a tetejéről emelkedik fel

» Nem ez a fáraónő sírhelye → ez egy olyan típusú sírtemplom, amelyen sírtemplomot a piramisok tövében volt szokás építeni az Óbirodalomban – itt nem a piramis tövéhez, hanem a sziklafalhoz építették, részben ebből a sziklás tömbből alakították ki

→ A fáraónő ennek a sziklának a túloldalán van eltemetve, ennek a túloldalán van ugyanis a Királyok Völgye, és itt egy olyan sírkamrában volt eltemetve, ami a templom irányába lett kialakítva

Ozirisz pillérek kialakítása:

– A lábak nem láthatók, mert Oziriszként, a halottak uraként jelenik meg a fáraó, tehát itt a múmia ábrázolásról van szó

» Nincs lábfej, térd meg comb → mindent eltakar a múmiát betekerő gyolcs és fásli
» Karok mellkas előtt keresztbe vetve, fáraói jelvényekkel → szintén a múmia állapotra utal

» Ozirisz szakáll tartozik az ábrázoláshoz (nemtől független)

» Alsó és felső Egyiptom egyesített koronája van a fején

» Több mint kétszeres életnagyság

» A pillérek törzsének szerves egységet képező figurák

» A lábukat, nem egy helyen egy azon kőből lett kialakítva, mint a pillér

» A pillér fölött vízszintes gerenda van

» A pillér is meg a gerenda is szögletes keresztmetszetű, viszont a párkány ami ezt az egész együttest zárja, kifelé ívelődik és fölül még egy lemez zárja le

Hatsepszut ülő szobor – XVIII. dinasztia

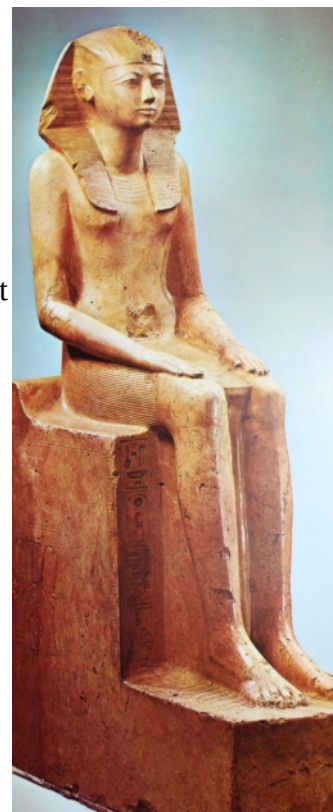
– Kairói múzeumban található

– Trónuson ül, de a trónus részletei nincsenek kidolgozva

– Magas lépcső, rajta talp, mereven egymás mellett kiképzett és mindenféle áttöréstől mentes lábszárak, térdre fektetett kezek, törzs mellett a karok, ureusz kígyóval díszített kendő a fején, és egy egészen finoman érzékeltetett gallér tartozik az ábrázoláshoz

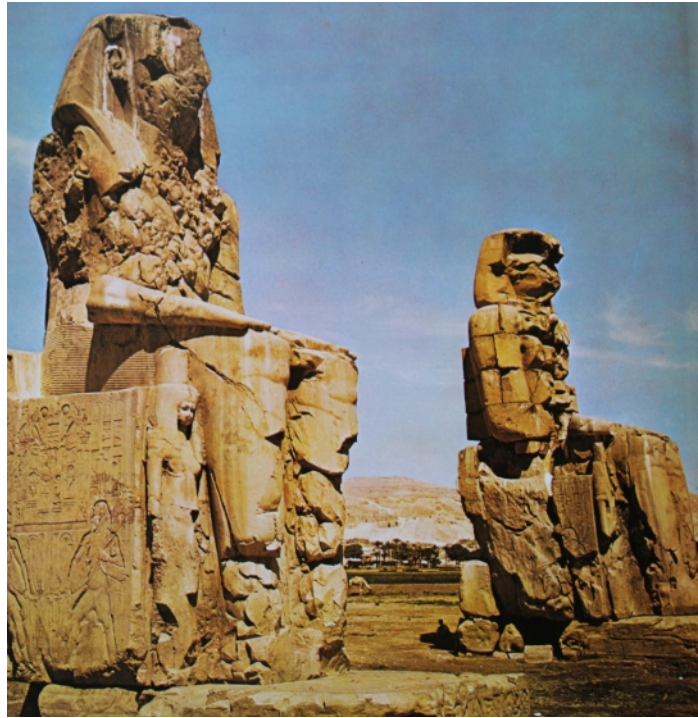
– Mereven előre néző, tágra nyitott szemek, előre álló fülek

– Porté szerűség, egyéni vonások megjelennek az arc és a felső test kiképzésénél is

III. Amenhotep (Amenophisz) memnón szobrok

- Egykor a fáraó halotti templomához tartozó ülő szobrokról van szó, mögöttük a templom épületének a pülónjai vagyis kaputornyai helyezkednek el, a templomból szinte semmi nem maradt
- Ezekre az ülőszobrokra is az eddig jellemzett megoldások érvényesek
- Hogyan nézhetett ki a templom?
 - » Az újbtorodalmi építészeti főbb jellemvonásait hordozza magában

Luxori Amon templom

- III. Amenhotep idején épül a Luxori Amon templom

» Az egész építmény előtt van még egy udvar kaputornyokkal, ez egy kicsivel későbbi, II. Ramszesz korában épült

- Ezeknek a templomoknak a legalacsonyabb, legrégebbi részei, azok tulajdonképpen a szentély rész

» A szentély rész amely az

isten szobrok vagy a napisten bárkáját és kultikus tárgyakat őrző helységeiből áll

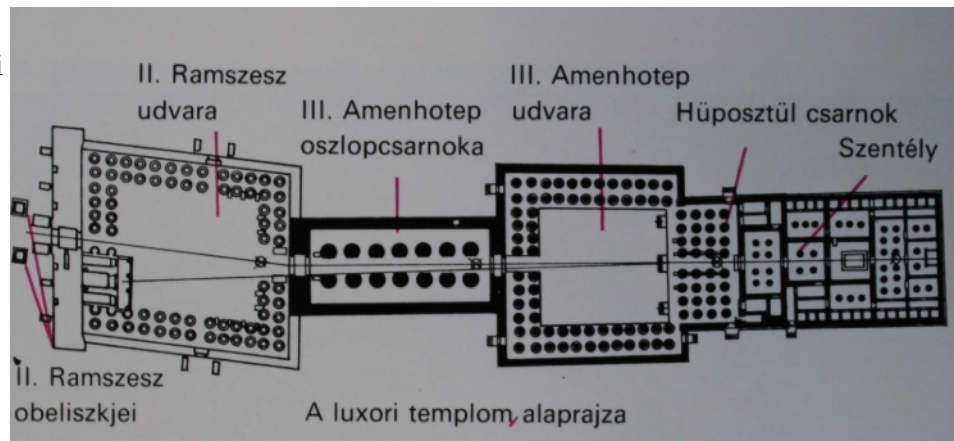
→ Ezekbe a terekbe oszlopokkal sűrűn alátámasztott, vízszintes lefedésű kamrákról van szó

→ Ezekbe a belső terekbe a papságnak is csak a legbelsőbb tagjai léphettek be

- Ezekben a naptemplomokban, tehát a Luxori Amon templomban és a Karnaki Amon templomban – a kettő szertartásokkal is össze volt kötve – őrizték a napisten bárkáját is

- Bizonyos dolgokat nem csak a kamrákban őriztek, hanem körmenet szerűségben, ünnepi szertartások alkalmával kihozták onnan és a nép is láthatta

- A templomok szentély része a legalacsonyabb, legsűrűbb, oszlopokkal sűrűn alátámasztott kamrák rengetegéből álló

tér → a kamrákban szoborfülkék vannak, azokban pedig az istenszobrok → valamiféle áldozati oltár is tartozhat ezekhez

– A kamrák tere előtt kiszélesedik a tér → a kamraterek előtt sűrű oszlopos előcsarnok van és az előtt van egy udvar – nagy terű, széles udvar

– Az udvart három oldalról, kettős sorba állított oszlopok veszik körbe

– Az udvar előtt van egy oszlopcsarnok – háromhajós, hosszú csarnok, és ott a csarnokban bent oszlopsor áll, és az oszlopsort vízszintes lefedés fedi, úgy ahogy az udvart körülvevő oszlopok is lefedéssel vannak ellátva

» Ez elé Ramszesz készített egy udvart, kettős oszlopokkal van körülveve és az udvar előtt van egy toronypár → nyújtott, téglalap alaprajzú, oldalnézetben kifejezetten lapos tornyok, homlokzati nézetben viszont széles arányúak → enyhén dőlt oldalsíkú építmények, nagy méretű kváderkövekből építve, és fent azt a típusú, ívesen kihajló párkánnyal zárták le

– Itt is vannak homlokzati szobrok, ezek II. Ramszesz ülőszobrai, a homlokzati síkba mélyülő fülkébe vannak elhelyezve

– A naptemplomok elé obeliszk párját, vagy több obeliszket is felállítani volt szokás

» A rómaiak elvitték → a római obeliszk nagy része Luxorból és Karnakból származik

– Az egész előtt, egész jól, illetve részben rekonstruált állapotban fennmaradt kos fejű szfinx sor, a felvezető dísz útvonalnak a két oldalán

» Az egyiptomi templom az itt indul egy ünnepélyes szfinx sorral, jön a pülónok párja – valamikor a pülón párok megismétlődnek, itt Luxorban nem – utána jönnek az oszlopcsarnokok, belső udvarok és végül a sötét terű, sok oszlopos Szentek Szentje az istenszobrokkal

– Kompozíciós mód ugyan az, mint Hatsepszt templománál – fény-árnyék, térbeli sűrűsödés

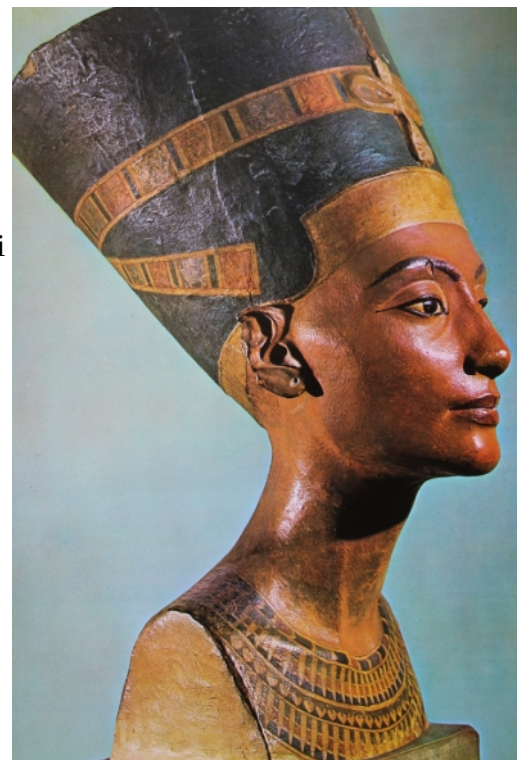

Ehnaton kora (IV. Amenhotep)

- Trónra jutásával párhuzamosan nagyon fontos és jelentős változások következtek be Egyiptom életében
 - » Egyrészt a vallás megszervezése vonatkozásában
 - A korábbi Amon papság helyébe, Athon, az égen ragyogó napkorongnak a papságát részesítette előnyben a fáraó
 - Lehet mondani, hogy egyrészt egy vallási, másrészt egy egyházi reformot vezetett be Egyiptomban → ezzel kívánta megtörni a régi Thébai papságnak a hatalmát (még a fáraói hatalmat is korlátozó hatalmat)
 - Bevezette Athon kultuszát, még a nevét is megváltoztatta Amenhotep-ről Ehnaton-ra
 - » Új székhelyet választott magának, Ahet-Aton – nak hívták ezt a területet, ahol ezt az új székhelyet elkezdték kiépíteni, ott korábban nem volt város
 - Huszonvalahány éves periódusról van szó, nem hosszabbról – az utódok elhagyták
- A rövid periódus után, egyfajta restauráció következett
 - » Az Athon papságot felszámolták, újra jött az Amon papság a thébai papság újra erőre kapott → a velük szövetséges vagy velük együtt hatalomra kerülő új fáraók visszatértek a régi rendhez
- A negyed évszázad alatt, ami kiépült palotákat, a Nílusi ásatásból lehet ismerni ezt az épület együttest, Athon-nak az épület együttesét
 - » Az ásatásból nagy, napfényes és valószínűleg eredetileg buja növényzettel beültetett udvarok határozták meg a királyi palota képét → a királyi palota egy hosszú útvonal végén helyezkedett el – ez a hosszú útvonal a Nílussal párhuzamosan lett kiképezve, és tulajdonképpen az egyiptomi templomépítészetben szokásos szent útnak volt egyfajta másolata → Ezt a palotát az utódok elhagyták és részben le is bontották
- A művészetben is fontos változás következett be
- Az egyiptológusok a rövid korszakot, Ehnaton fáraó korát úgy hívják, hogy amarna kor az amarna korban úgy tűnik, hogy nem csak az építészek, hanem a festők és a szobrászok is eltértek az évezredes hagyományoktól, eltértek attól, hogy az óbirodalmi formákat, kompozíciókat és stílusát, konzervatív merevségét utánozzák

A legismertebb ábrázolás ebből a korból, a fáraó egyik feleségének Nofretété-nek a büsztje

- Berlinben őrzik
- Ismerjük a szobrász nevét: Thotmesz
 - » A szobrász műhelyét a régészek megtalálták és feltárták, ott ennek a büsztnek különböző változatait sikerült napvilágra hozni
 - ebben a sorozatban különböző elkészülési fokú szobrok kerültek elő
 - Van egy ami fél vagy negyed késznek mondható → látjuk, hogy a szobrász az arcot megformálta, viszont a hozzá tartozó uralkodónői fejfedőnek csak a helyét képezte ki
 - » Látjuk azokat a szerkesztési vonalakat, amivel az arc szimmetriáját a munkafelületre rávitte a szobrász, és látjuk azt, hogy a szemöldök és a szemkontúrja és ajka részben festéssel voltak érzékeltetve

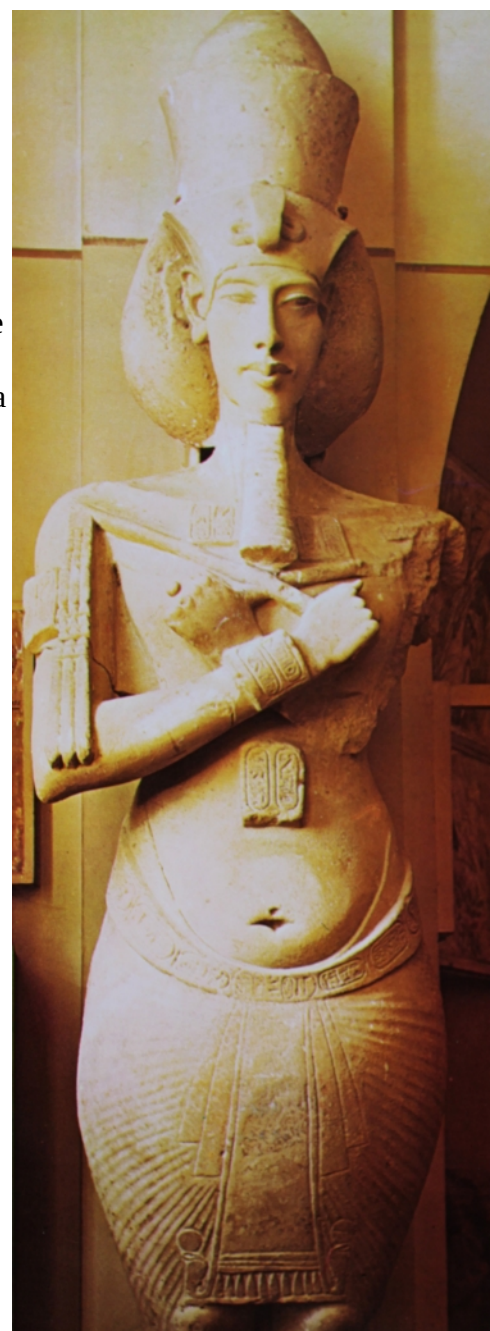
» A kész munkán az arc alapozásával ezek a szerkesztési vonalak el lettek tüntetve, és a szemek, szemöldök, ajkak festése sokkal hangsúlyosabb lett

- A nyak részen egy gazdagon kialakított gallér jelenik meg
- Sokkal valóságosabb ábrázolás

Ehnaton szobor

- Az egyiptomi Kairói Múzeumban található
- Az egyéni vonások nem csak az arcon, hanem a testfelépítésen való hangsúlyos megjelenítésével találkozunk → korábban a realizmus bizonyos fokig, az arc esetében eddig is érvényesült, de a test ábrázolásában volt egyfajta idealisztikus törekvés
- Az arcvonásokban ezek az egyéni formák, megoldások szinte karikatúrisztikusan, karikatúrisztikus értékkel, törekvésekkel megjelenítve foghatók meg
 - » Rendkívül húsos ajkak, előre ugró orr és a karcsú koponya forma mutatja ezt a típusú törekvést
 - » Keskeny és csontos vállak
 - » Egészen nőiesnek mondható csípő
 - » Finoman domborodó pocak
 - Azt mutatja, hogy itt a testnek a bemutatásával is a realiztikus törekvéseken túl menve, talán egy kicsit karikatúrisztikusnak mondható, egyéni vonások túlhangsúlyozása tapasztalható

A fáraó egyik feleségének szobra (talán Nofretété-nek)

- Karcsú formák, az a finom kis pocakosodás, ami a fáraón is megfigyelhető volt
- Az erőteljesen gömbölyödő comboknak az ábrázolása megint csak azt mutatja, hogy a realizmus irányába, annak való túlhangsúlyozásában tértek el a művészek

» Művészi törekvéseket mutatnak, amelyeket nagyon jól megfoghatunk a redőzetnek a kialakításában, annak az egyfajta vonal harmóniára való törekvésében, amely azt mutatja, hogy a felületnek a játéka, a felületen megfogható fény-árnyék játék vagy az arra való törekvés → nem más mint művészeti törekvés

→ Olyan -féle törekvés lehet ebben a korban, mint amivel mondjuk a századfordulón a szecesszió alkalmával találkozhatunk

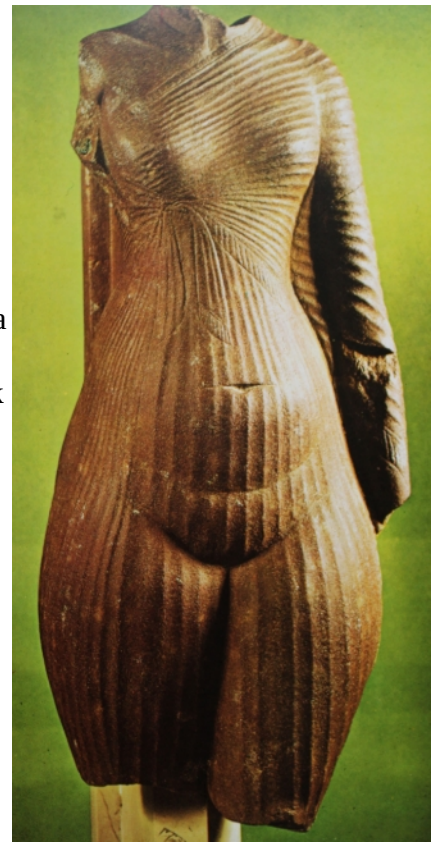
– Minden egy kicsit túlhajtott, túl finom, a művészi kísérletezésről, a vonalak játékaról, felület hullámzásáról és dekorativitásáról szól

→ Udvari elegancia, ami az amarna korban megfigyelhető

↓

Ezt mutatja például a fáraónak és valószínűleg Nefretété-nek az ábrázolása ezen a festett domborművön →

- A ruháknak a finom játéka, a felületnek a dekorativitása, az elegáns mozdulatoknak a megjelenítése
- Az örök élet szimbólumát a lótuszt nyújtja a feleség hátrafelé fordulva, ezzel az elegáns mozdulattal

Ábrázolás, amin az uralkodó pár gyermekei közül kettőt mutat

- Díszes takaróval fedett felületen helyezkednek el → egymás felé fordulás
- Intimitás – az uralkodói család meglesett, intim pillanatai is témái lesznek a művészetnek
- Nyújtott koponyás ábrázolás, amely itt is megfigyelhető, és más falfestményeken is, meg tulajdonképpen a szobrászatban is előfordul ez a típusú ábrázolás – amely mögött elképzelhető, hogy van valamiféle anatómiai

furcsaság → ennek a furcsaságnak a kihangsúlyozása és a felfokozása, jól beleilleszthető a dekorativitásról alkotott képbe

- Ennek a korszaknak a végén jön majd Tutanhamon uralma, ez is egy rövid, átmeneti korszak tulajdonképpen
- Sírját a XX. században a Carnarvon és Carter -féle ásatáson sértetlen állapotban hozták el → A Királyok Völgyében temetkeztek már ebben a korban az uralkodók

Tutanhamon aranyból készített halotti maszkja

- A fáraónak az ábrázolása a kendővel, az ureusz kígyóval, az ozirisz szakállal azt a típust követi, amit már Dzsószer esetében láttunk
- Itt van egyfajta konzervatív fordulat vallás tekintetében is és az ábrázolások tekintetében is
 - » Itt a nyújtott koponya, a hangsúlyosan húsos ajkakkal ellátott díszes arcok eltűntek, visszatérnek a konzervatív megoldásokhoz
- Tutanhamon-t követően a restauráció majd a dinasztia utolsó uralkodójánál (18.dinasztia), hadvezérből fáraóvá lett Horemheb alatt lesz, nagyon nyilvánvaló és erőszakosnak is mondható → Horemheb-bel mindent visszafordítanak
- Horemheb korszaka után jön a XIX. dinasztia I. Széthi-vel és II. Ramszesz-szel (fő fő uralkodó)

Karnaki Amon templom

- Az építéstörténet több mint 1000 évet ölel magába
- Az egyik legrégebbi része a Szentek Szentje táján van, a legbelső részben
- Az öt hajós csarnok ami megjelenik, III. Thotmesz fáraó hozzáépítése → keletről, hátulról való hozzáépítése ami eredetileg középen helyezkedett el
- A Szentek Szentje eredetileg középen kapott helyet, itt őrizték Amon-nak a szent bárkáját
 - Köré épült a templom
- Az egyik első bővítés nyugat felé történt, ami Hatsepszut fáraónőhöz kötődik
- Hatsepszut-ot követően, utóda III. Thotmesz is építkezik a templomon
- A keleti rész amelyben látjuk, hogy egymást követő, egymás elé sorakozó udvarok jelennek meg
 - Ezeket az udvarokat mindig pülónokkal zárták le és ahogy haladunk előre az építés történeti fázisokban, azt látjuk, hogy mindig egy-egy udvart raknak a meglévők elé

→ Az eredeti templomrész már rég be volt fejezve, de mindig bővíteni akarták

(Az alaprajzon kézzel jelölt rész, azon belül is a Hüposztíl csarnok az, ami az újbirodalmi anyag részben a legfontosabb)

- A Hüposztíl csarnokot II. Ramszesz korában építik
- Magát az udvart III. Amenhotep építette

» Ebben az udvarban volt eredetileg egy középső oszlopsor párbá állítva, és ezt az oszlopsort is még III. Amenhotep állította

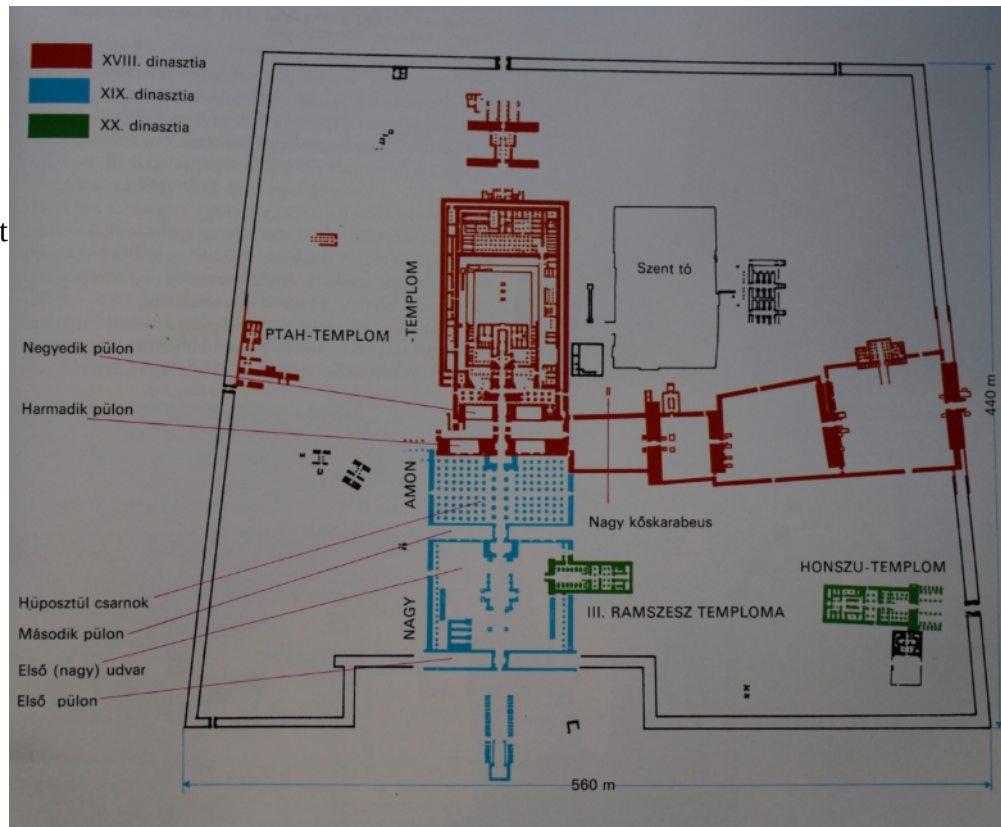
→ Ezek a huszonvalahány méter magas oszlopok, nyitott kelyhű papiruszt ábrázoló fejezettel az oszlopfő tetején lévő fejlemez kb. 16 m² felületű

» Eredetileg ebben az udvarban csak ez az oszlopsor volt → Szegélyezte azt a szent utat, amely a homlokzaton lévő pülóntól (persze több más udvaron és pülónon keresztül) a Szentek Szentjébe vezetett

» II. Ramszesz korában ezt az udvart beépítik
Meghagyják ezt a két középső oszlopsort és oldalt egymás melletti sorokba, alacsonyabb és zártabb bimbós fejezeteket mutató oszlopokat állítanak

→ Ezekre az oszlopokra kőgerendázatot emelnek és (ahogy az oszlopcsarnokokkal szokás volt) pülónokkal lefedték
Hogy ne legyen teljesen sötét ez a tér, ezért volt az, hogy a középső oszloppárhoz képest alacsonyabb oszlopokkal vették

körbe, építették be az udvar oldalsó részeit – Amennyivel magasabb a középső oszlopsor, ott keletkezik egy olyan sáv, amelyen megmaradtak a nyílások

→ Itt ezen a sávon keresztül, fölülről érkezik a megvilágítás, ez az építészettörténetben hatalmas karriert befutott megoldás → a későbbiekben úgy hívjuk bazilikális szerkezet → itt indul III. Amenhotep oszlopainak és II. Ramszesz -féle beépítésnek köszönhetően

- Miután megépül ez az udvar, tovább folytatódik kefelé egy újabb nagy udvarral az építkezés és ezt az udvart is egy nagyszabású pülón párral zárták le
- Ami bonyolítja és más egyiptomi templomnál nem látunk, az tulajdonképpen az oldalsó, a délről csatlakozó négy udvarnak az együttese jelenti, tehát oldalról még a 18. dinasztiában elkezdett udvarok sorakoznak, szintén pülón páros megoldással
 - » A legkülső pülóntól indul a a pülónok száma, az első pülón az az utolsó pülón, a megközelítés és a szent útnak a sorrendjében számozódnak, nem a megépítésük jelenti a sorszámot → tehát az első az nem az első fázisban megépített pülón, hanem itt az utolsó pülón (kívülről haladunk befelé)
- A belső, ahol a szent bárkát is őrizték, meg különböző szertartásokhoz szükséges kenőcsöknek, festékeknek az előállítását – ezek a receptek egyébként föl vannak vésve, illetve festve a templom falaira
 - » A legbelső papság számára megközelíthetőbb helyiségek voltak → a papság különböző rendjei nem egyformán részesültek a különböző szent kamráknak a felkeresésében
 - » Ezek alacsonyabb, szűkebb és sötétebb terek, mint az udvarok, meg az udvarokba épített csarnokok
- Kifelé haladva a templomnak a terei egyre tágasabbak, szélesebbek és világosabbak
- A Szentek Szentjének a sötétjéből, amikor jön ki vagy hozzák ki az istenszobrokat és felvonultatják ezeket → kitárulkozás, hogyan jön ki maga az istenszobor, és hogy az egyre fényesebb, ahogy a közönséghez és a hívekhez eljut
- A Hüposztíl csarnoknál a lefedést

vízszintesen fektetett kőlapokra bízta

» Az oszlopfők között történik a középső térnek, illetve az egész csarnoknak a megvilágítása, méghozzá ilyen kőrács -féle formákon keresztül → ezeket a kőrácsokat függőleges kőgerendákkal tagolták

→ Nem csak középen, hanem az oldalsó tér részek fölött is megvannak ezek a magasítások

» Vagyis tulajdonképpen az ilyen módon kiegészített és befejezett oszlopcsarnok, ezekkel a növényi motívumokkal, úgy mutatják az épületet, mintha az egy liget lenne →

A középső csarnokban a szent úton végighaladva jobbra és balra tekintve tulajdonképpen az egymás mellé sorakozó oszlopoknak az erdejét lehet látni és a térnek a végén nem is lehet érzékelni

Ez a típusú megoldás a templomépítészetben, ez a legmonumentálisabb Egyiptomban, de úgy tűnik, hogy azért voltak előzményei, méghozzá Ehnaton amarna kori templomában találtak egy olyan csarnokot, ahol ötvenvalahány oszlopot sorakoztattak egymás mellé → ez nem maradt meg, de úgy tűnik, hogy valamiféle előzmény lehetett itt a Karnaki nagy csarnok számára

Karnak, Amon-Ré templom

Ramesszeum

- Ramszesz-nek a halotti temploma
- A bejárati csarnok pillérei előtt, a Hatsepszut templomnál már megismert, úgynevezett ozirisz pillér forma jelenik meg → tehát sz Oziriszé vált, illetve Oziriszben a halottak közül feltámadt fáraónak az ábrázolásával találkozunk
- Azt látjuk itt a Ramesszeum esetében is, hogy a középső oszlopsor és az oldalsó oszlopsorok között megvan az a típusú megkülönböztetés, amely a Karnakiban is ott van → nyitott kelyhű fejezettel ellátott oszlopok vannak középen és azt két oldalról alacsonyabb és bimbós formát mutató fejezetű oszlopok veszik körbe és látjuk azt, hogy a megvilágítás az a bazilikális, a Hüposztíl elv alapján történik
 - » Ezek tulajdonképpen ablakok, amik itt vannak a kőfalakban, de a Karnakban megismert kőrács forma itt nem jelenik meg, vagy már kipusztult ezekből az ablakokból
 - » Tehát a Ramesszeum még ebbe a sorozatba illeszthető

Abu Simbéli templom

- Sziklatemplom
- Ez is II. Ramszesz korában épült
- Ma már nincs eredeti helyén, mert amikor megépítették az Asszuáni-gátat és a gát következtében a Nílus vize 20-30 méterrel megemelkedett, úgyhogy az eredetileg a Nílus partján lévő sziklatemplomot vagy fel kellett volna áldozni és otthagyni a gát vizében, vagy valahogy megmenteni → a valahogy megmenteni terv mellett döntöttek, és ez abból állt, hogy a hegy tömböt, vagy szikla tömböt soktonnás darabokra, szétfűrészelve szétszedték és az új vízpartra helyezték, ami magasabban volt, majd újra felépítették a darabokból – A XX. századi műemlékvédelmi beavatkozások egyik szenzációjának számított
 - » Az ötlet maga a XVIII-XIX. századi és a magyarországi műemlékvédelemben is egy ilyen problémával, ami pont 200 éves, és az az Esztergomi Bakócz kápolna → Ugyan ezt megcsinálták Rómában is a Titusz Diadalívvel egy vagy másfél évvel korábban, mint Esztergomban

- Az Abu Simbel-i sziklahomlokzat az a pülónok formájára emlékeztetően lett kiképezve, két oldalt két-két trónoló Ramszesz figurával lehet találkozni
 - » A lábszárak között, illetve oldalt a trónusoknak a tövében családtagok, illetve Ramszesz-nek a feleségei jelennek meg
 - » Középen egy ajtó nyílik, amely egy oszlopokkal kialakított belső térbe, tulajdonképpen a nyitott és nem sziklák belsejében, hanem nyitott területen kiképzett, templomromra emlékeztető udvarba vezet → a belsőben egyébként az ozirisz pillért is alkalmazták
- A döntött oldalsíkot fent, ezt az ívesen kitüremkedő vagy kihajló párkány motívumot is jól meg lehet figyelni
- A homlokzat eredetileg színes volt → a Ramszesz figurákat, úgy ahogy a falfestészeti emlékeket is látni lehet, színezték

Ramszesz szobor

- Kairói múzeumban őrzik
- A fejkendő, az ureusz kígyó, ozirisz állszakáll, a testnek a bemutatása beilleszthető abba a konzervatív fordulatba, amely az amarna kort követően megjelent → Régi óbirodalmi előképek játszanak fontos szerepet
- Érdeemes megfigyelni Ramszesz-nek ezt az ülő szobrát, amelynek bizonyos részletei, például igaz kicsit mereven, de mégiscsak a vonal harmóniára törekvő köténye vagy az arcnak az egyéni vonásokat, a hagyományosnál kicsit erőteljesebben hangsúlyozó megoldása azt mutatja, hogy az amarna kornak bizonyos megoldása, még ha megmerevedve is, de jelen vannak a későbbi művészetben
- Karok a törzstől nem válnak el
- A trónus és a figura szerves egységet képez ott ahol a kő felületet nem kellett áttörni, ott nem törték át
 - pl. az ozirisz botot a fáraó kezében
- A könyök alatt a forma értelmezése okán a fölösleges kötömböt mégis levésték
 - » A másik oldalon a hajlatban a követ meghagyták
- Ramszesznek a múmiája is elő került és bizonyos elemek is és emlékek is a temetkezése körül → Egyiptomnak talán a leghosszabb ideig uralkodó fáraója volt
- Az ő sírja is a Királyok Völgyében helyezkedett el
 - » Valóban völgyről van szó, és a sziklás völgynek a két oldalán nyílnak a hosszú folyosó végében kialakított sírkamrák → a bejáratok el voltak falazva és részben elrejtve
- Az Újbirodalmat követően jön a késői kor

Késői kor

- Kb. 1070-es 80-as évektől számítják, tulajdon képpen az i. e. első évezred nagy része
- 330-as évekig számolják a késői kort
- A késői kort követően egészen 32, az úgy nevezett Ptolemaiosz kor következett
- Az egyiptomi birodalom már nem is birodalom, többször összeomlik → Alsó és Felső Egyiptomra való szétszakadás többször bekövetkezett
- Valamikor a VII. és VI. században van egyfajta reneszánsz a művészetben is és megerősödésben is (politikai és katonai)

- » Ezt a rövid korszakot úgy hívják, hogy Szaiszi kor
- » A Szaiszi korban a régi piramisokat, sírtemplomokat is rendbe tesznek az egyiptomi emberek → Az első görög utazók és az első görögök ebben az időben járnak Egyiptomban
 - Hérodotosz is ebben az időben jár ott
- » Ez egy rövid periódus és ez után jönnek a perzsák és elfoglalják Egyiptomot → a görögök visszaverték a perzsa hódítókat
 - Az egyiptomi birodalom már többször is megroppant ebben az évszázadban, nem tud gátat vetni a perzsáknak
- » A perzsákat követően jönnek a Nagy Sándori hódítók Azzal egy egészen új kor kezdődik Egyiptomban, a Ptolemaiosz-ok kora ami egészen Rómáig tart

A késői korból az Edfui templomot szokás idézni

– Amely tulajdonképpen, mintegy összefoglalja a korábbi egyiptomi építészeti emlékeknek a törekvéseit

– Az Edfui templom egy pülón páron keresztül közelíthető meg
– A pülón pár mögött egy nyitott udvar helyezkedik el

» Ezt az udvart három oldalról, tehát a pülón pár oldaláról és a két hosszanti oldal mentén oszlopsorokkal kiképzett folyosó szegélyezi

» Ezt az udvart a szentély oldalán egy alacsonyabb fal zárja le

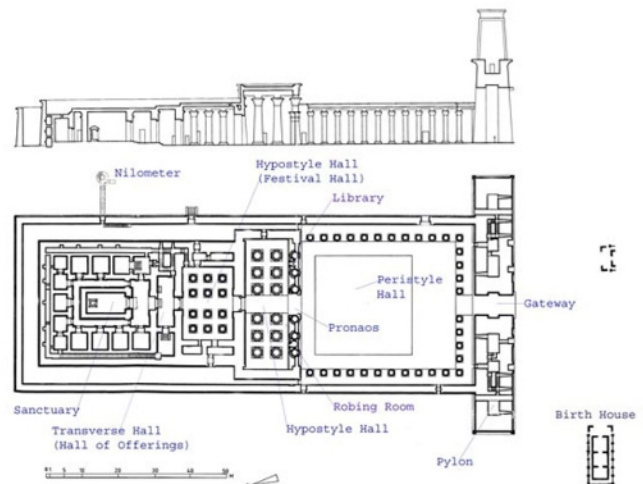
– A pülón párok közötti kapuzat, úgy tűnik, hogy monumentálisá nőtt, a korábbi pülón páros homlokzatokon egy elég alacsony motívum szokott lenni – itt magas arányú és ezt a kihajló párkányt, amit korábban a pülónokat zárta le fönt, azt a kapura helyezik át

» A pülónok mögött és két oldalt ott vannak ezek a nyitott kelyhű oszlopok

→ Nyitott kelyhű oszlopot oda szoktak tenni az egyiptomiak (nem csak a késői korban, hanem az óbirodalmi korban is) ahol sok fény van → ahol mintha tényleg az oszlopfőkönn ez a virágforma kinyílhatna → itt is a természetben megfigyelhető jellegzetességeket próbálták áttenni az építészetbe
És ott ahol sötét van, oldalsó csarnokokban, ott szoktak lenni a bimbók, a még ki nem nyílt fejezetű oszlopok

– Az elő udvart a szentély felőli oldalon egy oszlopos, és az oszlopok között fallal kiképzett sáv zárja le

» Magasabb oszlopokkal találkozunk, tehát ezt is a fény és a napsugár éri, tehát kinyílt kelyhű fejezeteket látunk és nagyon változatos a formálás

→ Korábban az újbirodalomnak a művészetében az egyformaságra törekedtek inkább → tehát a nyitott kehely az mindenütt ezt a nyitott formát mutatta és a részlet tagolás alapján nem lehetett megkülönböztetni őket. Most meg azt látjuk, hogy minden fejezet más és nem csak a rajtuk lévő festésben különbözhetnek, hanem látszik, hogy a formák is különböztek – pl. a két középső

egymás melletti oszlopon két különböző magasságú levelekből kialakított koszorú jelenik meg, az oldalsó csatlakozó oszlopok esetében karcsú pálma formákat figyelhetünk meg (szimmetrikusan vannak kialakítva), és a szélső oszlopok esetében megint csak több rétegű és különböző magasságú levelek borítják ezt a kehelyt

» Az oszlopok között egyébként, az oszlopok félmagasságáig emelkedve falat hoztak létre → csak középen nyílik bejárás a belső felé

→ A középső kapunak az íves párkánnyal való lezárása pülonokról származó motívumként értelmezhető

» Egy olyan csarnok, ahol a tetőt tartó középső oszlop párok magasabbak, mint a környezetnek az oszlopai

- E mögött nyílik az a csarnok, amit ünnepi csarnoknak, vagy Hüposztal csarnoknak hívunk
 - » E mögött jön maga a szentély, ahol különböző istenszobrokat tartalmazó fülkékkel, a különböző krémek, kenőcsök és balzsamozási szerek előállítására szolgáló kamrák sorakoznak a Szentek Szentje körül, ami középen van
 - Ez a Szentek Szentje, ha minden igaz akkor egy kötömbből lett kialakítva

– A keresztmetszet azt mutatja, hogy nemcsak tető, tehát a lefedésnek a magassága csökken a Szentek Szentjének az irányába, hanem a padlószint is emelkedik

Mindenesetre itt azokat az alapelemeket, amelyek az Egyiptomi építészettörténet különböző korszakaiból származnak, mintegy összefoglalva látjuk és jól érzékeljük azt a törekvést, amely, ezek szerint a késői korban és még a Ptolemaiosz korban is megfigyelhető → egy fő tengely mentén, tengelyre fűzve vannak a terek kiképezve → Ez nem óbirodalmi törekvés, hanem ezzel először Hatshepszt templománál találkoztunk, ahol Szenenmut ezt a fő tengelyt kijelölte és mindent a fő tengely két oldalára rakott, meg annak a végére a fő kamrát

Ptolemaiosz korból származó szobor fej (töredék) – valószínű, hogy valamilyen papi személyt ábrázol

- Az ábrázolásban a késői korban és még inkább a Ptolemaiosz-i korban egyre inkább a realizmusra való törekvéssel találkozunk és ebben a korban nem jár együtt olyan típusú művészi játékkal, mint amivel az amarna korban találkoztunk
- A Ptolemaiosz dinasztia Nagy Sándor egyik hadvezérének a leszármazottait jelenti
- Ebben a korban az egyik legjelentősebb vállalkozás, még a Nagy Sándor által alapított és a ptolemaioszok alatt kiépített új főváros, a delta vidéken emelt kikötőváros volt, Alexandria → már a hellenizmus törekvés jegyében épült
 - » Alkalmazkodnak a ptolemaioszok az egyiptomi hagyományokhoz Nagyon sok művészeti megoldásban követik ezeket a hagyományokat, de Alexandria egy hellenisztikus kialakítású és elvek mentén kiépített metropolisz volt
 - Az egyiptomiak csak külön engedéllyel telepedhettek le itt

Kréta és Mükéné

- i. e. második évezrednek a második fele
 - » az Újbirodalom utolsó 500 évével párhuzamosan
 - » Nagyjából abban az időben jelenik meg Krétán az úgynevezett Minószi civilizáció és a görög szárazföldön pedig a mükénéi kultúra
 - Egymással párhuzamosan virágoznak ezek a kultúrák, az újbirodalmi egyiptomi kultúra, a szárazföldi mükénéi kultúra és a kettő között a Földközi-tenger jelentős szigetén, Krétán a Minószokhoz köthető civilizáció

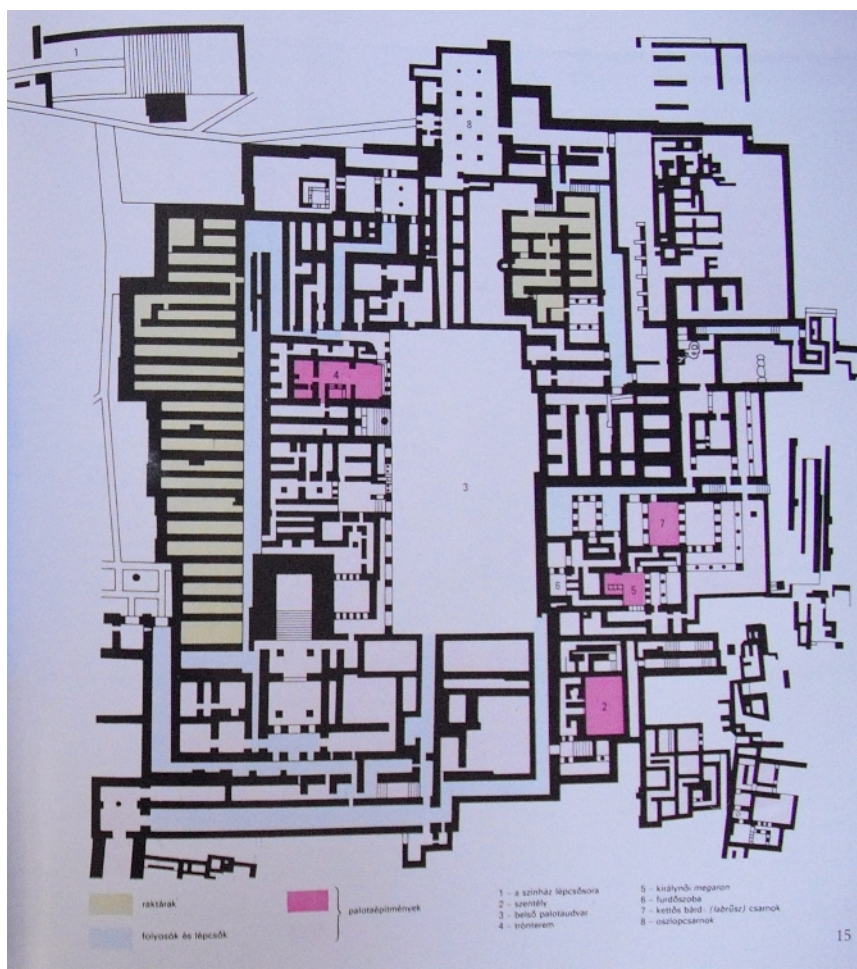
Kréta

- Kréta szigetének, a krétai civilizációnak emlékeinek az ismerete nem vezethető vissza olyan távoli múltba, mint az egyiptomi kultúra, művészeti civilizációinak ismerete
- A krétához kapcsolódó ismeretek a XIX.század végétől kezdenek el megszorodni → az az emlékhanyag amely segítségével képet alkothatunk a krétaiaknak a művészetéről
 - » 1900-ban Arthur Evans nevezetű régész tárja fel a Knosszoszi palotának, pontosabban a Knosszoszi palotának az alapfalait
 - Amikor Evans feltárja a Knosszoszi palotának, egyébként ott Krétán más palotának a romjait is, például a Faisztoszi palotának a romja is előkerült
- Az egymás fölötti palotának a relatív kronológiája segít a krétai művészeti kronológiának az összeállításához → ez azt jelenti, hogy a krétai emlékeket a palotához szokás mérni időben, így vannak olyan emlékek amelyekről azt mondják a szakirodalmak, hogy paloták előtti korból származik → főleg a Knosszoszi paloták segítik az időrend tisztázását, ebben a körülbelől 500 évben, amely alatt a krétai művészet virágzott
 - » A paloták előtti kor i. e. második évezrednek úgy a közepe táján van
 - » Utána jön a régi paloták kora
 - » Utána az új paloták kora
 - » Utána pedig a paloták utáni kor

Knosszoszi palota

- A Knosszoszi palotának a fő periódusából származik ez az alaprajz, amely tehát Evans ásatása nyomán került napfényre, és amely alapján a krétaiaknak az építészetéről, valamint mivel a rom területén nagyon sok freskónak a töredéke is előkerült, tehát a korszaknak a festészetéről is képet alkothatunk

» A knosszoszi palota alaprajza labirintus szerű a görög mitológiából ismerjük a labirintus mítoszt és a labirintushoz köthető mítoszok csokrát → amíg itt Evans-ék nem ásnak, addig Krétáról minden a mitikus homályba veszett → amikor ezek a dolgok elkezdtek előjönni, akkor úgy tűnt, mintha a mítoszok megelevenednének

- Ez nem a labirintus, de labirintus szerű
- Középen van egy nagy méretű, téglalap alaprajzú udvar, ez az udvar szervezi az egész épület együttesnek a kompozícióját
 - » Ebbe az udvarba egy L alakban többször megtörő folyosó vezet be (az alaprajzon világos kék színnel jelölték ezt a folyosót), de látjuk, hogy nem csak ez az egyetlen egy folyosó, hanem ezzel párhuzamosan kialakított, további folyosó szakaszok is hozzá járultak ahhoz, hogy ez az udvar megközelíthető legyen – tehát a külvilágból, ilyen L alakba megtörő folyosó biztosítja a fő megközelítését ennek az udvarnak
 - » Ebből az udvarból közelíthetők meg az együttesnek a további helységei
- Ezen az alaprajzon rózsaszínnel jelölték azokat a helységeket, ahol szintén találtak freskókat, amelyeknek a kialakításában másféle reprezentatív megoldások, vagy elemek voltak megfoghatók
- A felső teremben (4.) például egy trónusnak a maradványai kerültek elő, a másik oldali helységeket, meg inkább a királyné lakosztályaként szokás azonosítani
- Az uralkodók itt Krétán egyébként, és innen a civilizációnak a neve, Minósznak hívták → Tehát a minósz, bár a görög mitológiában egy személynek, egy krétai királynak a neve, ez nem egy krétai királynak a neve volt, hanem minden krétai királyt úgy hívtak, hogy minósz – ez volt a rangnak a meghatározó neve → nem fáraók uralkodtak Krétán, hanem minósok
 - » A minósznak a székhelye, trónterme és a legreprezentatívabb terem lehetett, ez a négyes számmal jelölt több helység
- Vannak további folyosó szakaszok, ott is találtak egyébként freskó maradványokat, és vannak ezek a sárga, hosszú, részben vastagabb falakkal kiképzett terek, ezek valószínűleg eredetileg raktározási célokat szolgáltak → Az uralkodó, illetve udvartartása, palotában lakók számára felhalmozott élelmiszer készlet helyezkedett el ezekben a helységeken
- A palota, legalábbis bizonyos szakaszokon, úgy tűnik, hogy emeletes volt
- Ez a nagyon vastag alapozás, ami itt az udvarnak a délnyugati sarkában került feltárássra, arra utal, hogy egy lépcsőház működött – a lépcsőknek a nyomait is megtalálták – Ezek a lépcsők nyilván valóan, valamilyen emeleti részre vezettek fel
- A palota elrendezés, vagy meghatározás nem véletlen, ez ugyan is nem egy erődítmény, nincsenek várfalak, nincsenek erődítmény falak, nincsenek bástyák → ez egy erődítmény, udvar köré szerveződő helység együttes → a krétaiak nem erődítették, nem féltek támadástól (pl. perzsák)
- Az udvar nem csak azért van, hogy valamiféle rendet vágjanak a labirintus szerű helységhalmazban, hanem ennek az udvarnak volt egy speciális funkciója
 - » Ennek az udvarnak a speciális funkciója egy sajátos krétai kultusszal összefüggésben került kialakításra vagy meghatározásra és ez pedig a bika kultuszhoz kötődik
 - » Amit itt kimutathatunk, vagy ehhez az udvarhoz köthetünk, az bikakultuszhoz a színterének a meghatározása, bika kultuszhoz a színhelye volt, méghozzá ha igaz, akkor az úgy nevezett bikaugratásnak volt a helyszíne

Lábjegyzet magamnak †

A minósi kultúra eredete a görög legenda szerint:

A civilizáció megteremtője Minósz, Zeusz fia, az istenkirály volt, aki a Nap lányát, Pasziphaé-t vette feleségül. Pasziphaé-ra az istenek bosszúból örületet bocsátottak, aki egy bikával közösült. Gyermekekük, Minótauros, egy szörny volt, ezért egy labirintusba zárták. Táplálékul, minden évben 10 athéni ifjat, és 10 athéni leányt áldoztak fel neki. A hős Thészeusz megküzdött vele és megölte, majd Ariadné fonalának segítségével kijutott a labirintusból.

Az előkerült freskó töredékek között van olyan, ami ezt a bikaugratást mutatja

– Kék alapon jelenik meg az ábrázolás, a kék alapon egy hatalmas vörösbarna bikának a figurája jelenik meg és vele szemben egy filigrán, fehér ruhás figurának az alakját azonosíthatjuk, aki úgy tűnik, hogy a bikának a szarvát éppen megragadja

(– Ezek a freskók kis darabokban kerültek elő, nagyon kevés az in situ, a falaknak csak az alsó szakaszát lehetett feltárni és ott is el kell dönteni, hogy melyik a régebbi palota, melyik az újabb palotának a fala – ami in situ freskó, az ilyen bokaromszerű dolog és ami előkerült a törmelékebe volt benne – nagyon sok a hiány

» Ezen a képen nagyon jól látszik mi az ami eredeti és mi az ami kiegészítés

– Bikaugratás szertartás, hogyan történt?

» Jött a bika (támadt) és előtte ott voltak a válogatott ifjak, nők és férfiak is

→ ez fontos dolog, mert a görögöknél az ilyen jellegű dolgokból a nők ki voltak zárva → nők is és férfiak is voltak, méghozzá felöltözve, a görögöknél a hasonló bika nélküli játékaikban a férfiak meztelenül vettek részt

» A bikának a szarvát meg kellett ragadni és át kellett lendülni a bikán (hosszában persze) → akinek sikerült, az túlélte ezt a szertartást, aki nem az vagy felakadt a bika szarvára vagy a bika lábai alá került

» Ez egy nagyon komoly szertartás volt, valószínűleg egy olyan még korábbi szertartásra vezethető vissza, ami emberáldozatot követelt

» A bikakultuszhoz kapcsolódik még, a krétai emlékanyagnak jó néhány tárgya is Itt például fennmaradtak, úgynevezett rhytónok

A rhytón egy állatfej, bikafejű formájú ivó edény

– Az állat nyaka volt úgy kiképezve, hogy abba lehetett a folyadékot (bort) tölteni és az állatnak a szarvát kellett megfogni, hogy ezt a folyadékot meg lehessen inni

– Krétai leletről van szó, de egyébként ilyen rhytón a mükénéi emlékanyagból is ismert →

– Az athéni régészeti múzeumban van kiállítva

– A krétai és a mükénéi művészet kapcsolatban van egymással, és itt a hatás iránya krétáról mutat Mükénére fele (a krétaiaktól tanultak a mükénéiek)

– A freskók között különböző figurális ábrázolások jelennek meg meg
» Egy részük ugyancsak ezt a kék alapot mutatja

– Itt van egy világoskék alapon, női felvonulók menetét ábrázoló freskóról van szó →

» Itt amúgy elég sok megmaradt a női figurából, meg a freskót fent keretező vagy lezáró rozettákat és geometrikus motívumokat tartalmazó frízből

» A nőket is – és az előbbi figurát is, meg a bikát is – oldalnézeten ábrázolják, és a felső test is általában oldalnézeten van ábrázolva, tehát itt érvényesül az arcoknál, a fejkénél az egyiptomi képzőművészet szabálya, tehát a legnagyobb felület szabálya, de a felső testnek az oldalra való elfordításakor, ez rövidülés

» Itt most kiegészítették – és nem csak ezen a freskón –, tehát a mell rész az pont kiegészítés, de vannak olyan freskók, ahol a mellrész is megvan, szóval ilyen szempontból hiteles a kiegészítés

» A női ruhák köpenyszerűek voltak és egyáltalán nem volt összefogva vagy begombolva, hanem a melleket teljesen szabadon láttatni engedő viseletként jelent meg, ezt látjuk ezen a képen is

Tollas herceg

- Felső testére befordul, tehát az ő esetében érvényesül az egyiptomi legnagyobb felületek törvényének a szabálya
- Az arc meg a haj kiegészítés, a hátra meg az oldalra lendülő kar nagy része is kiegészítés
- A jobb kar és a mellkas, valamint a csípő és a bal combnak bizonyos részletei, és a tollas fejfedő teljesen hiteles, az eredeti darabokból van összerakva

- A vonulásban nem csak gyalogszerrel vesznek részt, hanem kocsis felvonulásnak a töredékei is megvannak
- A kocsi kerék az azonosítható volt, a lónak a fara és a kapcsolódó kocsinak a részletei szintén, de hogy hogyan álltak fönn a figurák, arról már vajmi keveset tudhatunk

– A vonulók között vannak még további női alakok, itt van például az ugyan csak kebleit mutató női alak szelencével

Szelencés nő

– Ennél a képnél nem lehet látni melyik része az eredeti

– További női vonulók

» Talán ez a legmozgalmasabb és legdekoratívabb

» A fejből, a hajból semmi nem maradt meg, nyilván más töredéken meg az volt meg és átmásolták – egészében nem hiteles

→ A formakincs a formakészlet, az elegancia, a dekorativitás viszont hitelesnek mondható

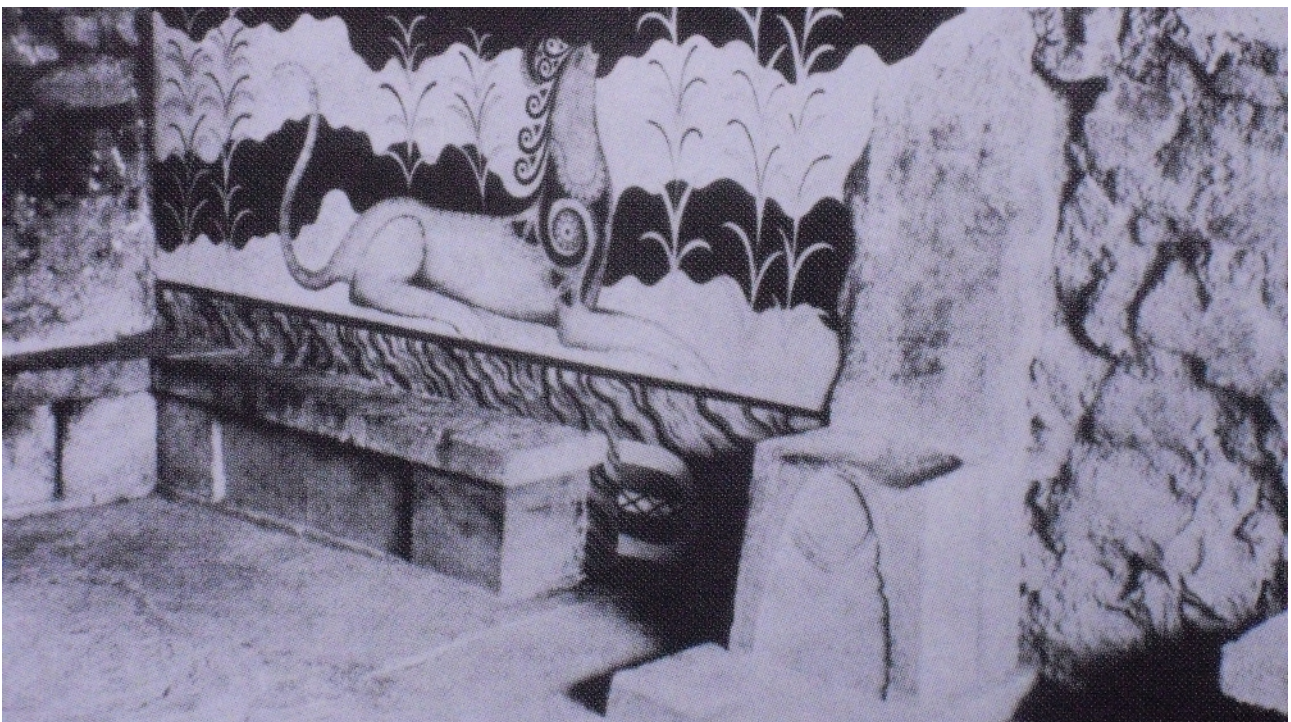
– Ami még ezt a dekorativitást, pont az amarna korral való összehasonlítás alapját adják, azok nem csak az emberi figurák, hanem a növényzetnek meg az állatvilágnak, színpompás, könnyed, dekorativitása sziklás altalajon, vagy altalajból burjánzó liliom szerű növényeket látunk fehér alapon szürkén, sárgán és vörösen jelenik meg

» Se halottak, se a léleknek a túlvilági útja, se az istenné válás vagy megistenülés, semmi ilyennek nincs nyoma – művészetükben a halállal nem foglalkoztak, esztétikai célokat szolgáltak

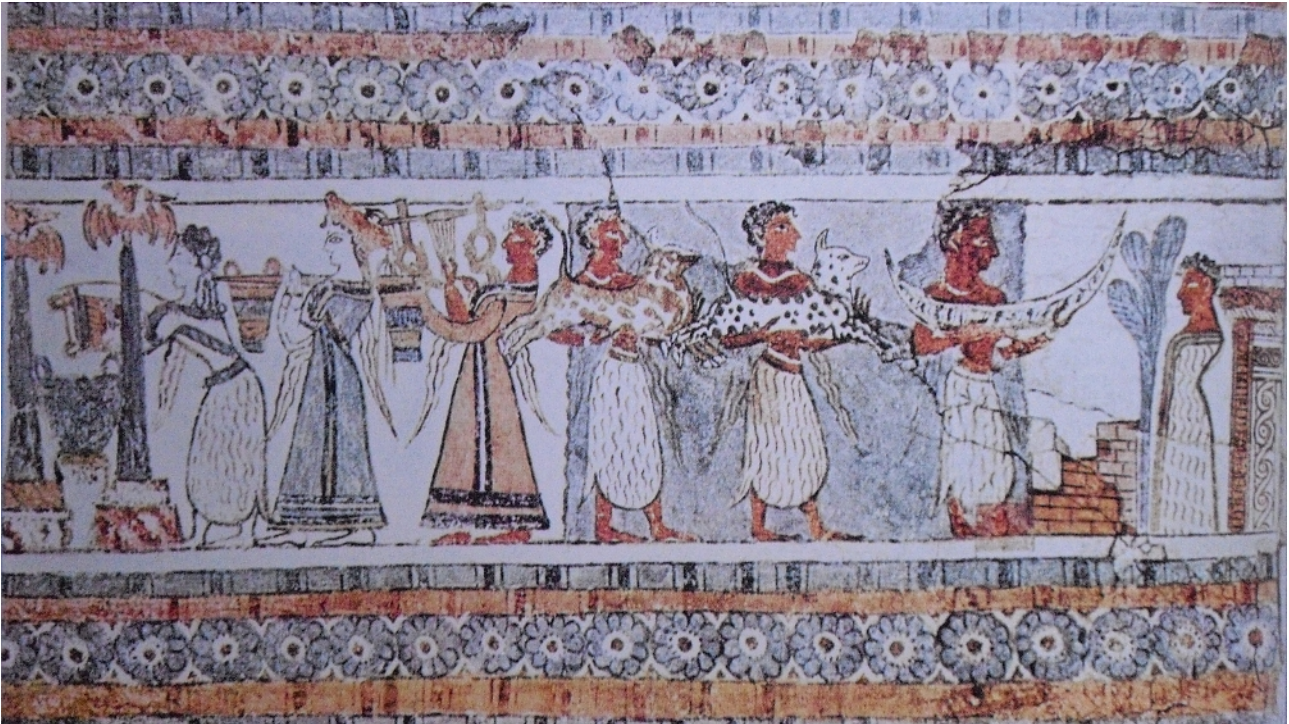
A trónterem egy részlete

- A trónus és a freskó is helyreállított formában figyelhető meg
- Fekvő, hosszú nyakú, de valamilyen sörénnyel rendelkező nagymacska -féle, ami ott a tónus mellett fekvé látható
- A háttérben pedig hullámos sávok és növényi ornamentika figyelhető meg

Hagia Triada-i szarkofág

– Van egy komplett kompozíció, egyébként a temetkezéshez köthető szarkofág részlete

– Ez a szarkofág egy olyan helyről került elő, amit úgy hívnak, hogy Hagia Triada

– Ezen is bizonyos részletek lehet, hogy restaurálásra kerültek, de tulajdonképpen szinte az egész hitelesnek mondható

– Egy komplett kompozíciót láthatunk

» Itt azt is láthatjuk, hogy hová vonulnak

– A nőket fehér bőrrrel ábrázolták, egyébként az egyiptomi művésztől kezdve ismert ez a típusú megkülönböztetés és ezt itt is alkalmazzák – a nők fehérek, a férfiak vörösbarna bőrűek

» Két nőalak vonul bal felé és ilyen két fülű üst tartozik hozzájuk

» Az első nő ennek az üstnek a folyadék tartalmát két oszlop közé felállított üstbe tölti (a hátán is visz egy üstöt) → Az őt követő nő, hogy az mit visz, nem egészen egyértelmű vagy az üstnek a leszerelésében fog majd segédkezni, vagy a sajátját fogja levenni

– Egy folyadék áldozatnak a bemutatásáról van szó → A két oszlop között egy nagy, az istenséghez rendelt üst jelenik meg és abba öntik bele a saját folyadékukat

» Ez zenés kísérettel történik → Egy hárfa szerű hangszeren játszik a harmadik figura, egy férfi figura → Ez a férfi figura is a nőkéhez hasonló ruhát visel és elől a mell rész teljesen szabadon jelenik meg

» Ezeknek a figuráknak a felső testük oldalnézetben van ábrázolva, úgy látszik, hogy a női ábrázoláshoz, meg ehhez a kabátos ábrázoláshoz jobban passzolt ez az oldalra fordítás, a férfiaknak a felső teste ugyan úgy van befordítva, mint Egyiptomban, tehát ez nem kizárólagos, hogy vagy ezt vagy azt használják, hanem ahogy a legnagyobb felületek törvénye → ezt úgy alakították át a krétaiak, hogy a legjellemzőbb felületek törvényére szelídítették az egyiptomi ábrázolási körülménynek a szigorát

» A nőknek ez a nyitott ruhájú, kebleket láttatni engedő ábrázolás módja, jellemzőbb mintha szembe fordították volna – oldalnézetben ez a típus jobban érvényesül

» A férfiak ágyékkötőt viselnek, bizonyára valamilyen állatbundából készültek (a textúra alapján) – Ez a szőrből készült ruha az első női alakon is megfigyelhető

» A férfiak közül a hátsó kettő élő állatokat visz, az első férfi pedig egy csónaknak a modelljét viszi → Ez a csónak modell valószínűleg az istenségnek szánt ajándéktárgy –

vagy hajótörésből menekült meg, vagy azt szeretné, hogy ne legyen kitéve hajótörésnek – az istent előre lekenyerezi vagy utólag megajándékozza és a másik kettő is áldozati ajándékot hoz az istenalaknak

– Ebben a korban az állat áldozat bemutatása vérrel járt – az állatokat megölték és tűzzel, mert az állati belsőségeket az oltár mellé tették, az istenhez az áldozatnak csak a füstje kellett, hogy eljusson, mert az isten az állati áldozatnak a füstjét nagyon kedvelhet → A hús részről mindenki lakomát rendezett ennek az istennek a tiszteletére

» Jobb kéz felől egy egész szentélykörzet van ábrázolva, van hozzá lépcső, van fa, van egy figura vagy szobor és van még valami építmény is → Ennek az isten figurának van temploma ahova vagy lépcső vezet, vagy az maga az oltár – oltárokat is képeztek ki lépcsősen

→ Fa – Természeti múlt → Régen ezeket az istenalakokat állati vagy növényi formában is, vagy csak abban tisztelték → Ez megmarad gyakran, még hozzá úgy hívja ezt a litográfusok tudománya, hogy növényi attribútikus csökevény

(» Zeusznak villám van a kezében, mert ő időjárás istenség volt, az ő kezében ez a funkcionális csökevény a villám – De Zeusznak volt szent tölgyfája, amelynek a leveleinek a susogásából lehetett a jóslatokat kihallani)

→ Ennek az istennek már megvan az emberi alakja (lehet, hogy egy szent fában, nemcsak attribútumként, hanem szent fában ott a szent körzetben továbbra is tisztelik)

» Érdekes mód, ugyanolyan állati szőrből készült ruhába van öltöztetve, hogy az alsó rész az ki van e képezve, azt nem tudjuk, de egy biztos, hogy a görög Hermésznek a korai ábrázolásain csak a fej volt kiképezve, meg esetleg a váll rész, a testből semmi nem volt, egységes kőtömbként jelent meg → Az ilyen típusú ábrázolás a művészettörténetben később is megmarad, főleg építészeti elemek formájában – Herma pillérnek hívják – Hermész nevéből

→ Ilyen herma pillérek a görög területen útkereszteződésekben, útelágazásokban volt felállítva – Hermész volt az utasoknak, kereskedőknek, vándoroknak az istene A későbbiekben lehet majd női figura is herma pillér

» A figurán igazi ruha van → Azért mert ebben a figurában úgy tűnik, hogy nem csak növényi múlt, előkép van, hanem az a múlt is, ami az úgynevezett fetisizmushoz kötődik → Régen minden élettelen tárgyat élőnek és lélekkel ellátottnak képzeltek → Így képzeltek az istenalakokat is, hogy azok kőben, fában, fatáblában, kőoszlopban is megjelenhetnek

– Zeusznak kőtömbként való tisztelete még a klasszikus korban is kimutatható – sokáig ezeket megőrizték és csak a későbbiekben kapnak az isten figurák emberi formát

– Fétisztisztelet nyoma – Élő istenfigurának kijáró tisztelettel látták el, fürdették, illatosították, öltöztették, felékszerezték

– Kinek áldoznak a túloldalon azok a női alakok folyadékkal?

» Fétis tárgy van – (Kettő is van) → Egy-egy oszlop és az oszlopok tetején, amik megjelennek, a kétélű bárdok – görögül labrüsznak hívják és ebből a szóból ered a labirintosz szó

– A knosszosi palota labrüszosnak is mondható, ugyan is a krétai palotának az építő köveibe ennek a kétélű bárdnak a karcolatát vésték → Valószínűleg a labrüszos istennek a tiszteletére szánták, vagy az ő védelmében bíztak – a krétai nyelvvel foglalkozók azt mondják, hogy ez a labrüszos isten nő volt

Kígyós istennő

- Elefánt csontból készült
- A krétaiaknak valószínűleg nem csak ez a labrüszi formájában tisztelt istennő biztosította számukra a kultuszt, hanem voltak más isteneik is
- Itt is egy istennőről van szó, amelynek az elefántcsont figurájára a ruhája mentén feltekert arany szalag jelképezte a kígyókat → Ezek a kígyók az istennő karjaira is rátekerednek és szembenéznek az istennővel
- Olyan típusú ruhát visel, amely a melleket láttatni engedi (ilyenekkel a freskó festészetben is már találkoztunk)

- Valószínűleg ugyan ennek az istennőnek az ábrázolása az a terrakotta szobor, ami szintén kis méretű, ugyan ezt a típusú ruhát viseli és ennek a karján is megfigyelhető a kígyóábrázolás

- A kígyóra emlékeztető formák az agyagedények művészetében is megjelenik (Bővebben a lenti lábjegyzetben)

Lábjegyzet magamnak ⁺

- A kultúrával együtt fejlődött a kézműipar is, amely nagy hatást gyakorolt a kereskedelemre
 - » Megjelentek a fazekaskorongok, melyekkel a tömegtermelés megjelenése mellett a kész termékek minősége is fejlődött

Kerámia korszakok:

1. Kora mίνoszi kor 2750-2250 (MMDCCCL-MMCCCL)
2. Közép-mίνoszi kor 2065-1780 (MMLXV-MDCCLXXX)
3. Késő mίνoszi kor 1580-1085 (MDLXXX-MLXXXV)

- A neolitikus Krétán az agyagedény kizárólag kézzel készült
- A vázák általában sötét felületűek, de már a korai neolitikumban is előfordulnak Knosszoszban világos felületű, sárga és vörös árnyalatú edények
- Díszítés bekarcolással vagy pontozással

Kora mίνoszi kerámia

- Forma: új, jellegzetes edényformák jelentek meg, magas talpú tálak, ivócsészék, főzőedény, csőrös kancsók, női idolk
- Díszítés: csiszolt mintázás (az edényeket csonttal fényesre simították és a tompa fényű felületekre csiszolták a motívumokat)
- Szín: az edények felülete általában sötétszürke vagy fekete volt, bár néha szándékosan világosbarnára vagy vörösre égették
 - » Egy-egy vázát világos alapon vörös, barna vagy fekete festéssel díszítettek, később előfordult a sötét felületen sárgásfehér díszítés is
- Technika: a falvastagság idővel csökkent, a formák kifinomultak, és a tálakat kiloccsanásgátló peremmel látták el
 - » Pirgoszi „stílus”: keramiastílus, melynek jellemzője a csiszolt mintázat. Főleg talpas tálak készültek
 - » Onufriosz „stílus”: festett edények (sárgás felületű vörös, barna vagy fekete festésű díszítés), főleg folyadék töltésére szolgáló kiöntő kancsók: öblös has, ferdén levágott szájpere, fül
 - » Vasziliki „stílus”: sötétszürke, engobos, foltosra égetett edények. A fekete, vörös és barna foltok a kiegészítés következtében jöttek létre, gyakran művészi szándékkal, tudatosan alkalmazták

Közép mίνoszi kerámia

- Jellemző elnevezései még a régi paloták kora vagy a krétai bronzkor korai szakasza. Fontosabb paloták: Phaisztosz, Knosszosz, Mallia
- Technika: gondos agyag-előkészítés, iszapolás, gyúrás
 - » Fontos újítás a gyorsan forgó fazekas korong használata (Európában először), mely ugrásszerű fejlődéshez vezetett
 - » A falvastagság csökkent, a vékony falú edények finom fehér agyagból készültek → A nagyobb edényeket ekkor is, egészen a késő mίνoszi kor elejéig rendszerint fölrakással készítették
- Forma: a kerámiák alakja azonos a korabeli fémedényekével, a formák változatosak
 - » A legtöbb kisebb edény mintha a fém edények tudatos másolata volna → Még a fém vékonyságát is utánozni akarták, ez a törekvés a rendkívüli „tojáshéj” edényekben érte el csúcspontját
- Barbotin-technika: érdekes készítmód, agyagból domborművű tüskék, vagy csipkés taréjok számtalan változatát vitték az edény felületére.
 - » Többnyire festéssel kombinálták, inkább gazdagon, mint ízléssel alkalmazták Dél-Krétán
- Díszítés: Sötét alapon világos
 - » A finom kerámia legjavát díszes festés borította
 - Általánossá vált a csiga vonalú rajz, természetből vett motívumok, köztük stilizált pálmafák és polipok alkalmazása → A legtöbb váza díszítése fehér, vagy sötét alapon fehér és a vörös több árnyalata.
- Kamarezs „stílus”: az Ida hegység szent barlangjából (Kamarezs barlang, melyről az edények a nevüket kapták) 1890-ben nagy számban előkerült edények jellegzetes díszítő stílusa
- A Kamarezs- edények, vagy stílus elnevezés egy finoman kidolgozott, kagylóhéj vékonyságú fal kialakítású, és összetett, fekete alapon vörös, narancs, és fehér festett díszítésű edénytípusra utal, melyet a mίνoszi, v. krétai kultúra idején, számos helyen készítettek Kréta-szerte
 - » A díszítmény vonalas rajzú, az ornamentika egyedi → Virág- és növényi motívumok sajátosan egységesített átírásban, továbbá halak, polipok, csigák, tengerifű ugyancsak stilizáltan, alkották az ornamentika elemeit
 - » A kompozíció mozgalmas, a spirál és hullámvonal mint uralkodó motívum

- Növényi „stílus”: barna, illetve vörös alapon fehér, vagy vörössel kevert fehérre festett díszítmény, főként liliomok, tengeri fű és virágmotívumok
- Minden festett edényt (engobe-bal) festettek) firniszes bevonattal láttak el → Ez gyantás anyagok alkoholos oldata lenolajjal emulgálva, mely tartós védőréteget képzett a nedvesség és a levegő ellen.

Késő mίνoszi kerámia

- Az 1550- es földrengés után i. e. 1480-1300-ig tartott e kerámiakorszak
- Az új paloták korának is nevezzük ezt az időszakot
 - » A politikai hatalom Knossosban összpontosult, de a többi korábbi palota is újjáépült
 - » Az edények finom formája továbbra is a fémedényeket utánozta, s olykor a festett díszítés motívumait is a fémedényekről másolták
- Tengeri „stílus”: jellemző díszítő elemek:
 - » rendkívül élethű polipok és más tengeri lények, például delfinek, vitorlás csigák, tengeri csillagok, halak, kagylóhéjak, melyek szikla és hínár háttérben láthatóak
 - » Az ornamentika emlékeztet a falfestményekre, és a tenger állandó mozgását idézi → Többnyire rituális rendeltetésű tárgyak.
 - » Formák: főként amfora, vagy hegyes csúcsos aljú amfora, kulacs.
- Palota „stílus”: Megmerevedett tengeri stílus
 - » A forma agyon finomított, és új, szembetűnően szárazföldi eredetű edényformák, például zömök alabástrom és talpas ivócsésze (Mükénéi hatás)
 - » Tengeri stílus folytatása, de megjelentek a madarak és a virágok is → Ezek meglehetősen merevek és stilizáltak, bizonyára falfestményekről másolták őket → A díszítmény merevségét a szimmetria is fokozza
 - » A nagy és díszes edények sokszor monumentálisak
 - » Divatba jöttek az absztrakt minták és a figurális motívumok, perspektíva alkalmazása
- Lerna vázái: a vázák felületét díszítő kanyargó vonalú spirálisok és stilizált növénymotívumok a mίνoszi kerámia egész története során érvényesülő hagyomány megalapozói

– A képen látható pithos-ok, nagyméretű tárolóedényeket, a knossoszi palota nyugati szárnyában találta egy krétai antikvárius, Minos Kalokairinos, aki egy kisebb feltárást végzett 1878-ban, Arthur Evans érkezése előtt, majd különféle európai múzeumoknak elküldött néhány ilyen „pithos”-t, tároló edényt, mellyel megerősítette terület archeológiai potenciálját. A nagy mennyiségű mezőgazdasági termény, főként gabonatermés, olíva olaj és bor tárolása volt a fő rendeltetése a palota számára a mίνoszi Krétán. Begyűjtötték a terményt, majd használták vagy újra szétosztották azokat. Ezzel megerősítették az ellenőrzésüket a szigeten. A plasztikus kötél díszítés feltehetően az edények szállítási módjára utalnak.

A krétai emlékanyagból építészeti forma
 – Szintén a Knosszoszi palotához kötődik ez egy felfelé szélesedő, tagolatlan törzsű, fönt párnatag szerű fejezettel lezárt oszlop típus
 » A törzs díszítetlen, de ennek az oszloptípusnak vannak díszes törzsű változatai is, nem csak krétán, hanem a görög szárazföldön is

Mükéné

– A legnagyobb félsziget, amely a görög világhoz hozzátartozik az a Peloponnészoszi -félsziget, amely a Korinthoszi földnyelven keresztül az Attikai-félszigethez csatlakozik

» Az Attikai-félsziget legfontosabb városa Athén

– A Peloponnészoszi-félszigetnek az egyik legfontosabb városa Lakóniában van, ami

Spárta – a későbbiekben a görög történelem során, ennek a területnek az egyik legfontosabb városa
 » Kultusz szempontjából viszont nem Spárta lesz a legfontosabb, hanem Izárdisz területén Olümpia, olümpiai kultuszhely → Olümpia nem település, csak kultusz hely, Zeusz tiszteletére rendezett sport eseményeknek a helyszíne

– Az a mükénéi világ, amely i. e. második évezrednek a második felében, annak is vége felé éri el a virág korát – tulajdonképpen a knosszoszi újpaloták és a paloták utáni korszakkal párhuzamosan Argoszhoz közel található Mükéné → ettől északabbra helyezkedik el a Korinthoszi-öböl, amelynek az északi partján – ugyancsak fontos, és az összegörögség szempontjából majd általánosan elismert, illetve tisztelt kultusz helyeket nevezhetünk meg

» Az egyik a Helikon-hegye, a másik a Parnassosz hegye - mind a kettő Apollón kultuszához, illetve a múzsák, illetve részben Dionüszosz kultuszához kötődik

– Az Olümposz hegye a görög mitológiában az istenek lakhelyét jelenti, Thesszália és Makedónia határvidékén helyezkedik el

– Mükéné akkor jelentkezik, amikor krétán virágkorral és a virágkort követő hanyatlással találkozunk i. e. 1100-1200 körül

– Művészeti kapcsolat a két kultúra között, ezt a művészeti kapcsolatot nagyon jól mutatja, a mükénéi fellegrvárba vezető oroslános kapunak az ábrázolása

– Az akropolisz fellegrvárat jelent – Erődítmények, hegytetőre épült várak

» A mükénéi uralkodók a krétaiakkal ellentétben nem palotákban laktak → Itt a görög szárazföldön, a Peloponnészoszi-félsziget akropoliszaiban – 1200-1100 táján épült akropoliszok – komoly erődítmények, nem csak az építő kövei hatalmasak és a küklopszok munkáit feltételező elemei ennek az erődítménynek, hanem a vastag falak és az ostromokkal szemben is jól védhető koncepció az, amely ezeket komoly erődítményekké teszi → Amikor majd jönnek az új görög törzsek, az égei vándorlás során, valamikor 1100 és 1000 között, akkor ezek az erődítmények nem tudnak ellenállni a területre özönlő új törzseknek – Komoly ostromokat egy ideig állva, de ezek a Mükéné korabeli akropoliszok mind elestek, Athén kivételével

– Királyok (a mitológiában királyoknak nevezik őket) úgy tűnik, hogy a régi görög szó, amely mükénéi típusú uralkodókat jelzi, az az volt, hogy vanax (Ilyen vanax-ok pl.: Agamemnón, Menelaosz - spártai uralkodó, Atreusz)

– A mükénéi fellegrvár fal-szorosában található ez a kapu

» A kapu óriási méretű kváderkövek szövetébe illeszkedik → Ezekről a kváderekről a későbbi görögök úgy tartották (hatalmas méretüknél fogva), hogy a küklopszok építették –

Azt állították a későbbi görögök, hogy a küklopszok korából származnak ezek az építmények

– A kapuzat szemöldök köve egy hatalmas áthidaló gerenda, és a függőleges elemek, tehát a szárkövek is egy-egy kő tömbből lettek kialakítva

– A szemöldökkő fölött a kváder falat úgy alakították ki, hogy egy háromszögletű nyílást kihagytak » A háromszögletű nyílást úgy hozták létre, hogy az egymás fölötti kősorokban a kőelemeket egymás fölött lépcsőzetesen kiugrasztották → Hasonlóan képezve ki ez által a fönt összeérő köveknek a szerkezetét, mint ahogy az egyiptomi építészetben a teherhárító szerkezeteknek a megoldásával találkoztunk

– A kötömböknek a súlya nem nehezedik rá a szemöldök köre, viszont nem hagyták üresen a kapu fölötti nyílást – Stratégiai szempontból nem lett volna célszerű

» Vékonyabb kőlappal történt meg ennek a nyílásnak a lezárása → nem csak hogy vékonyabb, de anyagában is más – márványféle – és erre figurális domborművet képeztek

» A figurális domborművön két, egy magas talapzatra feltámaszkodó nagymacska félét (orszlán?) figyelhetünk meg, amelyek jó állapotban fennmaradtak egészen a

nyak részig → Fejüket valószínűleg leverték, vagy a maradékai a későbbiekben lepusztulhattak

» A nyak tartásból úgy tűnik, hogy ezek az oroslánok nem profilban voltak ábrázolva és nem középfelé néztek, hanem a fejüket kifelé fordították (valószínűleg nem túl barátságos arckifejezéssel) – Őrizve a várkaput, és nem csak azt, hanem őrizve a közepén lévő oszlopot → egy felfelé szélesedő oszlop, fent párnatag szerű fejezettel és a fölött még valami gerenda -féle formák is megfigyelhetők → vagyis a krétai palotában rekonstruált oszlop típust látjuk ábrázolva, amely utal a Kréta és Mükéné között fennálló kapcsolatra

→ Ennek a kapcsolatnak a forrása Kréta, vagyis a krétaiktól jut el nem csak ez az oszlop forma, hanem a mükénéi és a Mükéné közelében feltárt másik akropolisz, a Tirünszi akropolisznak az ásatásai alkalmával is kerültek elő ilyen oszlopok

Tirünsz-i Akropolisz

– XIX.századi felmérés → későbbi átépítéseknek a nyomait is szemlélteti, de az akropolisz alap elrendezését vissza lehet vezetni a mükénéi korra
– Erre az akropoliszra is egy fal-szoros vezet fel, tehát egy olyan útvonal, amit magas falak között alakítottak ki és ezt a fal-szorost ugyan csak egy kapu zárja le Nem rögtön az elején, hanem a távolság vagy hossz $\frac{1}{3}$ -nyi szakaszánál alkalmazták ezt a fal-szoros kaput
– A kapu építménye későbbi
– Fönn a palota részen díszterekkel találkozunk

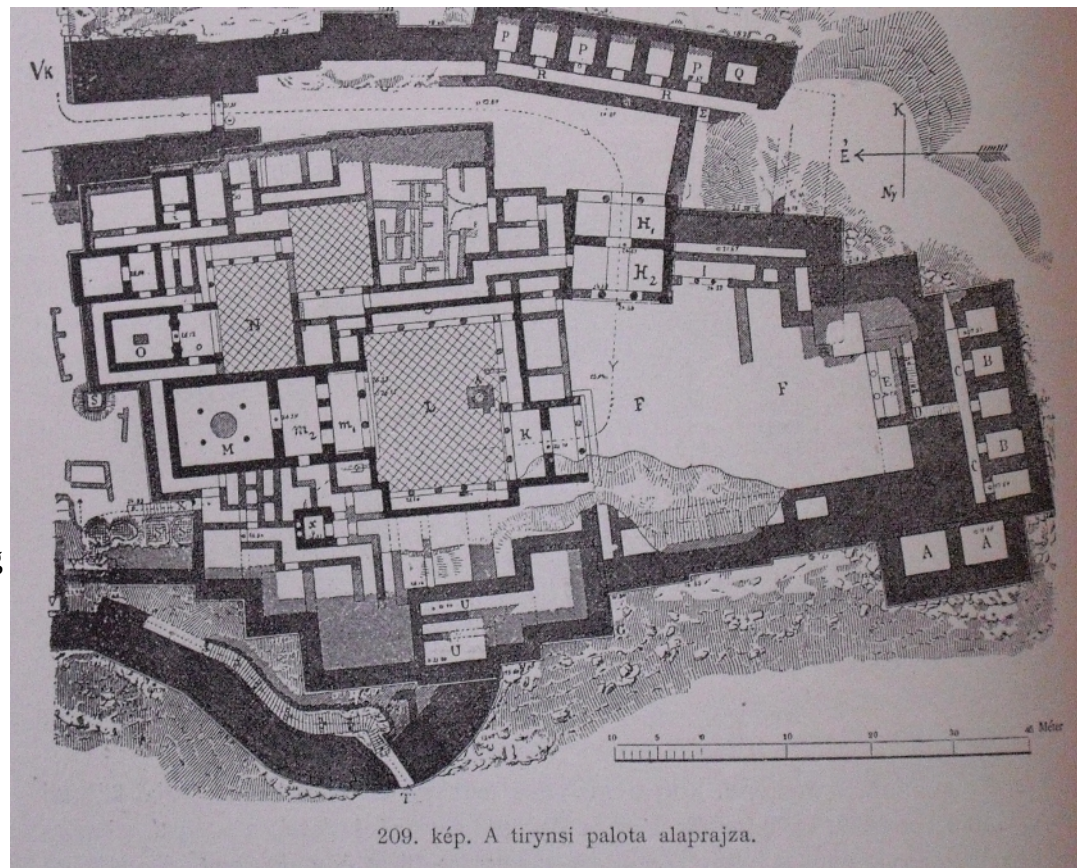
» Ezeknek a dísztereknek a közepén valamiféle

tűzhelyeket hoztak létre és a nagyobb terekben a tűzhelyet négy oszloppal vették körbe → Nyilván ez a négy oszlop a tetőzetet tartotta

» A tetőzet nem a tűzhely fölött lett kialakítva, ott egy szabad, nyílás, kémény jött létre – az oszlopok a környező részeknek a tetőzetét tartotta

» Ezek olyan díszterek, amelyek talán trónteremként is funkcionálhattak – a görögök a későbbiekben is az ilyen részt, termet vagy területet megaronnak hívták

» A görög templomépítészet kialakulása szempontjából úgy tűnik nem teljesen érdektelenek ezek a terek → A későbbi görögök a mükénéiekre, nem csak mint saját elődjekre, hanem mint a mítoszaikban megismerhető hőszoknak a lakóhelyéül tekintenek és ezeket a mükénéi korból fennmaradt akropoliszokat kultikus helyként kezdi el tisztelni és ezekben a megaronokba a későbbiekben, általában kisebb alapterületen kialakított, templomokat telepítenek

209. kép. A tirynsi palota alaprajza.

– Ezeket az akropoliszokat nagyjából az 1870-es években kezdik el feltárni, ugyan az a Henrich Schliemann a mükenéi ásatásoknak a vezetője, akihez a Homéroszi Trója felkutatása kötődik

» Egy ilyen ásatás alkalmával került elő ez az oszloptöredék, amely azt mutatja, hogy a felfelé szélesedő formához nem ritkán plasztikus dísz is tartozik – olyan típusú csigavonalakból és hullám vonalakból szerkesztve, mint amelynek rokonai ott voltak a Hagia Triada-i szarkofág keret díszén is, és a krétai freskókon is megtalálható ezeknek a motívumoknak a rokonai

→

Pecsétgyűrűk

– Vannak köztük olyan típusú gyűrűk is, amelyek mükenéi, úgynevezett oroszlánkaput őrző motívumnak a variációi (1)

» Itt is egy közös talapzatra támaszkodnak, de közös fejű oroszlánokat látunk, de a kettő között nincs ott az oszlop

– Vannak olyanok ahol vadászjelenetet figyelhetünk meg (1)

– Vannak olyanok – szintén mükenéi sírokból került elő – Ahol a vadászjelenethez két kerekű harci kocsis is tartozik (2)

» A két típus, illetve kompozíció egyiptomiasnak mondható – az egyiptomi festészetben láthatunk hasonlókat → Hogy ezt a gyűrűt hol készítették vitatható, lehet, hogy Mükené a készülési helye → De a másik amely ugyan Mükenében került elő, valószínűleg krétai zsákmányként jutott el a területre

– Ismét visszaköszön a két élű bárd, labrüszt képe és az áldozatot hozók menete (3)

» Két nő alakot látunk és a menetet egy kislány vezeti

» A kezükben itt nem a folyadék áldozatra utaló edényeket figyelhetünk meg, hanem növényeket, illetve virágokat → virágáldozat bemutatása zajlik

- » A nőalak akit középen figyelhetünk meg, ezt a virágot már átadta egy olyan ülő nőalaknak aki valószínűleg maga az istennő → itt megtartották még a fétis tárgyát, tehát nem más, mint a labrüsös istennőnek az ábrázolása lehet itt, akinek a jelzésére itt is felhasználnak egy növényi motívumot
- » Fönn a napnak és a holdnak az ábrázolásával találkozunk – ez valószínűleg krétáról származó import, még inkább zsákmány darabként feltételezhető

– Mükénéi sírokból nagyon gazdag arany lelet került elő, még a Schliemann -féle ásatások alkalmával → A mükénéi

ásatások egy része aknasírokat tárt fel, és ezek az arany kincsek ilyen aknasírokból származnak - Női és férfi sírokat tudtak azonosítani

– Ezek a leletek amelyek az Athéni görög nemzeti múzeumban vannak kiállítva, mind női sírokból származnak

- » Fejdíszeket figyelhetünk meg – a halott homlokára helyezett pánt motívumokat és valamilyen korona vagy koszorú szerű fejdísz

szerűséget mutató részletek azok, amelyek kiállításra kerültek a múzeumban

- » A fejdíszeken kívül a ruhára vart korongok és hullámminta szerűen képzett formák jelennek meg, ezeket majdnem mind ruhára varrták, illetve a ruha szálak összetűzésére szolgáló tű forma eszközök is előkerültek az ásatások alkalmával – ezeket királynő sírokként azonosítják, a férfi sírokat pedig királyi, illetve uralkodói sírokként

– A férfi sírokból a halott arcára helyezett maszkok voltak és ezeken kívül pedig uralkodói pálcák ezeknek a magja fából lett kialakítva és a fát arany lemezzel borították

– Az Agamemnón maszk – csak szükség név – egy halottnak az arcára készült

- » Nem élőként mutatja be az uralkodót, hanem mereven, görcsösen becsukott szemmel látjuk – halottat ábrázol → A jelentése és a kultikus környezete ezeknek a maszkoknak más lehetett mint az egyiptomi maszkoknak

– A típus, az hogy a halott arcát megőrizze, nemesfém örökké valóságának a segítségével, tehát a múltéon arcvonásoknak a számára a halhatatlanságot biztosítsák, az nyilvánvalóan egyiptomi eredetű szokásként azonosítható

- » Krétával áll ez a terület művészeti kapcsolatban, de Krétán keresztül Egyiptommal is → Krétából nem ismertek ilyen halotti maszkokat, a

krétaiak temetkezéséről nagyjából semmit nem lehet tudni → Ezért lehet azt gondolni, hogy az egyiptomi fáraó temetkezéseknek a szokásával, vagy annak a hatásával lehet dolgunk, a nélkül, hogy a halottaikat a mükénéiek mumifikálták volna

– Nagyon stilizáltak azok a vonások, amelyeket a figura részletein megfigyelhetünk, a szemöldöknek, a bajusznak, a körszakállnak az alakítása, a fülcimpáknak a megformálása geometrizáló tendenciát mutat és nagyon stilizáltak mondható

→ Egyébként domborítással és kalapálással készültek ezek a maszkok

– És nem csak ez az egy ismert, hanem vagy egy tucatnyit tártak fel, és nem is mindegyik csukott szemű → A többi is megnézve a stilizáltság, illetve a stilizáltság fogalma is egy kicsit képlékenynek mutatkozik

– (Lufi szerű fej)

» Nincs bajusz, nincs szakála és nagyon gömbölyű hatás azzal függ össze, hogy aki számára ez készült az valahogy így nézett ki – ebből persze nem következik az, hogy porté szerű lenne ez az ábrázolás vagy az Agamemnón maszknak az ábrázolása → mind a kettő stilizált, de stilizáláson belül átüt és megfogható, érezhető az, hogy itt nem típusokat látunk alkalmazva, hanem inkább portrétól eltérően egyszerűsítettek – nem portrék, de nem is egyen alkotások

– A fülek itt egészen oldalra felkerültek, viszont úgy tűnik, hogy itt egy nyitott szemű ábrázolásról van szó és itt a figura mosolyog is → Bal kéz felől egy olyan uralkodói pálcát is megfigyelhetünk ahol a fa mag burkolatául aranyat használtak

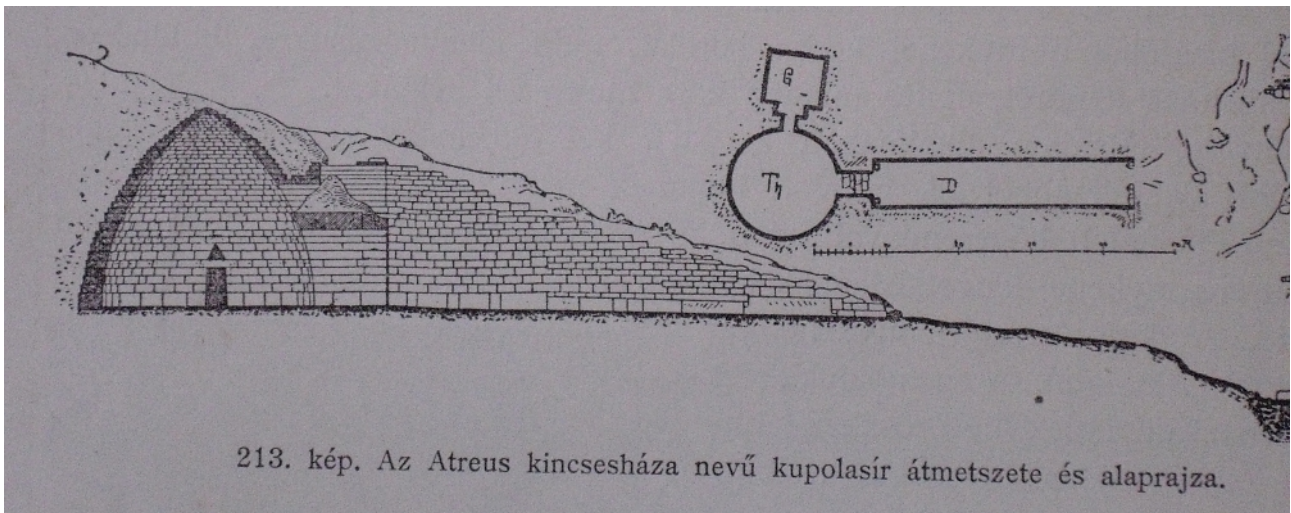
» Nagyon közel áll az Agamemnón maszkhoz, az a különbség, hogy a figurának nincs arcszőrzete, de a fülnek a kialakítása, a szemöldöknek a rovátkolt kialakítása, a görcsösen becsukott szemnek a szintén rovátkolós kialakítása és hasonló felfogásról tanúskodik → nyilván időben az Agamemnón maszkhoz közeli darabról van szó

– És vannak olyanok is amik nem aranyból, hanem más anyagból vagy ötvözetből készültek → tulajdonképpen az Agamemnón maszkon látható alapmotívumok variációjával van dolgunk

– A mükénéi aknasírokon kívül van még egy sír építmény amelyet viszont leletek nélkül ismerünk, a szakirodalom úgy hívja, hogy Atreusz kincsesháza

– Három részből áll az építmény

» Egy hosszú folyosó képi a felvezetést a tulajdonképpeni sír építményhez → Ezt a hosszú folyosót, vagy felvonulási utat dromosznak is lehet tulajdonképpen hívni, de ez más típusú, mint az egyiptomi templomokhoz vezető felvonulási út, amelyeket általában szfinx sorok szoktak őrizni

» Itt nincs szfinx sor, hanem két oldalt magas falazat figyelhető meg → Olyan -féle, mint a mükénéi fellegvárakba felvezető falfolyosóknak a két oldalán kerültek kiképzésre

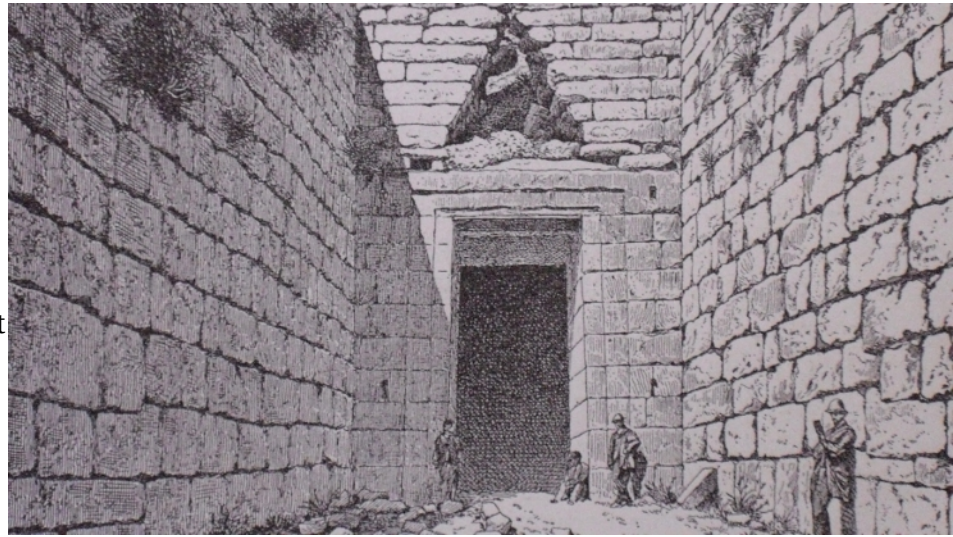
» Ennek a végén van egy kapu és azon keresztül egy kör alaprajzú térbe lehet jutni

» A kör alaprajzú térből pedig egy szögletes alaprajzú térbe – Szögletes alaprajzú lehetett valószínűleg a sírkamra, a kör alaprajzú pedig a halott kultusszal összefüggő tevékenységeknek területe, vagy a sír mellékleteknek a felhalmozási tere lehetett – Erről nem tudunk semmit, akár már többször is kifoszthatták

– A kupolasír elnevezés onnan jön, hogy a kör alaprajzú részét az építménynek álboltozattal fedték be

» Ez az álboltozat ugyan olyan elven működik, mint a teherhárító ív -féle → az egymás fölötti kő sorok lépcsőzetesen egymás fölé lépnek ki, egészen addig amíg fenn a záradék pontban ezek a kősorok koncentrikusan és egyre szűkülő átmérővel kialakított körök

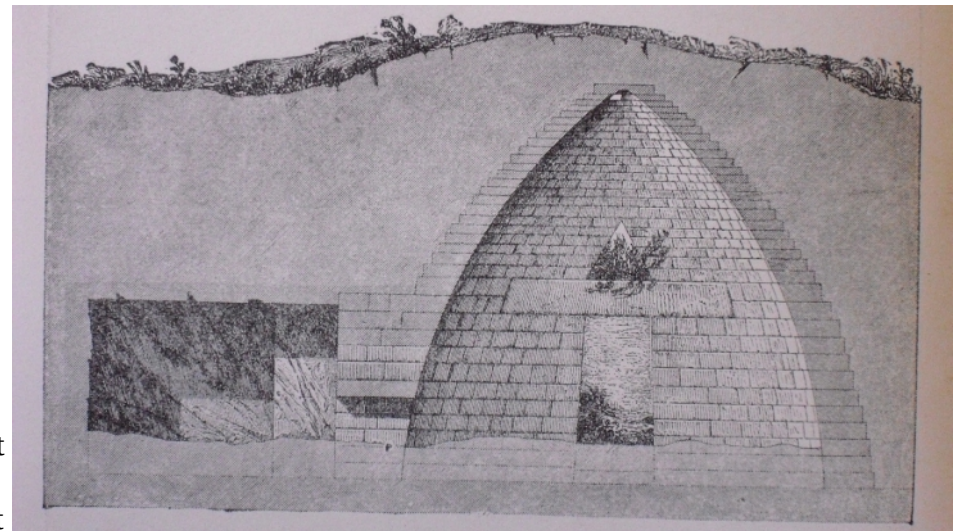
megépítésének a végét, a záradék formák össze nem érnek – méhkaptár szerű formát mutató álkupolák
 » Ebből a közép térből egy hasonló típusú ajtó vezet át a szögletes térbe, mint amilyen típusú a mükénéi oroslán kapu → Tehát ennek a nyílását is egy kőgerendára bízta, a kőgerenda fölött itt is háromszög formában kialakított teherhárító lett kialakítva → És ugyan ez a forma a bejárati kapun is megjelenik

– A bejárati kapu a fal-szoros végén helyezkedik el

» A szemöldök gerenda itt is egységes lépcsős profillal van kialakítva és ez átfordul a szárkó részre is

» Az a különbség a mükénéi kapu meg az Atreusz kincsháza bejárati nyílása között, hogy itt a szárkó nem egy egységes kőtömbből lett kialakítva, hanem kősoronként megépítve került kialakításra

→ Hogy volt e dombormű, azt nem lehet tudni, de valószínű, hogy lezárták ennek a nyílását is

– Keresztmetszete a kupolasírfarmáját mutatja

» A gerenda három-három kősornyos mélységben lett beágyazva a falszövetbe

» A sírkamrának vízszintes lefedése van és láthatjuk az ásatás előtti állapotot (a bent lévő földréteg)

– Ez az építmény benne van a hegyoldalban, ez nem egy önálló tömegű építmény → Ennek az építménynek terei vannak, de tömege nem volt, mert a hegyoldalba képezték ki, nyilván a föld tömeget utólag hordták fel ezekre az építményekre

Nesztornak kelyhe – a homéroszi eposzban szereplő nesztor kehely

– Homérosz leír egy olyan kelyhet, amely magas talapzat, magas száron alkalmazott kupából áll, két oldalon fül díszíti az edényt és a fülnek a tetején állatfigurák, madárszerű lények jelennek meg amelyek a kupából mintha innának

» Ezt Homérosz leírja i. e. VIII. században és amikor Schliemann-ék Mükénében ástak előkerült ez az edény, meg ehhez hasonló más edények is, amelyek ma az athéni régészeti múzeumban vannak kiállítva

– Amikor Homérosz ezekről a tárgyakról ír, nagyjából már fél évszázada a föld alatt vannak, Homérosz ezeket a tárgyakat nem ismerhette → De úgy tűnik, hogy olyan ismeretek is eljutottak Homéroszig, a homéroszi eposzokba, amelyeket máshogy, szóbeli hagyomány útján terjedő információk szolgáltatottak

» A szóbeliség és a szájról szájra mondott énekmondó hagyomány az úgy látszik olyan erős volt, hogy több mint fél évezred távolságból is közvetíteni tudott ilyen típusú ismereteket

– A homéroszi eposzoknak köszönhetően nagyon sok olyan információnak vagyunk a birtokában, amelyekről a régészeti anyagok ismeretében nem értesülnénk

» Persze úgy tűnik, hogy nem mindenben hiteles, mert Homérosznál arról értesülünk, hogy halott hamvasztás van, itt viszont nem halott hamvasztással találkoztunk, hanem a halott arcára helyezett maszkok segítségével és a halott testének és arcának megőrzési vágya motiválta a temetkezési vonatkozásokat →

Homérosz korabeli görögök a halottégetést használták, úgy látszik visszavetítettek bizonyos dolgokat a mükénéi korra, más dolgok esetében pl. a nesztor serleg esetében vagy annak a vonatkozásában úgy tűnik érvényesül az énekmondói hagyományon keresztül a szóbeli hagyomány és a szóbeliség

– Homérosztól tudjuk az, hogy ez a mükénéi és krétai viszony az 1100-as évek táján megváltozott – korábban láttunk, hogy a krétai művészet hat a Mükéné szárazföldre – Mükéné ebben az időben már katonailag és gazdaságilag is erősebb, úgyhogy valószínű, hogy ezt a krétai világot Krétát magát is az uralma alá hajtotta

– Homérosznál arról értesülünk, hogy amikor a görögök Trója alá vonulnak szép Helénát Parisz trójai hercegtől visszaszerezni, hogy Menelaosz spártai királyhoz haza vigyék, akkor kiderül, hogy Idomeneusz kréta királynak is feladata, hogy beálljon a görög hadba, nem vonhatta ki magát alóla, ettől függetlenül része volt abban az időben kréta és már a görög szövetségnek → A mítosz jól megragadja ennek a viszonyoknak a megfordulását → A görög szárazföldnek Kréta alól való felszabadulásának a mítosza

» Tróját 10 évi ostrom után, csellel ugyan, de be tudják venni tróját, szép Helénát haza viszik, de nem sokáig örülhet a győzelemnek a mükénéi összgyőzelem, mert megkezdődik az égei vándorlás 1100 és 1000 között, a Peloponnészi-félsziget, az Attikai-félsziget és tulajdonképpen az egész görög szigetvilágot is elárasztva olyan újabb görög törzsek érkeznek aki behódoltatják ezt a görög világot → Ezek a görögök a későbbiekben úgy hívják magukat, hogy herakleidák, Heraklésznak (Herkules) a leszármazottjai és úgy hívják ezt a vándorlást, hogy a herakleidák visszatérése

» Nem csak a görög félszigeteken jelentek meg az égei vándorlók, hanem tulajdonképpen abban az időben az egész Égei tengeri medence, tehát a Földközi-tenger keleti vidéke nagyon jelentős átalakulásnak volt kitéve és sokféle népcsoportot mozgató vándorlásról van szó, bizonyos területeken, lehet mondani, hogy máig ható elrendezések jöttek létre

→ Ezek a vándorlási hullámok egészen Egyiptom határáig jutnak és Egyiptomnak a hükszozok népcsoportja az ami veszélyezteti és bizonyos időkben azt is lehet mondani, hogy tulajdonképpen az alsó egyiptomi területeket a hükszozok el is foglalják

» Nagyon jelentős átalakulásról van szó, aminek a végén háromszáz év sötétség és emlék nélkülség → Akik jönnek az ő anyagi kultúrájuk az nem áll azon a szinten, mint azoknak az anyagi kultúrája, akiket hódoltatnak és a területét elfoglalják

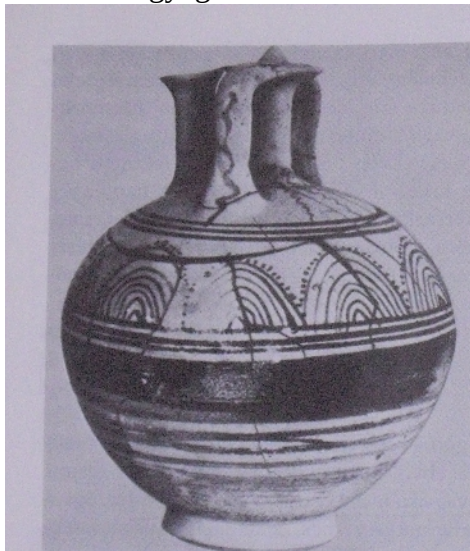
» Se aranyművesség, se temetkezési szokások, se palota építészet, se vár építészet, ezt az időszakot úgy hívja a történet írás, hogy sötét görög középkor – emlék nélküli korszak, egyedül az edény és a vázafestészetnek a maradványai kerültek elő az anyagi kultúra területéről és a temetkezésekről alkothatunk képet, de monumentális építészet, szobrászat, kincsművészet nincs → Ami van az a nagyon jelentős énekmondói hagyomány, ami egészen Homéroszig végig követhető és nála éri el, majd tulajdonképpen a csúcst és jut el abba a korba, ahol a görögség is már építészetben is, meg szobrászatban is elkezd valami olyat alkotni, amely két évszázadon belül, majd a klasszikus csúcsra fog eljutni

» Nem véletlen, hogy a korabeli görögség nem a klasszikus korból ismert kilenc műzsát tiszteli, hanem csak három műzsát ismer, Meleté (gyakorlás), Mnémé (emlékezés), Aoidé (éneklés) nevezetű műzsákat – Ahhoz hogy valaki művész lehessen ezekben az évszázadokban gyakorolnia kellett, meg emlékeznie, hogy el ne felejtse ezeket a hőskölteményeket és persze énekelnie is tudni kellett → Valamilyen zenei kísérettel, énekhangon adták elő → Később jön majd a kilenc műzsás klasszikus görög mitológia

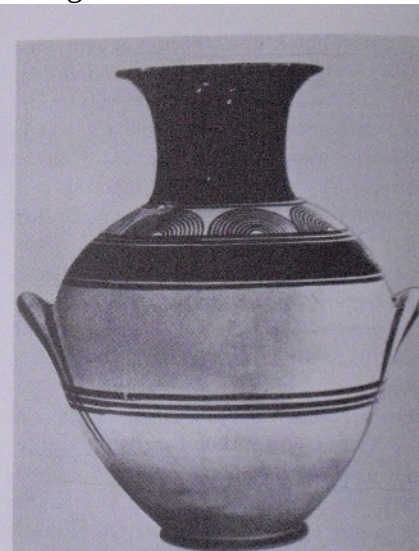
– Ebből a korból amit ismerhetünk, azok sírok sírmelléklettel és agyagedényeket

– Összehasonlító fotó pár i. e. XII-XI. századi agyag váza athéni lelet lehet, de még a mükénéi korból származik és van még egy másik lelet ami a i. e. X. századból való, tehát a nagy égei vándorlás utáni század, amikor már lecsendesedtek a dolgok

» Hasonló az edény mérete, hasonló az edény formája és hasonló rajta a geometrikus dísz, de ha összevetjük akkor mégis jelentős különbségek vannak

12. SZUBMYKÉNÉI AGYAGVÁZA ATHÉN BŐL.
I. E. XII-XI. SZ.

13. ATHÉNI PROTOGEOMETRIKUS AGYAGVÁZA.
I. E. X. SZ.

» Először is azt látjuk, hogy a mükénéi korabeli vázán magas nyak jelenik meg és a nyaknak a két oldalán lett a fül kiképezve, a X. századi vázán szintén karcsú és magas nyaki részt találunk, a felső rész kehely szerűen szélesedik, viszont a fülnek csak a motívumát találjuk az edény testének a két oldalán, és az edény gömbölyded formájába belesimul → Úgy látszik az athéni mestert ebben az időben zavarta volna egy ilyen típusú nyaki rész kiképzése, ahol a karcsú ívelést, ezt a kehely szerű formát, zavaros formavilág, funkcionális füleknek a jelenléte zavarta volna, jobb azt a fület ha már muszáj két oldalra letenni – megfogni nem lehet, de alányúltni igen → Nem igazán praktikus, de úgy tűnik, hogy nem a praktikum foglalkoztatta ezt az athéni agyagváza készítő, hanem az esztétikum → És ez a díszítésben is jól megfogható

» Míg ez a mükénéi mester gyorsan frissen a koncentrikus félköröket felfestette az edény oldalára, meghúzta a vízszintes csíkokat, jöhetett a következő edény

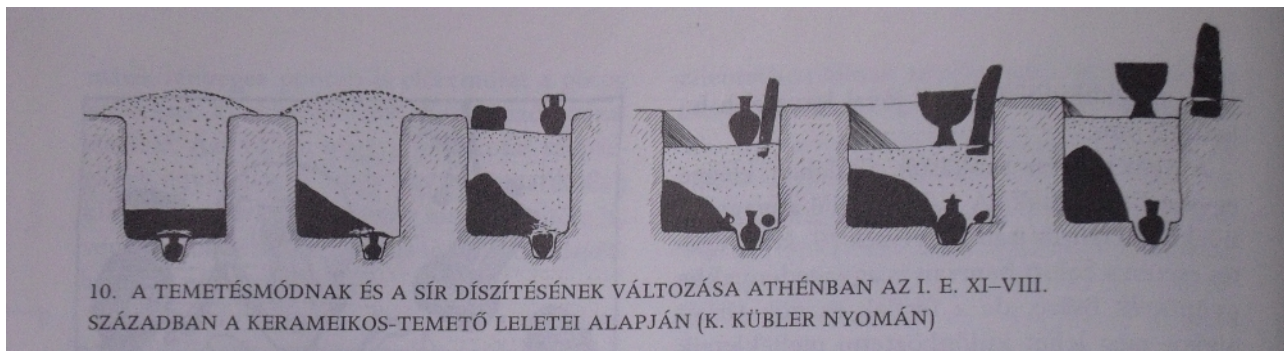
» A későbbi athéni mester elspekulálta az alapot → A vonalaknak a harmóniája, az elegancia, a precizitás és az esztétikum érvényesüljön

» Itt a X. század elején elindul, egyelőre az agyagművességben, az esztétikai szempontok kezdenek érvényesülni, amelyek gyakran még a praktikum rovására is érvényesülnek – De egyelőre ez még csak az agyagművességben fogható meg, építészet, szobrászatban nincsenek ilyen leleteink

» Az edényeknek a nagy része sírokból került elő, sírleletekként → Ebben az időben csontvázas temetkezéssel is találkozunk és a csontvázak mellett találták az agyagedényeknek a legnagyobb részét → Később a X. század táján ezeket a kerámia edényeket nem csak a csontvázas temetkezések alkalmával használták és helyezték a sírokba, hanem agyagedényeket találunk a halott hamvasztásos temetkezési területeken is

Geometrikus kor és az orientalizmus

– XI. századtól egészen a VIII. századig követi egy athéni temetőnek a sírjainak az alakulását és a változásait ez a metszet

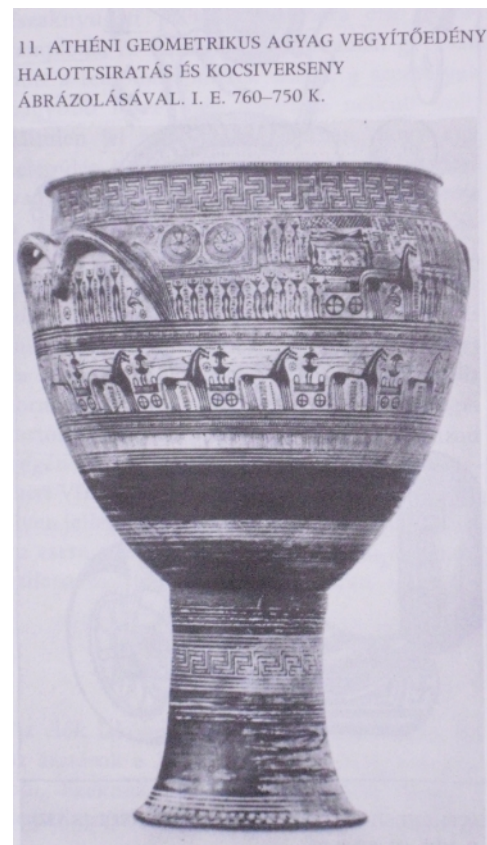
10. A TEMETÉSMÓDNÁK ÉS A SÍR DÍSZÍTÉSÉNEK VÁLTOZÁSA ATHÉNBAN AZ I. E. XI–VIII. SZÁZADBAN A KERAMEIKOS-TEMETŐ LELETEI ALAPJÁN (K. KÜBLER NYOMÁN)

– Ez a Kerameikos temető, ez a Kerameikos városkapu (városrészt is neveznek így) területén lett feltárva

– A régebbi típusú sírokból már helyeztek el edényt és azt látjuk, hogy ezeknek a mérete, a mellékletként elhelyezett agyagedények mérete egy idő után elkezdnek növekedni. Utána azt látjuk, hogy egy idő után a sírnak a tetején is jelennek meg agyagedények és úgy tűnik, hogy egy időben jelennek meg valami -féle kő sztélé vagyis kő táblának az alkalmazásával és ahogy haladunk a Homérosz kora felé, ezek az agyagedények egyre nagyobb méreteket érnek el és a kő sztélé is egyre nagyobb méretű lesz

» Ezeket a későbbi formájú agyagedényeket, amelyek fent egész széles kehely szerű formát mutatnak és karcsúbb talpon állnak ezeket a szakirodalomban úgy hívják, hogy vegyítő edény. Valószínűleg a halott tiszteletére, vagy a halott kultusz részeként ezekben az edényekben ital áldozatot töltöttek, ital áldozatot mutattak be a halottnak

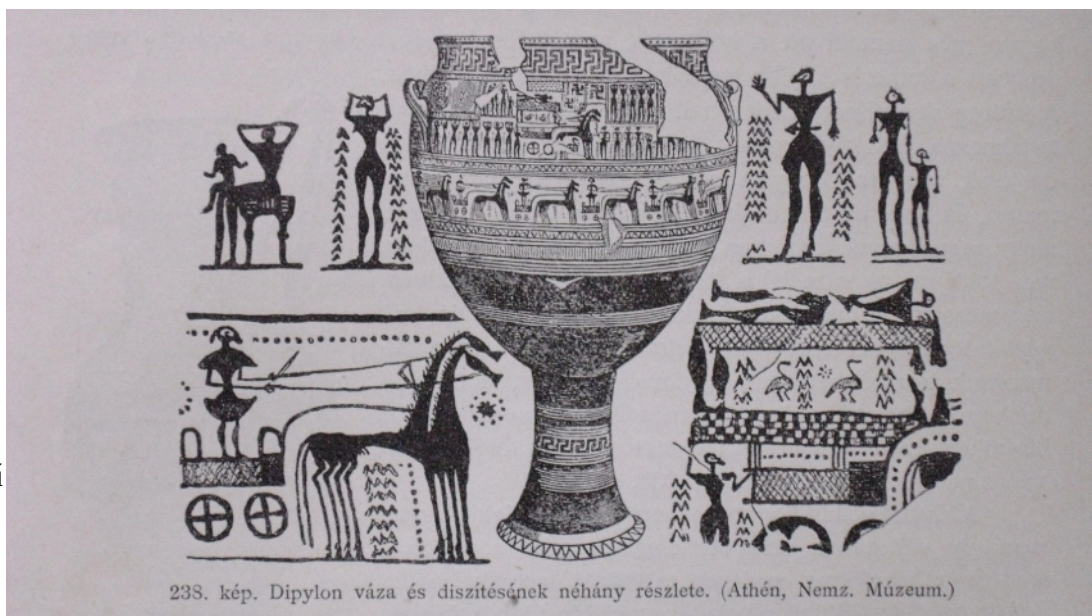
» A kőtáblán pedig a halott nevét tüntették fel Ezek az edények kb. másfél méter magasak, harang szerű, öblösödő tárgyak
 » Úgy tűnik, hogy az ilyen típusú edényeknek a sírokon való használatát arisztokraták engedhették meg maguknak És ezzel összefüggésben szokás az edények oldalán megjelenő ábrázolásokat értelmezni mondván, hogy ezeken az edényeken az arisztokrata életmódnak a legfőbb vagy legfontosabb jelenetei amik megjelennek → Ezek a jelenetek: vadászat, kocsiverseny és ha meghal az arisztokrata akkor jár neki egy nagyon látványos, pompás, ünnepélyes, gazdag temetés – ezek jelennek meg a vegyítő edényeken
 » A vegyítő edények egy jelentős csoportját, az úgy nevezett dipylon kapu közelében találták meg a régészek → Nem ismert a műhely, vagy a vázafestőnek a neve akinek a műhelyében ezek az edények készültek, de stílusban egymáshoz közeli csoportról van szó → Úgyhogy kapott egy szükség nevet ez a vázafestő, úgy hívják, hogy Dipylon mester, a lelőhelyről kapta a nevet → Ahol szintén kocsiversenyt és halottsiratást látunk

– Kinagyított részlet az egyik vegyítő edényről ahol egy lovas felvonulásnak a részletét figyelhetjük meg

» Kétkerekű kocsival, fent a kocsihajtóval, akin furcsa, lerágott almacsutkára hasonlító ruha jelenik meg

→ A fejet profilban látjuk (valami madár szerű fej), a testet szembe nézetben és a kocs

esetében is a legnagyobb és a legjellemzőbb felületeknek a törvényét látjuk érvényesülni

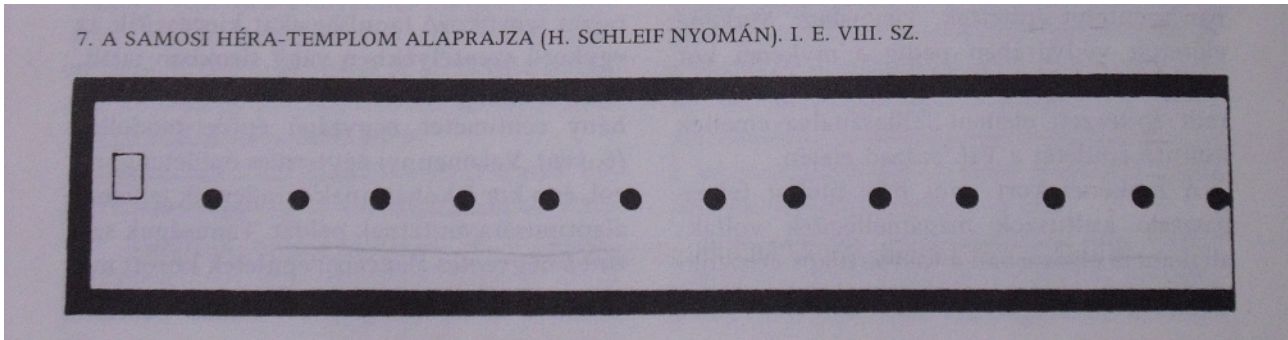
→ És a lovak is úgy vannak egymás mögé elhelyezve, hogy a takarást azt kerülik és egyen értékű a megformálás a figurákon → Ezt látjuk a halotton is, aki a halottas kocsin fekszik, de befelé fordították, olyan mintha élére lenne állítva És látunk olyan figurákat állókat is és ülőket is akik háromszögletű forma felsőtesttel rendelkeznek és a karjukat a fejük fölé emelik – Ez tipikus sirató ábrázolás

» A formálás a figurákon és a részleteken jól látjuk, de athéni agyagváza csíkozásán és a koncentrikus félkörök formájában is jól lehet látni, hogy geometrikus jellegű és

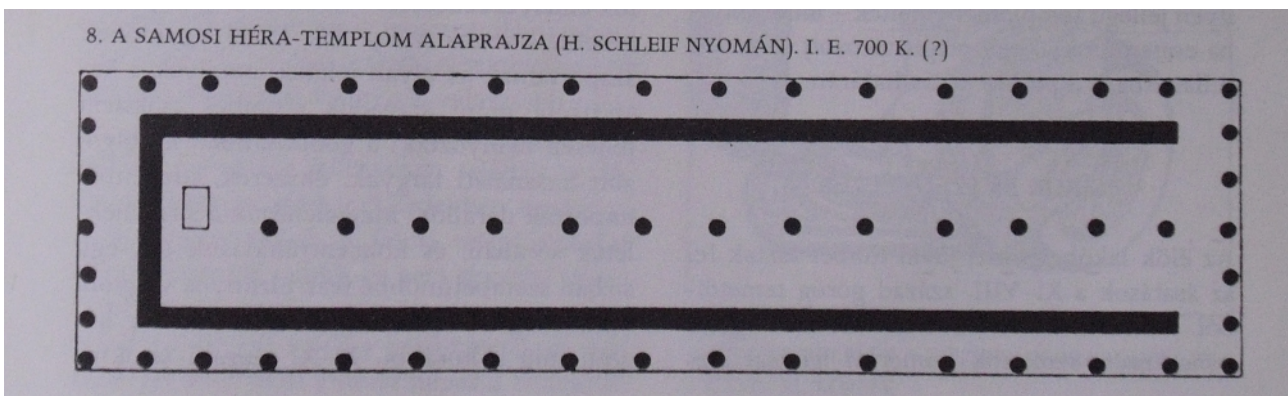
geometrizálóknak mondható, tulajdonképpen ezt a korszakot a vázafestészetnek ezen motívumai alapján nevezték el geometrikus kornak

- Tehát ami itt a sötét középkorból kibontakozik művészet – a nagy évei vándorlást követően – az i. e. IX. még inkább az i. e. VIII. században az geometrikusnak nevezhető
- Az a nyolcadik század, ami a Homérosz korszaka is, az az irodalomban egy csúcspont, egy kiteljesedés → A vázafestészetben meg egy indulás, a többi művészetben meg csak a rákészülés legfeljebb
- Ezt a geometrikus kort az irodalmi tevékenységgel kapcsolatban is egyébként szokták a sötét középkort felváltó reneszánsznak is nevezni → Ez nem a képzőművészeti reneszánsz, hanem a gazdasági és terület szerzése reneszánsz
- A görögök elkezdnek mozgolódní, hajókat építenek és elkezdnek kereskedni
 - » A földközi-tenger keleti medencéje eléggé foglalat terület, a föníciaiaké, nekik vannak különböző kereskedő telepei és települései, úgyhogy a görögök kelet felé is, de inkább nyugatra fordulnak és elkezdnek nem csak kereskedő telepeket és raktár városokat építeni, hanem gyarmat városokat is létre hozni → Ez a tevékenység főleg Szicíliában és Dél-Itáliában, egészen föl Nápolyig teljesedik ki
 - » Úgyhogy a görög gyarmatvárosok összefüggő láncolata jön létre – Nem véletlen, hogy ezt a területet úgy is hívják a későbbiekben, hogy Magna Grecia, ami azt jelenti, hogy Nagy Görögország → Tehát a görög anyaország ott van a Khorintoszi-öböl két partján északi oldalon, meg lent a Peloponneszoszi-félszigeten, meg az Attikai világ – Soha nem volt egységes, poliszokban létezett és élt a görögség → És ezek a poliszok megalapították a saját maguk utódait Szicíliában, Dél-Itáliában – A mai Dél-Franciaország területén is vannak ilyen telepek, sőt a mai Spanyolországban is vannak görög kolóniák
- Minden a Szicíliában és Dél-Itáliában alapított városok már terv szerint épültek
 - » Egymásra merőleges utcahálózatot alkalmazva, amelyek a területnek az időjárási körülményeit is szem előtt tartva alakították ki az utcákat – nem az égtájak szerint, csak ahhoz közelítve
 - » Tervszerű városépítészet alakul ki ezeken a területeken → A Görögországi anya városok azok még a szervezést, történelmi kialakulásnak fázisait mutatták → A Nagy Görögország települései, minta települések lesznek
- Ez a korszak nem csak arra jó, hogy kereskednek és gyarmat városokat hoznak létre, hanem megismerkednek más területeknek a művészetével is → Főleg keletről kapnak impulzusokat az i. e. VII. századot (VIII. század végét) szokás úgy is hívni, hogy orientalizmus kora
 - » Keletről jönnek a különböző motívumok, általában ezek szörny motívumok és a keletről érkező különböző szörnyeket elkezdik a görög mitológia alapján értelmezni és azonosítani
 - » Ebben az időben a mítoszok elkezdik megkapni azt a képi világot vagy a képi világnak azt az alapját, amelynek mentén kifejlődhetnek és a klasszikus ábrázolásokban elérhetik majd a kanonizált megoldásokat és csúcspontokat
 - » Ez az idő, amikor benépesítik a partvidéket, kelettel kereskednek és érintkeznek megismerve a föníciai művészetet, asszír művészetet, megismerve az egyiptomi művészetet → Ebben az időben van az, hogy a görög zsoldosok Egyiptomban is megjelennek – Elmennek pénzért harcolni, beállnak az egyiptomi hadseregbe és amikor ráérnek az Abu Simbeli sziklatemplomnak a falára görög neveket írnak (sajátjaikat)
- Sokan hazatérnek és bizonyos dolgokat haza is visznek
- Ebben az időben indul el a görög szobrászat és indul el a görög festészet is – aminek csak edény festmény lenyomatait ismerjük – és indul el a görög építészet is

Samos-i Héra templom alaprajza – még hozzá valamikor (ez az ősz változat) Homérosz korában

- Úgy hívták, hogy Hekatompedosz, tehát száz láb hosszúságú épület
- Középen van egy oszlopsor, tehát van három fala, két hosszanti és egy végfala → A bejárat oldalán nincs fal
- Középen van egy oszlop sor, ami nyilván a mennyezet tartásában szerepet játszott
- És az oszlop sortól jobbra eltolva ott van egy szobor talapzat, nyilván arra állították az istennőnek a kultusz szobrát → Ez a kezdet kezdete
- A templom arra van, hogy az istennek a kultusz szobra ott lakjon, ott őrizték
- A szertartás az mindig kint van a templom előtt, szabadtéri oltáron
 - » Az áldozat bemutatás az gyakran véres, égő áldozat, az szabadtéri oltáron volt → Az állatok belső szervének az elégetése az nem történhetett bent – A templom arra való, hogy ott lakjon az isten, amely a szoborban megtestesül
 - » Hogy ez ez szobor a VIII. században hogyan nézett ki azt nem tudjuk, de nem volt még ember formája valószínűleg, hiszen, azt tudjuk, hogy a figura tisztelet a fetisizmusból indult Samos szigetén nagyon sokáig kőtábla formájában tisztelték, lehet, hogy eredetileg az volt bent a templomban → Majd az archaikus korban és utána a szigorú stílus korában lecserélődnek és ember formájú kultusz szobrok lesznek, de valahol megtartják ezeket a régi fétistárgyakat is
- 100 vagy 150 év múlva ezt az épületet átalakítják

- Marad az épület úgy ahogy volt, de körbeveszik oszlopsorral → Tehát valamikor a geometrikus kornak a végén, amikor keletről megjelennek a különböző hatások az orientalizmus korában úgy tűnik, hogy ez a templom egy olyan épület képét mutatja, amilyen épületet a görögök sehol máshol nem alkottak
 - » Oszlop sorral van körül véve, ilyet az egyiptomiak se csinálnak → Az oszlopsorok mindig a belsőbe voltak, vagy egy utat szegélyeztek vagy a csarnokot alkotva annak a mennyezetét különböző módon (pl.: Hüposztíl csarnok) tartva jelentek meg

» De az hogy épületet körül venni oszlop sorral olyan nincs se Krétán, se Egyiptomban, se keleten → Olyan van, hogy valami fölé, valami szobor fölé oszlop félével vagy baldachin félét tartani, az keleten mindig a méltóság jele → Bár nem tudjuk pontosan, keleti eredetűnek feltételezik azt, hogy valami fölé oszlopokkal emelni valamit, de azt hogy az egész épület köré oszlop erdőt alkotunk és az az oszlop erdő tartja azt a tetőt, az a görög templomnak a sajátja, és egészen a klasszikus kor végéig más épület a görögöknél nem kaphatott oszlopos körüljárót

– Körüljárhatóan készítik ezt az oszlop sort, ahol tényleg van hely, tehát tényleg mind a négy oldalon ott van az oszlopsor, azt úgy hívják, hogy peripterosz

– A szobrászat alakulását jól mutatja ez a kalapálásos, úgynevezett szfürelaton technikával kiképzett Apollón szobor, amely még a geometrikus formálás merevségét és szerkesztés módját mutatja

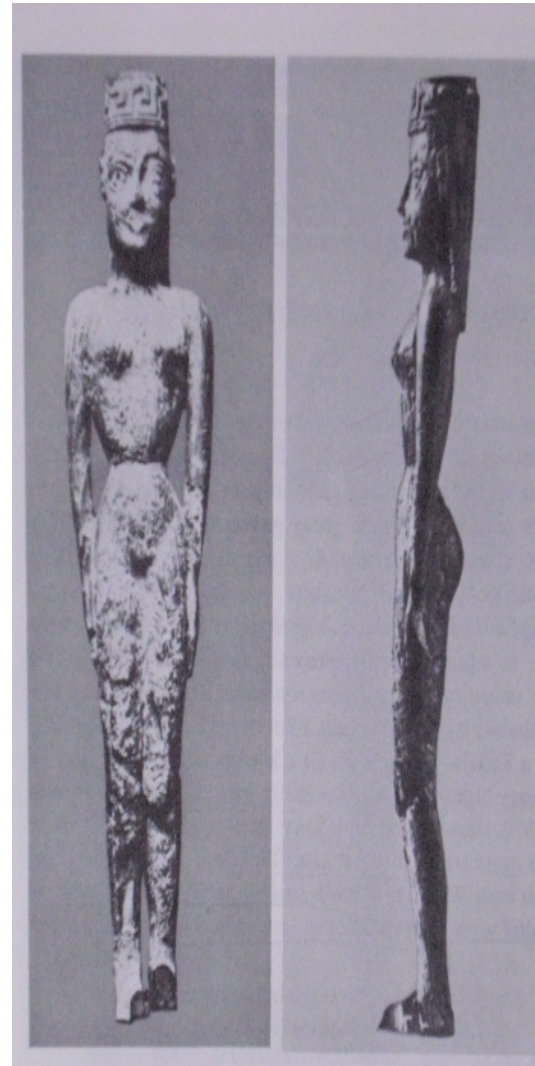
» Szfürelaton technikával készült és bronz lemezből van kalapálva
» A felsőtestnek a háromszög formái, a részleteknek a geometrizáló megoldásai, a geometrikus világban jelöli ki ennek a szobornak a helyét

» A szemet más anyagból képezték ki, tehát azt betétként alakították ki ezen a figurán Kis méretű figura (még)

→ Elefántcsontot is használnak a szobrászok ebben az időben

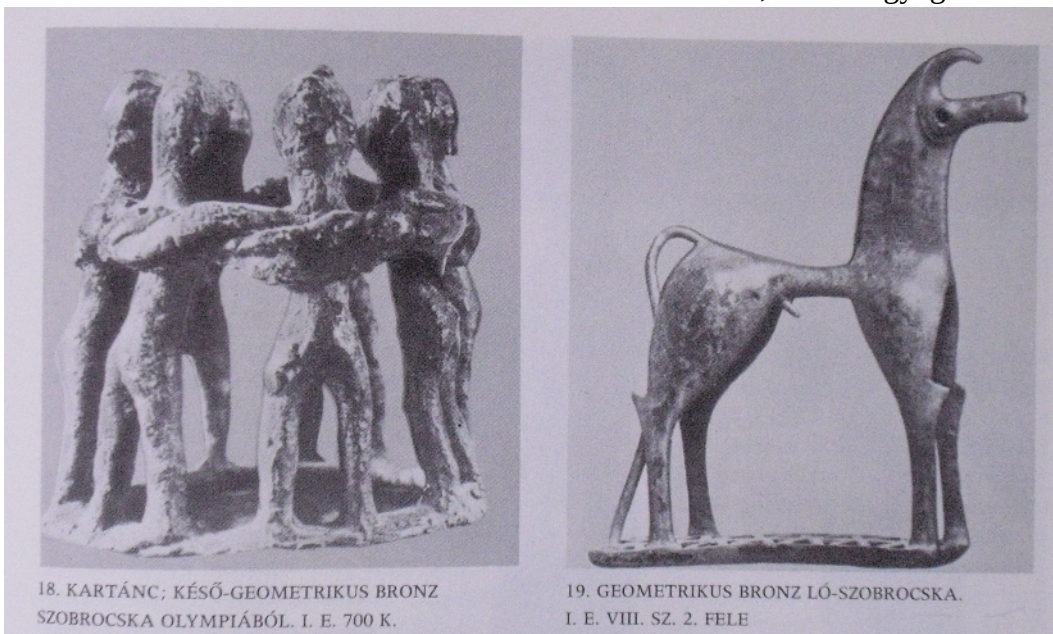

- Ez egy valószínűleg istennőnek az ábrázolása elefántcsontból kialakítva
 - » Merev szembe nézetű kompozícióra kialakítva szintén főleg geometrizáló részletformálást mutatva – de agyagban is alkotnak

Olümpiából előkerült alkotás – i. e. VII. századi

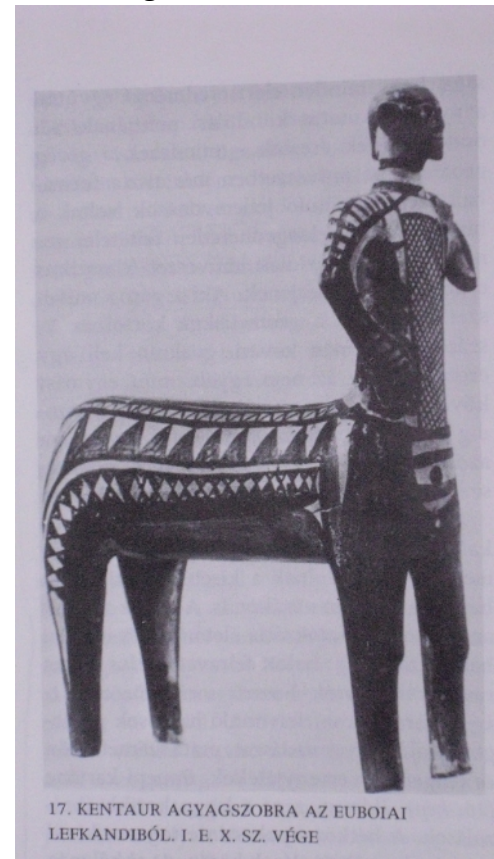
- » Kartáncot ábrázol és ez is bronzból készült
- Viszont ebben az időben nem csak bronz és nem csak elefántcsont, hanem agyagot is használnak

18. KARTÁNC; KÉSŐ-GEOMETRIKUS BRONZ
SZOBROCSKA OLYMPIÁBÓL. I. E. 700 K.

19. GEOMETRIKUS BRONZ LÓ-SZOBROCSKA.
I. E. VIII. SZ. 2. FELE

Agyagból készült kentaur ábrázolás Euboia szigetéről – i. e. X. század vége
(a rajta szereplő motívumok alapján geometrikus korban készült)
– A kentaur ábrázolás nem keletről jön
A szobrászatban kis méretű alkotásokkal találkozunk Nagy vagy nagyobb méretű alkotásokkal majd csak a korszak vége felé

17. KENTAUR AGYAGSZOBRA AZ EUBOIAI LEFKANDIBÓL. I. E. X. SZ. VÉGE

Délosz szigeti Létó szentélyhez vezető oroszlánsor valamikor az i. e. VII. században
» Valószínűleg a templomhoz vagy szentélyhez vezető felvonulási út mentén lettek kialakítva
» Típusban a kos szfinx, a luxori és karnaki díszítvonalak jelentik az előképet, de a részlet formálásban nem Itt oroszlánokról van szó, hátsó lábra ülő, kicsit ágaskodó oroszlán figurák jelennek meg

60. MÁRVÁNY OROSLÁNOK SORA DÉLOS SZIGETÉN. I. E. VII. SZ. VÉGE

Ismert egy kapuépítményhez tartozó szobrászati töredék Kréta szigetéről

– Ezt már nem a krétaiak csinálják, hanem a hetedik századi görögök
– Itt egy szemöldök kőről van szó, homlok oldala is meg az alsó része is domborművel van díszítve
– Fölötte nem építmény volt, hanem ez nyilván egy nyitott, szabadon álló dískaput félét alkotott, mert a tetején ott van egy ülő nőalak

- » Az ülő nőalak alsó része tömszerűen van kiképezve
- » Oldalra van fordítva, tehát nem a bejáró felé néz, hanem oldalra fordul és ebben az oldalra fordítottságba mutatja ezt a merev, frontális kialakítást
- » A hajnak a csigákba való elrendezése az egyiptomi paróka viseletnek a nyomát őrzi
 - Ugyan ilyen típusú ábrázolással találkozunk a szemöldökkő alsó részén is, míg a homlok oldalon – egyébként az ötvös művészetben homlok diadémokon ismert motívum jelenik meg – vonuló szarvasok

58. MÉSZKŐ SZOBORDÍSZEK
TEMPLOM BEJÁRATA
FÖLÖTT, A KRÉTAI
PRINIASBÓL. I. E. VII. SZ.
KÖZEPE

– A kőtömbbe való zárttság és a kőtömbhöz való kötöttség és a merev frontális, sírhoz tartozó emléke is megfigyelhető
– A korszak legvégéről származik már, tehát a geometria korszakot felváltó orientalizmus végére szokás datálni Dermis és Kitylos síremlékét

- » Egy testvérpárról van szó
- » Egymás mellett két férfi figura látható és a két férfi figura tulajdonképpen az eredeti, kiinduló kőtömbből, kőtömbben zárva maradt fenn
 - A kőtömbből megmaradt ez az alsó lábazati kocka, megmaradt a hátfal, amely előtt, mint dombormű jelennek meg és a figurát fenn összefogja a kőtömbnek a felső része, amely a fejtetőre nehezedik
- » A figurák merev szembenézeti kompozícióban készültek és nem csak hát fal, a lábazati rész meg a felső rész mutatja az eredeti kőtömböt, hanem a figurák karja és törzse között is ott van, és az előre csúsztatott lábuk mögött és között is ott

76. DERMIS ÉS KITYLOS
BOIÓTIAI MÁRVÁNY
SÍREMLÉKE. I. E. 600-590 K.

van a kőtömb (igaz visszamélyítve) → Tehát a kőtömbbe zártság ebből a szempontból is érvényesül

– A merev frontális előnézet, egymással szomszédos talpaknak az előre csúsztatása, valamint a páróka viseletnek a motívuma mind egyiptomi eredetű jellegzetesség

– A görög szobrászok, majd 500-as évek folyamán szabadítják ki a kőtömbből a figuráikat és teszik függetlenné kőtömbtől és épülettől és alkotják meg az önálló, mozgásra alkalmas figuráknak a típusát

– A geometrikus és az orientalizmus korát majd, az archaikus kor fogja felváltani, 600-as évek vége és az 500-as évek

Homérosz – Iliász (röviden) i. e. VIII. század

Forrás: olvasnaplo.co.hu

A háború a szép Heléna miatt tört ki, aki Menelaosz spártai király felesége volt, de beleszeretett a trójai Parisz hercegbe és elszökött vele.

Tróját már tíz éve hiába ostromolják a görögök és ekkor Apollón még dögvést is bocsát rájuk, mert megsértették egyik papját. Akhilleusz követeli a hadi gyűlésen, hogy Agamemnón adja vissza a papnak foglyul ejtett lányát, és fogadja el helyette a bőséges váltságdíjat. Agamemnón azonban ellenszegül Akhilleusz kérésének és erőszakkal elveszi tőle szeretett papnőjét, Briszéiszt. Akhilleusz erre megtagadja további részvételét a harcokban és rá akarja döbbsíteni Agamemnónt, hogy nélküle nem nyerhet. Méltó elégtételt követel a súlyos sértés fejében. Akhilleusz félig isteni származású volt, ezért megkérte anyját, Thetiszt, hogy eszközölje ki Zeusznál, a főistennél, hogy sorozatos vereségek érjék a görögöket.

A görögök kezdetben még csak boldogulnak valahogy, különösen Diomédésznek és Héra istennőnek köszönhetően, de nem hosszú távon nem sokat tehetnek Zeusz akarata ellen. Hektor, a trójai királyfi visszaveri a görög támadásokat és ellencsapást mér az ellenségre. Még a tábor köré épített erődöt is sikerül bevenniük a trójaiaknak és a görög hajóhadakat is elkezdték felgyújtani, hogy ne tudjanak visszatérni a görögök hazájukba.

Agamemnón belátja, hogy semmire nem megy Akhilleusz segítsége nélkül, de ő azért sem adja be a derekát. Nem hajlandó harcolni és kockáztatni az életét. Abba azonban beleegyeznek, hogy Patroklosz az ő páncélját viselve megküzdjön az ellenséggel. Vissza is verik a trójaiakat egészen a város faláig, de Hektor legyőzi és megöli az ifjút, és elveszi a fegyvereit.

Ez az eset már Akhilleuszt haragját is felkorbácsolja és bosszút fogad. Patroklosz a legjobb barátja volt, gyermekkoruk óta ismerték egymást. Thetisz kérésére maga Héphasztosz, az istenek kovácsa készít számára isteni fegyvereket. Akhilleusz olyan vérszomjas gyilkolásba kezd, mely nem tetszik még az isteneknek sem. Hektórt is megöli, aki a legnagyobb hősnek számított a trójaiak között és holttestét meggyalázza. Kocsija után köti és úgy vonszolja a porban. Akhilleusz tudja, hogy tette nem marad következmények nélkül... Az ő válaszája volt, hogy inkább fiatalon meghal, de örök dicsőséggel társuljon a neve, minthogy öregen, de ismeretlenül teljen az élete.

Az éj leple alatt Priamosz király Akhilleusz sátrába lép és fia testéért könyörög. Hektor temetése miatt 12 napos fegyverszünetet rendelnek el. Végül hazaviheti fia holttestét és méltóképpen eltemethetik.

Akhilleusz pajzsa nagy jelentőséggel bír, nem csak azért, mert Héphasztosz kovácsolta, hanem mert az élet minden területéről képeket kalapált bele. Megörökítette a vitát, harcot, táncot. Halálát végül Parisz herceg okozza majd, aki egy mérgezett nyilat lő egyetlen sebezhető pontjába, a sarkába. A nyíl Apollóntól származik.

Az eseményekben végül a híres trójai faló hozza meg a fordulatot. A görögök építettek egy hatalmas falovat és 30 legjobb harcosuk mászott bele. A tengerpartra érkező trójaiak az istenek ajándékának tekintették, és a városba vontatták, pedig Laokón még figyelmeztette is őket, hogy féljenek a görögöktől, még ha ajándékot is hoznak. A trójaiak azonban ünnepséget rendeztek, mivel azt hitték, hogy győztek – a görög hajók menekülést színleltek – és amikor mindenki elaludt a sok bortól, kimásztak a lóból, kinyitották a többieknek a kaput és elfoglalták a várost. A faló egyébként Odüsszeusz ötlete volt, tehát az ő leleményességének köszönhetően, hogy ha erővel nem is, de csellel sikerült megnyerniük a háborút.

Homérosz – Odüsszeia (röviden) i. e. VIII. század

Forrás: olvasnaplo.co.hu

A mű szorosán kapcsolódik az Iliászhoz, ami ott ért véget, hogy Hektor halála után Trója elesett és elfoglalták a görögök. Kisebb-nagyobb kalandok után hazatértek a harcosok, egy kivételével; Odüsszeuszra tíz éves bolyongás várt az istenek akaratából.

Az első énekekben nem is találkozunk magával Odüsszeusszal, Ithaka királyával, csak a környezetét és családját ismerhetjük meg. Hazájában anarchia uralkodik, mivel nem érkezett meg a többiekkel és senki nem tudja mi történhetett vele. Sokan halottnak hiszik és ellepik a várost a léhűtő, hozomány és hatalomvadász kérők, akik felélik Odüsszeusz vagyonát. Pénélopé, a király felesége nagyon nehéz helyzetben van, hiszen nem akarja elismerni férje halálát, de a kérők egyre sürgetőbb választ várnak tőle.

Télemakhosz, Odüsszeusz fia közben férfivá érkezik és elhagyja szülőföldjét, hogy megkeresse apját. Pallasz Athéné van ebben segítségére, először Mentész, majd Mentor – Odüsszeusz régi barátai – alakjában buzdítja cselekvésre Télemakhoszt. Először Püloszba megy Nesztórhoz, a város öreg és bölcs királyát keresi fel, majd Spártába utazik Menelaoszhoz, hátha tud valamit apjáról.

Odüsszeusz közben fogságba esett Kalüpszó nimfa szigetén és sok társát elveszítette. Már hét éve raboskodott a szerelmes szigeten, amikor Hermész, az istenek hírnöke elindul az Olümposzról, hogy szabadulásának hírét elvigye hozzá. Az istenek mind megbocsájtottak neki, egyedül Poszeidón neheztelt rá, amiért megölte fiát, a küklpszot. A sokévnnyi távollét, a gyönyörű sziget és Kalüpszó szépsége kicsit elfelejtette Odüsszeusszal feleségét és hazáját, de feltámad benne a honvágy és haza akar menni. Még a halhatatlanságról is lemond, hogy újra láthassa Ithaka partjait. Saját kezűleg készíti el tutaját és húsz nap alatt megérkezik Szkhéria szigetére, a phaiákok hazájába. Kimerülten feküdt a parton, álmából a tőle nem messze labdázó lányok sikolya ébresztette fel. A sziget lakói azonban békések és vendégül látják, bár nem fedik fel előttük rögtön, ki is ő valójában. Megismerkedik Nauszikaával, a phaiák királylánnyal. Ha akarná meghódíthatná a nőt, és vele a trónt is, de uralkodik vágyain és csak a hazautazásra gondol. A IX. éneken beszél arról, hogy ő Odüsszeusz és hogy mi történt vele a trójai háború után.

Útjai során találkozott emberevő óriásokkal, küklpszokkal, hatfejű szörnyetegekkel és még számtalan megmagyarázhatatlan, csodás jelenséggel. A hazafelé tartó útról időrendben kapunk beszámolót.

1. kaland: Odüsszeusz és társai feldúlják az Iszmarosz nevű várost, ahol a kikón nevű nép lakik. Féktelenül rabolnak és fosztogatnak, nem hallgatnak Odüsszeusz intésére sem, így sokan meghalnak.
2. kaland: A lótuszevők szigetére érnek, ahol három társ megkóstolja a lótuszt és nem akar többé hazatérni. Őket erővel viszik el a minden gondot feledtető világból.
3. kaland: A küklpszok szigetén Odüsszeusz agyafúrtságának hála megvakítják Polüphemoszt, aki Poszeidón fia. Ezért is haragszik meg olyan nagyon Odüsszeuszra és küld rá viharokat és rossz szelet. A kaland során hat társa meghal, felfalja őket a szörnyeteg, de hatan túlélnek és gazdag zsákmányt szereznek.
4. kaland: Aiolé szigetén kötnek ki, ahol a szelek királya egy bőrtömlőt ad Odüsszeusznak, amiben a hatalmas tengeri viharokat keltő szelek vannak fogva tartva. A társak balgasága és kíváncsisága miatt kinyitják a tömlőt és elsodródnak Ithakától.
5. kaland: Télepülosznál kötnek ki, ahol hatalmas emberevő óriások laknak és sziklákat dobálva összezúzzák Odüsszeusz hajóit. Csupán az övé marad meg, a többi elsüllyed.
6. kaland: Kirké istennő szigetén további társakat veszít Odüsszeusz, ugyanis 21 emberét disznóvá változtatta az istennő. Hermész segít megtörni a varázst és kiszabadítani a pórul jártakat. Kb. 1 évig maradnak a szigeten.
7. kaland: Kirké azt javasolja Odüsszeusznak, hogy látogasson el az Alvilágba és kérjen jóslatot Teiresziáasztól. Itt megtudja, hogy egyáltalán nem reménytelen a hazaút, csak saját maguk hibáit kell legyőzniük. Sok görög harcos lelket

is látja itt Odüsszeusz, akiket trójánál győztek le. Találkozik Agamemnónnal is, a mükénéi királlyal. Elmeséli neki, hogy miután hazatért a győztes trójai hadjáratból, felesége és szeretője csellel meggyilkolták. Agamemnón ezért elátkozta feleségét, Klütaimnéstrát és vele együtt minden nőt a világon. Még Pénélopé neve is gyanúba kerül. Odüsszeusz erre gyanakvóbbá és óvatosabbá válik és már nem siet vissza annyira. Ezért is használják ki ennyi ideig Kirké vendégszeretetét. Az istennő feltárja a hazatérés veszélyeit, de a társak erről nem szereznek tudomást.

8. kaland: Továbbhajóznak és a Szirénekkal kell szembenézniük. Odüsszeusz az egyetlen, aki hallhatja éneküket, mert már ellent tud mondani vágyainak. Ennek ellenére odakötteti magát az árbóchoz, a társak fülét pedig viasszal tömi be. A Szirének pontosan tudták mi Odüsszeusz gyenge pontja és megígérik, hogy olthatatlan tudásszomját csillapítani fogják.

9. kaland: A Szkülla közelében hajóztak, amikor hat embere odaveszett. Odüsszeusz tudatosan vállalta mindezt, hogy a többiek lelkét megmentse. Ez volt az egyetlen lehetőség, hogy megmeneküljenek a Kharübdisz halálos örvényétől.

10. kaland: Thrinakié szigetén Teiresziász és Kirké tilalma ellenére ettek a Napisten, Hélios legszebb marháiból. Saját emberi gyarlóságuk és mohóságuk vitte őket ebbe a bűnbe. Büntetésük az lett, hogy mikor újra tengerre szálltak, hatalmas viharba kerültek és csak Odüsszeusz maradt életben. Kilenc napon keresztül hanykolódott egy fába kapaszkodva, amikor Kalüpszó szigetére megérkezett.

Miután mindezt elmesélte a phaiákoknak, hajóra száll és elindul hazafelé. Agamemnón intését megfogatta Odüsszeusz és Pallasz Athéné segítségével koldusként érkezik meg Ithakához. Az időzítés tökéletes, ugyanis Télemakhosz is ekkor tér vissza Spártából és Püloszból. Nem támadhatnak nyíltan a 108 kérésre, mert semmi esélyük nem lenne ellenük, ezért cselhez Odüsszeusz kieszeli egy tervet. Amíg azonban nem érkezik el az idő, a legdurvább megalázást és sértéseket hadát is túrníe kell. Mindezek ellenére sikerül legyőzni indulatait és ezáltal önmagát is. A kérés már elvesztették türelmüket és meg akarják gyilkolni Télemakhoszt.

Pénélopé javaslatára rendeznek egy íjversenyt és ő a győztesnek ígéri kezét. Az események kegyetlen gyilkolással végződnek. A tizenkét áruló szolgát Télemakhosz akasztja fel és kivégzik az őket segítő kecskepásztort is. Odüsszeusz azonban nem leli örömét a vérengzésbe és Pallasz Athéné közbenjárásával felfedi magát. Így nem kell minden kérés megölni, hiszen a rokonság megölését az istenek sem néznék jó szemmel. A terjedelmes mű végére helyreáll a rend, Pénélopé visszakapja férjét, Télemakhosz az apját, Ithaka pedig a királyát

Archaikus kor

– i. e. 600 -as és még inkább az 500-as éveknek a művészete

– Az 500-as évek szobrászatára vonatkozóan fenn maradt, egy a rómaiak közvetítésével mind máig ismert hagyomány, amely arról szól, hogy Délosz szigetén működött a legrégebbi szobrász iskola görög területen

» És ez a hagyomány egymást követő szobrász nevekkkel, szobrászat fejlődésére is vonatkoztatható → Azt mondja a hagyomány, hogy a legelső szobrász Mélász, majd jött az ő fia Mikkiádész, majd jött az ő fia Arkhermos és Bupalosz

» Három generációnyi szobrászt ismert a hagyomány Arkhermos neve egyébként nem csak a hagyományban maradt fenn, hanem a neve előfordul szobor talapzaton is

» A hagyomány alapján máris egy képet vázolhatunk arról, hogy hogyan alakul az archaikus korban a szobrászat Délosz és más görög szigetek jelentették a görög szobrászat kiindulását → Ezek a szigetek voltak ugyanis a márvány bányák → Viszont a perzsák fokozatos előre törésével és a kis-ázsiai területek, úgynevezett Jon területeknek az elfoglalásával, ezek a szigetek is már veszélybe kerültek, tehát a szobrász központok fokozatosan nyugat felé tolnak

» A későbbiek az Attika, illetve a Peloponnésoszi-félszigeten vállalnak majd megbízásokat → Azt is lehet tudni ezekből a híradásokból, hogy a nagy szobrász

műhelyek, azok az úgynevezett nagy összegörög szentélyeknek a közelében virágoztak fel → Ez a megmentett szobroknak a funkciójával függ össze

– Különböző fogadalmi ajándékokról van szó, amiket a szent körzetben állítottak fel Úgy volt gyümölcsöző a szobrászok számára, ha műhelyeiket azokon a területeken, helyeken indítják be, ahol közvetlenül a megrendelés van

» A szobroknak a másik jelenetős csoportja a sír szobor – sírszoborra sokfelé van szükség » Azt is megtudhatjuk a hagyományból, hogy a szobrászkodás apáról fiúra szálló tevékenység volt → És amit egy-egy generáció, mondjuk az apák generációja nem oldott meg, nem tudott vagy nem akart még megoldani azt a következő generációban megoldják, és tovább lépnek → Tehát van egy szerves műhelyeken belül érvényesülő folyamat, egy szerves hagyomány, amely annak köszönhető, hogy apáról fiúra száll a mesterség és annak köszönhető, hogy az új generációkban lévők megpróbálják felülmúlni elődeiknek a tevékenységét → Mindig újra gondolják a problémákat, nem az előírásokhoz és a hagyományokhoz ragaszkodnak, mint ahogy Egyiptom szobrászatában láttuk évszázadokon keresztül érvényesülni ezt a nagyon merev és konzervativizmusnak nevezhető törekvést, hanem mindig újat szeretnének mutatni

» A kiindulás az valahol ott van, ahol a testvér párnak a síremléke, amely részleteiben és felfogásában is nagyon sokat köszönhet Egyiptomnak (Dermis és Kitylos – fentebb olvasható) – Nincs a figura csak a fő nézetben és az oldal nézetben kibontva a kőtömbből

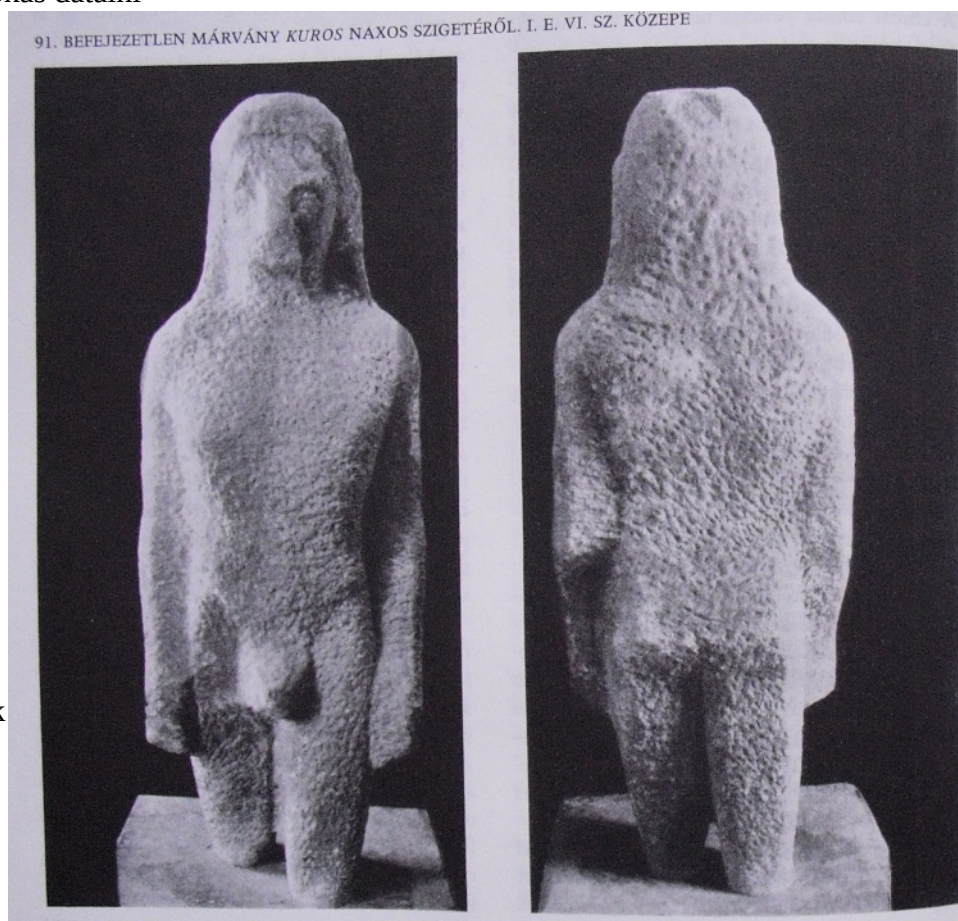
– Két fő szobortípus létezik az archaikus korban

» A férfi szobroknak, illetve a női szobroknak a típusa → A férfi szobrokat úgy hívják, hogy kuros, a női szobrokat pedig úgy, hogy koré

» A kuros szobrokat is, meg a koré szobrokat is a rajtuk megfigyelhető, az őket jellemző stílusjegyek segítségével szokás datálni

→ Ez a datálás relatív kronológiai elképzelés mentén történik, tehát egymáshoz viszonyítva melyik a korábbi, melyik a későbbi, abszolút dátumok ezek esetében nincsenek (a szakirodalomban is csak hozzávetőlegesek az évszámok)

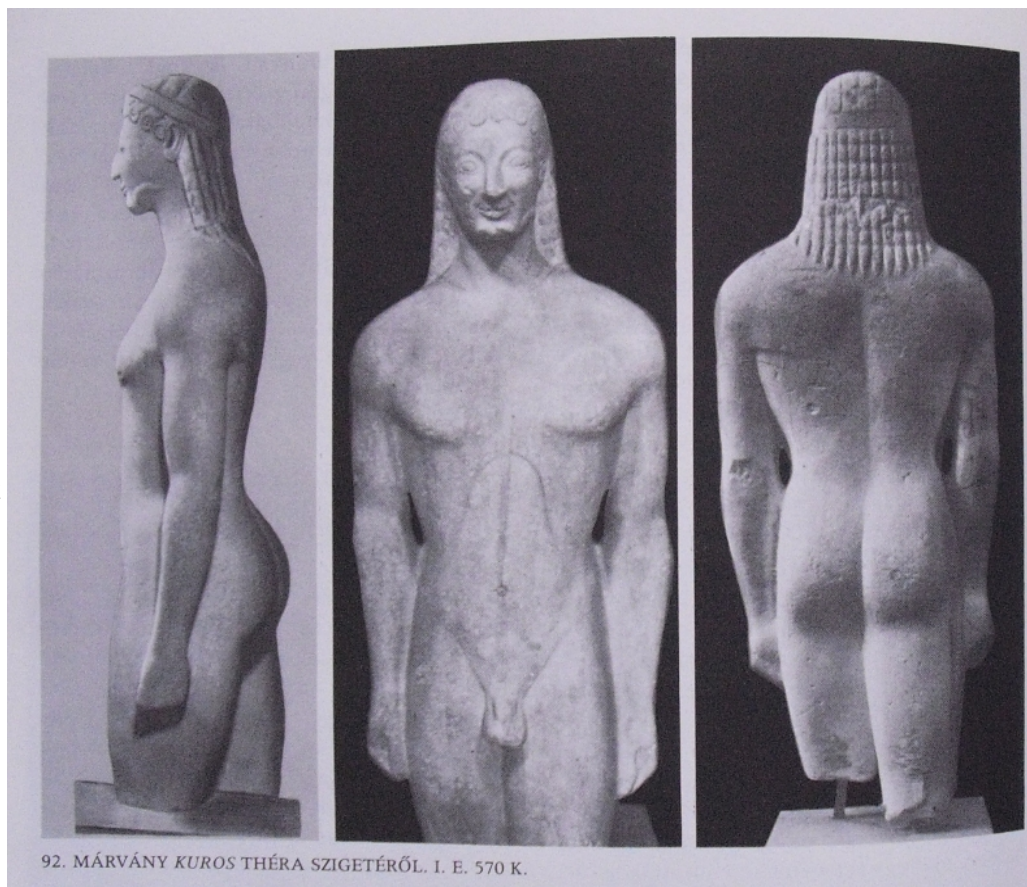
» A szobrászok úgy készítették ezeket – és erről félkész szobrok tanúskodnak – hogy a kőtömb elejére fölvitték, fölrajzolták a kifaragandó figurának a körvonalait és kintről befelé haladva alakították ki a fő

formákat Tehát a stílus jegyek alapján lehet ezeket a figurákat egymás utáni sorrendbe csoportosítani

– És ebből a szempontból az egyik első, valamikor a század második felének a közepe táján 570-es évek körül származhat ez a Théra szigetén talált kuros

» Az összes kurosra, erre is a frontális beállítás jellemző, bár a combközéptől lefelé nincs meg a szobor, de érzékeltetni lehet, hogy a figura a bal lábát előre csúsztatta, ahogy a a testvérpár síremlékén is megfigyelhetjük
» Megfigyelhetjük azt is, hogy a karok mereven a törzs mellett és a törzshöz tapadón kerültek kiképzésre
» A kő tömböt egyedül a könyökhajlat magasságában törték át

» A figura mosolyog és végig a században ezek a figurák mind mosolyognak → Ezt a típusú megoldást szokás úgy hívni, hogy archaikus mosoly
» A haj hosszú, vállra lógó és geometrizáló csigásodásokban rendezett, ebben és egyébként sz egyiptomiak paróka viseletére szokás ismerni → Tehát a hajviseletben egyiptizálás jellemző
» Az anatómiai részletek bemutatása csak részben történik plasztikai eszközökkel → A melleknek az ábrázolása plasztikus formát mutat, de a többi részlet festett, illetve rajzolt részlet
» Az archaikus korban a kurosokat, de a koré figurákat is egyébként nem csak az anatómiai részletek vonatkozásában, hanem egyébként is az ajkak, a szemöldök, a szem, illetve a hajnak a vonatkozásában festettek voltak – A szobrászat fő anyaga a márvány

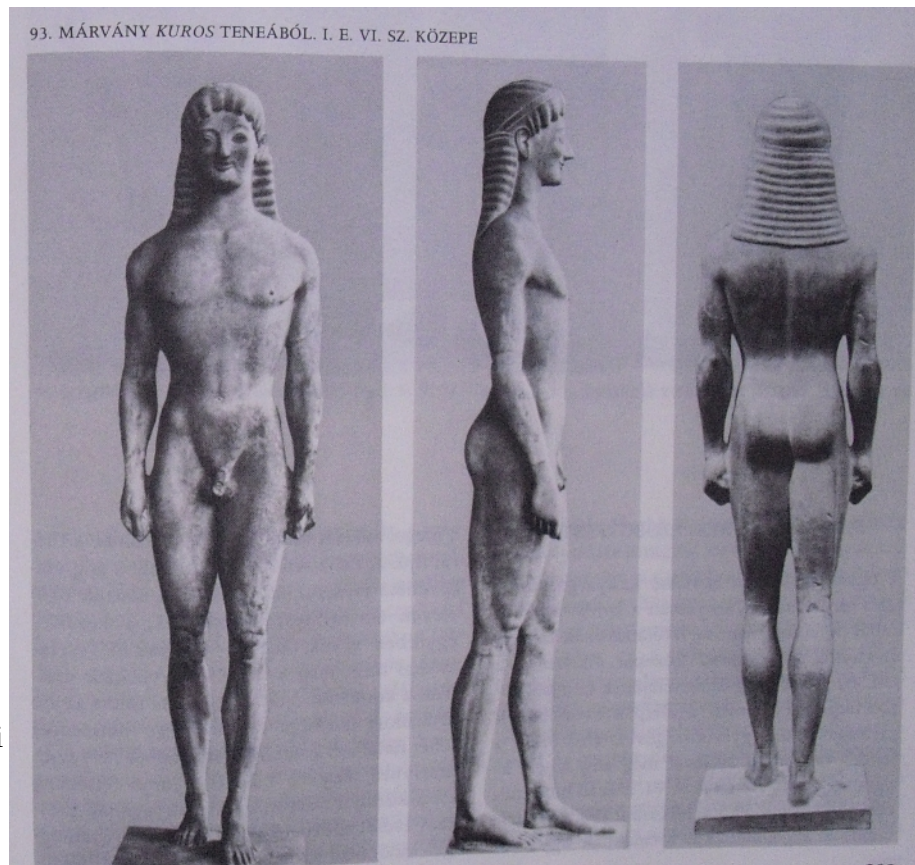
– Tehát a Théra szigeti kuros az egyik legkorábbi, a következő valamikor a század közepére datálható → Teneából származó kuros szobor

» Teljes alak, itt meg van a lába is

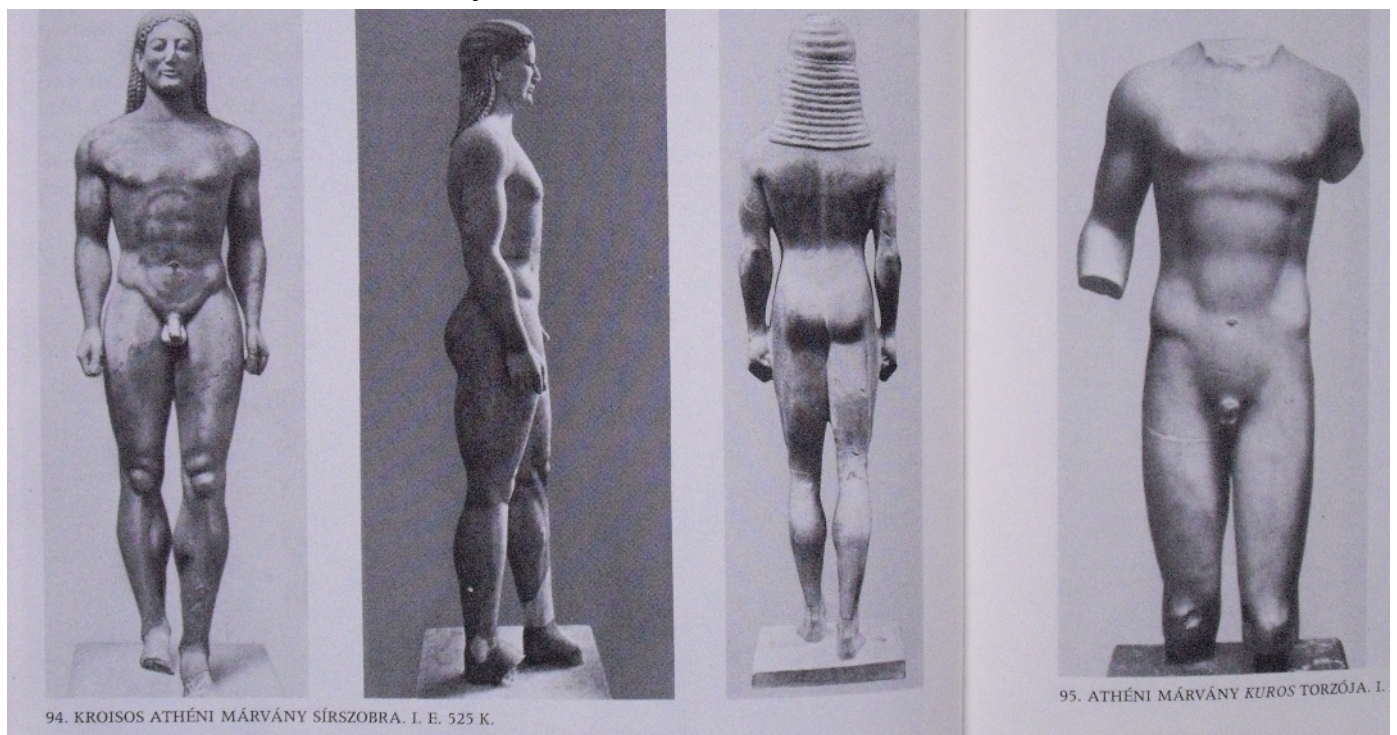
» Jól érzékelhető ezen a figurán is, hogy a bal láb az előre csúsztatott, de a súly egyformán nehezedik mind a két lábra, talpon áll

» A karoknak és a törzsnek a viszonyában megfigyelhetjük, hogy a kézfejek a magasságáig áttörték a tömböt, tehát a kézfej az még a combhoz tapadóan jelenik meg, fölötte pedig a könyökhajlat magasságától kicsit magasabban áttörték a kőtömböt

» Az anatómiai részleteknek a bemutatása szinte csak szobrászi eszközökkel történik, mosolyog és rajta is ott van az egyiptizáló páróka viselet

– Athéni lelet, itt a nevét is tudjuk az illetőnek akit látunk

– A korábbi figurákra azt mondtuk, hogy kuros szobortípus vagy úgy lehet megtalálni, hogy Teneai ifjú vagy Teneai Apollón

- Nagyon sok esetben látjuk ezt a képaláírást, hogy Apollón, Kiket ábrázolnak ezek a kurok?
- Az athéni szobor esetében tudjuk a nevét, mert megmaradt a talapzat, Kroisos
 - » Egy athéni ifjú – temetőben találták, úgyhogy valószínűleg sírszoborról van szó, tehát az ő sírjára emelték ezt a szobrot
- Ahol nem tudjuk azonosítani, vagy egyértelműen tisztázni a lelő körülményeket vagy a lelőhelyet magát ott azt mondjuk: Mi lehetett ennek a szobornak a funkciója?
- Sok esetben valóban lehetett istenszobor, akár Apollón-t akár mást is ábrázolhatnak a kurok
 - » Azok mint fogadalmi ajándékok kerültek szent körzetben felállításra → Tehát olyankor nyilván a fogadalmat tevő azt mondja, én, Messze levő Úr, Apollón a te tiszteletedre felállítok egy szobrot (valamilyen okból kifolyólag) – Akkor nyilván Apollón-t ábrázolja a fogadalmi szobor
- Összességében szentélyhelyeken ahol általában valamilyen sport játékok és sport események is történtek, ott a verseny győzteseknek is meg volt adva a jog, hogy szobrot állítsanak saját maguk tiszteletére – állíthattak ők az istennek is egyébként, akinek köszönhették a győzelmüket, vagy akinek a tiszteletére ők versengtek, de a verseny játékosok megkapták a jogot, hogy saját magukról is mintázhattak szobrot
 - » Ezt nem vihették haza – Egyszer volt egy eset amikor a Kis-Ázsiai játékoknak a győztese hazavitte a szobrot, amit ő rendelhetett győzelme emlékéül és kizárták az egész poliszt a versenyjátékokból, a szobornak a szent körzetben kell hogy maradjon, ott az isten templomának a szomszédságában – Az is egy fogadalmi szobor, csak nem az istent ábrázolja, hanem a győztest
- A Kroisos sírszobor valamikor az 520-as években készülhetett
 - » Előre csúsztatja az egyik lábát, lábszárak között már egyáltalán nincs kötömb, a kézfej esetében a csatlakozás, az tulajdonképpen az ujjaknak a végére korlátozódik
 - » Szinte egész szabadon jelennek meg a karok a törzs mellett
 - » A bemutatásban csak szobrászi eszközök állnak a rendelkezésre, mosolyog, parókaviselet van
- Történik majd egy még jelentősebb változás is, amiről megint csak egy athéni kuros torzó tanúskodik (Kroisos szobor melletti kép)
 - » Ezen az athéni kuros szobron megfigyelhető a csípőnek és a vállnak a ferdesége – bal oldalt a medence csont jobban kiáll mint a jobb oldalon és a vállak bemutatásában is megvan ez a ferdeség → Azért, mert ez a figura úgy tűnik, hogy a jobb lábát azt nem hátra tartotta, vagy nem előre csúsztatta, hanem úgy tűnik, hogy erre a jobb lábra helyezi a súlyát és ennek megfelelően a szobrász, aki ezt a kompozíciót megörökítette, ennek a testtartásnak a következményeit végig követte az egész testen (így jönnek a ferdeségek, így jönnek különböző csontoknak, izomcsoportoknak az erőteljesebb vagy a másik oldalon a visszafogottabb bemutatása)
 - » Valóban modelltől és természet alapján figyelni meg, hogy ennek mi a következménye Ilyen típusú szobrok valahol a századforduló táján, az archaikus kornak a végén jelennek meg
- Úgy tűnik, hogy nem csak athéni lelőhelyről származnak ilyen szobrok, hanem azt állítják, hogy ez összességében jelenség és szinte egyszerre jelent meg a különböző görög területeken
 - » A karok teljesen elválnak a törzstől, és valamilyen szabad mozdulatot mutatnak be

- » Az, hogy féllábon állnak, tulajdonképpen úgy hívják, hogy kontraposzt, más néven ponteráció – Féllábra nehezednek és a másik lábukkal tulajdonképpen megkeresik az egyensúlyt, hogy a szobor ne boruljon föl → Ezek a szobrok talapzaton, szabadtéren, minden építészeti kötöttségtől mentesen felállítva állnak, nem úgy mint Egyiptomban
- Itt szokás hivatkozni arra, hogy kimozdultak abból a biztos stabilitásból, amely korábban jellemezte a görög társadalmat és ennek függvényében a görög művészetet is → Itt most minden bizonytalan
 - » A legnagyobb változás keletről fenyeget, folyamatosan és fokozatosan és egyre inkább jönnek a perzsák
 - » Minden bizonytalan és ebben a bizonytalanságban megjelennek ezek az egyensúlyt kereső és mindenféle bizonytalanság ellenére a harmóniára törekvő ábrázolások
 - » Minden esetre úgy tűnik, hogy az egész században végig e felé irányul, tehát az önálló mozgásra alkalmas figurának a megalapozására törekedtek → És ezt generációról generációra előre haladva kiszabadítja a figurát a kötömbből önálló mozgásra képes figurát, kerti figurát hoznak létre
- Az archaikus kornak a végével a márvány mellett megjelenik a bronz
 - » Korábban is láttunk az archaikus Apollón-t meg mást is, de innentől indulnak a nagy szabású bronz vállalkozások → Csak a bronzal az a helyzet, hogy a bronz, bármi történik, a bronz emlékeket lehet fogni és beolvasztani → A bronz szoborból lesz majd a következő évszázadban egy újabb bronz szobor, meg újabb, meg újra beolvasztják, aztán lesz belőle harang, ágyúgolyó, megint szobor
 - » Úgyhogy eredeti görög bronz szobor 18-20 darab maradt fenn → Azon szerencsés véletlennek (számunkra szerencsés) köszönhető, hogy ezek megmaradtak, hogy a rómaiak kifosztják Görögországot és viszik a műkincseket is Rómába
 - Nagyon sok mozdítható bronz szobrot elvittek, szerencsés véletlen (nekünk), hogy elsüllyed a hajó rakománnyal együtt és évszázadokig ott van lent a bronz → Főleg bűvárrégészeti leleteknek köszönhetően van fogalmunk arról hogyan nézhetek ki az akkori bronz szobrok
 - Földrengés is lehetett, mert például a delphoi-i kocsihajtó nem tengerből került elő, hanem kőhalom alól
- A kő szobrokkal az a helyzet – azokkal is el lehet bánni, mert a márványból meszet lehet égetni és nagyon sok antik márvány szobor mészként végezte (ház falon)
 - » Nagyon sok kuros és koré így került elő, hogy el voltak ásva, el voltak temetve
 - Mikor majd jönnek a perzsák, Athént kétszer is elfoglalják 480-ban és 481-ben → Ott olyan pusztítást végeztek, hogy ezek a fogadalmi szobrok, meg a sírszobrok megsérültek, vagy ledöntötték őket, vagy csak lecsapták a fejüket, orrukat, vagy bármit → A görögök úgy tartották, hogy a perzsák ezeket a szobrokat megszentelték → Visszajött Athén lakossága és azt mondja, hogy ez egy rom mező, mit csináljanak ezzel a sok fogadalmi szoborral egy évszázadra visszamenőleg? Egyébként is már tele volt a templom körzet meg minden, annyi szobrok volt → Tisztító szertartás következett és elásták őket
 - » Olyan, hogy restaurálnak a görögök olyan nincs, elásták őket, és ahol a régészek ilyen találhatnak, ott legalább tudják, hogy 480 előtt keletkezett valami archaikus vagy késő archaikus dolog lehet, nyilván valóan egyik se későbbi → Tehát a görögök nem égettek belőle meszet, hanem így előkerültek

109. GÖDÖRBEN ELÁSVÁ TALÁLT ATHÉNI MÁRVÁNY KUROS ÉS KORÉ (PHRASIKLEIA). I. E. 540 K.

- Itt egy kuros és koré került egymás mellé
- Azért is érdekes egyébként ez a fotó, mert a kurosook mindig nagyobbak, mint a koré szobrok
- A kurosook egyébként ilyen 2-2,5 2,8 m-től indulnak az archaikus kor elején még a 600-as években is és ahogy haladunk Kroisos sírmléke felé fokozatosan az életnagyságig csökkennek
 - » A korék, azok mindig kisebbek, tehát azok életnagyságnál is kisebbek
- De amíg a kuros szobrok vagy istenek ábrázolnak vagy verseny győztest, vagy a halottat ábrázolják → Addig a női szobroknál nincs verseny játékgőztes és ott a sírszobrászati sem mutatható ki, ott istennőket ábrázolnak – csak fogadalmi szobrok
- A kisebb méretű koré szobrokat is ugyan úgy időrendbe szokás állítani, mint a férfi szobrokat, csak nem az anatómia, meg a kötőmb áttörtség elméletei nyomán, hanem a ruházati stílusa, meg a kidolgozottsága segíti a relatív kronológiai kidolgozást

- » Az egyik első az Attikából származik, valahol Athén környékén 570 körül
- Kerek talapzaton, felöltözött istennőről van szó
- A lábfej kilátszik
- Elég durván kiképzett háromszögletű redőket alkalmazó stílusról van szó
- A karok a törzs elé helyezve jelennek meg
- Mosoly jellemző, stilizált hajviselet jellemző, merev frontalitás, előre tekintés jellemző
- Ezeket is festették, ajkakat, szemöldököt, szemet

96. ISTENNŐ MÁRVÁNSZOBRA ATTIKÁBÓL. I. E. 570 K.

97. A SAMOSI MÁRVÁNY HÉRA-SZOBOR. I. E. 560 K.

– A következő Samos szigetéről származik → Azért merték alá írni, hogy Héra szobor, mert Samos Héra istennőnek a kultusz központja, úgyhogy valószínűleg őt ábrázolták

» Itt kétféle anyagból készült ruházat jelenik meg a szobron → A felső valamilyen gyapjú köpeny erősebb, erőteljesebb redőket követ, az alsó ruha szinte gyűrődés mentes

» A textíliákon az anatómiai formák csak finoman és átsejlően láthatók és jelennek meg

– Egy újabb athéni szobor a század második feléből

» Itt a festés nyomok is jól megfigyelhetők

» Valamennyire szabadabb a mozgása

– És van itt egy a század végéről ugyan csak egy athéni szobor töredék, valószínűleg istennőt ábrázol ez a szobor is

» Itt a felület kialakítás gazdagsága az ami felhívja magára a figyelmet → Különböző anyagi minőségeknek az érzékeltetése, a haj, a felső ruha és az alsó ruházatnak a részletei mutatják ezt a nagyon gazdag formanyelvet, amit itt a szobrászok alkalmaznak

– Ahogy a szobrászatban is van két fő típus, a kuros és a koréknak a típusa, úgy az építészetben is van két fő típus, az egyik az a dór, a másik pedig a jón

– A dór oszloprendnek archaikus kori, tehát korai példája az a Corfu-i Artemisz templom

– Ez egy rekonstrukciós rajz, bár a templomnak jelentős maradványai vannak mind a mai napig, a timpanon domborműből is
→ De azért mégis készült róla rekonstrukció, ami a színezést is mutatja

» Ezek is festettek voltak

– A görögök és a görög templom típusok a dór és a jón archaikus korban alakulnak ki, akkor amikor amikor a kuros és a koré szobroktól végigkövethetjük az önálló mozgásra kész figura megteremtését, ezek

is akkor alakulnak ki → És ezek sem egyik pillanatról a másikra

» Láttuk, hogy itt a Samos szigeti előzmény is ott van, meg a faépítészeti hagyományok is ott vannak

» A szabályokról főleg a dór építészek spekuláltak, mert szerették volna a lehető legtökéletesebb megoldást megtalálni → Generációról generációra arról folyt a játék, hogy minél tökéletesebb, arányosabb és archaikusabb és követhetőbb példák jöjjenek létre, a jón az nagyobb szabadságot engedett

– A görög templomok lépcsős alépitményen állnak, de ezek a lépcsők nem az emberi léptekhez gyártott lépcsők voltak, hanem az egész épület arányaihoz alakították őket → Tehát nagyjából másfél méter magas lépcsők voltak

» Ahhoz hogy föl lehessen menni a templomhoz emberi járáshoz alkalmas lépcsőfokokat is szokás beilleszteni

– Ezen az alépitményen áll az épületnek a peripterosza, a dór peripteroszt alkotó dór oszlopoknak nincs lábazata, közvetlenül az alépitményre építették

– A dór oszlop fölfelé karcsúsodik, nem olyan mint a krétai, hogy fölfelé szélesedik, hanem fölfelé karcsúsodik

» A felületét függőleges vájatok tagolják, függőlegesen barázdált → Ezeket a vájatokat hívják úgy hogy kanellúra → Azt mondják az építészet történészek, hogy ez azért van mert a fatörzseknek a kérge is ilyen kanellúra szerű és a kéreg mintázata öröklődött át a kőépítészetbe

» A dór építészek azt is megmondták, hogy mi az ideális számú kanellúra, ami a dór oszloptörzset tagolhatja → Ha túl keskenyek a kanellúrák túl sűrű lesz a felületen, zavaró hatású, ha túl szélesek akkor nem érvényesül annyira a fény árnyék hatás,

ilyen 6-12 kanellúrát szokás ajánlani általában – Ettől persze lehet eltérés, de dór építészeket még ez is foglalkoztatta, hogy a látványban mi mutat jól

– Fölfelé karcsúsodik és fönt van egy fejezete, ami két elemből áll

» A felső egy szögletes kő lap, azt úgy hívják, hogy abakusz (fejlemez) → Ami alatta van, kicsit domborodó, kicsit puhább hatást keltő az az úgynevezett ekhinosz, magyarul párnatag

– Szokás mondani, hogy a dór oszloprendnek az arányai, azt, hogy az alsó átmérőt, tehát a modult, hatszor vitték föl a teljes magasságig, az az ideális férfi testnek az aránya

» Tehát a dór az a férfi test mintájára vagy nyomán megalkotott arányú oszloprend → Férfi, vagy férfias oszloprend (mondhatnánk azt is, hogy kuros oszloprend)

– Ez az emberi méreteket és arányokat alapul vevő gondolkodás görög forrásokban, írott forrásokban nem ragadható meg, de a rómaiak közvetítésének hála, első sorban Vipsanius, Augustus korának építésze – hadépítész volt, de építészeti elmélettel is foglalkozott, elméletírással is – Neki köszönhetően maradt meg és ő meséli el ezeknek a dóroknak a férfi arányok, a jón esetében női arányok és majd a klasszikus kor végén megjelenik a korinthoszi oszloprend, az pedig a szűz lányok arányait veszi alapul

– A dór oszloprend fölött (más oszlop fölött is) ott van ez a vízszintes dolog, ez a gerendázat → Tehát az oszlopok fönt gerendázatot tartanak

– A dór párkányzat két részből áll van ez a gerenda, amit úgy hívnak, hogy architráv, tehát van egy alsó teljesen díszítetlen és látjuk, hogy oszlopköztől oszlopközéig tartó kőelemekből felépített architráv → E fölött van a fríz

– A dór fríz az két részből áll, két elem váltogatásából jön ki, az egyik az ilyen három-három függőleges vájatal tagolt úgynevezett triglif és a triglifek között lévő lapok pedig a metopék lapok

» A triglifek ha igaz, akkor a forma onnan jön, hogy itt a fából készült templomoknak a mennyezetét alkotó hosszanti gerendáknak a vége

» És azoknak a közét – hát lyukas volt – el lehetett égetett agyaglapokkal zárni, úgy jöttek létre a metopé lapok

» A márványból vagy a kőből épült templomoknak az esetében a dór metopé lapok megengedik azt, hogy itt a lapokon ábrázolásokat alkalmazzanak → Ezek az égetett agyaglapokon még csak festett ábrázolásokat ismerünk, később ezek domborműves ábrázolások lesznek

– Fönn a tetőzet gerendázatát elrejtő oromzat emelkedik, amit úgy hívunk a görög építészetben, hogy timpanon

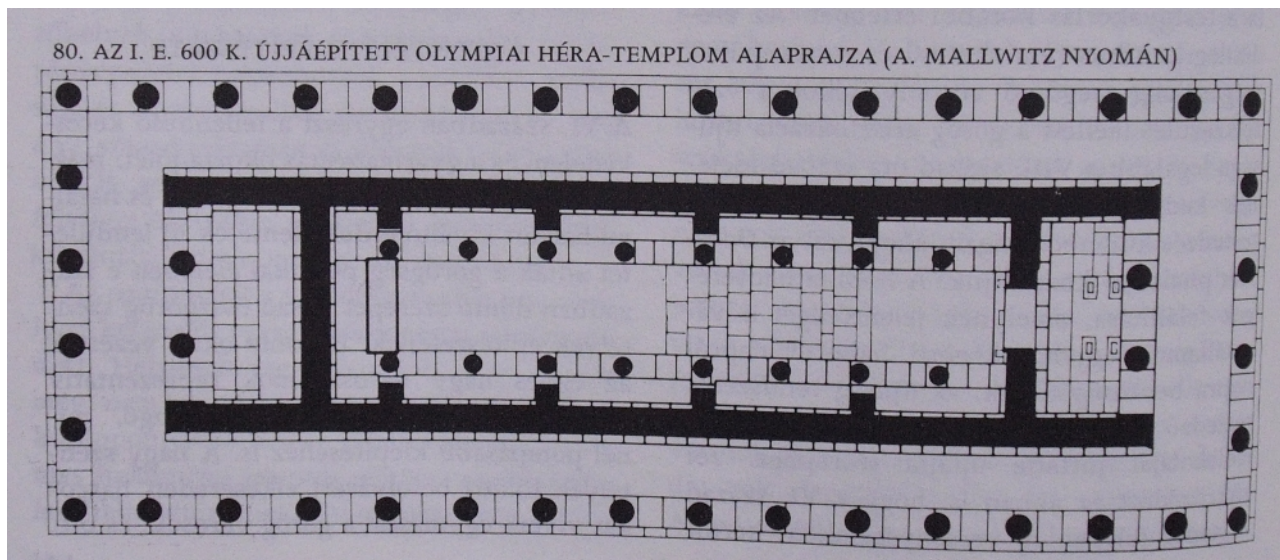
» A timpanont sem akarták a görögök üresen hagyni, hanem oda szobrokat helyeztek – A timpanonnak a párkányelemeinek a fülkéjébe tulajdonképpen → Tehát ezek igazából tényleg körbe faragott szobrok, de egy fő nézetre készültek, tehát igazából a domborműnek felelnek meg

» Fönn a timpanonban ott vannak a szobrok domborművet alkotva, mondhatjuk talán ilyen furcsán → Ilyen sincs máshol, ez teljes újítás
» Itt egyébként Artemist látjuk térdfutásban ábrázolva a mükénéi oroszlánokra emlékeztető

fenevadak társaságában → Artemis a vadászat istennője, a vadak úrnője, a vadállatoknak védelmezője is

- Kezdetben ezek az épületek nagyrészt fából készültek, és az oszlopok is fából készültek
- Az olümpiai ásatások feltárták a Héra templomnak az alapfalait, az archaikus korra datálják

- Itt azt látjuk, hogy megvan a peripterosz és a cellának az alapfalai
 - A görög templomnak a főbejáratnak, ha lehetett mindig keletről nyílt → Tehát kelet felé néz, a hátsó homlokzat nyugat felé néz
 - A cellának az oldalfalait szerették meghosszabbítani, így aztán a bejárat előtt félig nyitott előcsarnok szokott keletkezni, annak a nyílásába is lehet oszlopot tenni, ezeket hívják úgy, hogy ante fal
 - előzék fal → Ezt hátul is megcsinálták, hogy szimmetrikus legyen, oda is beraktak két oszlopot
 - A belsőbe falpillérek nyúlnak be, és a falpillérek elé egy-egy oszlopot tettek, a falpillérek közébe is egy-egy oszlopot tettek, tehát a középső rész két oldalán oszlopsor vonul végig → Ettől nem lesz háromhajós a templom, mert az oszlopok mögött nem lehet elsétálni → Ezek fal előtt álló oszlopok, nem hajókat elválasztó oszlopkőről van szó
 - Középen a terem végében pedig ott volt nyilván Hérának a kultusz szobra ezen a talapzaton
-
- Romterület képe, itt jól lehet látni, hogy ezek a falnyelvek benyúltak az oszlopok mögé
 - » Valamikor, még jóval a klasszikus kor után lehet tudni, hogy ennek a temploma mind a négy oldala meddig állt, maradtak fa oszlopai → Tehát amikor újjá építik a templomot azokat az oszloptörzseket amik még jó állapotban voltak otthagyták, többet kicserélték kőre és ha valamelyik fa megkorhadt, akkor kicserélték, de nem egyszerre az egészet

79. AZ I. E. 600 K. ÁTÉPÍTETT OLYMPIAI HÉRA-TEPLOM MARADVÁNYAI

» De még ezek a késői útleírások is mondják, hogy hátul ott valahol még vannak fa oszlopok is → Előbb-utóbb a görögök kőbe tették át az épületeiket, de ott ahol nem egyszerre történt az újjáépítés, ott lassanként cserélgették az elemeket

– Dór stílusú lehetett ez a templom is

– A másik típus, az a jón típus

– A jón típusra vonatkozóan a Samos szigeti Héra templomnak egy késői archaikus kor végén kialakult állapota látható a képen →

» Azt a hosszú templomot, aminek először nem is volt oszlopsora, aztán oszlopsorral veszik körül, azt még kétszer megújítják, de úgy hogy akkor már lebontják a régit és nem játszadoznak az oszlopokkal, hanem teljesen újat építenek

– A jón templom is magas, lépcsőzetes alépítményen áll

– A Jón oszlopnak már van lábazata, mondván, hogy fokozódik, bővül a férfi női hasonlat → Mondván, hogy a férfiak mezítláb járnak, tehát nincs a dór oszlopnak lábbelije, a nők nem járnak mezítláb, tehát az oszlopnak is kell valami lábazat

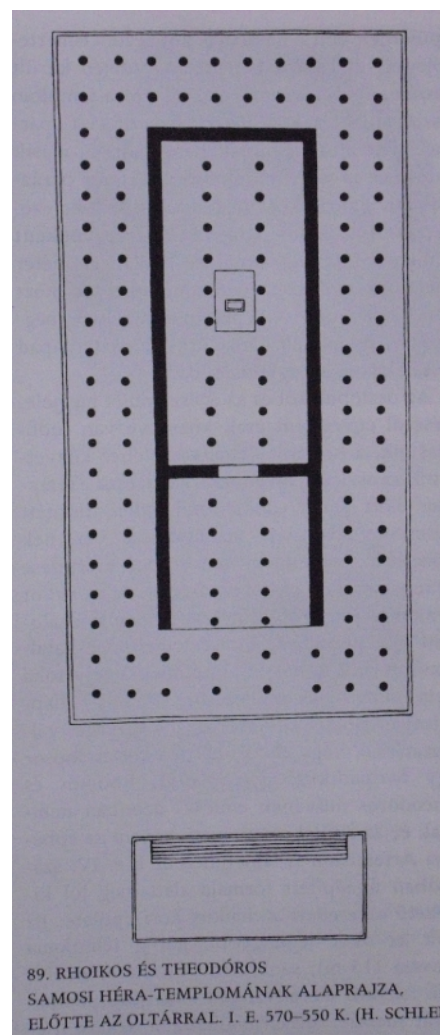
– Az oszloptörzs az itt is általában kanellúrázott, de előfordul, hogy elmaradnak a kanellúrák

– A fejezet gazdagabban alakított

» A fejezeten csigásodások jelennek meg, és a csigásodások között tojássoros formák láthatók, mondván, hogy a női hajviselet elegánsabb, gazdagabb, bodorított és fürtöket tartalmaz

– A párkányzat még gazdagabb, mint a dór architráv, eleve három lépcsősen van tagolva és a fölött van egy fríz, ami lehet ilyen építészeti elemekkel tele rakva, de lehet úgy is megoldani, hogy összefüggő dombormű sáv kerül rá

– Itt a timpanonba a rekonstruktőrök nem rajzoltak semmit, a timpanont is csak szaggatottan jelölték, mert abból nem maradt meg semmi → Dehát a jónhoz is természetesen domborműveket szokás csatlakoztatni

– Az a dolog, hogy az oszloprend arányok a női, illetve a férfi test arányaival hozhatók összefüggésbe, és az az elképzelés, hogy ezek a formák női vagy férfi figurákkal helyettesíthetők, az megjelenik például a Siphnosiai kincsházán

– Ez a British múzeumban található, Delphoi-ból szállították át azokat az elemeket, amiből a homlokzat megépíthető volt

– Ez egy jón elemeket tartalmazó épület

– Összefüggő frízt látunk, tehát nincs triglif és metopé

– Fönt a timpanon van és van dombormű

– A bejárat melletti két oszlopnak a helyén egy-egy koré figura látható, de ez a koré figura magas talapzatra van emelve, úgyhogy igazából ennek az épületnek az arányai nyújtottabbak, mint egy női testnek az arányai → Tehát a női figura, mint teherhordó jelenik meg

– Ez nem templom, nincs is körbevéve oszlopsorral, csak a bejárat mellett van két oldalt

» A kincsház, sajátos épülettípus a görög építészetben

» A kincsház az az épület, amelyik összegörög szentélyek területén épül, abból a célból, hogy – egy-egy városállam építi – az oda zarándokló

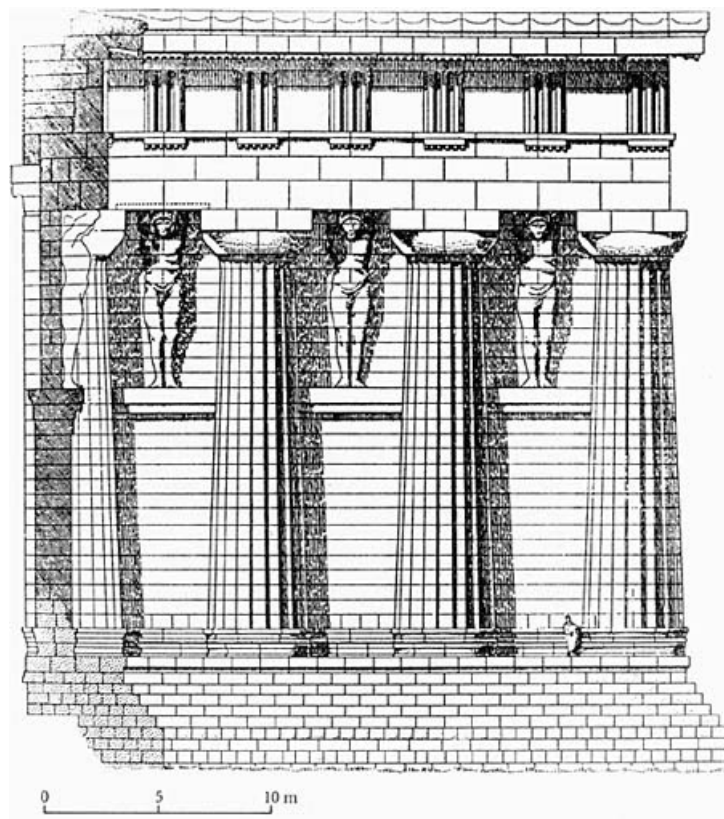
polisz társaik a fogadalmi ajándékokat, arany, ezüst, elefántcsont ajándék tárgyakat nem valami közös területen állítsák fel, hanem akkor azt is ők őrzik → Mi vittük oda, mi adjuk az istennek, de mi is őrizzük nem adjuk be semmiféle közösbe

– A női figuráknak az építészeti elemeként való szerepeltetése nem ritka görög építészetbe

– A férfi figurának, úgynevezett Atlaszként való szerepeltetése az viszont nagyon ritka

– Ilyen a szicíliai Akragasnak a temploma, ahol a cellafal, tehát az épület oldalfalában féloszlopok jelennek meg, tehát itt nincs teljes terű peripterosz, hanem az oszlopokat rányomták az épület falára, azoknak a közében jelenik meg egy-egy Atlasz figura, de csak fent a felső 1/3-ban – tartó elem

– A jón esetében nagyobb a szabadság, ez abban is megnyilvánul, hogy a jón templomokat gyakran nem egyes, hanem kettős oszlopsorral veszik körül és

olyankor nem azt mondjuk, hogy peripterosz, hanem azt mondjuk, hogy dipterosz → A Samos-i templom is ilyen dipteros típusú lesz

– Az archaikus korból már egy-két szobrásznevét ismerünk, egyrészt ennek a hagyománynak köszönhetően, másrészt ezeknek a lábazati töredékeknek a feliratait lehet azonosítani

– Itt van például ez a lábazat, amely VII. század vége, amely Euthykartidés-nek a nevét tünteti fel

» Ez egy lábazat, egy-egy kosfej tartozik a lábazathoz és abba bele ültették magát a szobrot

» Teljes talppal nehezedő szoborról van szó, de lehet látni, hogy a lábfejeket oldalra fordították → Tehát itt a merev frontalitástól való eltérés az már itt a VII. század végétől kezdve, ilyen típusú leleteknek köszönhetően jól dokumentálható

53. EUTHYKARTIDÉS KUROS-SZOBRÁNAK TALAPZATA A SZIGNATÚRÁVAL. I. E. VII. SZ. VÉGE

– A vázafestők ebből a szempontból törekvőbbek és büszkébbek voltak, mert az archaikus korban már elég sok vázafestő nevet látunk, szignálják az alkotásaikat

» Úgyhogy ismerjük Exekiasz nevét is

– Az archaikus korban még a fekete alapos a fő műfaj, ahol a sziluett rajz dominál és azon belül a felület ornamentalizálódó díszítése a jellemző → Nemcsak a szignatúrák jelennek meg feliratként, hanem bizonyos szövegrészek is

– Itt például Aias és Akhilleusz kockajátékát látjuk
– Mindenkinek fel van írva a neve, meg az is, hogy hányat dobnak
– Akhilleusz győz, ő viszi el a zsákmányt, aminek következménye az, hogy Aias megsértődik és elhatározza, hogy végez a görögökkel bosszúból és ezt megtudja a görögöket védő Athéné istennő és örültséget bocsájt Aias-ra → Aias örültségében nem a görögöket mészárolja le, hanem a görögöknek csak a birka nyáját → Amikor hajnalodik Aias magához tér, látja, hogy mit tett rájön, hogy a görögök is rájöhetnek mit forgatott a fejében, úgyhogy fogta a kardját és felállította, hogy beledőlhessen, öngyilkos lesz

123. EXEKIAS: ACHILLEUS ÉS AIAS KOCKAJÁTÉKA; VULCIBÓL. I. E. 540–530 K.

124. EXEKIAS: AIAS ÖNGYILKOSSÁGA. I. E. 530 K.

Lábjegyzet magamnak [↓]

Görög kerámia

A görög művészet története 4 nagy korszakra osztható:

1. kezdetek – (i. e. XI-VIII. sz.) a mükénéi kultúra bukását a városállam szervezet megszilárdulásáig
2. archaikus kor – (i. e. 700-480.) a perzsa háborúig
3. klasszikus kor – (i. e. 480-330.) A Makedón uralom alá kerülésig és Nagy Sándor uralkodásáig
4. hellenisztikus kor – (i. e. 330-300.) a görög lakta terület teljes Római Birodalomba olvadásig

– A görög kerámiaművészet, legfőképpen a vázafestészet az egész görög életről, mitológiáról szól → A monumentális festészet emlékeinek pusztulásával szemben a vázafestészet emlékei nagy számban maradtak ránk

– A görög kerámia négy évszázadon át virágzott → Ez alatt készítési technikája egyre finomodott

- » Leggyakoribb görög vázaformák: amphora, kráter, külix, rhüton, hüdria, leküthosz, kanna, oinoche

Proto geometrikus stílus (i. e. X-VIII. sz.)

– A művészet központjai elsősorban a fellendülő tengeri kereskedelem révén gyors és gazdagodásnak indult városok: Athén, Korinthosz, Kréta, Rodosz

– A görög fazekasokra erősen hatottak a krétai-mükénéi kerámiák, és edénykészítésben is ezt a hagyományt folytatták tovább → Majd ezeket az edényformákat és díszítményeket fokról fokra átalakították, továbbfejlesztették

- » erősen tagolt, szigorúan kiegyensúlyozott formák
- » arany metszés szerinti arányok
- » a díszítményt mindig alárendeli a formának, körök és félkörök

– A kerámiakészítésének ekkori fő székhelye az attikai Athén

Archaikus vagy Geometrikus stílus (i. e. 900-600)

– Az új stílus Korinthoszban alakult ki

– Leggyakoribb díszítő motívumai a mértani elemek: körök, félkörök, hullámvonalak, háromszögek, négyzethálók, csigavonalak

– A díszítés elhelyezése is változott, eleinte az edények hasán és vállán helyeztek el egy-egy sávot.

- » Ennek az volt a szerepe, hogy hangsúlyozza az edény tagolását
- » A díszítmény a formához alkalmazkodott, a forma kiemelésére szolgált
- » Az i. e. VII. században terjedt el az alakos díszítés

Proto geometrikus, korageometrikus és érett geometrikus attikai amphora,
Kr. e. X-IX. sz.

Síramphora, Dipylon-váza Kr. e. 760 körül.
Mag. 1,55 m. Lh. Athén, Dipylon-temető. Athén, Nemzeti Múzeum

Chigi-váza. Kr. e. 640 körül. Agyag, fekete alakos, Korinthosz
Görögország. Mag. 26 cm. Lh. Veii környéke. Róma, Museo di Villa Giulia

- A X-VIII. sz. leggazdagabb emlékanyagát a vázák alkotják → Sírmellékletek, vagy szentélyekben elhelyezett fogadalmi ajándékok voltak
- A szubmükénéi és protogeometrikus vázafestészetére jellemző körök és félkörök helyett a geometrikus művészetben a mindig derékszögben megtörő meander és a zezug vonal váltak az elsődleges díszítő elemmé
- Ugyanakkor a vázák mérete is egyre növekedett
- A figurális jelenetek a VIII. sz. második felében jelentek meg a sírvázákon
- A vonalból, körből, három- és négyszögből felépített alakokat síkformában ábrázolták, minden belső részletezés nélkül → Az ábrázolások nem jelzik a jelenetnek sem a helyét, sem az idejét
 - » Az alakok mellett szabadon maradt felületre különféle geometrikus motívumokat festettek, így díszítve a vázatest egészét
 - » A figurális jelenetek – a vázák funkciójával szoros összefüggésben – a halottkultusból merítik tárgyukat (halott siratás)
- A VII. sz.-i vázafestészet két központja Athén és Korinthosz volt

- » Az athéni műhelyekben elsősorban nagy méretű vázákat készítettek, melyeknek testét mitológiai jelenetekkel díszítették
- » A korinthuszi vázákra a több sávra osztott, elbeszélő stílusú ábrázolás volt jellemző
- A Chigi-váza a VII. sz.-ban virágkorát élő korinthuszi vázafestészet csúcspontja
 - » Felső képsávján harcosok csatába vonulása látható, a középsőn négyes-fogat és lovasok felvonulása, az alsón nyúl vadászata → Különösen megkapó ez utóbbi jelenet elevenessége és feszültsége

Fekete alakos vázafestészet

- Az i.e. 7.század végén Athénban korinthuszi hatásra a monumentális fekete alakos vázafestészet alakult ki
- Fő témája a mitológia
- Bár az alakokat árnyrajzban ábrázolták, mint a geometrikus korban (síkszerűen), de a belső részletrajzok bekarcolták az agyagba, majd fehérrel és vörössel festették be
 - » Az edény alapjára kevés alkáliával és vízzel hígított, az edény masszájával azonos anyagú péppel festették az ábrázolást.
 - » A „máz” ugyan abból a vas-oxidból színezték agyagból készült, mint maga a tárgy.
- Ebből a korból ismerünk olyan híres keramikusokat, akik szignálták a munkáikat: Klitiasz, Exekiasz, Amasisz

Klitiasz és Ergotimosz, Francois-váza. Kr. e. 570-560 körül. Attikai, fekete alakos volutás kratér
Mag. 66 cm. Lh. Chiusi. Firenze, Museo Archeologico

- A megtalálójáról elnevezett kratér athéni mesterek munkája, a VI. sz.-i feketealakos vázafestészet egyik csúcspontja. Hat képszalagján kb. 200 ember- és 100 állatalak látható, valamennyi jelenet a homéroszi eposzok világába tartozik. A VII. sz.-i vázafestészetben uralkodó állatfríz a váza aljára szorul, helyét figurális jelenetek tömege tölti ki, melyek két hős, Thészeusz és Akhilleusz köré csoportosulnak. Az Akhilleusz-ciklus jelenetei felülről lefelé haladva a következők: a kalüdoni vadkanvadászat, Patroklosz tiszteletére rendezett halotti játékok, Péleusz és Thetisz esküvője az olümposziak felvonulásával, Troilosz menekülése. A talpon pigmeusok és darvak küzdelme látható, mintegy humorral oldva a főjelenetek epikus komolyságát.

Exekiasz, Akhilleusz és Aiasz kockajátéka. Kr. e. 540-530 körül.
Attikai, fekete alakos amphora
Mag. 61 cm. Lh. Vulci. Róma, Vatikáni Múzeum

Kr. e. VI. sz. közepe táján új díszítésmód jelent meg az athéni vázákon. A frízek helyett képmezőt vágtak ki a felületből, amit ornamentális keretbe foglaltak. Az amphorán a harcok szünetében kockázó Akhilleusz és Aiasz jelenete csak látszólag idilli. Az alakok feszült testtartása, egy pontra szegezett tekintete, a kezükben tartott lándzsa és Akhilleusz fején a sisak jelzi, hogy a megpihenés csak rövid ideig tart. A játék önfeledtségének és a harcra kész állapot feszültségének ellentétéből születik meg az ábrázolás drámai atmoszférája, melynek Exekiasz felülmúlhatatlan mestere volt.

Exekiasz, Dionüszosz a tengeren. Kr. e. VI. sz. 540-530 körül. Attikai, fekete alakos külix.

Átmérője 33 cm. Lh. Vulci. München, Antikensammlungen

A külixen a jelenet az edény belső felületén látható, ahová a bort töltötték. Dionüszosz, miután az elrablására készülő kalózkodat delfinekké változtatta, békésen továbbhajózik a tengeren. Exekiasz tehát a megkönnyebbülés, a megszabadulás állapotát ábrázolta itt, de nem kevesebb atmoszférateremtő erővel.

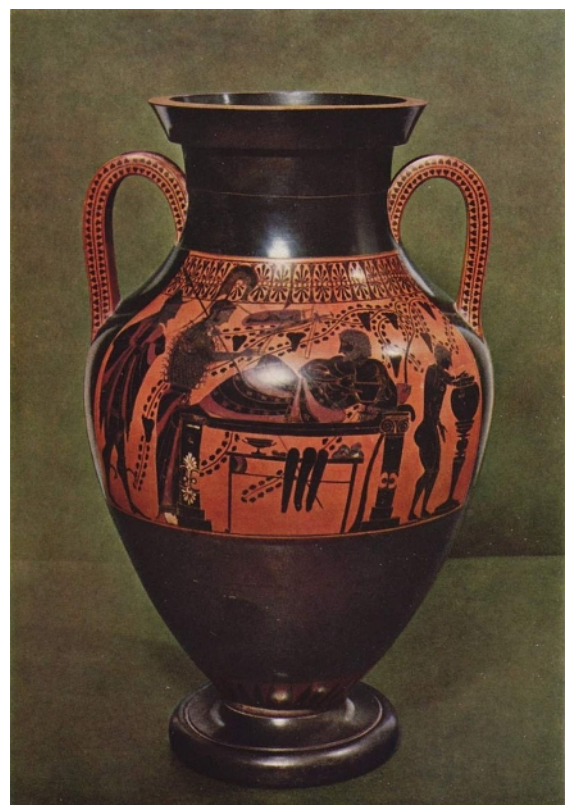
Vörös alakos vázafestészet

- A VI. század végétől az edényfestők szorosan követték a monumentális művészet jelenségeit, ruhákat, alakbeállítás stb.
- A téma is bővült, már nem csak mitológiai jeleneteket festettek, hanem a mindennapi életet is ábrázolták
- A fekete alakos vázaábrázolásokkal szemben itt a figurák az edényt beborító mezőt kihagyva, vörössárga színben jelentek meg.
- Az ember ábrázolás tovább tökéletesedik, a testrészeket anatómiai pontossággal festik
- A forma egyszerű, anyaghangsúlyos, az edény szájnyílása koronázta a tárgyat.
- Híres vázafestő mesterek: Andokidész, Kimón, Euphroniosz, Entimidesz, Szosziasz, Brügosz, Durisz, Epikteton

– Andokidész festő a fekete alakos technikát a vörös alakossal helyettesítette: a mozgás ábrázolása így kifejezőbb

– Andokidész-festő, Athéna üdvözlí az Olümposzon a lakomázó Héraklést. Kr. e. 520 körül. Attikai, fekete- és vörös alakos amphora.

– A váza magassága 53,5 cm, a kép magassága 18,1 cm. Lh. Vulci. München, Antikensammlungen

A Kr. e. VI. sz. utolsó harmadában a vázafestészetben forradalmi változás történt, a vörös alakos vázafestészet kialakulása. Ennek talán kidolgozója, de mindenesetre első alkalmazója

Andokidész fazekasmester festője volt, akit ezért Andokidész-festőnek szokás

nevezni. Valószínűleg Exekiasz tanítványa volt. Új megoldása az, hogy a két színt megfordította, az ábrázolt alak lett vörös színű, a háttér pedig fekete. Így a felületet jobban lehetett részletezni, melynek lehetőségével különösen az arc- és ruhaábrázolásoknál éltek. A fekete- és a vörös alakos vázafestészet közötti különbséget jól érzékelteti ez az amphora, melynek két oldalára a mester mindkét technikával megfestette ugyanazt a jelenetet. A legfeltűnőbb különbség az

alakok méretében és a számában figyelhető meg. A fekete alakos oldalon többen vannak, de kisebbek, míg a vörös-alakoson csak a két főszereplő látszik, ők viszont alig férnek bele a jelenet keretébe. Mindez arra szolgált, hogy a felületen ne váljanak uralkodóvá a nagy fekete foltok. A fekete háttérrel még tovább oldja a mindent behálózó szőlőinda. Ugyanakkor a vörös felületen lehetőség nyílik a ruhák és a fekhely gazdag díszítésének a bemutatására.

Fehér alapon színes ábrázolás

- Athénban ebben az időben fehér alapon színes alakokat ábrázoló sírvázákat (leküthosz) is készítettek, melyeket halotti szertartásokon használtak.
- A fehér alapot fekete vagy vörös színnel érzékeny körvonalú, kitűnő kompozíciójú jeleneteket festettek.
- E technika nagy rajzkészséget és gyorsaságot kívánt, kitűnő művelői Euphroniosz és Durisz voltak.
- Ez a legfejlettebb festésmód sem tudta azonban követni a monumentális festészet vívmányait, így a vázafestés lassan hanyatlásnak indult.

Temetési edény lévén ez a készülődés a Hádésszal történő egybekelés előtti megtisztulást jelenti. A nővé érés folyamata be kell, hogy teljesüljön, ha nem az életben, akkor a halálban. A házasság előtt elhunyt lányokra Pluto, az alvilág istene várakozik.

Athéni fazekasok kezdték el edényeiken alkalmazni a vörös felületet elfedő, az égetéskor fehérre váló kiválóan finomított agyagot. Kezdetben a művészek számos különböző formán alkalmazták a technikát. A Kr.e. 400-as évek közepén kezdték limitálni az ezzel a technikával készített edények számát, és csak a leküthosz-on, a kis méretű olajtartó temetkezési edényeken alkalmazták továbbra is. Ez a változás annak tudható be, hogy ez a finomított, fehérre égő agyag bevonat sokkal sérülékenyebb volt, könnyen lepattogzott, de a temetési edények csupán egy alkalmi használatára eleget tudott tenni.

Pixis (pyxis) ósi fül nélküli edény, fogó nélkül, amelyet kozmetikumok és ékszerek biztonságos tárolására használtak. Pixis edényeket találtak azonban női sírok mellékleteként, melyben ajándékokat helyeztek el a szentek, női istenségek számára. A korai IX. században a gömbölyded és csúcsos formájú pixisek kúpos fedéllel voltak túlnyomó többségben. Később ezt a formát felváltották a laposabb edények, mint a képen is látható. Ezt a pixist egy attikai műhely készítette, a késő geometrikus kor elején, tökéletes példája a

luxuskivitelű, díszített pixiseknek a négy lófigurával a fedélen. Nemcsak nők számára, de férfiaknak is helyeztek el a sírokban ilyen edényeket.

- A görög fazekasok titkai: Ugyanaz az összetevője az edény testének és a bevonatának
 - » Ülepítéssel választották külön a különböző szemcseméreteket → A legfinomabb szemcseméretű pép került az edény felületére
 - » A szín a különböző vastartalomból következik (vörös vagy fekete), illetve az égetéstől – oxidáló vagy redukáló környezetben égettek.

Kratér

- A kratér ókori görög edénytípus, amelynek jellemzője, hogy szájnnyílása olyan, vagy közel olyan széles, mint maga a test, amely „kráterszerűen” öblös és mély → Általában az alja közepén, egy nyélen álló kerek talp támasztja alá
- Rendeltetése szerint keverőedény, általában a vizezett bor előállítására szolgált, használatát Homérosz is említi az Iliászból

- Oldalán mindig két erős fül van a mozgatásra

- A bort az edényből közvetlenül az ivócsészékkel, vagy merőkanállal merték ki, ezért széles a szája

- Négy alapvető változata ismert:

- oszlop-kratér (1), a száperem két nyúlványához oszlopszerűen erősített fülekkel. Alapvetően Korinthoszból származó, legtöbbször fekete alakos, később Athénben is divatba jött.
- voluta-kratér (2), volutában végződő fülekkel. Az i. e. IV. század divatos terméke.
- kehely-kratér (3), amelynek teste a virágkehelyhez hasonlóan felfelé szétnyílik, és a szája a legszélesebb része.

E típus „kifejlesztését” Ekszekiasz személyéhez kötik, i. e. 525 körül.

- harang-kratér (4), harang alakú, ívelt testtel. Minden ismert harang-kráter vörös alakos

Tanagra figurák: Kis méretű (10-30cm) agyagfigurák, melyeket gipszformába préselve sokszorosítottak. Lelőhelyük Tanagra. A lakosság fogadalmi ajándékai voltak ezek. Az életből vett apró megfigyeléseket szobrászian megfogalmazták.

A Tanagra-figurák legfőbb varázsa ruhájuk drapériájában és alkalmi pózukban rejlik. Öltözkük rendszerint több rétegből, egy alsóruhából, felette a chitón-ból (görög ruha) és egy vastagabb köpenyből áll. Ez az öltözk eredetileg festett is volt világos színekkel Akár a színtelen, akár a kis mértékben színezetten előkerült figurákon megfigyelhető, milyen tetszetős mintát mutat a drapéria kialakítása, összehúzósa, csavarodása, mely együtt jól hangsúlyozza a ruha alatti formát. Mit ábrázolnak? Hétköznapi nőket, vagy istennőket? Úgy tűnik, hogy jelentésüket a helyjel, mint kontextussal együtt lehet értelmezni. A legtöbb figurát sírokban találták meg, emiatt lehet, hogy isteni felajánlásként tekinthetünk rájuk, de szerepük lehetett a halottat a túlvilágon segíteni. Másik felvetett elképzelés a kérdésre, hogy esetleg az isteneknek hódoló elhunytat „helyettesítette”.

A figurákat két részes présformába történő préseléssel sokszorosították. A fejet külön préselték, illesztették. A figurák üresek, a talpon alul kivágott a levegő miatt. Minden oldal egyformán kidolgozott. Égetés után festették először fehérre kréta és fehéragyag keverékéből álló engobbal, majd ezután színes festékkel.

Tanagra: ógörög város Boetia tartományban (görög szárazföld középső része). A Kr. e. IV-III. sz.-ban fejlett kerámiai ipara volt. Tanagra-i sírokban lelték a múlt sz.-ban, (a nekropolis 1870-i feltárása után) nagy tömegben azokat a kisméretű, (20-25 cm) szobrocskákat, melyek az egész műfajnak, bárhol készültek is nevet adtak. A kor nagy szobrászművészei hatása, különösen Praxitelesé, erősen meglátszik rajtuk. Témájuk a napi életből vett alakok v. csoportok: sétára induló hölgyek, gyerekek, egyes női fejek, (2-3 cm) v. árusok, iparosok, de Igen gyakoriak a karikatúraszerűen felfogott férfifejek, színházi maszkok, groteszk fejek, táncosok is. A budapesti Szépművészeti Múzeumnak jelentős Tanagra-gyűjteménye van.

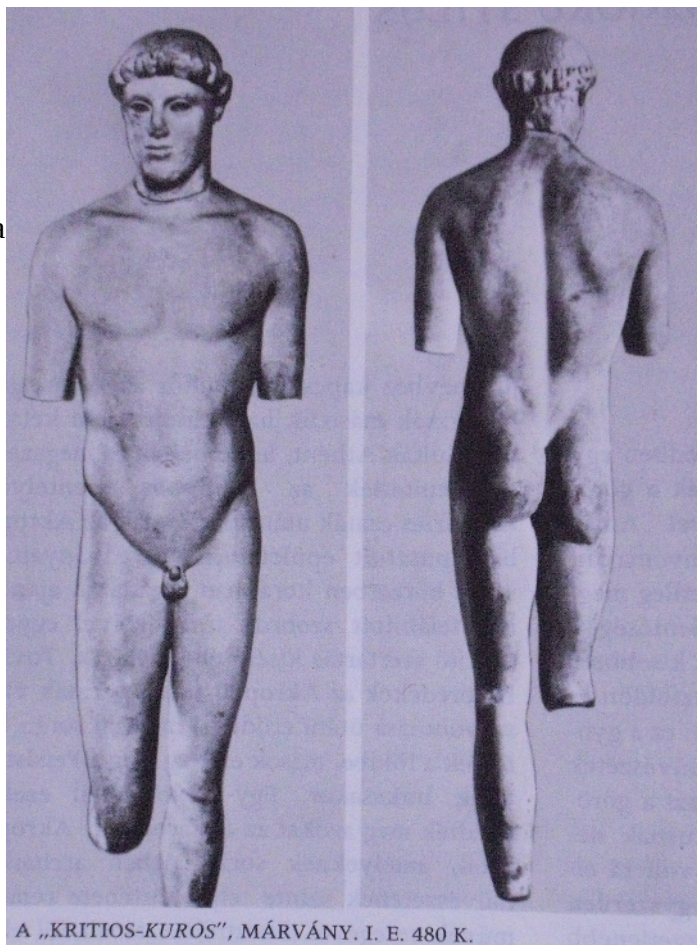
Szigorú stílus

- i. e. 400-as évek, tehát V. századnak tulajdonképpen az első felére keltezhető
- A szigorú stílus elnevezés nem egy utókori stílusfogalom vagy utókori elnevezés, hanem a stílushoz tartozó jelenségekkel azoknak az újdonságával lényegében már a kortársak is, tehát a kortárs görögök is tisztában voltak → Ehhez a stílushoz kapcsolódik tulajdonképpen az archaikus kori kuros és koré fejlődés és alakulásnak a lezárása, méghozzá a kontraposzt kompozíciós motívumának a megjelenésével

„Kritios”-kuros Athéni lelet

- A „Kritios” szakirodalmi elnevezés, nem korabeli, viszont a Kritios név az egy korabeli szobrásznak a neve
- Ismerjük Kritiosnak irodalomban egy szobrát, amelyet Mnésziotész szobrással közösen készített, méghozzá ez a Zsarnokölők című kompozícióból → Tehát Kritios és Mnésziotész elkészítik a Zsarnokölők kompozícióinak a második változatát

» A szerző párosnak az egyik tagjáról Kritios-ról nevezték el ezt a szobrot → Tulajdonképpen lehet mondani, hogy stíluskritikai alapon az ő művészetébe sorolható ez alkotás → Tehát egy kuros típusú szoborról van szó, amely kontraposztos megoldást mutat

A „KRITIOS-KUROS”, MÁRVÁNY. I. E. 480 K.

– A másik szobor amelyik Kritios-hoz és a társához csoportosítható vagy sorolható az a Zsarnokölőknek a második változata

– A Zsarnokölők első változatát még Antenór szobrász készítette a késői archaikus korban

– Az Antenór -féle szobrot nem ismerjük, mert a perzsák amikor elfoglalták Athént – ez 481-ben következett be, illetve 480-ban – Akkor egy csomó mindent elpusztítottak és egy csomó mindent hadizsákmányként elszállítottak

» Amikor elmennek a perzsák a görög földről és visszatérnek az athéniak, visszatérnek a görögök, akkor bizonyos szobrokat és bizonyos emlékműveket újakkal pótolnak, így Kritios-tól és Mnésziotész-től megrendelték az új Zsarnokölők szobrot

» Amikor Nagy Sándorék elfoglalják a perzsa birodalmi területeket, akkor Perszepoliszban ráakadnak a Görögországból elhurcolt zsákmány tárgyak egy jelentős részére és azok között egyébként ott volt az Antenór -féle szobor is → És akkor Nagy Sándor hazaküldte, az athéniak nagy örömére

» Úgyhogy volt egy olyan idő, amikor Athénban megvolt az eredeti Antenór -féle Zsarnokölők is, és megvolt Kritios és Mnésziotész -féle Zsarnokölők változat is

– Az Antenór -féle már nincs meg és a Kritios és Mnésziotész is elpusztult az eredeti

» Amit ismerünk az római márvány másolatban maradt fenn

– Két figurából áll a szobor, a két zsarnokölőből, az idősebből és a fiatalabból

» Az idősebb óvón és védőn emeli fel a bal karját, a jobb pedig támadásra, illetve a zsarnok meggyilkolására vagy annak a szándékával emeli fel a jobb karját

– A kompozíció két önálló másolatban maradt fenn, úgyhogy a két figurának a kompozíciós viszonya, mármint az eredeti kompozíciós szobrászati viszonyai azok 100%-san nem rekonstruálhatók, amit itt a képi összevágás mutat, tulajdonképpen csak egy ajánlat a kompozíciós rekonstrukcióra

– Minden esetre a figurák bemutatásánál a kontrapoztos megoldást látjuk, valamint arcfeleknek és a felső testek bemutatása asszimmetriájában pedig olyan törekvésre, amely a látvány optikai korrekciójára hivatott

– A két stílusnak, tehát az archaikusnak és a szigorú stílusnak a találkozását nagyon jól szemlélteti egy attikai félsziget közelében, egy szigetnek Aiginai-nak a temploma

– Aigina szigetén építették fel a görögök Aphaia templomát, tehát Aphaia tiszteletére készült itt egy templom a késői archaikus korban
– A késői archaikus korban készült templom, ugye dór stílusban épült
– Ehhez a templomhoz elkészülnek az oromzati csoportok is, tehát a timpanon kompozíciók is, méghozzá archaikus stílusban valamikor 500 körül

» A keleti oromcsoportot úgy tűnik, hogy nem helyezik fel a timpanonba hanem fenn a

szentély körzetben állítják fel és a keleti timpanonba rendelnek szobrászoktól egy új kompozíciót → Ez az új kompozíció már nem archaikus stílusban készül, hanem szigorú stílusban → Úgy tűnik mire felavatták volna a templomot addigra a keleti oromcsoport – ha nem is divatja múlt, de – stílusa múltja lett, ezért modernizálták, új oromcsoportot készítettek

– Tulajdonképpen amikor ennek a templomnak a romjait megismerték és feltárták, akkor lényegében három timpanonra való szobor anyag, töredék került elő → És ez úgy lehetséges, hogy a keleti oldalon a régi archaikus stílusú csoportot vagy nem helyezték fel, vagy ha igen akkor azt hamarosan lecserélték → Ez a szigorú stílusú csoport valószínűleg a 480-as években készült el

» Aphaia istennőt egyébként Athéné istennővel azonosították a későbbiekben, eredetileg ez valószínűleg egy helyi istennő volt

– A templomnak és romjainak, illetve a szobroknak a megtalálása még az 1810-es években következett be, és aztán ezeket a szobor töredékeket Münchenbe szállították és felkérték a kor legismertebb szobrászát Antonio Canova-t, hogy a töredékeket egészítse ki → Ő nem vállalta mondván, hogy eredeti görög szobrokhoz nem nyúl → Egy dán szobrász ezt elvállalta, tehát a XIX. századi közönség ezeket a szobrokat akkori modern kiegészítésekkel ismerte meg, ezeket azóta eltávolították a szobrokról

» Ezek voltak a legkorábbi görög szobrok klasszikus kor előtti szobrok eredetiben, amelyeket az európai közönség megismert → Korábban az európai közönség nem találkozott archaikus, illetve szigorú stílusú szobrokkal a maguk eredetiségében

» A görög szobrászatot nagy rész és nagyjából a klasszikus kori emlékekről szerzhető tudásanyag segítségével ítélték meg → A XIX. század elején kibővült a tudás a korábbi korszakoknak egyáltalán a létezésére és részben az emlékanyagára vonatkozóan

A nyugati (archaikus kori i. e. 500 körüli) és keleti (szigorú stílus 480-as évek) oromcsoport

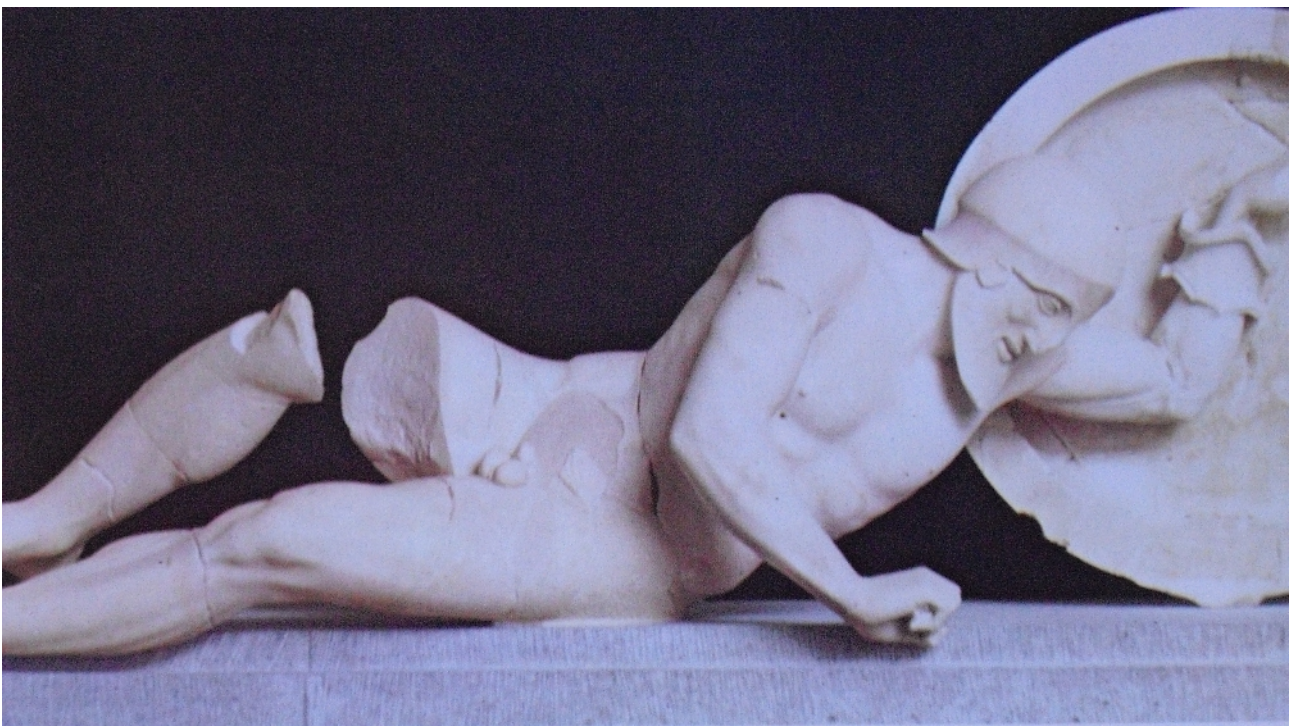
- A téma, tehát az ikonográfia az mind a kettő oldalon azonos → Mind a két oldalon középen az istennő áll, az Athéné istennővel azonosított Aphaia
- Mind a két oldalon az istennő és a görög trójai háborúból vett jelenetek társulnak hozzá → A görög-trójai háború különböző mozzanataihoz kapcsolódnak, tehát van bizonyos tematikai megkülönböztetés
- A mítoszok tanulsága szerint az Aiginai szigeti uralkodók is részt vesznek a görög-trójai háborúban, természetesen az akhájok oldalán
 - » Az istennő két oldalán, tulajdonképpen párharcokra csoportosulva vagy szétesve kialakított kompozíciót látunk, és az oromzatok ereszkedő vonalához alkalmazva, pedig sérült, illetve haldokló harcosokat látunk
- A görög-trójai háború a mítosz nyelvén valószínűleg a kortárs görög eseményekre volt hivatott utalni, még hozzá a görög és perzsa háborúkra → Tehát a mitológia nyelvén a kortárs háborús eseményekre reagáltak az ikonográfia megalkotói
- A két kép közül a felsőn látjuk az archaikus kompozíciót és lent a szigorú stílusút
 - » A szigorú stílusú esetében megfigyelhető, – persze itt egy rekonstrukcióról van szó, de a rekonstrukció jól érzékelteti – hogy itt a kompozíció bonyolultabb
 - » A kompozícióban egymást átható, egymásra fedő testrészekkel is lehet találkozni
 - Még fönt az archaikus estében látjuk azt a törekvést, hogy a legnagyobb felületek és a legjellemzőbb felületek érvényesülése volt az egyik fő kompozíciós vezér elv
 - » Ha össze hasonlítjuk a töredékeket a keleti és a nyugati oldalról, akkor további tanulságokat vonhatunk le az archaikus és a szigorú stílussal kapcsolatban

Archaikus kori oromzatról származó haldokló ábrázolása

- A figura a bal könyökére támaszkodik, a felső testét a néző felé fordítja és a jobb kezével a mellébe fúródott nyilat szeretné kihúzni
- Előre tekint, az arcán az archaikus mosoly ül, fején az egyiptizáló paróka viseletre utaló haj, a részletek bemutatásában az archaikus kurosokon tapasztalható megoldásokat figyelhetünk meg
- A beállítás tehát a legnagyobb felületek törvénye alapján történt → Itt testrészt alig látunk takarásban, bár jobb lábát a térdén átveti a másikon
- A figura nem a saját fájdalmával, nem a saját haldoklásával foglalkozik, hanem azzal, hogy teljes értékű nézetet mutasson a néző számára

Szemben a másik oldalon ábrázoltakkal is fenn maradt a haldokló ábrázolása

- A szigorú stílusú haldokló esetében már nincs archaikus mosoly
- Előre és lefelé tekint, méghozzá megtörő tekintettel → Tehát itt az élet eltávozását látjuk a figurából
 - » Ha nem lenne ott a bal karon az a hatalmas pajzs amibe kapaszkodik, akkor egyértelmű, hogy ez a figura már a földön fekszenne
- Jobb kezével ő is a nyilat próbálja a melléből kitépni, de ez már csak egy utolsó cselekedet kísérlet
- A lábak elhelyezésében még megfigyelhető a teljes értékű nézetben való bemutatási törekvés
- De egészébe véve itt a valósághoz, a realitáshoz kötődő és a korábbi kompozíciós szabályokkal nem sokat foglalkozó törekvést figyelhetünk meg
- Testfelületek bemutatásában pedig azt a szigorúságot, azt a fegyelmezettséget amely a késő archaikus korban is már megjelenik, viszont ami ebben az általunk vizsgált korszakba általánosan elterjedt lesz

– Ezek a típusú különbségek az Aphaia istennő ábrázolásában is megfoghatók

- » A bal oldali az az archaikus → Mosolyog, a hajviselet geometrizáló, sisak van a fején, előre tekint
- » A jobb oldali esetében is még meg van ez az archaikus mosoly, viszont a fejforma és a részletek bemutatásában nagyobb és erőteljesebb plasztikai hangsúlyok jelennek meg

149. ATHÉNA-FEJ AZ AIGINAI APHAIA-TEPLOM NYUGATI OROMCSOPORTJÁBÓL

150. ATHÉNA-FEJ AZ AIGINAI APHAIA-TEPLOM KELETI OROMCSOPORTJÁBÓL

– Annak ellenére, hogy a szobrászi formanyelv meglehetősen visszafogottak, a kor elnevezés is mutatja, szigorúnak nevezhető → A bal oldali valamikor 500 körül keletkezett, a jobb oldali, tehát a keleti oromcsoporthoz az Aphaia figurája meg 10, 15 vagy 20 évvel későbbi, tehát fiatalabb mint az archaikus kori

– A szigorú stílusú korból van még egy jelentős templom épület, amelynek a szobrászi emlékényaga is nagyon fontos → Ez a másik templom a Peloponnészoszi félszigeten van, méghozzá az egyik legjelentősebb összgörög szentélynek a területén és ez a Zeusz templom, méghozzá Olümpiában

160. AZ OLYMPIAI ZEUS-SZENTÉLY ÉS KÖRNYÉKE (A. MALLWITZ REKONSTRUKCIÓJA): KÖZÉPEN A ZEUS-TEPLOM, MÖGÖTTE (JOBBRÓL BALRA) A KINCSESHÁZAK, A HÉRA-TEPLOM ÉS A PHILIPPEION, ELŐTTE A FOGADALMI AJÁNDÉKOK ÉLÉN PAIÓNOS NIKÉ-JE; JOBB OLDALT OSZLOPCSARNOK, MÖGÖTTE A STADION ELEJE; BAL OLDALT ELŐL EGY FOGADÓ-FÉLE (LEÓNIDAION), EMÖGÖTT PHEIDIAS MŰHELYE, HÁTUL A PALAESTRA

- » Olümpiából már ismerjük a Héra templomot, ami még az archaikus korban épült
- A képen az olümpiai szentély területéről egy makettekől álló rekonstrukció látható
 - » Fönt a bal oldalon lévő épület a régi Héra templom, és a nagyobb épület ami az előtérben megjelenik (kék tetejű), és ennek az alaprajza van kiemelve, ez a Zeusznak a tiszteletére épült templom → Ami egyébként az alaprajzi elrendezésében és a belső térben alkalmazott oszlopsornak az alkalmazásában is tulajdonképpen egy modernizált változata annak, amit a Héra templomon láttunk
- Ez is dór templom, peripterosz veszi körül
- A cellát itt is keletről és nyugatról egy-egy előcsarnok előzi meg, tehát a meghosszabbított vagy a túlnyúló oldalfalak között, mind a két oldalon egy-egy oszloppárt lehet látni
- Az építész neve Éliszi Libón
- A templomhoz nagyon gazdag szobordísz készült, nem csak a timpanonokban hanem a metopékon is gazdag szobrászi program jelenik meg
 - » A metopék egyébként itt nem a külső, tehát a peripterosz oszlopai által hordozott párkányzatnak a metopéi, hanem a keleti és nyugati előcsarnokhoz tartozó metopék
 - » Egyik oldalon is hat, másik oldalon is hat metopét helyeztek el
- A templom cellájába Zeusz szobrát állítják fel, de azt még nem most a szigorú korban, arra még várni kell egy körülbelül négy évtizedet – Pheidiasz-tól rendelik majd meg ide a szobrot
 - Tehát ami most a szigorú korban elkészül a két timpanon dombormű és a hat- hat metopé dombormű

A timpanonokból van a keleti meg a nyugati és készült róluk rekonstrukciós rajz

- A rajzon sárgával jelezték, hogy mi az amiből van töredék (kicsivel több töredék van, mint amit a rajz mutat)
- A keleti oldal a fő oldal, a nyugati oldal a hátsó oldal
- A keleti oldalon ünnepélyes kompozíciót látunk, amelyben a függőlegesek játszanak fő szerepet
 - » Egymást átható részek, a kocsiversenyre előkészített lovak esetében takarással találkozunk, de többi figura esetében – bár azt mondtuk, hogy teljességgel szigorú korban vagyunk már, mégis ez azt archaikus jellegzetesség mutatható ki, hogy minden nagy felület sajátértékénél fogva megjelenhet a kompozícióban → De egyébként ez lesz majd az

általános, hogy a főbejáraton ott minden kimért, nyugodt, minden harmonikusabb, míg a hátsó oldalak

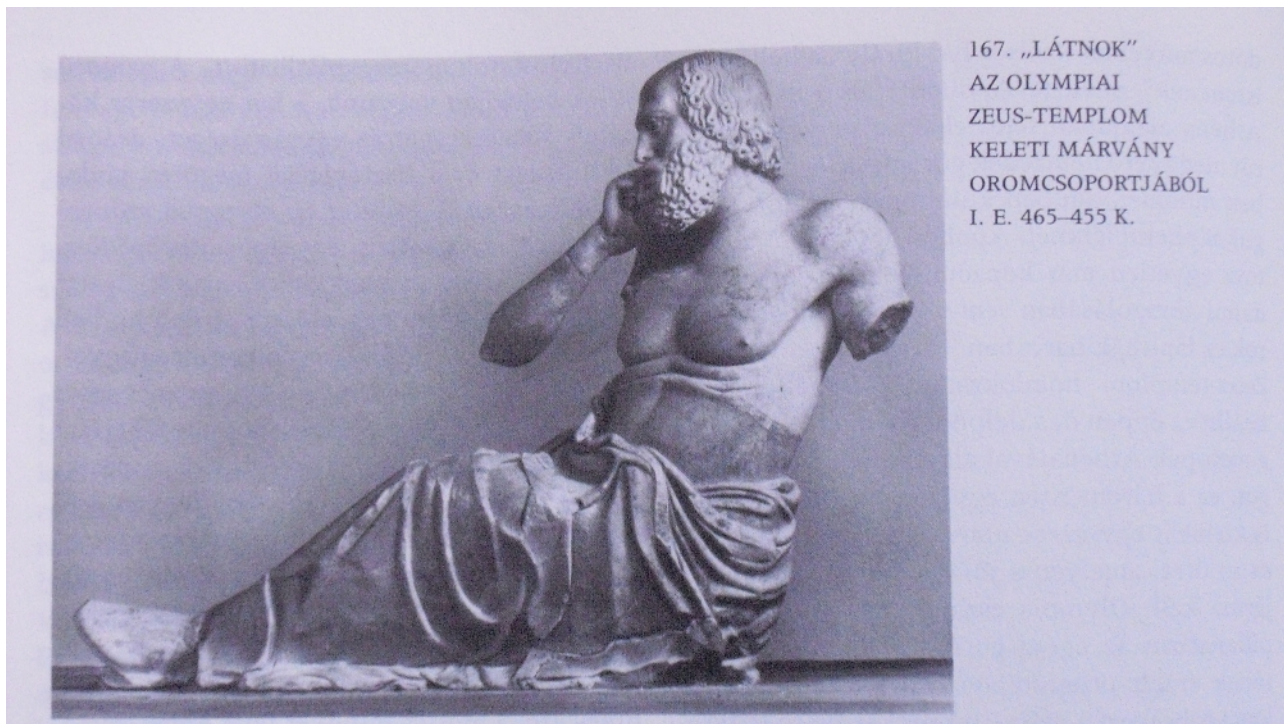
- A keleti oldalak lesznek az isten megjelenésének a helyszíne, a hátsó oldalakon ott az istent cselekvés közben ábrázolják és a cselekvésre esik a hangsúly → Ezért ettől a korszaktól kezdve azt látjuk, hogy a hátsó oldalakon bonyolultabb kompozíciók vannak, egymásba gabalyodó testekkel és nyoma sincs az archaizáló, legnagyobb felület törvénye érvényesülésnek → Itt is erről van tehát szó, azzal a különbséggel, hogy nem ugyanazt az istent állították középre → Ez nagyon szokatlan
 - » A keleti oldalon, tehát a fő oldalon ott Zeusz áll középen, Zeusz templomáról van szó → A másik oldalon viszont az az isten aki itt megjelenik az nem Zeusz, hanem itt Apollón áll középen → Ha nem lennének írott forrásaink, csak töredékek, akkor persze ezt az ikonográfiát amit rekonstruálva látunk nem nagyon tudnánk kitalálni
 - » A téma egy kocsis versenyre való felkészülést mutat, amely kocsis versenyben Zeusz egyfajta döntő bíróként jelenik meg
 - » A kocsisverseny résztvevői Oinomaosz és Pelopsz Oinomaosz (Zeusz bal oldalán) a vidéknek a királya, aki elhatározta, hogy lányát, akit a másik oldalon látunk, ahhoz adja feleségül aki kocsisversenyben győz, méghozzá a királyt legyőzi → Jöttek a kérők és Oinomaosz sorban legyőzte őket a kocsisversenyen és a kocsisversenyek végeztével ezeket a kérőket le is gyilkolta → Pelopsz Zeusz kegyeltje és megnyeri a kocsisversenyt és az ellenfelét ő is legyilkolja és feleségül veszi a lányát és ő lesz a vidéknek az ura → A legyilkolt apósna az emlékére megalapítja az Olümpiai játékokat, Zeusznak a tiszteletére

A középső figura, Zeusz torzó

- Ő állt középen a keleti oldalon, a feje hiányzik
- Lepelben ábrázolja a szobrász az istent, kontrasztos beállítást látunk
- A nyaknak a vonala arra utal, vagyis a tőnek a vonala arra utal, hogy itt balra biccentett, ezért van a rekonstrukcióban úgy rajzolva, hogy Pelopsz felé fordítja kissé a fejét → A Pelopsz győzelmét, mintegy megjósolva, illetve jóvá hagyva
- A figura stílusa, illetve a testrészleteknek a bemutatása ezt a visszafogott száraznak és szigorúnak mondható megoldást láttatja velünk

Ugyanerről az oldalról származik még egy olyan töredék

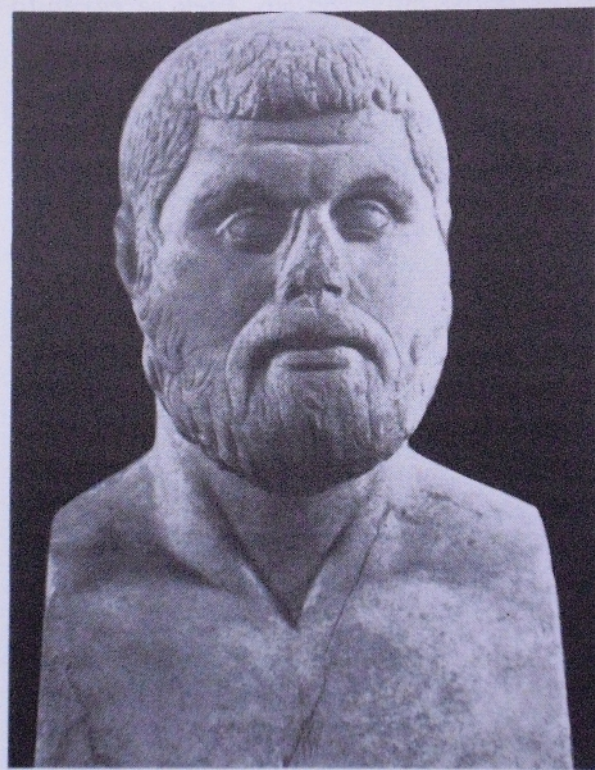

- Egy olyan töredék, amit jósnak, vagy látnoknak, illetve az olümpiai papság egy képviselőjének szokás tartani
- Egy szakállas oldalra néző figurát látunk, aki arcfelét a jobb kezére hajtja → Megjósolja, előre látja ő is az eseményeket → Illetve valószínűleg annak az olümpiai papságnak a képviselője lehet, itt az egyénítő vonások is erre utalnak, aki az adott esetben akár az ikonográfia, templom szobrászati díszítése, ikonográfiai programja összeállításában is szerepet játszhatott
 - » Nem véletlen, hogy itt egyénítő vonásokkal találkozunk, egyébként ez a dús, göndör szakállú ábrázolás a görög szobrászatban valóban a filozófus és a pap ábrázolásokhoz fog tartozni → Az egyénítő vonásoknak a megjelenése az nemcsak itt olümpiában mutatható ki, hanem az athéni szobrászatban is megvan

- Az athéni demokráciának ebben az időben Themisztoklész a vezetője, igaz, hogy csak római másolatban ismerjük a Themisztoklész portét, de ez a másolat is elég arra, hogy felhívja a figyelmet erre a jelenségre

» A portré megjelenés egyéni vonásoknak a megörökítése való törekvés az itt a századnak az első felében jelenik meg és nem csak olümpiában papság vagy a jósnak a bemutatása mutat erre példát, hanem athéni példa is ismert, ez a Themisztoklész portré

171. THEMISTOKLÉS PORTRÉJA (RÓMAI MÁRVÁNY MÁSOLOT). I. E. 460 K.

Hátsó oromzat díszítése

– A hátsó oldalon is meg van a középső istenfigura, és van egy kompozíciós részlet, amit eredetiben tanulmányozhatunk

– Itt a középső figura tehát nem Zeusz, hanem Apollón → És a kompozíciós részlet alapján is egyértelmű, hogy Apollón a kentaurok és a lapiták küzdelmének a kellős közepén áll, sőt a jobb karját felemeli, a felemelt jobb kar irányába néz és így a mozdulatával mintegy részt vesz ebben a harcban

» Itt két dologra kell válasz: Mit keres itt Apollón, amikor Zeusz templomról van szó? A másik kérdés meg az, hogy mit keres Apollón a kentaurok és a lapiták harcának a kellős közepén? Nincs olyan mítosz változata a kentaur-lapita harcnak amelyben Apollón-nak bármiféle szerepe is lenne

» Apollón valószínűleg azért kerül fel a görögség számára nagyon nagy fontossággal bíró olümpiai Zeusz templom oromzatára, mert ebben az időben, tehát i. e. V. században őt tartották a leginkább görög istennek → Az ő kultuszában egyesültek leginkább a görögök, tehát az összegörögség → Nem a Zeuszéban, hanem Apollónéban

» Apollón-ban látták az összes olyan tulajdonságnak a megtestesülését amelyet a görögök a saját tulajdonságukként próbáltak meg értékelni → Úgy gondolták, hogy az egyik legfontosabb összegörög szentélyben, annak a legfontosabb templomán Apollón-nak is ott kell lennie Zeusz párjaként

– A kentaur és a lapita harcnak Apollón-nal való összehozása, megint csak a korabeli eseményekkel összefüggésben magyarázható, illetve ezeknek az eseményeknek a mitológia nyelvén való megjelenítésével

– A kor a görög-perzsa háborúknak a kora, illetve annak a vége lényegében → Úgyhogy a görögöket itt a lapiták testesítik meg és a vad, barbár, istentelen perzsákat pedig a kentaurok És a leggörögöbbsz is az amelyik segíti a lapitákat, segíti a görögöket a perzsákkal, kentaurokkal szemben → Tehát itt egy ikonográfiai kombinációról van lényegében szó

Az Apollón figurának megvannak az eredeti részei

– Úgy tűnik, hogy a fej és a test különböző helyekről került elő

– Oldalra tekint, a jobb karját felemeli és ezzel a mozdulattal mintegy részt vesz ebben a küzdelemben

– A testnek a bemutatása ugyan azt a feszes, szűkszavú, szigorúságot mutatja, mint a másik oldalon a Zeusz ábrázolásánál is megfigyelhettük, illetve megtapasztalhattuk

Itt van egy részlet a a küzdelemből

- Egy kentaurt, egy szakállas előre tekintő vad ábrázatú kentaurt látunk, aki az egyik lapita feleséget épp elrabolni igyekszik
 - » A lapita feleség előre tekint, arcán ugyan az a komolyság ül, ami itt a szigorú stílusban mondjuk úgy előírás és megszokott
 - » A ruházata laposan, lapos redőkkel kialakított és oly módon tapad a testre, hogy test különböző részeit mintegy kirajzolja, illetve láttatni engedi
 - » A testrészek itt is, meg valószínűleg a többi párharcos jelenetnél is, egymásra fednek, egymásra gabalyodnak, tehát az az eleganciára és színpadiasságra törekvő archaikus megoldás, amit az előbb még a Aphaia templom hátsó oromzatán láttunk, nincs → Egymásba gabalyodó, szenvedélyes és expresszív a kompozíció itt a hátsó oldalon

A hat-hat domborműn, az elülső és a hátsó előcsarnokban, nem Zeusz és nem is Apollón jelenik meg ezeknek a főszereplőjeként, hanem Héraklész

- Héraklész 12 tettet ábrázolták, oly módon, hogy az első jeleneten Athéné is megjelenik és az utolsón is megjelenik → És az utolsó hármat bevezető domborművön is ott van Athéné, meg az első hármat lezáró domborművön is → Tehát tulajdonképpen négy jeleneten, mint Héraklész segítője jelenik meg, az utolsó Augeias istállójának a kitakarítása, itt leginkább kimutatható a részvétele a Héraklész 12 tetteben

- » A lándzsájával ő mutatja meg, hogy hol kell áttörni az istállónak a falát, hogy a folyó átvezethető legyen rajta és az kitakarítsa az istállót

- Most Héraklész-nek, illetve hát az istennőnek a szerepeltetése ugyan úgy magyarázható, mint ahogy Apollón-nak a hátsó oromzaton való szerepeltetése is

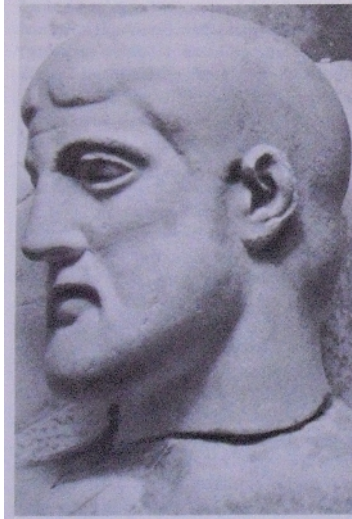

– Összgörög szentélyről van szó, ahol nem csak Zeust és nem csak helyi hagyományokat akartak tisztelni, hanem olyan öszgörög szentély akartak építeni, ahol minden vidék, így az attikai görögöknek, a kultusz is megjelenjenek Attika, tehát Athén is képviseltetni akarta magát természetesen olümpiában, ezért van az, hogy a fő istennője Athéné ilyen kiemelt pozícióban jelenik meg a Zeusz templomon

– A Héraklészi tetteknek a bemutatása pedig valószínűleg megint csak a mitológia nyelvén korabeli eseményekre is utal, a görög-perzsa háborúkra is

- » Az az ábrázolásmód, amellyel a Héraklész arcokon találkozunk, érdekes és sajátos fáradtságnak és rezignáltságnak a megjelenése, amely a korban élt görögség ismert, átélt és tapasztalt
- » Amit az isteni sors előírt cselekedetek azt Héraklész megtette, de belefáradt → A görögök is megtettek mindet, hogy megvédjék a görög földet, és hogy elűzzék a perzsákat → Megtették, mert ez volt a sorsuk, ez volt az isteni előírás, de belefáradtak (és persze nagyon sokan bele is haltak) → Úgyhogy ez a típusú szigorúság és fáradtság a Héraklész arcokon is nagyon jól megfigyelhető
- » A 12 tettnek a végigcsinálása az párhuzamba állítható a perzsákkal szembeni fellépés sorozatnak, háborúknak, csatáknak mondjuk úgy végigcsinálásával

168. HÉRAKLÉS A STYMPHALOSI MADARAK LENYILAZÁSA UTÁN; FEJ AZ OLYMPIAI TEMPLOM METOPÉJÁRÓL

169. HÉRAKLÉS A NEMEI OROSZLÁN LEGYŐZÉSE UTÁN; FEJ AZ OLYMPIAI TEMPLOM METOPÉJÁRÓL

Még egy kompozíciós összeállítás a hátsó oromzatról, a kentaur-lapitha harcról

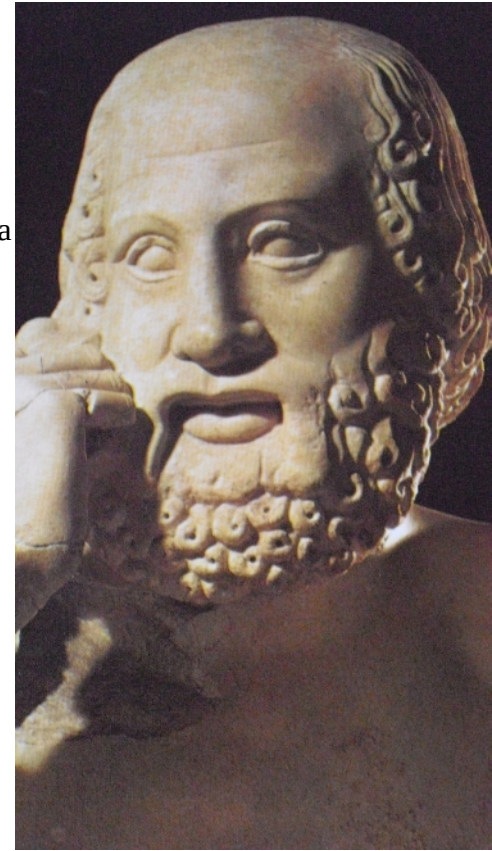
KENTAUR- ÉS LAPITHA-ARC AZ OLYMPIAI ZEUS-TEMPLOM NYUGATI OROMCSOPORTJÁBÓL

– Vannak még egyéb töredékek, amik a kompozíciós rekonstrukciót segítik

– Van még egy filozófus fej, a másik oldalról származik → A Themisztoklész portével párhuzamba állítható

– Az épület plasztikának természetesen a kő, illetve a márvány a fő anyaga ebben a korszakban is, viszont a fogadalmi szobroknak és/vagy az istenszobroknak az alapanyaga a bronz lesz → Tehát a szigorú stílusú korban, illetve majd a klasszikus korban a szobrászatnak nagyon fontos anyaga lesz a bronz

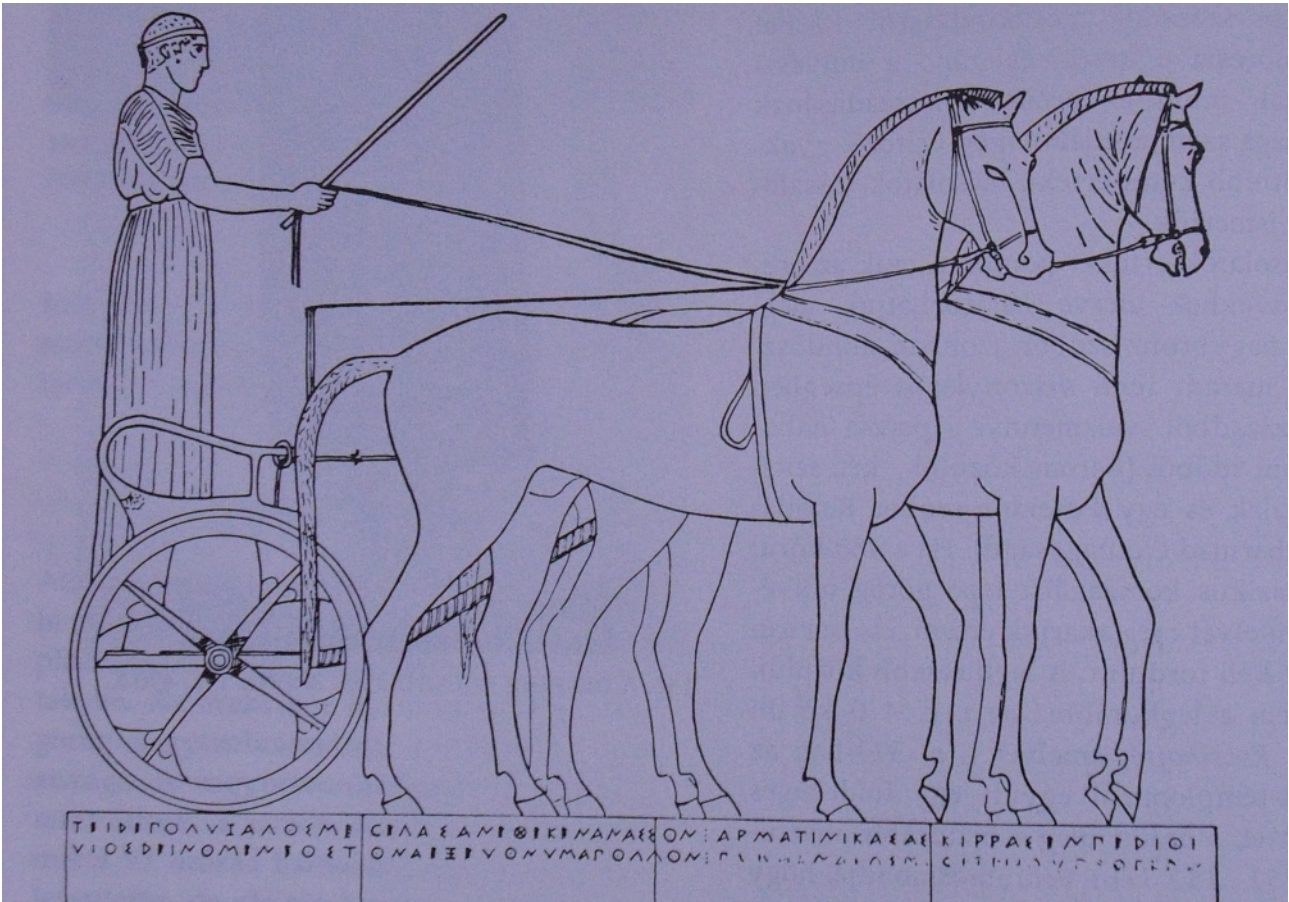
» Bronz anyagú szobrot nagyon keveset tudunk eredetiben

– A kocsihajtó szobrot Delphoi-ban Apollón kultuszhelyén állíttatta fel egy kocsiversenynek a győztese, de nem a kocsihajtó számított a győztesnek, tehát akit itt látunk, a kezében ott van a gyepplő, az emlékműhöz vagy a fogadalmi emlékhöz lovak is készültek, meg kocsi is készült, de nem a kocsihajtó volt így tulajdonképpen a győztes

– Rekonstrukciós rajz az eredeti kompozícióról és látjuk, hogy a talapzat egy része is

fennmaradt, azon meg felirat van

- » Ez a felirat árulja el, hogy a kocsi fogatnak a tulajdonosa számított győztesnek
- » A verseny az itt volt Delphoi-ban, azért itt állították föl a szobrot, a kocsi fogatnak a tulajdonosa egy szicíliai kényúr volt → Ő volt az aki birtokolta és finanszírozta a fogatot, meg nyilván fizette a kocsihajtót is, Ő állította, de nem ő van rajta, hanem nyilván a kocsihajtó, de mégis az ő emlékét hivatott megőrizni

– A fejen még az eredeti berakott szemek is fennmaradtak → A bronz anyaghoz itt más anyagot társítottak a szemek esetében

– A hajtincseknek az ábrázolása meglehetősen visszafogott, stilizált fejre tapadó, mert valószínűleg itt a hajt azt rá szorították a fejtetőre ezzel a pánttal és a pánt alatt már plasztikusabban kialakított csigákkal, csigásodásokkal lehetett találkozni

– Minden apró részletnek a bemutatására, így a szempilláknak a megjelenítésére is odafigyeltek, de nagyon visszafogott és szűkszavúnak mondható a szobrászi formanyelv, amely nemcsak az arc bemutatásában, hanem a ruházat bemutatásában is érvényesül → Tehát az egymással párhuzamos redő alakítással találkozunk, a fény-árnyék játéknak csak nagyon visszafogott megjelenésével, inkább a rajzosság, szigorúságnak a szerepeltetése az amire törekedett a szobrász

Van még egy szobor a szigorú korból, ami bronzból készül

– Ez egy bűvárrégészeti lelet Zeust vagy Poszeidónt ábrázolja

» Valószínűleg Rómába szállított szobor és egyéb hadizsákmány rakományú hajóról van szó, ami elsüllyedt

– Nem tudjuk, hogy Poszeidón szigonya vagy Zeusz villáma lehetett a figurának a kezében, tehát ezt nem tudjuk ikonográfiailag meghatározni

– A szemberakás itt nem maradt meg

– A szembe nézetbeli ábrázolásra törekedtek, tehát nyilván a talapzat úgy volt felállítva, hogy a testet láthatta szemből a közönség, viszont a fej az kissé oldalra fordul, tehát a Poszeidóni szigonynak vagy a villámnak az irányába eldobandó vagy lecsapandó villámnak az irányába

» Viszont, hogy ne legyen profilszerű az ábrázolás, ezért a jobb oldali arcfél az kicsit szélesebben alakított →

Tehát itt megint csak azzal az optikai korrekcióval találkozunk, amely itt a szigorú korban megjelenik, és amely majd a klasszikus korban is még jelen lesz és alakítja majd a szobrászatot

– A felületeknek és a testrészeknek a bemutatása ugyan a visszafogottság és szigorúság jellemző, mit az eddig látott szobrok esetében → Tehát itt a stílus az egységesnek mondható

– Az előbb a kocsihajtón látott redők párhuzamossága, rajzos bemutatása nem csak a bronzszobrászatban, hanem a márványszobrászatban is megjelenik

– Athéné istennő egy verseny bírójaként lándzsájára támaszkodva → Valószínűleg a célszalagot tartó oszlop előtt áll, ellenőrzi nyilván a verseny hitelét

- » A kompozícióban egy érdekes háromszög kompozíció alakul ki → Az istennő alakja előre hajlik és a lándzsájának ez a megdőlt vonala jelenti a háromszögnek egy másik oldalát
- » Vagyis itt tulajdonképpen a kompozícióban is ilyen rajzos szigorúság érvényesül

Isteni figuráját látjuk egy szoborkompozícióban

– Ezzel a szoborkompozícióval ugyan az a helyzet, mint az előbb a Kritios és Mnésziotész esetében, ahol két figura alkotta eredetileg a kompozíciót → Itt is két figura alkotta eredetileg, de a kettő közötti viszony nem igazán rekonstruálható, mert külön-külön másolták le a rómaiak → Itt is római márvány másolatról van ugyanis szó

- » Az egyik figura az maga az istennő, tehát Athéné-t látjuk
- A másik meg egy szatürosz figura

215. MYRÓN: ATHÉNA ÉS MARSYAS (RÓMAI MÁRVÁNY MÁSOLATOK) I. E. 450 K.

» Valószínűleg itt Athéné és Marsyas figurájának a kettősét látjuk

» Az istennő kontrapoztban jelenik meg, mintegy előre lép vagy ellép, de hátra, illetve lefelé tekint → Valószínűleg ugyan azt a tárgyat vagy ugyan azt szemléli amit ez a szatürosz is szemléli, akinek a beállítása megint csak a kontrapoztra vezethető vissza, de itt nem az ellépéssel vagy az előre lépéssel értelmeződik ez a kontrapoztos beállítása, hanem ez a figura a jobb lábával mintegy megérinteni vagy megtapogatni igyekszik azt a valamit amit az istennő is nézhet

» A karoknak a mozdulata, mármint a válltóból, fennmaradt válltóból megállapítható a mozdulat, arra utal, hogy itt a szatürosz meglepődik, visszahőköl, csodálkozik és nagy kíváncsian, de félve megpróbálja azonosítani azt a tárgyat, ami ott lent van a földön vagy a fűben

– A mitológiából tudjuk, hogy Athéné istennőnek volt egy sípja különböző hosszúságú vagy magasságú nádszálakból összeállított vagy viasszal összeragasztott, úgynevezett pán sípja → Viszont amikor az istennő rájött, arra, hogy a sípon csak úgy lehet játszani, hogy közben az arc kellemetlenül felfúvódik és az arcvonások eltorzulnak → Úgy gondolta, hogy akkor ez a hangszer nem neki való és eldobta

» Valószínűleg a fűben landoló sípra még egyszer visszatekint és ezt fedezi fel a szatürosz, de nem tudja még, hogy micsoda

» Az imént még a hangját hallhatta, amikor az istennő játszott vele, de mi lehet az?

Él vagy nem él? Állat vagy mi az ördög lehet? A lábával azt próbálja egy kicsit megpiszkálni, hogy akkor mi az ördög az ott

– A mítoszból tudjuk, hogy aztán a szatürosz veszi a bátorságot és felveszi a hangszer és megtanul rajta játszani és a fejébe száll azonnal a dicsőség és azt gondolja, hogy ő a legjobb zenész és nem más, mint a művészetek és a zeneművészet istenét Apollón-t hívja ki tulajdonképpen verseny játékra → És a mítoszból azt is tudjuk, hogy Midasz király ráadásul a szatürosznak ítélete volna a győzelmet, de Apollón ezt nem tűrhette, úgyhogy Midasz-nak nagy számárfületeket varázsolt és magát hirdette ki győztesként

» Büntetésként a vakmerőségéért, hogy az istent hívja ki versenyre a Marsyas szatírost élve megnyúzta vagy megnyúzatta → Apollón egyébként lanton játszott és lant játéknak, mint az apollóni muzsikálásnak az előrébb valóságát azt az ókori zenei esztétika is elismerte és elfogadta, szembeállítva a fúvós hangszereknek a dionüszoszi, illetve fúvós hangszereknek a szatüroszi és páni hangzásában és egyáltalán a származásában → Tehát van az apollóni zene és van a szatüroszok, paniszkoszok, meg maga a pán által használt fúvós hangszerek, amelyek alacsonyabb rendűek

» Ez a mítosz itt megjelenik, ezen a szoborcsoporton, amelynek a visszafogott rajzos stílusa megint csak nagyon jellemző és a század első felében uralkodó szigorú stílusba sorolható

– Ennek a szoborcsoportnak a szobrászát is ismerjük, mármint az eredetinek → Úgy hívták, hogy Mürón ↓

Akinek van egy jóval ismertebb szobra, az pedig a diszkoszvető

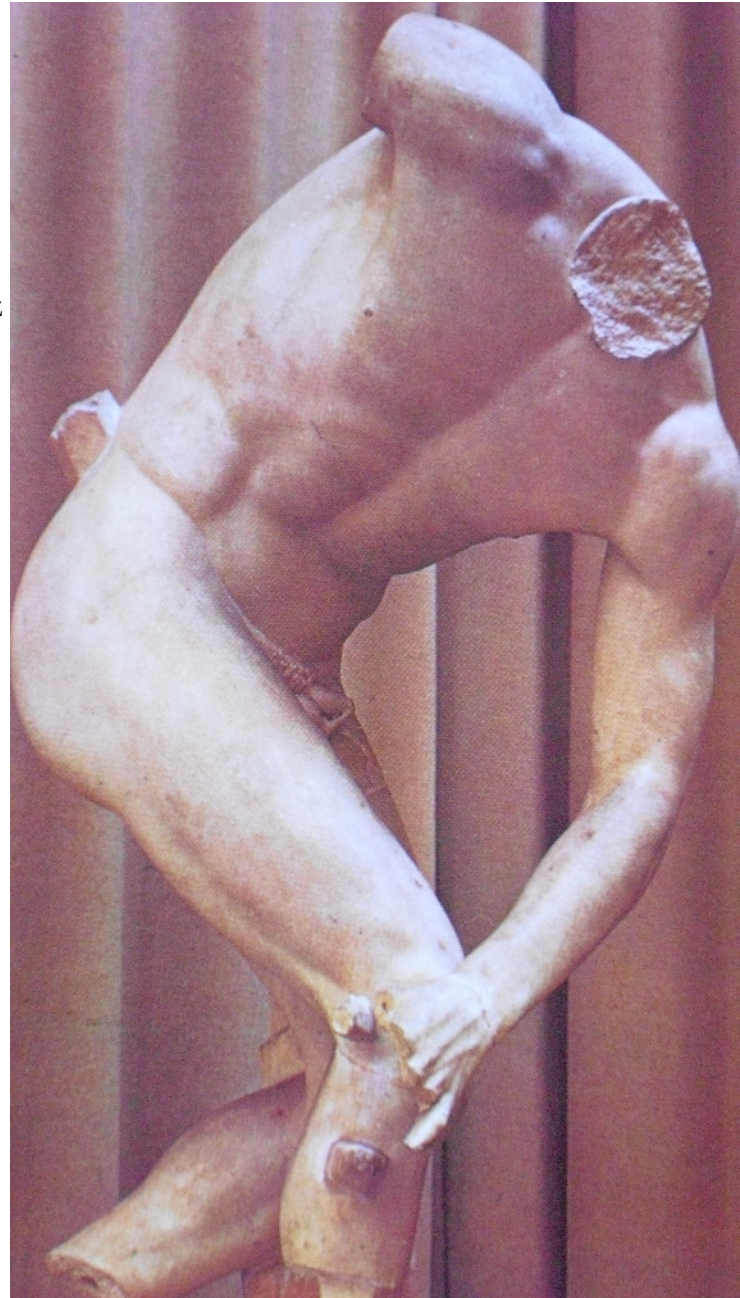
– Pontosabban ez a diszkoszvető sem eredeti, hanem római márvány másolatból ismert, még hozzá több márványmásolat is van egyébként erről a diszkoszvetőről → Erről is van forrás

» Ha nem lenne eredeti antik forrás nem lehetne tudni, hogy a Mürónnak a szobrai hogyan néznek ki, akkor nem tudnánk, hogy ez Mürón-nak a szobra → A római másolaton nincs ráírva – De a szöveges források segítségével azonosítható

» Mondjuk az ikonográfia az nem teljességgel, mert vannak olyan elképzelések, hogy itt Akhilleusz-nak az ábrázolásáról lehet szó, vannak más elképzelések is, tehát, hogy egy versenyjáték győztese, nyilván saját magát ábrázoltatta fogadalmi ajándékkul a szent körzetben felállítva

– A felületekről a római márvány másolatok esetében stílus fogalmat és stílusképet alkotni nem igazán lehet, mert másoláson ment át a szobor egyrészt, másrészt a római márványokat is időről időre át kellett dolgozni ahhoz, hogy a régi viasz, illetve festés réteget meg tudják újítani, tehát amit ma látunk ezeken a római másolatokon, a felület még rajzosabb, még szigorúbb, még visszafogottabb, mint ahogy azt eredetileg megjelenhetett → Viszont a kompozíciónak a visszafogottsága, geometrikus visszafogottsága, kímértsége és kiszámítottsága a másolatból is visszajön

– A combnak és az előre hajló felső testnek a derékszöge és a combvonalra, mint alapvonalra szerkesztett karoknak a félkör íve képviselte, tehát mértani vagy geometrizáló tendencia → Amely itt a szigorú kórban nyilván jelen van, de ez a geometrizálás ebben a korban nem újdonság, hanem örökség, az archaikus, meg a geometrikus korból → Tehát a Mürón-nak a szobrászatában, úgy tűnik, hogy a modern korabeli törekvések ötvöződnek réges-réginek mondható, de hát láttunk generációról generációra, mégis csak öröklődő hagyományokkal, amelyek egészen a geometrikus korig visszavezethetők

Delphoi-ból egy kincsház

– A kincsházak fogadalmi ajándékokat őriznek ott egy-egy polisz, tehát városállamokból származó fogadalmi ajándékot összegörög szentélyeknek a területén

» Ilyen kincsházak tartoztak, nem csak a Delphoi-ban, hanem olümpiában a Zeusz szentély környezetéhez is → Kinézetben a templomokra emlékeztet, de nincs hozzájuk peripterosz

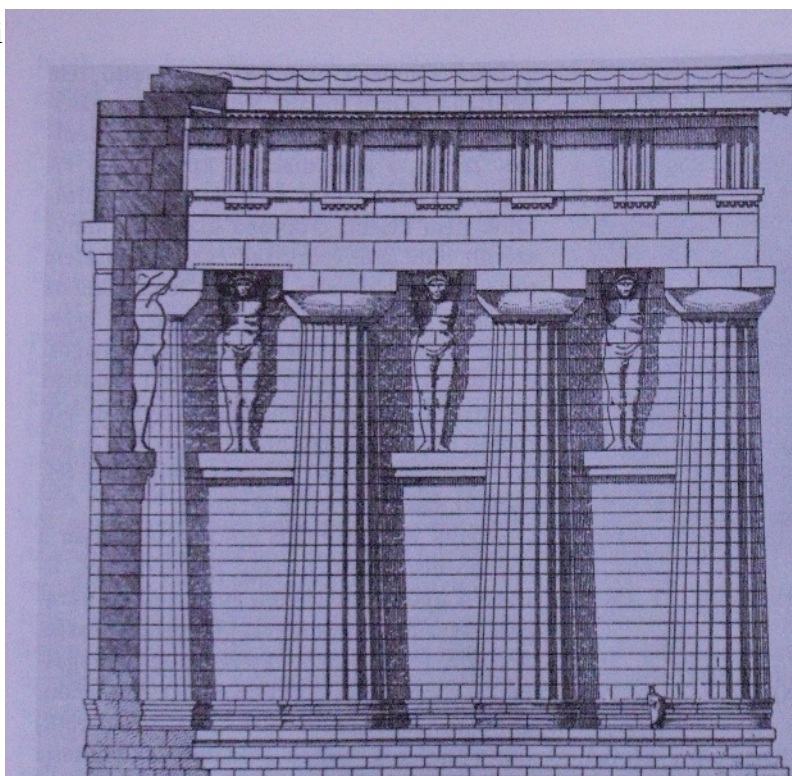

AZ ATHÉNIÁK KINCSESHÁZA DELPHOIBAN. I. E. 490 K.

Akragasi templom részlete

– Dór templom Szicíliában, ami azért érdekes, mert itt a peripterosznak a tere az eltűnik és csak féloszlopokat használnak a sz építészek → És a féloszlopok között, pedig megjelenik egy-egy atlasz figura, amely a felső, tehát a párkányzatnak a tartásában játszik szerepet

» A férfi figurának az építészeti elem tartásában játszott szerepe nagyon ritka az antik görög művészetben → De a koré figuráknak, tehát a női szobroknak a szerepben való megjelenésével, majd még a klasszikus korban is fogunk találkozni

178. AZ AKRAGASI OLYMPIEION FALA (R. KOLDEWEY REKONSTRUKCIÓJA)

Klasszikus kor

- i. e. 400-as évek második fele, annak is a vége felétől, egészen a 300-as évek eleje, első feléig, tehát tulajdonképpen az V. század második fele és a IV. század első fele közé tehető
 - » Athén és ott is az akropolisznak az építésze és szobrászata

Légi fotó az athéni akropoliszról

– Az athéni akropolisznak az épületei mind a klasszikus korban épültek, amit ma ott a helyszínen látunk, az mind a klasszikus korból származik

- » De az a helyzet, hogy az athéni akropolisz nem a klasszikus korban épül, hanem az eredete az egészen a mükénéi korig visszanyúlik
- » Amikor a perzsák elfoglalják Athént 481 meg 480, akkor az akropoliszt is elfoglalják és az akropoliszon is majdnem mindent tönkre tesznek

→ Úgyhogy amikor elvonulnak a perzsák akkor, valami hasonló rom mező fogadja a visszatérő görögöket, mint ahogy ma is rommező, csak a mai akropolisz a klasszikus kori akropolisznak a rommezeje, amit a görögök meg 480-ban találtak az az archaikus kori akropolisznak volt a rommezeje

- » Bár meg kell jegyezni, hogy középen, a régi Athéné poliasz templom nem volt teljesen lerombolva, és a visszatérő görögök vissza tudták állítani → Úgyhogy azt még évtizedekig használták → Viszont az egyéb épületeknek a helyreállításával úgy tűnik, hogy egyelőre nem foglalkoztak, tehát nem indul el Themisztoklész korában nagyszabású újjáépítési program

- » Sőt van egy olyan hagyomány is amely arról tájékoztat bennünket, hogy az athéni népek úgy gondolták, hogy nem is kell itt semmit sem újjáépíteni → Megszentségtelenített szobrokat eltemetjük, a romok maradnak fent az akropoliszon mementóként, hogy a perzsáknak az istentelen barbárságára emlékműként, vagy mementóként megmaradjon → Tehát aki itt fönt jár az akropoliszon szembesül és bármikor később is szembesülhet azzal, hogy mire vezet a perzsáknak, illetve barbároknak az istentelensége → Ezt nem lehet elfelejteni, ezt nem lehet emlékművekkel elmesélni, nem lehet ösköltevényekben elmondani, hanem ezt élőben meg kell mutatni → Nem lehet letagadni, hogy mit műveltek itt

– Van egy ilyen hagyomány is, meg nem lehetett tudni, hogy most örökre eltakarodtak e a perzsák, vagy visszajönnek, úgyhogy Themisztoklészék nyilván valóan erődítési munkálatokba fogtak, hogyha jönnek akkor új ostromokra fel tudjanak készülni

– Kikérték a Delphoi-i szibillának is a jóslatát, hogy mit csináljanak

- » Ő azt mondta fa várakat kell építeni → Ugye Apollón melléknevei között ott van az Apollón Loxias is, tehát, hogy kétértelmű

» Hogyan lehet értelmezni a Delphoi-i szibillának a jóslatát? Fából kell erődítményeket építeni? Hát a kő erődítményeket sem tudták megvédeni, még úgy sem, hogy egyébként az akropolisz maga az egy szinte függőleges sziklafalakkal, természetesen is védett kiemelkedés → A megközelítése csak a nyugati oldalon lehetséges, ott valamennyivel lankásabb

» Addig-addig spekuláltak amíg rájöttek, hogy itt a kétértelműség mentén a favár az nyilván hajót jelent → Úgyhogy Athén új flottát épített, és valóban a korábbi tengeri győzelem volt az ami megállította a perzsákat és a későbbiekben az athéni nagyhatalomnak a flotta biztosította a jelentőségét

– Itt folynak erődítések, de nem fából, hanem kőből és a fa építészet a hajóépítészet lesz → Tehát Themisztoklészék erődítésekbe fogtak és nem foglalkoztak az akropolisz újjáépítésével, de Athéné kultuszát helyre tudták állítani

– Viszont a század közepe után, a századnak a második felében Periklész lesz az athéni demokráciának a vezetője, tehát az első számú és rangú politikus a poliszban

» Úgy gondolta, hogy a perzsák vagy visszajönnek vagy nem, mindenesetre a perzsák elleni katonai szövetség, amelynek Athén volt a feje, az úgy nevezett Déloszi szövetség kincstárát át kell hozatni Athénba Úgyhogy Déloszról áthozzák a kincstárak

» A kincstár, bár egy katonai szövetség kincstára, katonai kiadásokra van kitalálva – erre is fogják használni, flotta erősítés stb. → De egy részét monumentális építkezésekre kívánja fordítani és a monumentális építkezések majd megmutatják Athén hatalmát és jelentőségét, fellendítik Athén gazdasági életét → És ezeknek a monumentális építkezéseknek a központja az akropolisz

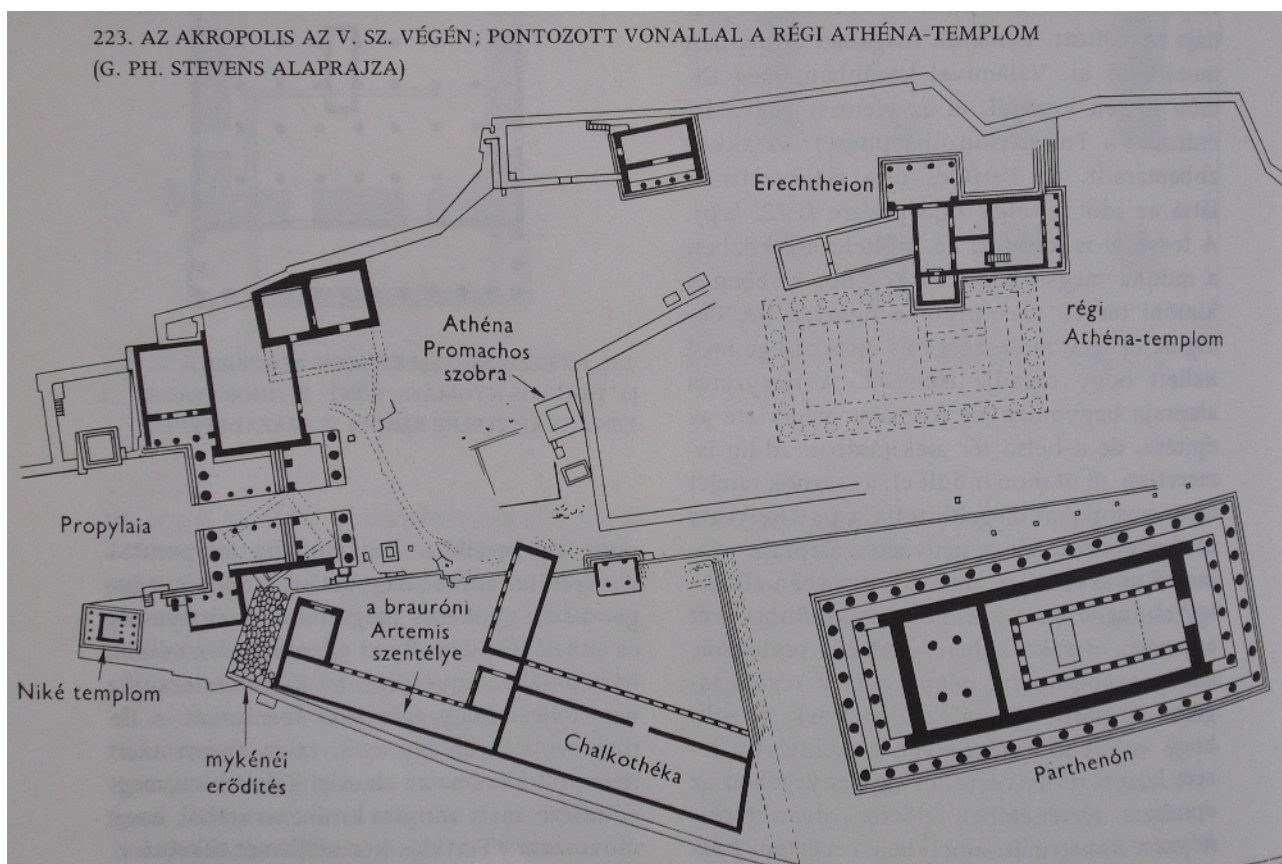
» Művészeti felelőst választat a népgyűléssel, és a művészeti felelőse ennek az egész nagy projektnek több évtizedes nagy projektnek, egy szobrász lesz → Fiatalkorában ugyan festőnek tanult, tehát a szigorú stílusú korban még festő volt, és itt a század második felében szobrászként és az építészeti program összefogójaként tevékenykedik

» Úgy hívták ezt a szobrászt, hogy Pheidiasz

– Az hogy mit építsenek Periklész mondja meg, de hogy hogyan és kik által azt a Pheidiasz fogja meghatározni

» Azok az épületek, amelyek tehát fent ma megjelennek az akropoliszon azok mind ennek a nagyszabású, Pheidiasz vezette és Periklész megálmodta építési és szobrászati programnak a romjai

Ennek a programnak a fő elemei egy alaprajzon: Ez maga az athéni akropolisz

- A nyugati oldalon volt a feljárás, amely a kapucsarnokon, tehát a Propülaia építményen keresztül vezet fel az akropolisz tetejére
- Itt a szobrászati program egyik fontos eleme az Athéna Promachos, tehát az előharcos Athéné-nek a szobrával találkozott a látogató, a mögött pedig a Parthenon épületével Ennek a programnak a része az Athéna Parthenos, tehát a szűz Athéna tiszteletére emelt épület
- A harmadik az Erechtheion épülete, amely Athéné és más görög istenek tiszteletére épült kultusz templom
- A programnak a legvégén építik meg, tehát ez már a késő klasszikus korhoz tartozó Niké templom
 - » A feljárt fölé magasodó, bástya szerűen kiépített sziklacsúcsra épített kicsi templom
- A sorrend a következő:
 - » Az Athéna Promachos szoborral kezd, az van a legelején
- Az épületeknek a sorrendje:
 - » a Parthenon → A Parthenon épülete az akropolisz déli oldalához közel helyezkedik el
 - » Utána kezdenek el az Erechtheion-nal meg a Propülaia-val foglalkozni → A régi Athéné templomot (az alaprajzon szaggatott vonallal jelezték) lebontják és helyette megépítik a későbbiekben Erechtheion névre elkeresztelt új Athéna poliasz templomot → Új koncepció szerint épül a Mnésziklész építész által megtervezett Propülaia, vagyis a díszkapu
 - » És legvégül jön majd csak a Niké templom → a díszkapu előtti előre nyúló szirten bástyaszerűen megerősített, majd a század végén, talán 417-ben fizetnek itt először papnőnek, a Niké templom

– Mire nagyjából befejeződik a projekt addigra már a Periklész sem él meg Pheidiasz sem él, sőt az athéni demokrácia is haladni kezd → Jön majd a Peloponnészoszi háború, amikor a spártaiak az egész várost elfoglalják és felszámolják majd a demokráciát

» A történet végén az Athéni nagyhatalomnak ambícióknak a bukásával fogunk találkozni, holott a dolog onnan indult, hogy Periklész egy összgörög kongresszust hívott ide össze, amely az összgörög szentélyek perzsa pusztítás utáni újjáépítésével kíván foglalkozni → Az összgörögök nem jöttek ide, úgyhogy Athén-nak a vágya, hogy beilleszkedjen az összgörög szentélyek sorába, nem kapott összgörög hitelesítést → De a pompás és monumentális kiépítés megtörtént, úgyhogy Athéné istennőnek a tiszteletére felépült akropolisz mégis csak beiktatódott a legfontosabb görög szentélyeknek a sorába

– Nem csak a kapuépítménynek ismerjük az építészetét, hanem a Parthenon építészeit is ismerjük Ketten voltak, Iktinosz és Kallikratész

» Kallikratész-t feltételezik egyébként az Erechtheion építészeként is

» Iktinosz is folytatja majd az akropoliszi munkálatokat követően építészeti tevékenységét, a Phigaliai Apollón templom megépítésével

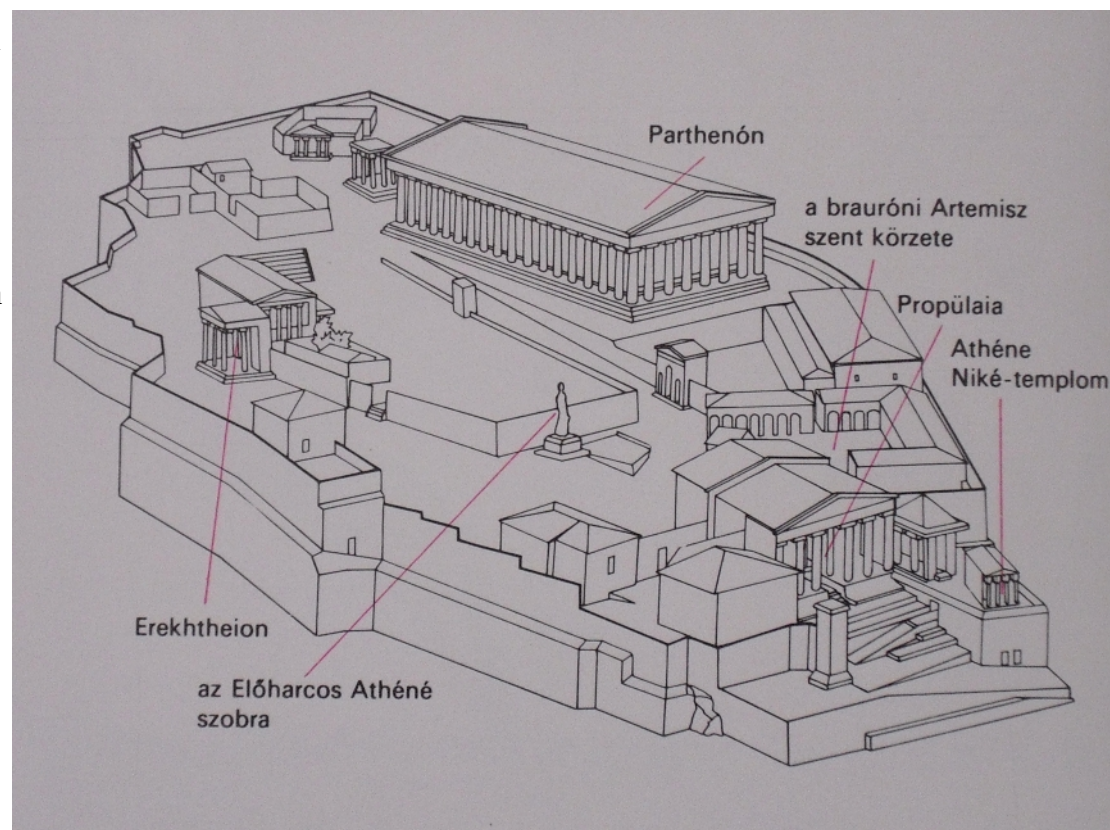
– A szobrászok közül Pheidiasz nevét kell kiemelni, ő a vezető szobrász, illetve az ő szobrászműhelye az amelyik a különböző alkotásokat, főleg a Parthenon szobrászati díszítésén majd dolgozni fog

– Az alaprajzi tájékoztató mellett az akropoliszt nyugatról, illetve északnyugatról szemléltető rekonstrukciós rajz, ahol megjelenik az előre nyúló, bástya szerűen kiképzett szirten az athéni

Niké templom, tehát a győzelem istennőjének a tiszteletére szentelt templom → Megjelenik a Propülaia építmény, látható a Parthenon épülete, látható az a terasz, amelyen egykor a régi Athéna poliasz templom emelkedett és látható az az Erechtheion, amely funkciójában a régi Athéna poliasz templomot helyettesíti

– A rajz feltüntetni Athéna Promachos-nak, tehát az előharcos Athéné istennőnek a nagyjából 12 méter magas álló szobrát is,

amit szintén Pheidiasz készített el → Viszonylag korai munkái közé tartozott Pheidiasz-nak ez az Athéna Promachos állószobor, ami ugyan nem maradt fenn, csak leírásokból lehet ismerni

» A leírásokból ismert, hogy az aranyozott sisaktarék, ugye a fején viselte az Athéné istennő a sisakját → A sisaktarék már a szunioni foknál beforduló, tehát a pireuszi kikötőbe beforduló hajósok már ott meglátták fényleni

– A fiatal Pheidiasz-nak nem csak erről a szobráról lehet tudni, hanem, és ebben az esetben római másolat is fennmaradt, ismert tőle az Athéna Lémnia szobornak a feje is, római másolatban

» Ez valamikor a század közepén készült → Az istennőnek tehát a fejét másolták le a rómaiak

» Az istennőt sisak nélkül látjuk → Kissé magasított vagy aránytalanul magasított homlok, illetve fejtető résszel, előre tekintve

» A haját pánt fogja össze

» Az istennőt (és az előbb említett Athéna Promachos szobron Pheidiasz is ezt tette – sisakban szokták ábrázolni) eddigi ábrázolásai, amelyekkel találkoztunk például a szigorú stílusban is előfordult az ábrázolása

→ A sisak ugye az istennő attribútumaként jelenik meg, itt viszont fedetlen fővel látjuk az istennőt

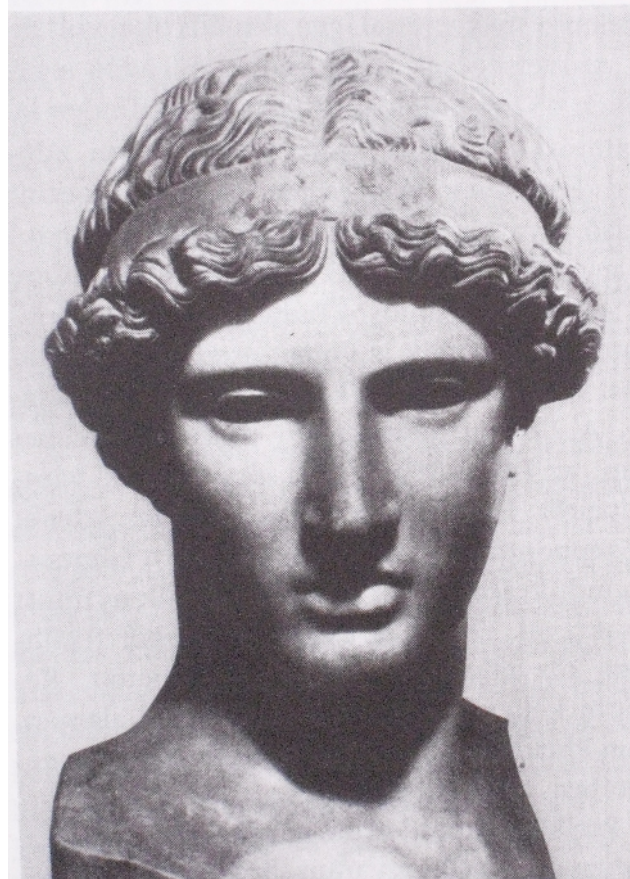
– Miért van ez így? Illetve mit jelent a szobornak a neve, tehát a címe? Az Athéna Lémnia azt jelenti, hogy a lémnosziak Athéné istennője

» Lémnosz az egy sziget Lémnosz szigetre itt a század közepe előtt az athéniak rendet teremteni mentek, mármint katonailag → Nyilván a déloszi szövetséggel összefüggő dolgokról van szó

» A szobrot az athéni katonák rendelték, azok akik Lémnoszra ki voltak rendelve → Tehát itt tulajdonképpen az istennőnek szánt hadi sikerrel összefüggésben megrendelt szoborról, tehát fogadalmi szoborról lehet szó

» Valószínűleg egy magas talapzaton állhatott, ezért van az hogy a homlok, illetve a fejtető az optikai korrekció tanulságtételeként, az optikai korrekció szellemében került alkalmazásra, hogy az alulnézetben, illetve a lentől való feltekintés során enyhítse a felső fejtető résznek a torzulását → Valószínűleg azért nincs a fején sisak, mert egy harcos búcsúztató istennőről van szó, a Lémnosz-ra igyekvő athéni katonákat búcsúztatja, a sisakja valószínűleg az előre nyújtott kezében van, mintegy a Lémnosz-ra igyekvő katonáknak átadja a sisakját és ez kerül ábrázolásra

219. PHEIDIAS: ATHÉNA LÉMNIA (A FEJ RÓMAI MÁRVÁNY MÁSOLATA). I. E. 450 K.

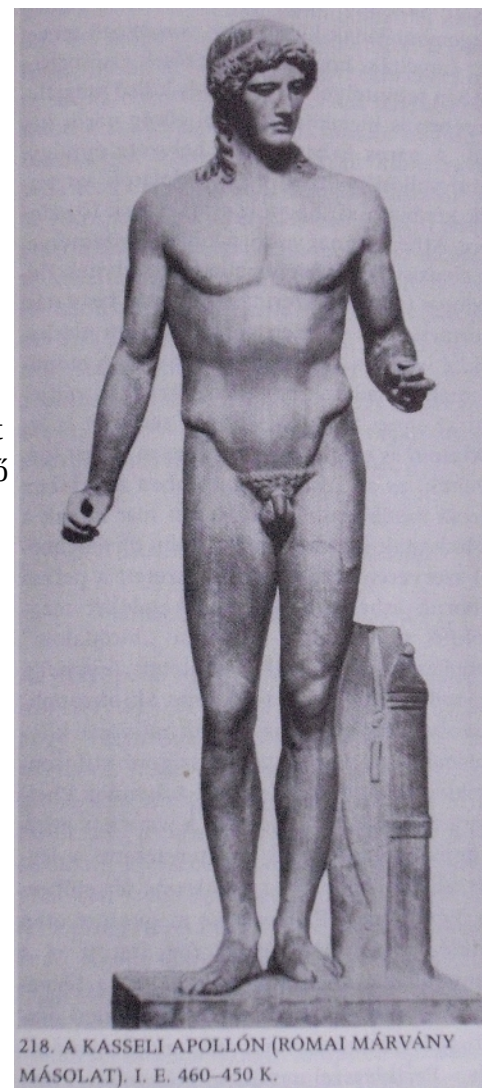

Van még egy harmadik fiatal kori Pheidiasz szobor

– Szintén csak római másolatban maradt meg, ez a Kasseli Apollón szobor

– Ez is valahol a század közepén készül, lehet, hogy egy kicsit korábban, mint az Athéna Lémnia szobor

– Apollón istent látjuk kontraposztos beállításban, amint az ujjával sáskát morzsol szét → Valószínűleg egy sáskajárvány szerencsés elmúltát követő fogadalmi szoborként került felállításra

218. A KASSELI APOLLÓN (RÓMAI MÁRVÁNY MÁSOLAT). I. E. 460–450 K.

– A Parthenon építészetéhez kapcsolódó szobrászati programért is Pheidiasz volt a felelős

– A Parthenon épületéhez különböző műfajú szobrászati alkotások készültek

– Egyrészt a metopé domborművekről van szó

» Négy oldal, négy különböző téma mentén került kialakításra az ikonográfiai program

– Amikor elkezdődik a Parthenon-nak az építése Pheidiasz nagy gondban volt, mert Athén városában már jó ideje már, 4-5 évtizede, tiltották a figurális síremlékeknek a felállítását →

Úgyhogy a kevés vagy kis számú szobrász és kőfaragó tudott megélni a városban → Ez egyáltalán nem volt elég ahhoz, hogy ebben a nagyszabású szobrászati programba kielégítő mennyiségű

kőfaragót, illetve segédeket tudtak volna produkálni → Úgyhogy meghirdettek egy olyan programot, amelyre a görög föld távolabbi vidékeiről is érkezhettek és érkeztek is kőfaragók és szobrászok, akiket persze Pheidiasz nem ismert

» Úgyhogy úgy gondolta, hogy itt a metopékon lehet majd a szobrászokat tulajdonképpen vizsgáztatni → A metopék készítése közben – a metopék még műhelyben készültek és csak azt követően kerültek az épületre, hiszen amikor még elkezdtek a metopékon dolgozni épp az alapozási munkálatoknál, alapozási munkálatoknál tarthattak a Parthenon alapjai

» Úgyhogy a műhelyben Pheidiasz megfigyelhette és kitanulmányozhatta, hogy ki milyen szobrász és hogy mire bízson komolyabb és nehezebb és elegánsabb feladatot → A metopé domborművek számítottak a legkevésbé elegánsnak és fontos résznek → Ettől fontosabb, és valóban itt már egy válogatottabb társaságnak a keze nyoma mutatható ki stíluskritikailag, az pedig a fríz

» A Parthenon-on egy speciális helyen jelenik meg a fríz → Mert a Parthenon egy dór épület, a dór épületnek a fríze a triglifekből és a metopékból áll

» De itt van egy másik fríz → Ez a másik fríz ez nem az épület belsejébe, tehát nem a cellába készül, hanem ez a másik fríz a cellafalra, de kívülről, még hozzá a dór oszloprend takarásában jelent meg, tehát tulajdonképpen a peripterosz terében viszonylag magasan → Ilyen összefüggő domborműves fríz dór épületen eddig nem alkalmaztak, összefüggő fríz a jón épülethez, jón építészeti stílus körben szokott megjelenni és fönt az építészeti helyén, tehát fönt az architráv fölött → Itt nem, itt ez a jón elem lekerül a cella falra és bekerül a peripterosz terébe, takarásába – speciális dologról van szó és nyilván a speciális ikonográfiai program indokolta ennek a fríznek a megjelenését és az épületen való szerepeltetését

– A görög templomépítészetben a legfontosabb helye a szobrászatnak, a legkiemeltebb és legelegánsabb helye a szobrászatnak, az természetesen a timpanon

» Itt is volt két timpanon, a bejárattal szemben az épület hátsó timpanonja, ugye a nyugati oldali timpanon és a főbejárati oldal fölött, tehát a keleti oldal fölött a keleti timpanon

» Sokan feltételezték korábban, hogy itt Pheidiasz saját kezűleg is tevékenykedett ezeken a timpanonszobrokon, lehet, hogy belenyúlt, bár nem igazán volt ideje, mert mindezeketől volt egy még fontosabb, még elegánsabb, még drágább még körültekintőbb szobrászi munkát igénylő feladat és ő ezt teljesítette

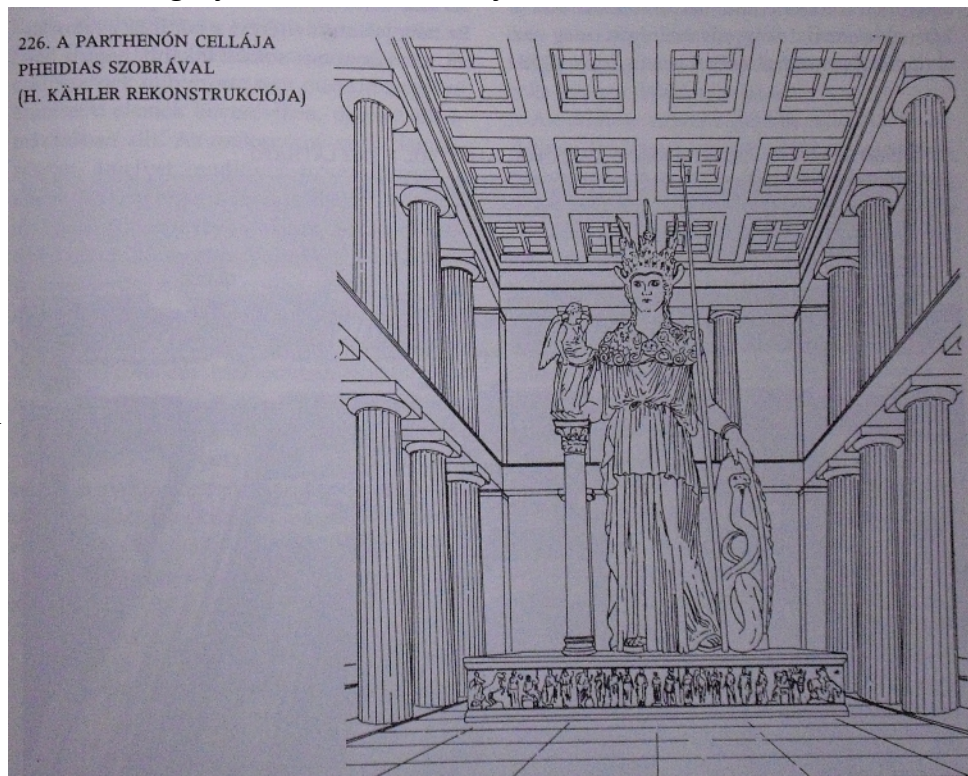
→ És ez a feladat a cella, pontosabban a nagyobbik cella belsejében elhelyezett 12 méter magas aranyból és elefántcsontból készült Athéné szobornak a megalkotása volt → Ezen tíz évig dolgozott, miközben nőttek az épület falai, miközben a különböző szobrászati alkotásokon a Pheidiasz útmutatásai nyomán és a válogatása nyomán is sok-sok kőfaragó és szobrász tevékenykedett

– A Parthenon azon kívül, hogy dór épület, ez egy két cellás épület

» Van egy hátsó, tehát a nyugati oldalról megközelíthető négy oszloppal tagolt terű része

→ Ezek az oszlopok az épület belsejében jón oszlopok voltak → Megint csak egy olyan dolog, ami eddig nem volt a görög építészetben

» Itt a század második felében, tehát a klasszikus korban megjelennek a dór építészetben belül jón elemek

» Ilyen a fríz is, még ha nem is a jón helyén és ilyen a jón oszlopok szerepeltetése a dór épületnek a belsejében → Ezt a hátsó cellát hívták, ha minden igaz eredetileg Parthenon-nak → Tehát a Parthenon erről a hátsó celláról kapta eredetileg a nevét és ha igaz akkor eredetileg ebbe a hátsó helyiségben fogadalmi ajándékokat, tehát nyilván az istennőnek szánt kincs művészet tárgykörébe tartozó alkotásokat őrizték itt

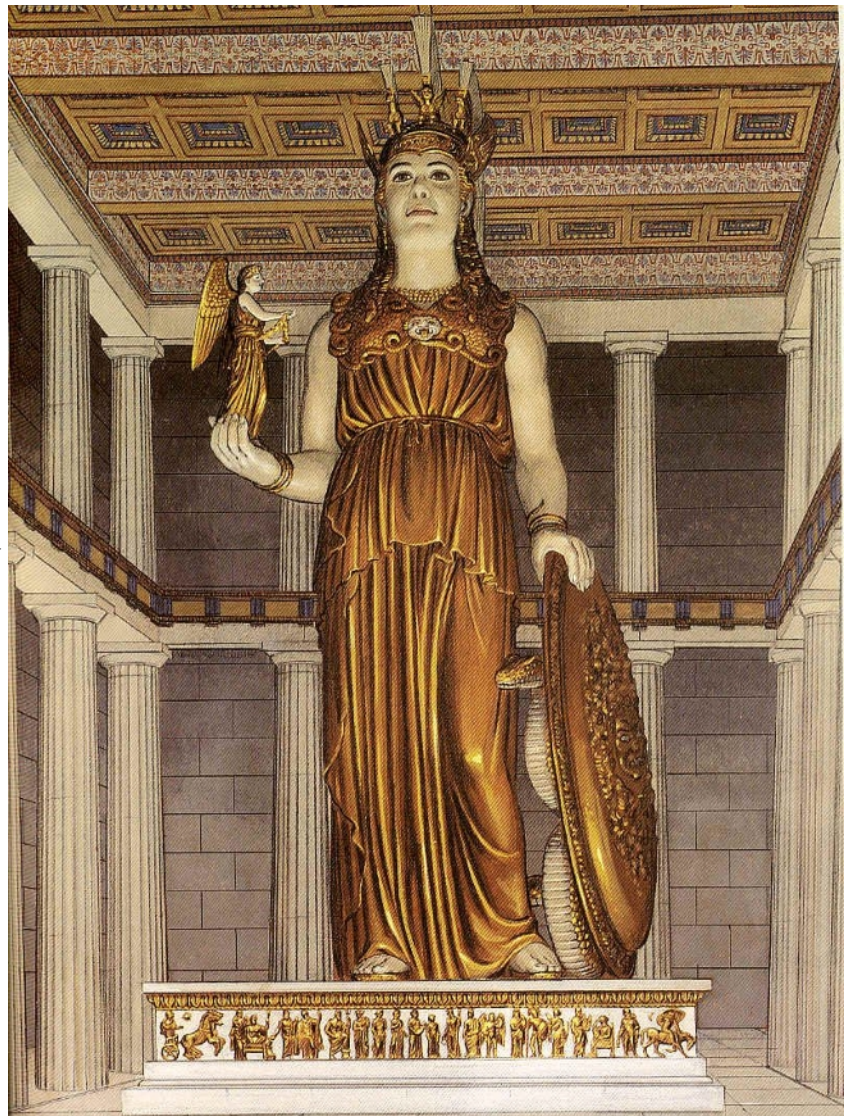
» Az istennőnek az előbb említett arany és elefántcsont szobra, viszont a nagyobbik helyiségben volt felállítva → A szobor körül, a hosszanti oldallal párhuzamosan egy-egy oszlopsor emelkedik, és ezt az oszlopsort a szobor mögött Pheidiasz-ék befordították

» Tehát tulajdonképpen a szobrot három oldalról oszlopsorral vették körül, de nem úgy ahogy az archaikus kori Olümpiai Héra templom esetében Itt a szobor a melléktérben is, mint egy mellékhajói térben, körbejárható volt → Itt nincsenek falnyelvek, itt az oszlopok tényleg a teret tagolják → Tehát féltagoló szerepben jelennek meg Ezek az oszlopok a szobrot mintegy körülveszik és tekintettel vannak a szobornak a helyére, illetve a méretére

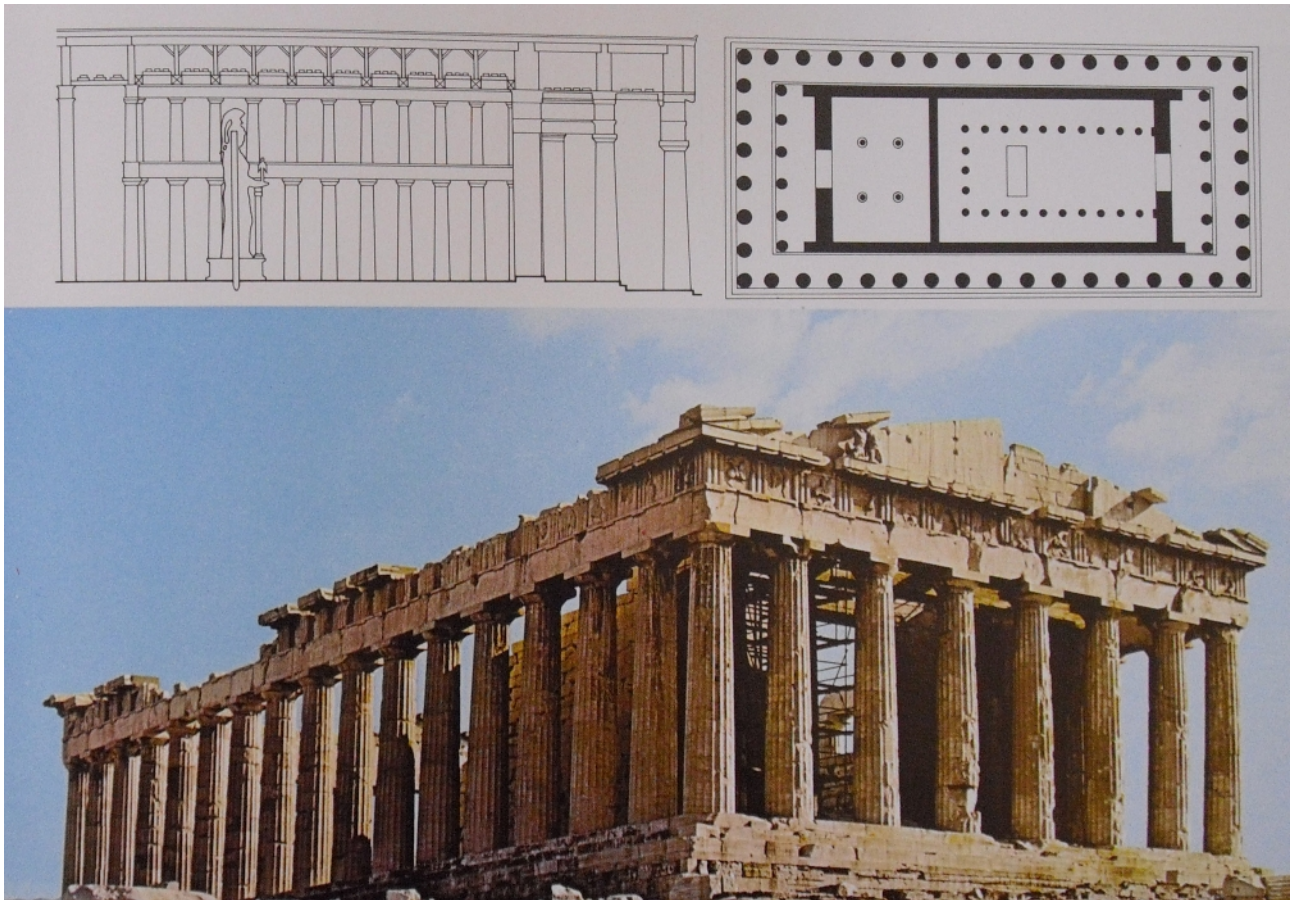
» Vagyis itt tulajdonképpen az építészeti program és a szobrásznak, Pheidiasz-nak a programja egymással párhuzamosan kerül kialakításra

» A szobrot eleve ide tervezik és az épület belsejét eleve a szoborhoz tervezik

» Még nincs kész az épület, amikor a szobron már Pheidiasz dolgozik és nyilván valóan nem kezdte el a szobron való munkát, amíg az építészeti környezet megtervezésre nem került

– Még egy dolgot lehet tudni, és ezt a hosszmetszeten lehet látni, az hogy ez az oszlopsor emeletesen lett kiképezve

- » Az aló szinten is és a felső szinten is dór oszlopokat látunk
- » Az alsó oszlopok valamennyivel nagyobbak és magasabbak, mint a felső szinten kialakításra került oszlopok → Az emeletes kialakításnak köszönhetően ez az oszlop magasság, vagyis a két egymás fölötti oszlopoknak az együttes magassága, az magasabb, mint a peripterosz, illetve a bejáratí részén, az előtérben alkalmazott oszlopoknak a magasságánál → Itt egy optikai játékról van szó a külsőből a belsőbe haladó szemlélő, akinek a szeme megszokta és rögzítette a külső oszlopoknak a magasságát, az a belsőbe belépve úgy érzékeli mintha a külső oszlopok méretei megkétszereződve jelennének meg, mintha a belső tér kétszer olyan magas lenne, mint a külső
- » Ez még fokozódott, mert ebbe a belső térbe állítottak fel az istennőnek a szobrát és úgy tűnik, mintha az istennőnek a szobra magasabb lenne és magasabb is, mint az alsó szinten álló oszlopoknak a magassága → Majdnem olyan magas, mint két egymás fölé helyezett oszlopok → Vagyis ez a külső homlokzat, a külső megjelenéssel az emlékképben alkalmazva, olyan mintha ez a szobor kétszer akkora lenne mint az épület

– A hosszmetset nem teljes, csak a nagyobbik cella rész van feltüntetve és nem az egész épület

- » A nagyobbik cellát, száz láb hosszúságú épület, vagyis Hekatompedosz-nak hívják → Szóval csak a Hekatompedosz-t mutatja, meg az előcsarnokot és a peripteroszt → És mögötte a hátsó cellát, a hátsó előcsarnokot és a peripterosznak a hátsó részét lehangyták a metsetről

– A Parthenonról még annyit, hogy a keresztények ezt Szűz Mária, tehát a szűz Athéné templomát a Szűz Mária templomként szentelték fel

– A török korban nem marad keresztény templom és egy időben a törökök lőpor raktárként használták

– Amikor Bécs sikertelen ostromát követően 1683-ban a keresztény hadak a törököket elkezdik visszaszorítani, és a visszaszorító hadműveletek során kerítenek sort Magyarország felszabadítására is, ugye 1686-ban Buda is felszabadul, és utána előre nyomulnak a keresztény hadak egészen a mai Szerbia közepe tájáig talán

» A támadás nemcsak a szárazföldön folyt, hanem a tengereken is, és a tengereken a törökök elleni támadások vezető szereplője, Velence

» Velence azt mondta, hogy a régi Bizánci Birodalomtól annak idején gyarmatként elhódított területeket, majd ő visszaszerzi a törököktől

» A Peloponnészoszi félsziget a velenceieké volt, meg szigetek is → És most nem csak Peloponnészosz-t, hanem az Attikát is támadják a velenceiek

» Úgyhogy a velencei hajóhad a Pireuszi kikötő táján felsorakozik és lövik Athént, a törökök meg védik Athént → És a velenceiek belelőttek az akropolisznak a legpompásabb épületébe is, a Parthenon-ba is, ami viszont lőpor raktár volt és fölrobbant :C A nagy Athéna Parthenon szobor már régen nem volt ott és a domborművei nagy részét is megcsonkították, méghozzá a keresztények, mondván, hogy a pogány tartalmat megpróbálják eltüntetni, de hát ott állt az épület

Az épület nagy része felrobbant és nagyjából ezt a képet mutathatta, amiről ez a XIX. századi, XVIII. század végi ábrázolás is tanúskodik

– A középső része, pont a nagyobbik cella a középső oszlopsorral, meg a peripterosznak az északi része, hat oszlopot leszámítva, meg valamennyit a keleti homlokzathoz csatlakozva teljesen eltűnt

» A törökök meghagyták romnak és a belsejébe egy török dzsámit építettek

» Ami maradt az romként állt, ami leptogyogott

dombormű, a XIX. század elején Lord Elgin (Thomas Bruce, Elgin 7. grófja) a Brit Birodalom török nagykövete erre járva elkezdett válogatni belőle és megvette a törököktől → Olyat is eladtak neki ami nem a rommezőn hevert, hanem le kellett szerelni az épületről (pl. a koré csarnoknak az egyik koréját is kiszerezte) → Ezeket eladta a British Múzeumnak

– Eredeti faragvány a Parthenon épületén ma már nincs → Nem azért, mert Lord Elgin mindet leszedte, hanem amit otthagyott a törököknek, azt a későbbiekben a görögök a XX. század vége

XXI. század elején leszerelték, mert már olyan időjárási körülmények vannak fent az akropoliszon is, meg környezet szennyező körülmények, hogy ezeket már nem lehet kint tárolni a szabad ég alatt

» Építettek egy múzeumot lent az akropolisz aljába, ez az Akropolisz Múzeum és minden eredeti darabot leszereltek és az eredeti helyet másolattal pótolták. És az eredeti darabok mellé másolatokat is betettek, még hozzá a Londonból megrendelt Elgin -féle márványoknak a másolatait, mert a londoniak természetesen azóta se adják vissza a görögöknek ezeket a faragványokat → Úgyhogy a robbantás után megmaradt szobrászati anyag részben másolatban, részben eredetiben az most az Akropolisz Múzeumban tekinthető meg, szemmagasságban, ami persze a magasra tervezett dolgoknak a szemmagasságban való tanulmányozása sok esetben megtévesztő lehet

– Mindenesetre amikor a törököket innen elzavarták, a görög szabadságharc, az 1820-as 30-as évek elejére feláll majd a modern kori Görögország, államforma királyság → Egy német dinasztia adja majd a görög királyokat

» Akkor az volt az egyik első ötlet, hogy hova rakjuk a görög királyt? Hát természetesen fel az akropoliszra (hova máshova?), úgyhogy még nagyobb veszély fenyegette a Parthenon-t és az akropoliszi romokat, nevezetesen az, hogy beépítik és királyi palotát tesznek fel az akropoliszra

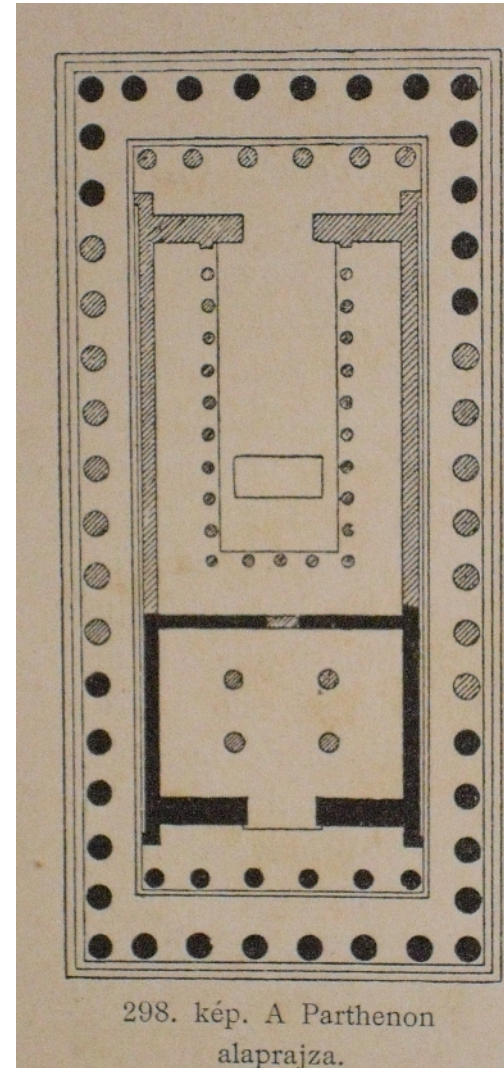
» Szerencsére voltak olyan építésszek akik azt mondták, hogy erre nem hajlandók, tehát tervezzen aki akar (hasonló eset az Aigina-i templomnál)

» Végül fölépítik a királyi palotát, csak nem fönt az akropoliszon, hanem lentebb → Úgyhogy ma is megvan fönt az akropolisz rommezőként

» Nem olyan romos mint volt, az oszlopokat felállították és nemcsak az oszlopokat, hanem fölötté az architrávot, és kisebb szakaszt kivéve, a fríz is a helyére kerül, és néhány felső párkány elem is ott van a metopék és triglifek sora között → Itt az történt, hogy amit a görög műemlékvédelem ki tudott találni visszarakták a helyére - A műemlékvédelemben ezt a módszert, hogy az eredeti darabot eredeti helyére visszarakni (persze ki mondja, meg hogy a harmadik vagy a nyolcadik oszlopnak az eleméről van szó? Senki, úgyhogy nem lehet 100%-osan hiteles) → De az a törekvés, hogy eredeti darabot eredeti helyre, vagy eredeti építészeti környezetbe visszaépítsenek, azt úgy hívják, hogy anasztilózis → Ez egy hosszadalmas folyamat volt és ennek a végé derült ki, hogy hát az eredeti darabokat azért még sem jó kint hagyni az időjárás és a környezetszennyezésnek kitéve, de hát az oszloptörzs töredékeket nem szedték ki, hanem azok maradtak eredeti helyükön, és csak a szobrászati részeket vitték el

» Utóbbi időben a görög műemlékvédelem azzal foglalkozik, hogy a lyukakat foltozzák → Márvánnyal, de más színű márvánnyal, mint az eredeti → Persze, mert az eredeti pentelikoni fehér márvány, ennyi idő alatt már alaposan megsárgult, az új foltozó elem is márvány, de az fehér, majd egyszer csak hozzá fog öregedni

Van még egy XIX. századi alaprajz, a feketével jelölt részek túléltek a robbantást

Metopé domborművek → Négy oldal, négy különböző téma

– Amikor a látogató felér az akropoliszra és áthalad a Mnésziklész -féle Propülaia-n, akkor az épületnek a hátsó homlokzatával találkozik, a nyugati homlokzattal

– Ez azért van mert az akropolisz szikláját a nyugati oldalon lehet megközelíteni, a többi oldalon függőleges meredekségű a sziklafal – nem lehet fölmászni → A Parthenon-t meg nem akarták forgatni, hogy a bejárat felé legyen a főbejárat, mert azt mondták, hogy úgy kell beállítani a Parthenon-t mint a templom épületeket szokás, főbejárata kelet felé néz → Ezért van az, hogy fölrkezik a látogató az akropoliszra, a látogatónak a hátát mutatja a templom, persze ez nem látszik, mert a görög templomoknak mind a négy oldala ugyan úgy néz ki

» De az ikonográfiai programban a hangsúlyok áttolódnak a túlsó oldalra

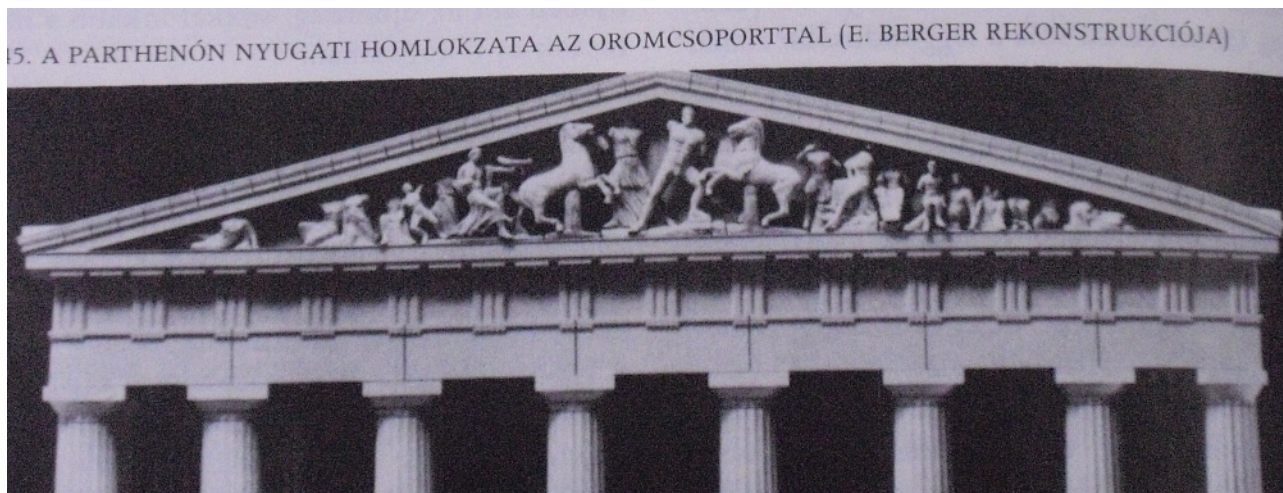
– A metopé domborműveknek a témája ezen az oldalon, amazonharc → Tehát görögök és amazonok csatája

» A metopé domborművekre párharcok férnek ki, tehát ilyen párharcokra szétbomló görög-amazon harc

» A felsétáló közönség, ha az eredeti helyszínt szerette volna azonosítani, vagy meghatározni, vagy gondolatban elrévedni a görögök és amazonok harcán, tulajdonképpen

elég volt hátat fordítani az épületnek, Propülaia fölött kinézni az akropoliszból, ott van a szomszédos domb → A mitológia szerint itt volt a görög és amazon harc

– Fönt a timpanonnak a domborműve, amelyből nagyon csekély töredékek vannak, úgyhogy ha nem lennének antik írásos forrásaink, akkor, hogy mi volt fönt a timpanonban nem tudnánk, a töredékeiből nem lehetne rekonstruálni

– Antik források azt mondják, hogy fönn a timpanonban az istennő és Poszeidón-nak a versengése volt látható, méghozzá Attikáért

» Erre vonatkozóan születtek rekonstrukciós ábrázolások, amelyek megmutatják ezt a versengést → És nem csak rajzi rekonstrukció, hanem makett jellegű rekonstrukció, ez a Berger -féle rekonstrukció, az akropolisz múzeumban ki is van állítva

– Mit lehet róla tudni? Sokat nem, mert kevés az eredeti töredék, de azt, hogy az istennő is, meg Poszeidón is megjelenik középen az ihető → És vannak olyan elképzelések, hogy középen egy olajfa kapott helyet

– Mi volt ennek a versengésnek a tárgya és mi volt a helyszíne?

» A helyszín az itt fönt az akropolisz volt, az Erechtheion épületénél ott állt egy oltár → Azt az olajfát ami a timpanonban ábrázolva volt és ott ápolták, őrizték azokat a nyomokat amelyek a mítoszhoz köthetők

» Azon versengtek, a két isten, hogy kié legyen Attika, pontosabban Attikában kit tiszteljenek → Az attikaiak nyilván azt az istent fogják tisztelni akitől nagyobb hasznot remélhetnek, aki jobban fogja őket segíteni, aki jobban szereti őket

» Poszeidón fogta a három ágú szigonyát és belevágta az akropolisz sziklájába – Egyébként az idegen vezetők mind a mai napig mutogatják – Mi történt? Sós forrás buzogott fel → Hát... Ott a tenger, tele van sós vízzel – Poszeidón a tengerek és minden vizek istene – Mit csináljanak fönt az akropoliszon a sós vízzel?

» Jött az istennő, fogta a lándzsáját, ő is belevágta az akropolisz sziklájába, és ahol belevágta, ott olajfa sarjadt → Ezt is nézték, hát... Olajfa és rájöttek, hogy az olajbogyóból olaj sajtolható és ez gazdaságilag nagyon megtérülő és hasznos

– És valóban Athénnek a gazdagsága és gazdasága is az olajkereskedelemből épült nagyrészt → Az emberek azt mondták, hogy nekik ez kell, ez a hasznos, olyan istennő kell akitől ilyet kapunk Poszeidón-t is tiszteljük, de hát azért csak jobb az olaj, mint a sós víz Úgyhogy így lett Athéné istennő Attikának az ura → Őt választották, valamikor egyébként ez fordítva történik, valamikor nem a helyiek mondják meg, hogy kinek a kultuszát fogják bevezetni

– Valamikor ez fordítva történik, Apollón isten a Delphoi-i kultuszát úgy alapította meg, hogy krétai hajósokat térített el, méghozzá a későbbi Delphoi helyére → Megmutatta nekik hol kell a szentélyt felállítani, megtanítva nekik a kultuszt és azzal biztatta őket, hogy ide annyi nép fog majd özönlenni és az a rengeteg nép nem csak a kultusznak a szertartásain fog részt venni, hanem bőséges megélhetést biztosít a papságnak → Méghozzá delfin képében történt, Apollón delphiniosz volt az aki eltérítette a hajósokat és Delphoi-nak a neve is ebből a delphiniosz névből származik

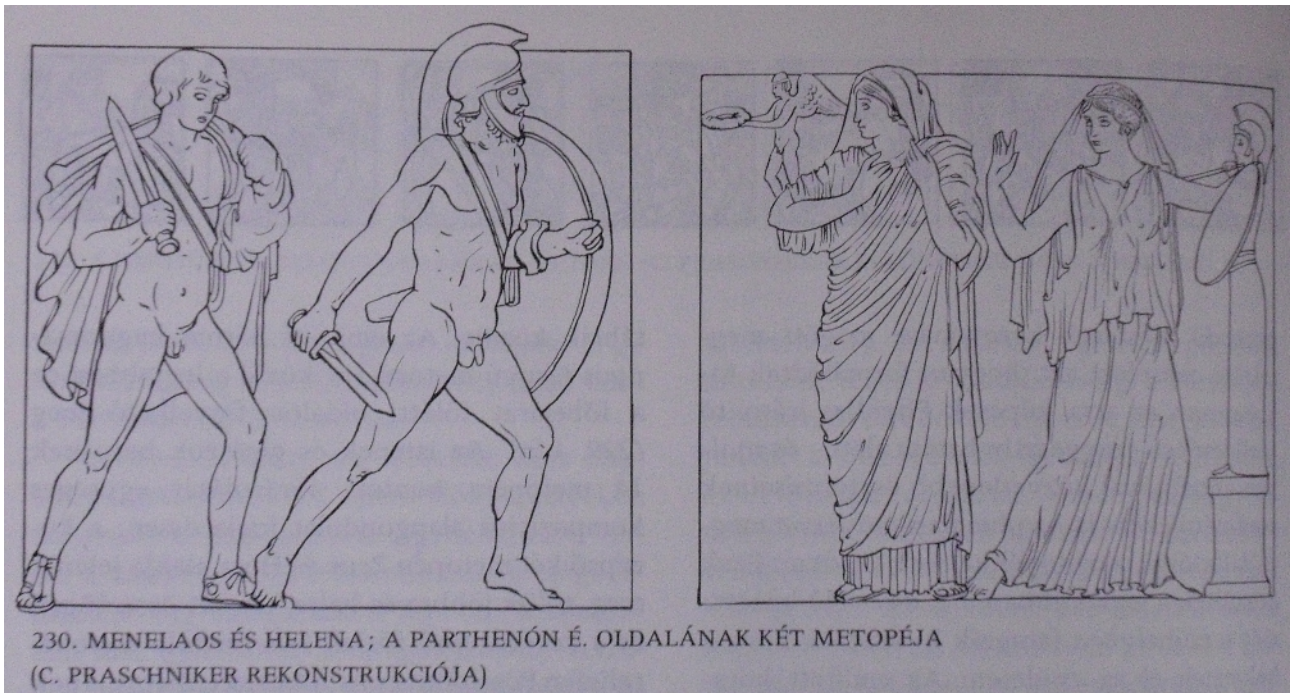
– A nyugati oldalon úgy tűnik a metopék szintjén is és főnt a timpanonban is olyan dolgok voltak ábrázolva, amelyeknek a helyszíne ott volt vagy főnt az akropolison vagy kevéssel nyugatra, északnyugatra tőle

– Van a hosszú északi meg déli oldal

– Főnt a metopé domborműveken az északi oldalon ott a görög-trójai háború jeleneteit ábrázolták

» Ha igaz akkor úgy, hogy a keleti első dombormű a mitológiai nap kezdetét az utolsó pedig a mitológiai nap végét jelezte → Tehát mintha egy mitológiai napon történtek volna a görög-trójai háborúk eseményei

– Rajzi rekonstrukció egy olyan domborműről, amely valószínűleg az északi oldalnak a közepén helyezkedett el → Amely azt mutatja, hogy bár szereplő párosokra tagolódott szét – itt is nyilván egy metopé domborműre nem fér több – de ez a kettő összefüggött egymással

– Mit látunk? Bal oldalt két férfi, jobbról két nőalakot

» A baloldali férfiak közül a nagy pajzzsal, feltett sisakkal és kivont karddal érkező és itt most hirtelen megtorpanó, az a Menelaosz → Menelaosz Spárta királya, aki miután a trójai falovas cselnek köszönhetően a várost elfoglalták, 10 éves háború végeztével, most visszaszerezheti feleségét szép Helénát, akinek az elrablása okozta ezt a nagy galibát
» Szép Heléna, mögötte egy szolgáló lány, úgy ahogy egy harcos Menelaosz mögött is megjelenik

» Menelaosz megdöbben, 10 éve nem látta a feleségét, szépsége megmaradt → De nem csak ezért döbben meg, hogy akkor most eljöttem érted és haza viszlek a Peloponnészoszi-félszigetre, miután 10 évig háborúztunk, miután legyilkoltuk egymást a trójai testvérekkel, hanem azért, itt cselhez folyamodik szép Heléna

» Megjelenik mellette a győzelem figurája, aki egy győzelmi koszorút nyújt át óvatosan és félve Menelaosznak → Lekenyerezve a Menelaoszt, csak tedd el azt a kardot, itt vagyok, hazavihetsz, te vagy a győztes

» Közben persze a szép Heléna megretten, te jó ég most mi lesz

» Félelem járja át a szolgáló lányát is, aki fátylat, a szüzesség jelképét viselő fátylat visel → A szoborhoz rohan és azt próbálja meg átkarolni

» Ez a szobor Pallasz Athénét ábrázolja, méghozzá hermapillér formájában, de a pajzs, a sisak, a lándzsa a vállán egyértelműen azonosítja őt → Ő nyilván az a palládion, amely Trója város védőistennője volt és amiről tudjuk, hogy a görögök megszerezték zsákmányként, görög földre vitték és ez a palládion, ez athénnek lesz majd a fő kultusz szobra és a régi Athéna Poliasz templomban, majd az Erechtheionban őrizték

» Palládion azt jelenti, hogy kis Pallasz → Ehhez menekül, hogy védje meg, ugye azilumot a templomok biztosíthattak, meg bizonyos szobrok → Oda menekül, hogy nehogy perceken belül megerősokolják őt a Menelaosz-nak a katonái, aztán meg nehogy eladják, hátha a palládion megvédi

» Drámai csúcspontja a görög-trójai háborúnak, ugyan akkor a személyes és családi vonásoknak a kidomborításai is

– Ez volt az északi oldalon

– Ez egy forgalmas oldal volt, mert aki be akart menni a Parthenon-ban vagy ment a régi vagy az új Athéna templomhoz, az ezen a vonalon közlekedett → Aki ide jött, annak el kellett haladnia az északi oldal mentén

– Aki viszont a déli metopé domborműveket akarta megnézni, akkor ott meg kellett félig az épületet kerülni, itt már közel volt a sziklafal, ott nem szokott nagy mozgás lenni

– A többi oldalt a keresztények, ahol valami olyan ábrázolás volt, ami nem volt a kereszténységgel igazán összeegyeztethető, akkor azt nem befóliázta, hanem leverte → A déli oldallal nem nagyon foglalkozott mert arra nem volt nagy mozgás, úgyhogy ott elég sok dombormű megmaradt → Lord Elgin-nek is volt alkalma válogatni azok közül

– Ezen az oldalon kentaurok és lapiták harca volt, ugyan csak párharcokra szétbontva vagy szétszedve ábrázolva

231. KENTAUR ÉS LAPITHA; A PARTHENÓN DÉLI OLDALÁNAK RÉGIES STÍLUSÚ METOPÉJA, MÁRVÁNY

232. KENTAUR ÉS LAPITHA; A PARTHENÓN DÉLI OLDALÁNAK ELSŐ NYUGATI METOPÉJA

– Itt azt írja a szöveg régies stílusú metopé, meg azt írja, hogy a Parthenon első nyugati metopéja – amihez oda lehetett volna írni, hogy modernebb, vagy klasszikus stílusú metopéja

» Merthogy ezen metopékon, mint korábban említésre került Pheidiasz vizsgálhatta a szobrász műhelyébe jelentkezett, görög földek különböző tájairól jelentkezett kőfaragókat
» Voltak olyanok, akik még az archaikus vagy késő archaikus stílusban dolgoztak → Nem biztos, hogy idős mesterek voltak, hanem olyan idősebb mesterektől tanultak akik kezében még ezek az archaikus megoldások érvényesültek → Főleg ez a legnagyobb felületek és testfelületek törvényének az ismerete és tisztelete → Itt a kentaur is, meg a harcoló lapita is úgy fordul, – ma azt mondanánk, hogy színpadiasan – hogy teljes értékűként mutassa meg a felső testét, tehát úgy fordítja ki, hogy jól látható legyen

» A lapita a kezét fölfekteti az alapsíkra (így esélye sincs, de a kentaur azért elég jól megragadta a torkát)

» Mindenesetre a lábaknak az egymásba kulcsolása az egyetlen egy olyan rész ami kicsit bonyolultabb, ami nincs szétterítve és nem látható minden → De az is olyan kimerevített pillanatot mutat, ahol mégis csak a mindent láttatni és bemutatni törekvés érvényesül → Tehát ez még ilyen archaikus

– Amit mellette látunk már nem archaikus, de nem is az a szigorú stílus ahol a felületeknek a visszafogott plaszticitása és nagyon jellegzetes rajzosság mutatkozik meg, hanem itt a felület, vagyis a fény-árnyék hatásoknak az érvényesülésével, és a felületeknek a festői kezelésével, és bonyolult kompozíciónak a megalkotásával találkozunk

» Egymásba kulcsolódó, egymásra fedő, egymásra takaró és néha nehezen értelmezhető figura gubancok jellemzik ezt a stílust

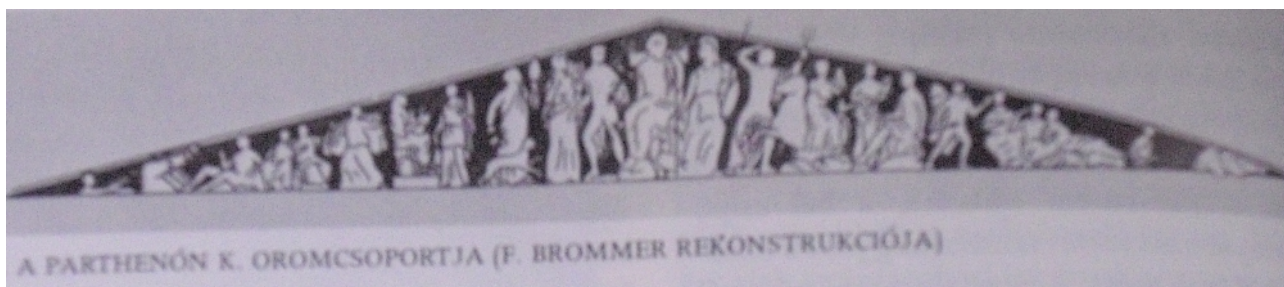
» Itt a lapita az utolsó ütést várja, kénytelen várni, mert olyan helyzetben került, sőt már kapott is ütést → Olyan mint a haldokló Aiginai Aphaia templomnak a keleti oldali szigorú stílusú oldalán, csak itt még ezek a festői hatások még ráerősítenek erre a hatásra

– A győztes kentaurból is mit látunk? A ló testet oldalnézetből, a hátát és profilban látjuk a fejét, de nem teljesen, mert a válla rátakar

» Úgyhogy régies és modern mesterek jelennek meg egymás mellett egy időben és a Pheidiasz közülük válogat → Az nem jelenti azt, hogy a régies, archaikus stílusban dolgozó jó minőségű mestereket elküldte volna, sőt bizonyos archaikus megoldások majd a legkésőbbi szobrászati együttesekben is megjelennek

– Tehát, görögök és amazonok a hátsó, nyugati metopékon → Az északi oldalon görög és trójai háború → A déli oldalon kentaurok és lapiták

A főbejárati oldalon (keleti) pedig az istenek és a gigászok harca került ábrázolásra a metopé domborműveken lent, és fönt a timpanonban pedig Athéné istennőnek a születése, tehát a születésének az ábrázolása

» Amiről tudjuk a mitológiából, hogy Zeusz fejéből, Héphaisztosz kalapács ütésének köszönhetően pattant ki, méghozzá teljes fegyverzetben

» Ennek a helyszíné, az istennő születésének a helyszíne az egyes mítoszok szerint fönt az Olümposzon volt, tehát a szemtanúi a különböző istenek voltak

– Ebből a timpanonból is nagyon kevés maradt fenn in situ állapotban → Igazából ha nem lennének írásos források, akkor ennek a témáját sem tudnánk meghatározni

» Mindenesetre a sarkokban a felkelő nap és a lenyugvó nap szekérének lovait, pontosabban lófejeit ábrázolták → Ezek a lófejek megmaradtak → Kihajolnak a timpanon keretén túlra és ha igaz akkor különböző attribútumok, például Poszeidón háromágú szigony, meg Athéné lándzsája, azok is függetlenedtek

a timpanon terétől, kinyúltak → Pheidiasz későbbi stílusát itt próbálják a kutatók megfogni, bár nem tudni, hogy egyáltalán dolgozott e itt saját kezűleg

– Mindenesetre vannak töredékek, amelyek Lord Elgin akciójának köszönhetően a British Múzeumba kerültek és ezek olyan töredékek, amelyek istennőket ábrázolnak (Hestia(?), Dióné és az ölébe hajló Aphrodité) és főntről a bejárati oldali timpanonból (jobb oldali vagy északi vége) származnak

» Ez nem archaikus kor, ez nem szigorú stílus, hanem ez az érett klasszikus kor Pheidiasz-i kiadásban, még akkor is, ha Pheidiasz ezen nem túl sokat dolgozott, hanem a műhelye készítette

» Amíg a déli oldalon a modern kentaur és lapita harcnál festői hatások érvényesülnek → Nem a Pheidiasz keze vagy műhelye által, hanem az a hozott anyagban már benne volt, akkor azt lehet mondani, hogy ezek a festői hatások és a fény-árnyék játékokra való törekvés az ami ezeken a szobrokon is megjelenik

» Úgy tűnik, mintha ezek a ruhák vizesen, nedvesen tapadnának rá úgy a testrészekre és a testfelületekre, hogy minden formát láttatni engedne → Valami vékony anyagot érzékelünk, ez a vékony anyag nagyon tapadó és borzasztóan gyűrött → Tehát itt a redő kezelése olyan gazdag, hogy kifeszülő felület részek, ha van akkor a térdek, még a mellek sem, bár itt előfordul az is, hogy a melleken megfeszül ez a vékony anyag

» De igazából, a forma mindenütt látszik, de gyűrött → A felületi gyűrődések, kisebb és nagyobb mélységű felületen megjelenő, illetve mélyen alávéssett formákban megjelenő, ott ugye a fény-árnyék játék egyértelműen látszik, megtapasztalható felületkezelésről van szó szigorúba ilyen nem láttunk, ez fog majd a késő klasszikus korban keresztül a hellenizmus felé tovább érni → Ennek a felfokozott, mondjuk azt hogy túl díszes és hangsúlyos redőkezelésű és erő teljes fény-árnyék hatásra törekvő stílus önállósul majd, Pheidiasz követői ugyan is két irányba fognak fejlődni

» Az egyik az ebbe az irányba megy, a másik az inkább a monumentálisabb megoldások és nem az aprólékos részletek felé

- Az a másik lesz Alkamenész-nek a műhelye, fogja tovább vinni a komoly Pheidiasz stílusát, nyilván a fiatalabb Pheidiasz kori alkotások hatása alatt
- És az érett és festői Pheidiasz-nak ezt a festői stílusát, meg egy másik szobrász felől tudjuk megközelíteni, úgy hívták, hogy Kallimakhosz, akit úgy hívtak a latinok, hogy Katatexitechnus – a szépet csináló, szépet faragó → Akiról azt mondják, hogy soha nem fejezte be a munkáit, mert hogy olyan műgonddal dolgozott, hogy azt nem lehetett befejezni → Mindig talált csiszolni valót, kicsit faragni valót, fényezni valót
 - » Ez a túlzott műgond, ez is összefügg a Kallimakhosz-szal

– Keleti oromcsoport déli (bal oldali) vége: a sarokban Dionüszosz, Demeter és Perszephoné ülő csoportja, feljüket Artemisz(?) közeledik

– A timpanonokon és a metopékon kívül van itt még egy dolog, ami nincs semmilyen más dór épületen, ezt nyilván itt találják ki a templom építői Iktinosz és Kallikratész, meg a Pheidiasz

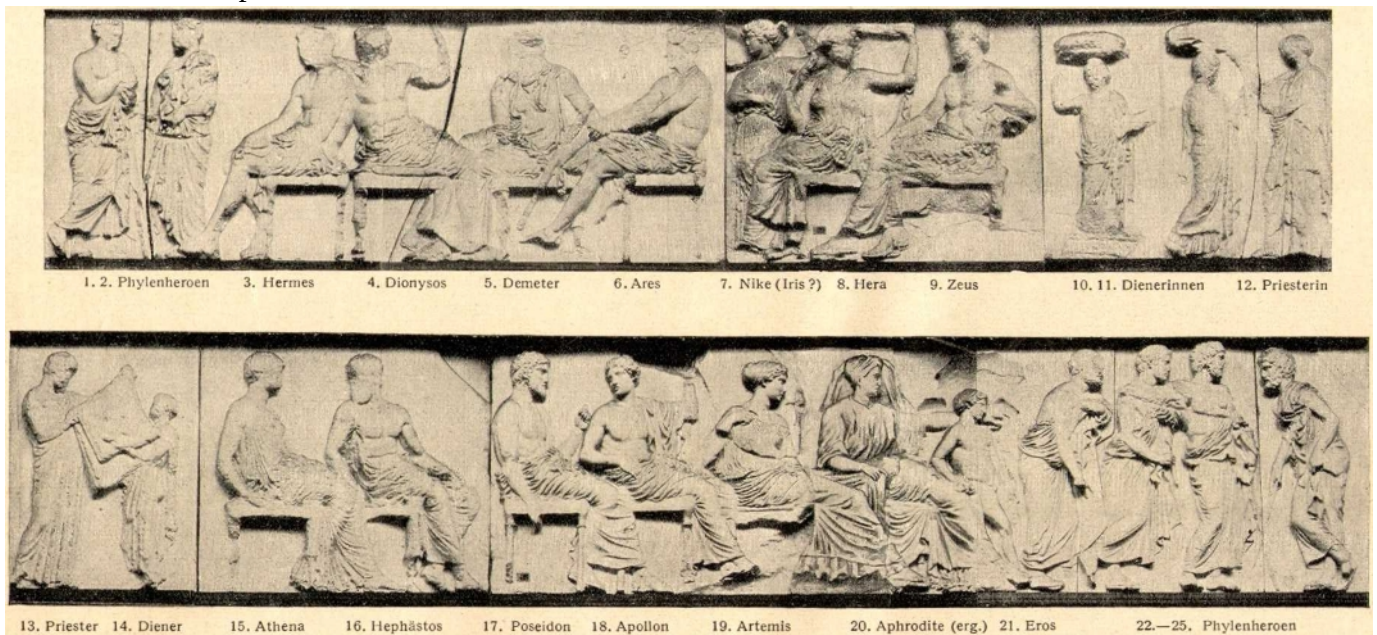
– Csakis a külsőre tudták felrakni, a peripterosznak a takarásába → Ha nem lennének eredeti maradványaink erről a Panathénaia frízről, akkor arról semmit nem tudnánk, mert nincs antik írott forrás

233. A PEPOS ÁTADÁSA; A PARTHENÓN MÁRVÁNY FRÍZÉNEK FŐ JELENETE

- » Van egy csomó útleírás, leírják az egyik timpanont, másik timpanont mindent leírnak, olajfát, kígyót, mindent, de ez nincs leírva → Nyilván Pheidiasz-nak a műhelyének a műve
- Mi a téma? Tehát a Nagy Panathénaia ünnep bizonyos jelenetei vannak rajta megfaragva, méghozzá főleg ilyen vonulós jelenetek → A Nagy Panathénaia ünnep arról szólt, hogy minden negyedik évben, miután athéni szüzek kilenc hónapon át egy peplost díszítettek hímzéssel
 - » A hímzett dísz ennek a peplosnak az istenek és a gigászok harca → Tehát istenek és gigászok harcos jeleneteivel díszített díszruhák
 - » Amikor elkészültek, akkor ezt a díszruhát ünnepi menetben felvitték az akropoliszra → A menet a Kerameikos városnegyedből indult
 - » A Kerameikos városnegyedben volt egy épület is, ahol a felvonulásnak a kellékeit tartották és őrizték, onnan indultak
 - » A kellékek között volt egyébként egy hajó alakú kocsis is, amelyen volt egy T alakú állvány → A díszruhát erre a T alakú állványra, mintegy felfeszítve vitték végig a városon
 - » A felvonulásban különböző csoportok vettek részt nők, férfiak, athéniak, körülakók, vendégek különböző áldozati ajándékokat vité a ruhán kívül
 - » Lovas felvonulás is volt és a menethez, ünnepséghez kapcsolódóan különböző sportjátékokat is bemutattak
 - » Amikor a díszruhát szállító menet az akropolisznak az aljába ér, akkor ki kellett venni ezt a ruhát, mert a kocsit nem lehetett feltolni a meredek lejtőn, meg aztán még a lépcsőn is → Tehát kiemelték az állványt és kézbe vitték föl → És amikor föl vitték a díszruhát, akkor ezt a díszruhát a legvégén átadták az istennő papságának
- Ez a peplos átadás a bejárat oldal és a bejárat fölött, ahol befordult a fríz, ott kapott helyet az a jelenet, ahol az összehajtott díszruhát átadják az istennő papságának, azért, hogy az istennőnek a kultusz szobrára ezt rá adják → Az ünnepnek a csúcspontja, hogy elegáns díszruhát vesz föl az

istennőnek a szobra (az már nincs ábrázolva és a Kerameikos városnegyedből való indulás sincs ábrázolva) – De egyébként a felvonulásnak majdnem minden mozzanata ott van, de nem ábrázoltak mindent → Tehát ez van középen, két oldalt meg nagy ülő alakokat lehet látni, méghozzá hat-hat, hatos-hatos csoportosításban

» Ezek az ülő alakok az Olümposzi istenek → Akik ezt az ünnepet szemlélik, a díszruha átadásnak a szemlélői

» A díszruha van középen és attól jobbra is és balra is ott van hat-hat isten, azokon túl álló alakokat lehet látni, akik félistenekként azonosíthatók → A másik oldalon egyébként, ott nem a peplosz átadás, hanem ülőpárnáknak az átadása történik, tehát ülőpárnákat hoznak és azt adják át a papnőnek és ezen az oldalon is egyébként ott van a hat-hat isten

– Az átadáshoz legközelebb ott van Athéné, mellette ott van Héphaisztosz a kovács isten – nekik közös ünnepük is volt, amit Athénban ültek meg, ez volt a Kalkeia nevezetű ünnep, ez a kovács ünnep → Ott Athéné-t mint a kézművesség istennőjét tisztelték, tehát nem a tudomány, nem a bölcs és megfontolt szabályokhoz kötött háborúnak az istennőjét, nem az olajfát sarjaszó istennőt, hanem a kézművességnek az istennőjét, az aki Odüsszeusz-nak a faló tanácsát adja, hogy azt hogyan kell megcsinálni, az aki szőnyeg szövésben nem tűr versenytársat → Tehát itt erre az ünnepre történő utalás van, hogy ő Héphaisztosz-szal együtt van megjelenítve

– Előtte ott van Poszeidón, aki azért továbbra is kicsit sértődött, hogy miért nem volt jó az a sós forrás

» Nagyon látványosan hátat fordít és elfordul ettől az Athéné társaságtól, mert ráadásul Athéné még most is Héphaisztosz-szal beszélget és nem vele, őt viszont Apollón szórakoztatja

– Apollón mellett ott van az ő iker társa, testvére Artemisz a vadászat, a vadak úrnője és védője

– És ez a furcsa fátylas alak Aphrodité, az interpretációk arról szoktak szólni, hogy azért kendőzi el magát, hogy nehogy az erős napfény megégesse a bőrét, maradjon hófehér és márvány szerű → Ott van a fia is mellette, Eros a szerelem istene

– Aztán az Athéni körzeteknek a védőistenei vagy félistenei jelennek meg állva az istenek társasága előtt

» Mindenesetre az istenek nem közép felé néznek, ahol az átadás történik, hanem a menetet várják

– A másik oldalon, Athéné-nek a párja Zeusz

- Zeusz mellett ott van Héra, aki visszafordul, ő is valami lepellel védi magát
 - » Visszafordul, hogy ellenőrizze a férjét
 - » Ő a házasságnak és a házi tűzhelynek a védőistennője → A férje nem védőistene a házasságnak, a férje szeret félre lépni és különböző formában földi királylányokat, meg földi királyfiakat elcsábítani
 - » Hát földi királylányt nem mert az Olimposzra felvinni Héra szeme elé, tehát a királylányos dolgokat azt a földön intézte, a fiú ügyeit merete fölvenni → Ganümedész-t sas képében elragadta, de nem azért, hogy akkor valami történjen, hanem hogy mindig kéznél legyen
- Valószínűleg Niké-nek az ábrázolása, álló figuraként jelenik meg
- Árész a hadisten Demeter-rel Dionüszosz-szal és Hermész-szel folytatódik
 - » Hermész és Dionüszosz nagyon jóban vannak, mint egy filozófus a görög lakomán elfekve, egymásra dőlve társalognak és várják a menetet és nézik a menetet
- Csomó lovas jelenik meg, ez egy olyan része a jelentnek, amely a British Múzeumba került
 - » Van egy nagyon hosszú szakasza a fríznek, ahol a ló háton ülők vannak → És ezek a lovasok kivétel nélkül ilyen megtorpanó lovasok → Tehát a lovak megroggyanó hátsó lábukra állva láthatók, megtorpan a menet
 - » Azért torpannak meg, mert nagy problémát kellett megoldani → Ez a probléma pedig az izokefália szabályának a betartása volt → Ugye az volt az előírás, hogy a fejek egy magasságban legyenek (ha van gyermek szereplő, akkor ő alacsonyabban lehet)
 - » A lovasoknak és felvonulóknak egy magasságban kell legyen a fej → Hogy lehet egy magasságba hozni a ló háton ülőknek a fejét, meg a menetben gyalogszerrel vonulóknak a fejét? Hát úgy, hogy a lovak meg vannak rogyasztva, lejjebb kerül így nyilván a lovas és akkor egy magasságban van a fej
 - » De hogy tudták megoldani azt, hogy az isteneknek ülniük kell? Az ülő isteneknek és az álló figuráknak a feje egy magasságban van → Nagyobbakra vették az isteneket, mert az istenek ülve akkorák, mint az emberek vagy félistenek állva

– Itt vannak a menetben különböző áldozati ajándékokat edényekben vivők – de vannak kivételek, valaki leteszi épp a nehéz terhét vagy ül egy padban, tehát nem olyan volt ez az előírás ahol nem lehetett kitérni, nem merev szabályrendszer volt

» A kompozíciót megbontó színesítő, és nincs is két egyforma figura → Viszont az arcok nem egyénítettek, itt az ünnepet ábrázolják, az ünnep lényegét ábrázolják

– Mindezek után vannak metopék, timpanonok, van körbe a fríz és akkor Pheidiasz 10 év után leteszi a vésőt, kalapácsot, domborító szerszámot és azt mondja, hogy ő is kész

– Mi az amin dolgozott? Amin dolgozott az a nagyobbik cellának a szobra, amely nincs meg

» Az istennőnek az álló szobra, az emeletes oszlopsornak az ölelésében, a mennyezetig emelkedően egy talapzatra állítva

» Az istennőnek a szobra aranyból és elefántcsontból készült → Persze nem tömör arany, meg elefántcsont – az elefántcsontból a bőr részeket, vagyis a meztelen részeket, arc, nyak kar, lábfej készült és a ruházat elemei pedig aranyból

» Nem tömör, arany lapok, arany lemezek, az elefántcsont is bizonyára burkolatként készült

» Fa váz tartotta, oly módon, hogy itt az arany elemeket le lehetett emelni a favázról

» Ha igaz akkor 1000 kg arany volt rápakolva erre a szoborra → Ez volt Athén városának az arany tartaléka → Úgyhogy amikor jött a Peloponnészoszi háború akkor leszedgették és rézlapokkal helyettesítették és elköltötték háborúra a spártaiak ellen

» Ami maradt azt a spártaiak elzsákmányolták → A háborúban a spártaiak fognak majd győzni

– Mindenesetre amikor ezzel a szoborral a Pheidiasz elkészül, akkor ott a Periklész feje fölött mindenféle politikai fellegek gyülekeztek és ami ilyen kor lenni szokott, akkor nem a főnöknek mennek neki, hanem megnézik, hogy kit lehet mögüle kiszedni → Ott van ez a Pheidiasz, igaz, hogy a népgyűlés szentesítette az ő megbízatását az akropoliszi munkálatok élén, de mégis csak a Periklész-nek embere, barátok is, sőt ha igaz akkor a pajzson, amit az istennő a kezében tart, még ábrázolta is a Pheidiasz a Periklészt, meg saját magát is

» Na akkor fogjuk perbe

– Mi az hogy az istennő pajzsán magát ábrázolja a Periklész-szel? És mi az hogy nem tud elszámolni az arannyal? → Perbe fogták, a hagyomány azt mondja, hogy kivégezték → Hát, ezt nem tudni, mert az aranyat úgy szerelték föl, hogy le lehessen szerelni, meg nyilván ellenőrizhették, ezt a Pheidiasz is tudta

– A források azt mutatják, hogy tovább ment, van még egy munkája az athéni munkálatok után → Ugyan csak egy arany és elefántcsont szobor és ez Zeusz-t ábrázolja és az Olümpiai Zeusz templomba készült

» Ez az utolsó munkája, ebben az antik források egyetértenek → Egyébként ezt tartották a fő munkájának, az ókori világ hét csodája közé ezt sorolták be, nem az Athéna Parthenos szobrot

» Ezen több volt az elefántcsont, mert Zeusz sokkal meztelenebb, mint az istennő → Ez is 10 évig készült

– Athén vissza akar vágni:

– Mit terjesztetek ti rólunk, hogy Pheidiasz-t meggyilkoltuk, elítéltük?

» Egyébként biztos, hogy volt ellene valami, tehát biztos, hogy volt ellene kísérlet, nem véletlen, hogy elment, de nem lett kivégezve

– Lehet, hogy megszökött?

- Mindenesetre azért visszavágnak: Amikor befejezte Pheidiasz Spártában a szobrot, akkor nem tudott elszámolni, és ezért a spártaiak kivégezték
 - » Hát az biztos, hogy nincs ettől későbbi műve a Pheidiasz-nak
 - » Hogy az öregség végzett e vele vagy a spártaiak, azt már nem tudjuk megmondani
- Mindenesetre Olümpiában a műtermét régészek megtalálták, 1/1-es méretben volt lemásolva a Zeusz templomnak a cellája, előjöttek a szerszámai, meg a sablonok is (meg egy bögre is amin azt írja, hogy: „Pheidiasz-é vagyok”)

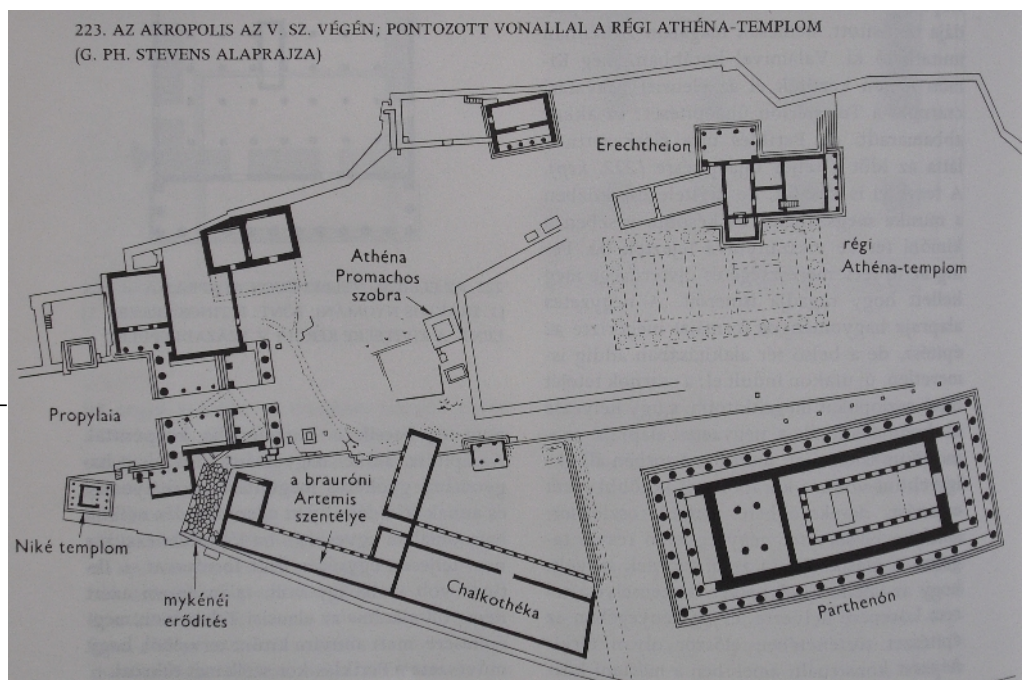
Varvakeioni Athéna szobor

- Varvakeion egy város Athén közelében és ott találták meg ezt az agyagszobrot
- Ez a nagy 12 méteres Pheidiasz arany és elefántcsont szobrának a kicsinyített mása
 - » Ez még görög másolat
- Nincs meg a nagy Pheidiasz szobor, de ez meg van, meg leírások → És a leírások, meg a makett szerű szobor alapján lehet tulajdonképpen elképzelni, hogyan nézett ki ez a szobor
- Athéni Régészeti Múzeumban van kiállítva

- Mi volt a Parthenon funkciója és célja Pheidiasz-nak és Periklész-nek ennek az épületnek a kialakításával? A Parthenon nem más, mint a perzsák fölötti győzelemér hála és fogadalmi ajándék az istennőnek → Tehát nem templom, nincs benne kultusz szobor, nem tartozik hozzá oltár

» A görögök szerettek ajándékokat kapni, meg ajándékokat adni → Van is istenük az ajándékozásra, nem más mint Hermész, a tolvajoknak és a kereskedőknek is istene, de a váratlan ajándék, a meglepetés, a hermaion – Hermész nevéből jön, neki köszönhető, Hermész a nagy ajándékozó

– Az istennőnek van ott egy kultusz temploma is, a régi Athéna poliasz templom (az alaprajzon szaggatott vonallal jelölve)

» Romos, dűledező, archaikus, idejétmúlt újra kell építeni → De addig nem bontják le, amíg nem épül fel az új → Ez azt jelenti, hogy az újat nem is a réginek a helyére, hanem északabbra kicsit feltolva, egész közel a sziklafalhoz → És úgy hívják, de csak a rómaiak majd, hogy Erechtheion, Erechtheus nevéből

» Az eredeti neve az volt, hogy Athéna poliasz templom, városvédő Athéné Erechtheus Athén mitológiai történetének egy szereplője, Athén mitikus uralkodója és hozzá kötik egyébként a Nagy Panathénaia ünnepségnek a megalapítását is

– Amikor megbízzák, valószínűleg a Kallikratész-t, az Erechtheion megépítésével, akkor azt mondják neki, hogy itt Athéné kultuszhely lesz, mint a régi Athéna poliasz templomban volt, Héphaisztosz-nak tessék szentélyt építeni, mint ahogy az régen is volt, Poszeidón-ról se feledkezz meg, meg a szigonynyomról sem, meg az olajfáról sem, Kekropsz király sírjáról (Kekropsz is Athén mitikus uralkodói közé tartozik), Pandroszosz-nak a szentélyéről sem, ahol Athén kígyóit őrizzük – bár már klasszikus korba vagyunk, de azt őrizzük – ne felejtse el, és az is lehet, hogy még valami Dionüszosz-hoz köthető kultusz is elő volt írva

» Egy csomó dolog, amit az építésznek szem előtt kellett tartani

– És az építész azt mondja, hogy szétesik a fejem, ezt mind egy helyre, még hozzá kicsi helyre, mert a régi Athéna templomot nem engedték eltakarítani → Egy kis helyre suvasszam be?

– Igen → Na most ennek köszönhető az, hogy egy olyan templom alaprajz és templom felépítés született, ami soha sem

» Korábban nem volt a görögöknél és nem is lesz → Bonyolult alaprajz, bonyolult tér és bonyolult tömegelrendezés → Annyira bonyolult, hogy igazából rekonstruálni se tudjuk, mert a középső részt, a törökök egy időben háremként használják

» Mindenesetre az teljesen át lesz építve, meg ki lesz belezve → Tehát, hogy ott belül hogy voltak a szentély terek, azt nem tudni

→ Azt lehet gondolni, hogy a főbejárat mögött, tehát a keleti oldalon a nagyobb helység volt az Athéné számára fenntartott szentély és a kisebb szentélyek voltak a nyugati részen

→ Azt lehet tudni, hogy az északi nyitott csarnok a Poszeidón csarnok, és itt őrzik Poszeidón szigony nyomát

→ Azt lehet tudni, hogy a Kekropsz sír, meg a mitikus uralkodó sírok a déli rész táján azonosíthatók

→ Azt lehet tudni, hogy az olajfa ott volt a nyugati homlokzat előtt és azt, hogy Pandroszosz szintén a nyugati részen terült el

– Hogy az a lépcsős kialakítás valamiféle Dionüszosz-i dologgal összefügg-e az nem biztos

– A dór stílus ilyen nagy szabadosságot nem engedett meg, úgyhogy jón stílusú lesz az épület →

Dehát nincs hely a peripterosznak az alkalmazására, szerepeltetésére, úgyhogy nincs peripterosz

– Nincs peripterosz, hanem tulajdonképpen a nyugati homlokzaton jón féloszlopok (de csak féloszlopok, még csak előcsarnoki rész sincs), de a túloldalon a főbejárat oldalán ott jón portikusz, tehát szabadon álló oszlopokkal kialakított homlokzat van

– De a hosszanti falak mentén nincs oszlopsor, csak van egy csarnok, a koré csarnok, amelynek a tartó elemei nem oszlopok, hanem női figurák, tehát korék → Ezeket a korékat készíti az az Alkamenész, akiről azt mondtuk, hogy Pheidiasz-nak a kicsit szigorú, kicsit archaizáló követéje

– A másik oldalon is van egy oldalcsarnok, ami lefelé, tehát a város felé néz, jón oszlopos és az a Poszeidón csarnok

XIX. századi fotó az Erechtheion nyugat felől nézve

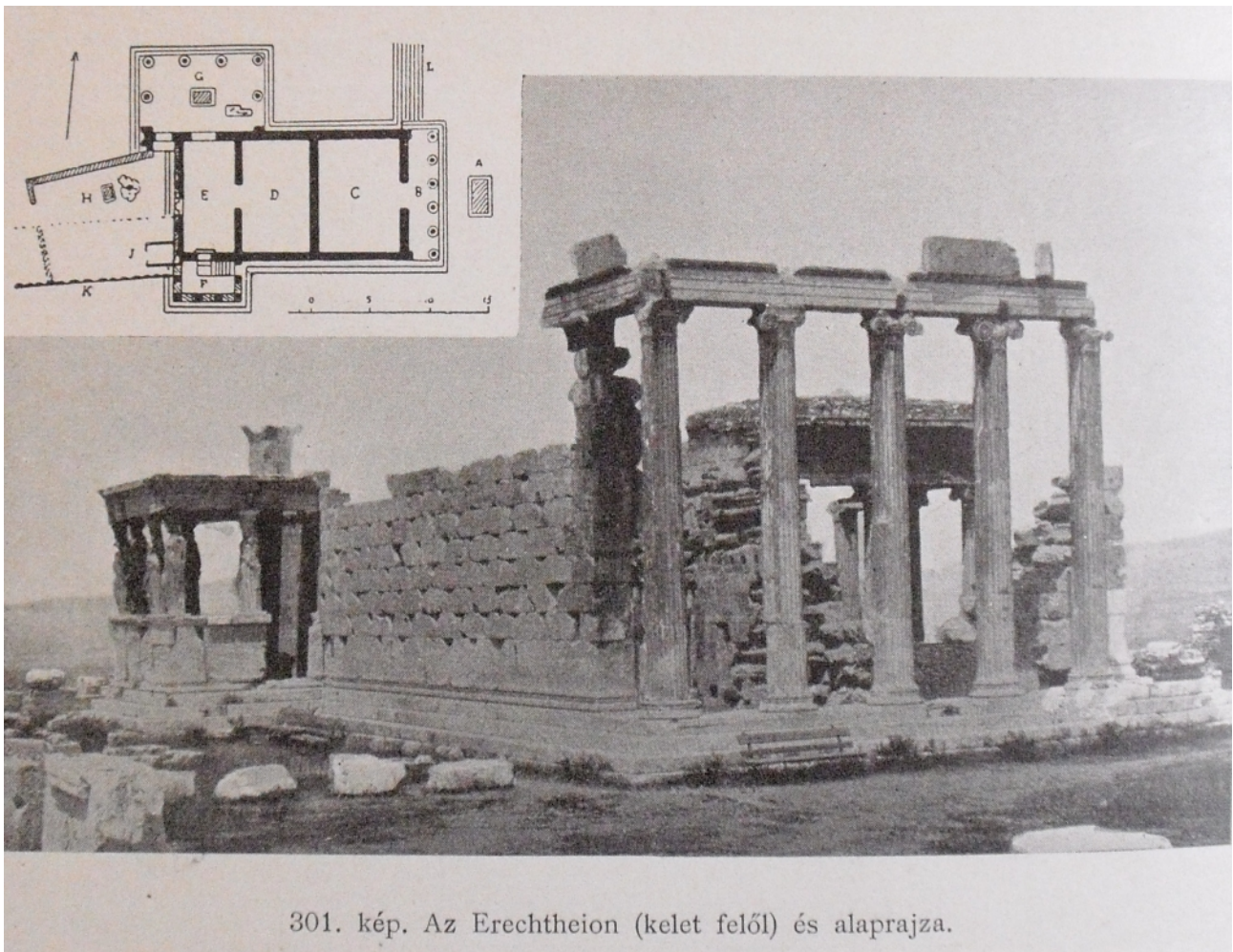
294. AZ ERECHTHEION NYUGATRÓL NÉZVE.
I. E. 421–406 KÖZÖTT

– A két oldalcsarnokot jól lehet látni, a féloszlopos homlokzatot szintén, meg azt a rommezőz ami a régi Athéna poliasz templom feltárásakor keletkezett

Még egy XIX. századi fotó keletről nézve és itt van egy rekonstrukciós alaprajz is (Ott máshogy vannak elrendezve a terek – nem lehet tudni)

- Az hogy három tetőszint és négy padlószint fogható meg az viszont biztos
- Térben, alaprajzban ez egy olyan dolog amit a görögök korábban nem alkalmaztak → Speciális típus követelmények és földrajzi helyeket befoglaló követelmények voltak azok, amelyek ezt a speciális megoldást követelték
- Leírások arról tanúskodnak, hogy fríz – ami már nincs meg – nagyon gazdag volt és drágaköveket is befoglaltak, ötvösműként jelent meg
 - » Nagyon finom kőfaragói alkotás, és abba kis drágakövek voltak és nagyon színes volt, ékszerdobozként jelent meg Ebben a templomban őrizték a palladiont, vagyis Athéné kultusz szobrát, azt amit felöltöztettek az ünnepi eseménysorozatnak a végén

Kapucsarnok, tehát a Propylaia épület

– Ez maga a várfalnak egy szakasza
– Ezen öt kap van, és az öt kapus bejáratához az akropolisz felőli oldalon és a külső oldalon is oszlopocsarnokokat társítanak

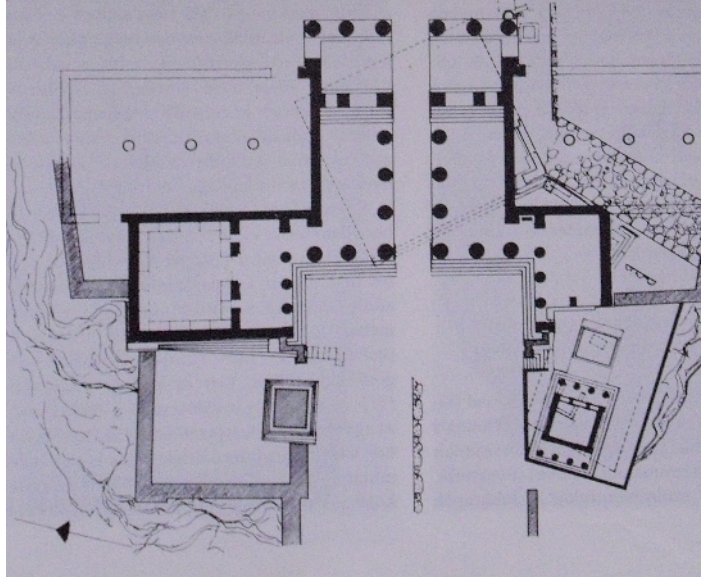
» A külső felé néző oldalon háromhajósan van megoldva, és két oldalt még mellékszárnyak is csatlakoznak ehhez az építményhez

» A bal oldali mellékszárny fogadalmi ajándékok őrzésére szolgált A jobb oldali meg a kis Niké templomhoz átvezető szakasz Az építést úgy hívták, hogy Mnésziklész Az átvezető oszlopok jón oszlopok voltak, tehát a külső az dór, de a belsőben jón oszlopokat alkalmazott a Mnésziklész

255. A PROPYLAIA MAI ÁLLAPOTÁBAN

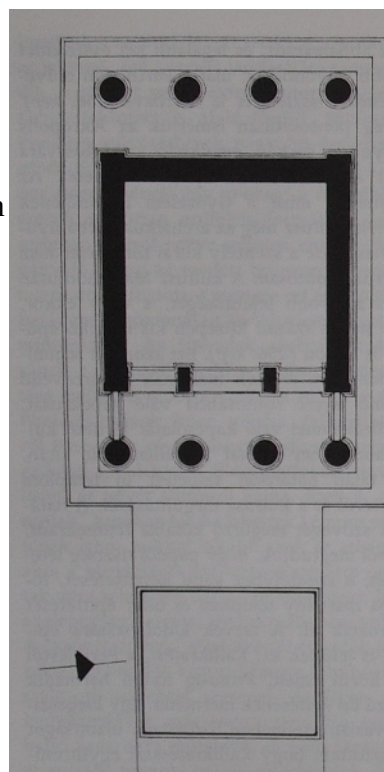
256. A PROPYLAIA ALAPRAJZA, ELŐTTE AZ ATHÉNA NIKÉ-TEMPLOM (FEKETÉVEL A KIVITELT RÉSZEK, SZAGGATOTT VONALLAL A RÉGI PROPYLAIA ÉS A NIKÉ-TEMPLOM ELŐDJE) (J. TRAVLOS ALAPRAJZ-REKONSTRUKCIÓJA)

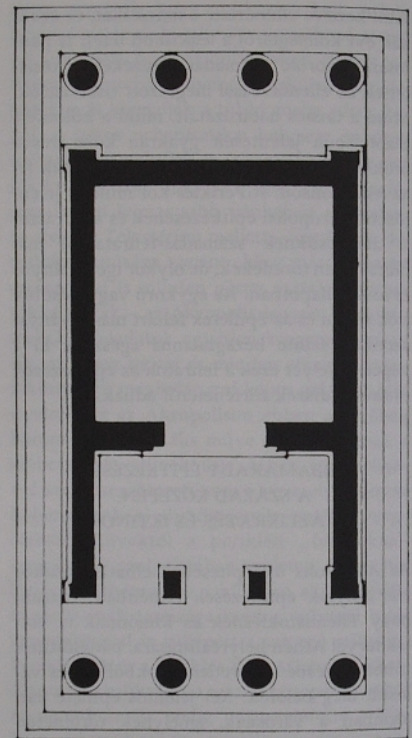
– Az utolsó elem, az utolsó épület, ami a Pheidiasz-i tervek alapján elkészítettek az a Niké templom lesz

» Egy cellás építmény és mivel tényleg nagyon kicsi ott a hely – nem csak a mérete kicsi, hanem itt is elmarad a peripterosz – csak a keleti és a nyugati oldalon előtt van négy oszlopos portikusz, ezek is jón oszlopok Itt kicsit archaizálni próbáltak az által, hogy a kultusz szobrot fából készítették, úgyhogy fa kultusz szobra volt a győzelem istennőjének

» Ennek van egy még kisebb változata, amit még a 70-es években megépítettek próbaképp vagy felhasználták → Az

220. AZ ATHÉNI ILLISSOS-TEMPLOM ALAPRAJZA (J. TRAVLOS)

221. AZ ATHÉNA NIKÉ-TEMPLOM ALAPRAJZA (J. TRAVLOS)

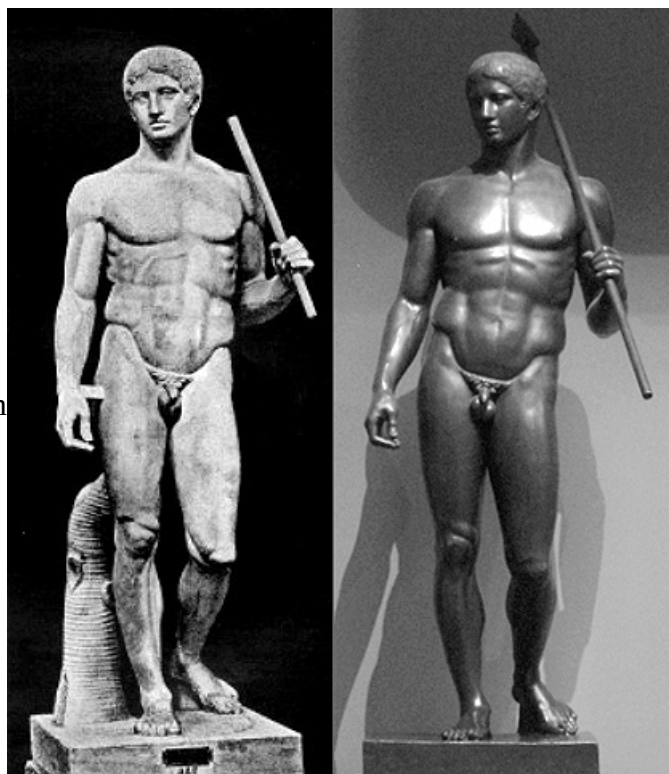
Ilissos patak partján – ez a templom nincs meg, a törökök lebontották, a XVIII. századból ismerjük az alaprajzát

» Az Athéna-i Niké templom az meg van, de nagyrészt anasztilózisos rekonstrukció eredményeképpen → Körülötte egyébként, mivel ugye a sziklaszirtre van kiültetve, körben egy mellvédet készítenek, a Peloponnészoszi háború valamelyik szünetében éppen győzelemre álltak, úgyhogy a győztes és táncoló Niké istennő kavargása jelenik meg ezen a mellvéden – De ezt is bevitték már, az eredeti darabokat az akropolisz múzeumba

– Pheidiasz-nak van egy fiatalabb kortársa, Polükleitosz, akinek két szobrát fogjuk említeni

– Az egyik Doriphorosz, tehát a Dárdavívő szobra, amelyet különböző római másolatokban ismerünk (Ez a bronz másolat egy modern kori másolat)

» A kontrasztos beállításnak, illetve a férfi test ideális arányainak a megjelenítésére szolgáló alkotásról van szó, amellyel kapcsolatban néha fel szokott merülni, hogy Akhilleusz-t ábrázolja → Nem valószínű → Hihetőbb, hogy itt egy győztes versenyző fogadalmi szobraként került kialakításra

→ Mint ahogy a másik szobra is, a Diadumenos, vagyis a szalagot megkötő figura, amely ugyancsak kontrasztos beállításban mutat

» Itt egyértelműen versenygyőztesről van szó, akinek ez a széttárt karja tulajdonképpen a fején megkötött szalagnak a végét tartotta eredetileg jobbról és balról

– Az antik források Polükleitosz és Pheidiasz közti versengésről is tanúskodnak → Ebben a versengésben más szobrászok is részt vettek és a haldokló amazon volt a téma → Arról tudósít a forrás, hogy ezt a versenyt Polükleitosz nyeri meg

Kallimakhosz stílusában készült római márvány dombormű (de valószínűleg eredetiről készült), Bacchánsnők vonulnak rajta

309. TÁNCOLO BAKCHÁNSNŐK MÁRVÁNY DOMBORMŰVE,
„KALLIMACHOSI” STÍLUSÚ V. SZ. VÉGI MINTAKÉP NYOMÁN. I. E. I. SZ.

– Ez a nagyon gazdag redóstílus, gazdag motívum világ, mozdulat motívumoknak a burjánzása
– Ez a késői Pheidiasz stíusból jól levezethető, jellemző rá az a túlfinomodottság, soha semmit befejezni akarás (amiről már volt szó) → Persze hozzá lehet tenni, hogy itt a téma is megköveteli ezt a nagyon gazdag mozdulatsort, meg a redőzetnek, illetve drapériának a lelki állapotot tükröző, sőt felnagyító szerepét, mégis csak bacchánsnőkről van szó, akiknek a dionüszoszi menetben való szereplése eksztatikus állapotban történt és borgőzös állapotban történt és az istennel való találkozás megélése volt a cél, amelynek során élő állatokat is széttéptek (Ott van a kezükben) → Úgyhogy itt a téma is megköveteli ezt a kezelési módot

– Kallimakhosz-hoz egyébként a görögök a dór és a jón oszloprenden kívül a harmadik oszloprendet, a korinthuszi oszloprendet kötik

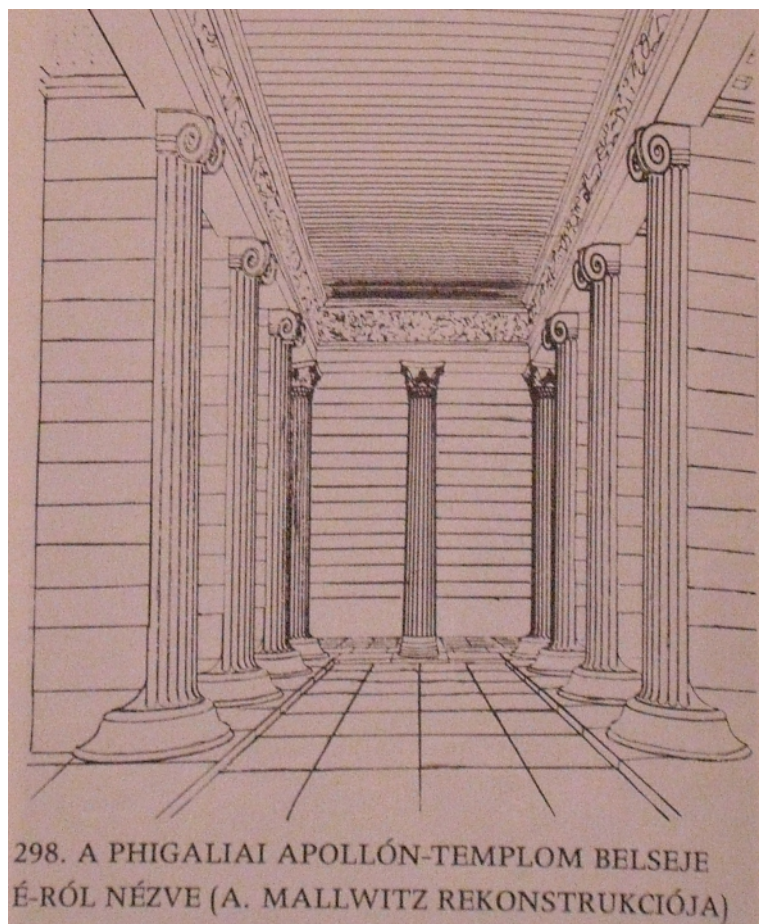
» Mesélik, hogy Kallimakhosz Korinthosz-ba járván – az utak mellett voltak akkor a görög temetők – felfigyelt egy sírra

» Kosár volt a síron, de hát a kosarat úgy tették a sírra, hogy nem figyeltek arra, hogy ott egy akantusz növény kezdett el nőni → Az akantusz körbenőtte a kosarat és ahogy felnőtt a kosár tetején lévő cseréplapig (mert a kosarat egy cseréplappal fedték le) és ott visszakunyorodtak a levelek

» Nézte a Kallimakhosz, hogy ez annyira jó, hogy ő ebből megrajzol egy oszlopfőt és megrajzolta a korinthuszi oszlopfőt → És mondják neki, hogy itt egy nászra érett szűz leánynak van sírja, a kosárban még a játékaik vannak → Mondta a Kallimakhosz, hogy jó, akkor az oszloprend amit megtervezek, már a fejezet megvan, az a szűz lányoknak az arányai alapján fog megterveződni

» A dór a férfi test arányai alapján, a jón a női test, ez legyen még karcsúbb, még elegánsabb és kialakítja a korinthuszi oszloprendet

– A korinthuszi oszloprendnek az építészetben való első megjelenési helye a Phigaliai templom, amelyet Apollón-nak szenteltek

Itt van róla egy [archive fotó](#)

– Dór kívülről, megvan a peripterosz

– A belső része két cellás

» A nagyobbik cellában jón féloszlopok vannak, de a hátsó cellát a nagyobbik cellától nem fal választotta el, hanem egy oszlop, meg egy-egy féloszlop és annak a fejezete már korinthuszi volt → A korinthuszi fejezeten két egymás fölötti sor van, akantusz leveleket alkalmaztak, sarkokra kisebb voluták hajlanak ki és középre is voluta pár hajlik be → Ezt itt alkalmazzák először az építészet történetében

– És még egy dolgot alkalmaznak a Phigaliai Apollón templomban először, itt a belsőben fríz fut körbe → Eddig a görögök soha nem raktak be frízt a belsőbe

» A fríz témája (vannak belőle töredékek) amazonharc, tehát görögök és amazonok harcolnak rajta

» A stílus, egy csomó régies elem jelenik meg, kiterített, a legnagyobb felületek törvényét mutató

296. A PHIGALIAI APOLLÓN-TEMLŐM.
I. E. 425–400 K.

ábrázolások bizonyos
archaizáló
tendenciaként
értelmezhető
» És van még egy
érdekes dolog, ami
viszont új jelenség,
hogy ezek a
különböző
ruhadarabok és
köpenyek azok
egészen laposan,

306. AMAZÓNHARC; RÉSZLET A PHIGALIAI APOLLÓN-TEMPLOM MÁRVÁNY FRÍZÉBŐL. I. E. 420-410 K.

néha csak éppen bevéséssel érzékeltetve, de az alapsíkra tapad → Nincs benne térbeliség, hanem bizonyos ruhák csapódnak fel és ott egész laposan megjelennek

– A következő századtól kezdve szinte csak korinthuszi oszlopot használtak → A hellenizmus művészetében nagyon elterjed, Rómában meg más nincs is (a Colosseumon van dór és jón is, de templom építészetben csak ezt használják)

Rekonstrukciós rajz

– Ez a nagyobbik csarnok a jón féloszlopokkal, az amazonharcos frízzel, a lefedést nem tudjuk milyen volt, itt vannak a korinthuszi formák és Apollón-nak a szobra a kisebb csarnokban volt hátul – Itt valószínűleg valami előtemplom állt, mert hogy ez nem kelet nyugati, hanem észak déli tengelyű → De a kisebbik helység ahol az Apollón szobor felállították az kelet-nyugat
– A szoborról volt egy leírás, hogy a keresztények kivonszolták innen és egy ideig a közeli városnak a főterén hányódott, aztán szétverték

